

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ**

***ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
XV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(звітної)***

25 березня 2021 р.

Київ – 2021

УДК 377.091.33:001(043.2)
Н 34

Рекомендовано Вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 3 від 15 березня 2021 року)

Науковий редактор:

Радкевич Валентина Олександрівна,
директор Інституту ПТО НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член (академік) НАПН України

Рецензенти:

Базиль Людмила Олександрівна, учений секретар Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент.

Єршова Людмила Михайлівна, заступник директора з наукової роботи ПТО НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент.

Н 34 **Науково-методичне** забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 25 березня 2021 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. – К. : ПТО НАПН України, 2021. – 274 с.

У збірнику матеріалів конференції висвітлено сучасні практики оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти, теоретичні і практичні аспекти професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування в умовах дуальної форми навчання, підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності, професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти, застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників, особливості проєктного менеджменту у закладах професійної та фахової передвищої освіти.

Збірник адресований науковцям, докторантам, аспірантам, педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної) та перед вищої освіти, структурних навчальних підрозділів підприємств.

Матеріали, що включені до збірника, подані в авторській редакції.

© Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України, 2021

ЗМІСТ

Валентина Радкевич НАУКОВА ПЛАТФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК	13
 Розділ 1. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
18	
Валерій Орлов ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ У ЇХ ПІДГОТОВЦІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	18
Світлана Алексєєва ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	22
Людмила Базиль КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	26
Людмила Єршова МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	29
Дмитро Закатнов ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ФОНДАХ ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО	34
Інна Гриценюк РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ.....	36
Валерій Байдулін ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ, ЇЇ СУТЬ ТА ЕТАПИ	39
Інна Дарминова ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ.....	41
Людмила Джерелейко МЕТОДИКА КОНСУЛЬТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ З ПИТАНЬ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ У НИХ ГОТОВНОСТІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	45
Леся Дорохова	

<i>ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ.....</i>	<i>47</i>
<i>Вікторія Дранічнікова</i>	
<i>РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ .....</i>	<i>50</i>
<i>Оксана Задорожна, Вікторія Дехтярьова</i>	
<i>ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІХУ ВИПУСКНИКА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ .....</i>	<i>53</i>
<i>Алла Зайцева</i>	
<i>РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ КОНДИТЕРІВ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ .....</i>	<i>55</i>
<i>Наталія Заслоцька</i>	
<i>ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....</i>	<i>57</i>
<i>Зінаїда Кабалик</i>	
<i>ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ .....</i>	<i>60</i>
<i>Лариса Кедис</i>	
<i>МОНІТОРИНГ ДІАГНОСТУВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ .....</i>	<i>61</i>
<i>Інна Кирилюк, Микола Стасюк</i>	
<i>ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ, ЗОРІЄНТОВАНОГО НА ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗП(ПТ)О.....</i>	<i>65</i>
<i>Тетяна Конопельнюк</i>	
<i>СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА .....</i>	<i>68</i>
<i>Людмила Лемешко</i>	
<i>ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТЕХНІКІВ- КОНСТРУКТОРІВ ОДЯГУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В КОЛЕДЖІ .....</i>	<i>70</i>
<i>Людмила Лужняк, Олена Шамралує</i>	
<i>ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗП(ПТ)О .....</i>	<i>73</i>
<i>Галина Михайленко</i>	
<i>ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ .....</i>	<i>75</i>

<i>Галина Однороз</i> КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	76
<i>Наталія Попіль, Лариса Кедис</i> ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА МЕТАЛООБРОБКИ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО СПЕЦКУРСУ «ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА»	79
<i>Маргарита Савченко</i> АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПТНЗ	81
<i>Василь Селізар</i> УЧНІВСЬКИЙ БІЗНЕС – ЦЕНТР ДНЗ «ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ № 11 м.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО» ЯК ПРИКЛАД ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС - ІДЕЇ В ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА МЕТАЛООБРОБКИ	83
<i>Інна Середіна</i> ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	86
Розділ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ, МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗЕЙ, СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	88
<i>Наталя Кулалаєва</i> МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	88
<i>Леонід Герганов</i> УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У СЕРТИФІКАЦІЙНУ ПІДГОТОВКУ КУРСАНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ	93
<i>Тетяна Герлянд</i> ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ	95
<i>Марк Шимановський, Андрій Стрельченко</i> НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗП(ПТ)О НА СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ВЕРСТАТАХ	97

Людмила Висоцька ДУАЛЬНА ОСВІТА – ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	99
Ірина Дрозіч УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ГАЛУЗІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	104
Вероніка Борисова ДУАЛЬНА СИСТЕМА МОРСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ	107
Володимир Годун ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЙБУТНЬОГО МЕХАНІКА З ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТУ АВТОМОБІЛІВ: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ	108
Світлана Кір'язова, Юлія Молодовська ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК НОВЕ НАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	111
Олена Короткова ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	113
Наталія Оксенюк ДУАЛЬНА ФОРМА ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	118
Валентина Олійник ДУАЛЬНА ОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД.....	120
Сергій Осипенко СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ДЕРЖАВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДНІПРОРУДНЕНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛІЦЕЙ» В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	120
Тетяна Пискун, Ганна Шулепіна, Світлана Петерик ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ЗАПОРІЗЬКЕ МАШИНОБУДІВНЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ»)	127
Олександр Стрілець НАСТАВНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИКО - ОРІЄНТОВНОГО НАВЧАННЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ	129

Розділ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	132
<i>Микола Пригодій, Андрій Гуржій</i>	
<i>ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ .....</i>	<i>132</i>
<i>Олександр Радкевич</i>	
<i>OFFICE 365 ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ .....</i>	<i>134</i>
<i>Лариса Липська</i>	
<i>ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....</i>	<i>137</i>
<i>Олександр Гуменний</i>	
<i>СЕРЕДОВИЩЕ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ .....</i>	<i>139</i>
<i>Кононенко Андрій</i>	
<i>ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ – УМОВА СУЧАСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....</i>	<i>141</i>
<i>Тетяна Криворот</i>	
<i>ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ .....</i>	<i>143</i>
<i>Олена Акаєвич</i>	
<i>ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА...</i>	<i>145</i>
<i>Владислав Белан</i>	
<i>ПЕРСПЕКТИВИ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩУ ОСВІТУ .....</i>	<i>148</i>
<i>Андрій Волошин</i>	
<i>ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ .....</i>	<i>150</i>
<i>Марина Добруха</i>	
<i>РОЗРОБЛЕННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....</i>	<i>153</i>
<i>Катерина Довгополик</i>	
<i>СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ ЯК СКЛАДОВА SMART-КОМПЛЕКСУ .....</i>	<i>155</i>
<i>Альона Зуєва</i>	

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-
ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ 158

Тетяна Мавдрик

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ
РОБІТНИКІВ 160

Ганна Мещерякова

ЗАСТОСУВАННЯ 3D ГРАФІЧНОГО РЕДАКТОРА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА 164

Світлана Озірна

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ
РОБІТНИКІВ 165

**Розділ 4. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ
ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ДОСЯГНЕННЯ І
ПЕРСПЕКТИВИ 168**

Вікторія Кручек

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ 168

Світлана Кравець

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ
ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ 171

Халіда Бахтіярова

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В ЧАСИ ВИКЛИКІВ ТА
ПЕРЕТВОРЕНЬ 174

Світлана Заславська

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ 176

Тетяна Пятничук

РОЗВИТОК ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ 179

Тетяна Банасюкевич

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ 181

Марія Вдовиченко

ОРГАНІЗАЦІЯ СТАЖУВАННЯ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ КРИВОРІЗЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО ЛІЦЕЮ.....	183
Мар'яна Кляпетура	
РОЛЬ СТАРШОГО МАЙСТРА В ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ.....	185
Людмила Майборода	
САМООСВІТА ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ	188
Олена Маржесвська	
ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ	191
Людмила Марущак	
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ..	194
Світлана Масліч	
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	196
Олександр Паржницький, Юлія Прокопенко	
ДИСТАНЦІЙНИЙ УРОК ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	198
Катерина Сірик	
ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗП(ПТ)О: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ	200
Оксана Сиротюк	
СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ УРОКІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ..	203
Людмила Спорник	
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	205
Олена Терещук	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ	207
Лілія Чогут	
САМООСВІТА І САМОРОЗВИТОК ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	209

Тетяна Чупир	
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	211
Катерина Яблуновська	
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ.....	215
 Розділ 5. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ....	
Олена Бондаренко	
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАРКІВСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО АГРАРНОГО ЛІЦЕЮ	218
Олена Гришаєва	
САМОАУДИТ ТА БЕНЧМАРКІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ	220
Лідія Гуменна	
КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ В ПРОЄКТНІЙ КОМАНДІ	225
Вікторія Жур'ян	
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ В МОРСЬКІЙ ГАЛУЗІ	229
Марина Мусоріна	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ	231
Олексій Нестеров	
СУЧАСНІ КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ СЕРЕДОВИЩА	232
Ірина Смирнова	
ФІЗИКА - ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ	234
Ірина Швецова	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ	236
 Розділ 6. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	
Андрій Каленський	
КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ МЕТОДУ ВИМІРЮВАННЯ. ВАЛІДНІСТЬ ТЕСТУ	239

<i>Петро Лузан</i> ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ	241
<i>Ірина Мося</i> ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖІ	244
<i>Тетяна Пащенко</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ОЦІНКИ РІЗНИХ ФОРМ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ КОЛЕДЖІВ	247
<i>Ельвіза Абільтарова</i> ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ: ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ	250
<i>Наталія Ваніна</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	252
<i>Лариса Гончар</i> СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	254
<i>Тетяна Житомирська</i> РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ	256
<i>Олександр Четверіков</i> ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОХОРОНЦІВ	259
<i>Олена Савченко</i> РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ	261
<i>Микола Фесенко</i> ВПЛИВ СУМІСНОСТІ НА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ГРУПИ ОХОРОНИ.....	263
<i>Олександр Ямковий</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	266
<i>Тетяна Ямкова</i> КЕЙС-МЕТОД ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ	269
<i>Ксенія Яцина</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ	

ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	271
---	-----

Руслан Недашківський

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРАКТОРИСТІВ-МАШИНІСТІВ	273
---	-----

Алла Онищенко

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ	275
---	-----

НАУКОВА ПЛАТФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Валентина Радкевич,

директор Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, д.п.н., професор, дійсний член (академік) НАПН України

Функціонування національної системи професійної освіти в добу Незалежності зумовлюється соціально-економічними та культурними трансформаціями, прийняттям низки законодавчих і нормативно-правових документів у сфері освіти та ринку праці. Зокрема у 2017 році прийнято Закон України «Про освіту», який характеризує суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти [4]; у 2019 році введено в дію Закон України «Про фахову передвищу освіту», що встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи фахової передвищої освіти, створює умови для поєднання освіти з виробництвом з метою підготовки конкурентноспроможних фахівців середньої управлінської ланки [5]; у 2020 році було прийнято Закон України «Про повну загальну середню освіту» [6], що регулює функціонування і розвиток загальної середньої освіти і зокрема загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців у закладах професійної освіти. У 2021 році розпочато розроблення проекту Закону України «Про професійну освіту», що визначатиме правові, організаційні та економічні засади державної політики у сфері професійної освіти відповідно до потреб та інтересів людини, економіки і суспільства.

Для розвитку професійної освіти в сучасних соціально-економічних умовах важливе значення має Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, в якій актуалізовано напрями реформування професійної освіти, а саме: системи управління, забезпечення її якості, фінансування, розвитку державно-приватного партнерства [7].

З огляду на викладене, трансформаційні зміни в національній професійній освіті в добу Незалежності виразнюються: по-перше, в оновленні змісту професійної освіти, забезпеченні його випереджувального характеру з урахуванням динамічних техніко-технологічних змін у галузях економіки та на ринку праці, наступності навчання і виховання у системі безперервної професійної освіти, поєднанні змісту загальноосвітньої та професійної підготовки, розширенні соціокультурного компонента змісту розвитку національно свідомої, успішної особистості з активною громадянською позицією, здатної до побудови професійної кар'єри, підприємницької діяльності [10], відповідальної за результати своїх дій;

здійснення професійної підготовки кваліфікованих фахівців зі складних інтегрованих професій для високотехнологічних та енергоефективних галузей економіки, у тому числі, орієнтованих на обслуговування відновлювальних систем енергетики, а також на професійну діяльність у сфері малого та середнього підприємництва; застосування компетентнісного підходу до розроблення професійних стандартів і стандартів професійної освіти з урахуванням дескрипторів Національної рамки кваліфікацій [8]; запровадження гнучких траєкторій здобуття повних і часткових кваліфікацій, у тому числі, для самозайнятості. Стандартизація професійної освіти на основі компетентнісного підходу уможливила проведення єдиної державної політики щодо забезпечення в різних галузях економіки еквівалентності професійної освіти й визнання кваліфікацій та документів про професійну освіту; формування єдиного освітнього простору в Україні; усунення відмінностей у змісті підготовки конкурентоспроможних на ринку праці кваліфікованих фахівців та в термінології, що використовується у професійній освіті; виховання життєвої позиції особистості, здатної орієнтуватися у сучасних соціально-економічних умовах тощо [13].

По-друге, у безперервному вдосконаленні мережі закладів професійної освіти з урахуванням потреб національних та регіональних ринків праці у кваліфікованих фахівцях. Створюються різні типи закладів професійної освіти, а саме: професійні ліцеї, вищі професійні училища, центри професійно-технічної освіти. Останнім часом розпочато відкриття професійних і фахових коледжів, навчально-практичних центрів галузевого спрямування із застосуванням новітніх виробничих технологій, інноваційних форм здобуття освіти (дуальна, дистанційна, змішана) [2; 9]; застосуванні в освітньому процесі новітніх технологічних інструментів та інформаційних ресурсів; онлайн-платформ із навчальними та методичними матеріалами; SMART-комплексів навчальних дисциплін [3]; програмного забезпечення для управління проєктною діяльністю і комунікацією суб'єктів освітнього процесу [12; 14]; симуляцій реального виробничого середовища на основі програмно-підтримувального принципу навчання; цифрових профілів здобувачів професійної освіти для фіксування засвоєних компетентностей тощо. У закладах професійної освіти розширюються можливості здобуття неформальної та інформальної освіти, у тому числі й дорослими. Освітні середовища стають дедалі відкритішими, доступнішими, розвивальними, інклюзивними, гендерно-чутливими з питань розвитку кар'єри [1] та мотивуючими до самостійного набуття знань і вмінь.

По-третє, в оновленні системи управління розвитком професійної освіти на засадах децентралізації; передачі повноважень з управління закладами освіти на регіональний рівень; розширенні їх співпраці з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та роботодавцями; запровадженні нових механізмів взаємозв'язку з економічними структурами та ринком праці з питань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів; створенні регіональних рад професійної освіти і спеціалізованих установ для контролю за якістю освіти та забезпечення незалежного оцінювання якості професійної підготовки кваліфікованих фахівців; заснуванні загальнодержавних і регіональних систем моніторингу ефективності управлінської діяльності, їх впливу на якість надання освітніх послуг; налагодженні системної взаємодії закладів професійної освіти з науковими установами, громадськими об'єднаннями, іншими соціальними партнерами та стейкхолдерами. На засадах соціального партнерства реалізується маркетингове управління професійною освітою. Таке управління сприяє розширенню ринкових відносин в освітній сфері, дає змогу оперувати рейтингами та іншими інструментами об'єктивного формування стимулювальних виплат педагогічним працівникам, а також наданню інформації для випускників стосовно вимог роботодавців до якості професійної освіти, затребуваних ринком праці кваліфікацій тощо.

По-четверте, в активізації державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти на основі залучення соціальних партнерів до управління розвитком професійної освіти, вдосконалення мережі закладів професійної освіти, модернізації матеріально-технічної бази й підготовки кваліфікованих робітників в умовах освітньо-виробничих кластерів, професійної орієнтації та популяризації професійної освіти серед учнівської молоді й дорослих; запровадженні центрів кваліфікацій для визнання результатів формальної, неформальної та інформальної освіти, повних і часткових професійних кваліфікацій тощо. За сучасних соціально-економічних умов державно-приватне партнерство у сфері професійної освіти спрямовується на формування системи професійних кваліфікацій; створення умов для розвитку дуальної форми здобуття освіти; залучення до професійного навчання висококваліфікованих працівників із виробництва та сфери послуг; запровадження мотиваційних механізмів стимулювання інноваційної професійно-педагогічної діяльності та професійного розвитку педагогічних працівників. Нових форм набуває партнерство бізнесу і професійної освіти. Зокрема, бізнес-компанії з метою просування своєї продукції на ринку товарів відкривають на базі закладів професійної освіти навчально-виробничі центри, в яких учнівська молодь і педагогічні працівники ознайомлюються зі специфікою сучасних виробничих технологій. У свою чергу, заклади як суб'єкти ринкових відносин прискорено реагують на виклики ринку праці. Для цього бізнес-партнери сприяють підвищенню кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання, забезпечують навчально-виробничі майстерні новітніми матеріалами та високотехнологічним обладнанням [11].

Водночас для прискореного розвитку національної системи професійної освіти в сучасних соціально-економічних умовах потребують вирішення на загальнодержавному рівні такі завдання: прийняття Закону України «Про професійну освіту» та оновлення нормативно-правової бази відповідно до сучасного законодавства; запровадження механізмів багатоканального та різнорівневого фінансування професійної освіти; розроблення типових положень про діяльність новітніх освітніх інституцій, створених на засадах державно-приватного партнерства (освітньо-виробничі кластери, технопарки, бізнес-інкубатори тощо); упровадження податкових пільг і економічних стимулів для бізнесу, який інвестує в розвиток закладів професійної освіти; розроблення освітніх програм для підготовки фахівців з урахуванням універсальних компетентностей, громадянських цінностей та поваги до культурного різноманіття; підвищення розміру стипендії здобувачів професійної освіти до рівня стипендій здобувачів фахової передвищої освіти; підвищення розміру заробітної плати педагогічних працівників закладів професійної освіти; ініціювання різних механізмів оплати освітніх послуг та стимулювання навчання (освітні ваучери, гранти, іменні стипендії, тощо); розроблення спеціальних освітніх програм для переходу випускників закладів професійної освіти на академічну освітню траєкторію; розроблення короткострокових (модульних) освітніх програм професійного спрямування, котрі уможливають накопичення кредитів та перехід на вищі рівні освіти відповідно до Національної рамки кваліфікацій (6-7 рівні); створення умов для розширення автономії закладів професійної освіти та розвитку дуальної форми здобуття освіти, приведення її у відповідність до критеріїв і вимог сучасної європейської практики; проведення на постійній основі спільних з роботодавцями наукових досліджень для ідентифікації актуальних на ринку праці професій і кваліфікацій; створення потужних професійних коледжів на основі об'єднання малокомплектних закладів освіти за територіальним або галузевим принципами; надання провідним закладам професійної освіти статусу Центрів професійної досконалості; створення національної автоматизованої системи внутрішнього моніторингу якості професійної освіти; запровадження в управління закладами професійної освіти систем менеджменту якості (TQM) з подальшою сертифікацією на предмет відповідності міжнародним стандартам (ISO); створення національної онлайн-платформи для комунікації, обміну досвідом та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної освіти.

Розв'язання цих завдань сприятиме посиленню модернізаційних процесів у сфері професійної освіти задля її перетворення в інноваційну, інклюзивну, гнучку, доступну, престижну і привабливу для молоді та дорослих освітню підсистему, інтегровану в суспільно-економічні процеси.

Список використаних джерел:

1. Базиль Л. О., Єршова Л. М. Організація консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. Методичні рекомендації для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти. – Житомир: «Полісся», 2019. – 104 с.
2. Використання засобів мобільного Інтернету у дистанційному навчанні кваліфікованих робітників / [О. В. Базелюк, С. Г. Кравець, Л. А. Майборода та ін.], – Житомир: «Полісся», 2019. - 66 с.
3. Гуменний О., Кононенко А., Волошин А. Методичні рекомендації з розроблення SMART-комплексів для професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі. – Житомир: «Полісся», 2019. - 68 с.
4. Закон України «Про освіту». Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> (дата звернення 15.03.2021 р.).
5. Закон України «Про фахову передвищу освіту». Електронний ресурс. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-strategiyu-rozvitku-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-period-do-2023-roku> (дата звернення 15.03.2021 р.).
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 15.03.2021 р.).
7. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення 15.03.2021 р.).
8. Методичні основи стандартизації підготовки молодших спеціалістів у коледжах і технікумах: методичний посібник / А. А. Каленський, П. Г. Лузан, Т. М. Ваніна, Н. С. Колісник, І. А. Мося, С. Г. Кравець, Т. В. Пятничук, П. С. Прохорчук. – Житомир: «Полісся», 2020. – 192 с.
9. Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практ. посіб. / Т. М. Герлянд, І. А. Дрозіч, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. – Житомир: «Полісся», 2019. - 304 с.
10. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія. Житомир: «Полісся», 2020. – 292 с.
11. Радкевич В. О. Принципи модернізації професійно-технічної освіти. Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. Уманського державного ун-ту ім. Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. Умань: ПП Жовтий, 2011. Вип. 3. С. 331 – 337.
12. Радкевич В. О., Бородієнко О. В., Пуховська Л. П., Самойленко О. А., Радкевич О. П., Базелюк Н. В. Проектна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник. – Житомир: «Полісся», 2020. – С. 165 – 202.
13. Радкевич В. О., Лузан П. Г., Кравець С. Г. Стандартизація професійної освіти в контексті євроінтеграційних процесів. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25- річчя НАПН України: зб. наук. праць. К.: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 259 – 267.
14. Радкевич О. П. Програмне забезпечення управління проектами у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Професійна педагогіка. 2019. № 2. С. 124 – 132. URL: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.124-132>

Розділ 1. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ У ЇХ ПІДГОТОВЦІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Валерій Орлов,

*головний науковий співробітник лабораторії
професійної кар'єри Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України, д.п.н,
професор*

Для досягнення успіху в будь-якому виді діяльності, задля створення чогось нового людині недостатньо лише оволодіти спеціалізованими знаннями і набути відповідних умінь і навичок, вона має проявити ділову активність у певному напрямі.

Наукове поняття «ділова активність» утворене двома лексемами: семантичним ядром вважаємо термін «активність», що проявляється у різних сферах буття людини, а лексему «ділова» визначаємо як таку, що вживається у різних словосполученнях, залежно від напрямку (контексту) виконуваної діяльності: пізнавальна активність, соціальна активність, творча активність, підприємницька активність тощо. Слова «ділова» тлумачиться в «Словнику української мови», як особлива характеристика людини: «добре підготовлена, досвідчена, працююча», що конкретизується її властивостями: «зайнята людина, діловита, заклопотана; зайнята практичною стороною справи, пов'язаною з матеріальною вигодою».

У психології і педагогіці в межах діяльнісного підходу наявні різні інваріанти тлумачення суті активності. Крізь призму психологічної теорії діяльності макроструктуру активності відображено як складну ієрархічну будову, утворену кількома рівнями: особливі види діяльності, дії, операції, психофізіологічні функції. До особливих видів діяльності віднесено ігрову, навчальну й трудову форми активності людини, конкретизовані сукупністю дій, викликаних одним мотивом.

Джерелом активності людини є потреби, що спонукають її діяти у певному напрямі. Принципову відмінність активності та діяльності дослідники вбачають у тому, що діяльність, зазвичай, зумовлюється потребою в предметі, а активність – потребою в діяльності. Це означає, що активність не тільки притаманна власне діяльності (пізнавальній, соціальній, підприємницькій тощо), але й надає їй певного забарвлення (емоційного, творчого, інноваційного), яке визначає характеристики активності як рушійної сили, котра спрямовує підприємницький потенціал людини. Автори психологічних досліджень вживають поняття «активність» у таких інтерпретаційних варіантах: активність як діяльність, комунікативна активність, ділова активність, соціальна активність, активність поведінки,

творча активність, активна особистісна позиція тощо.

Мотиви особистості, її спрямованість, ціннісні орієнтації, пізнавальні можливості складають психологічну характеристику активності. Відтак, мотиви і потреби слугують головною рушійною силою діяльності людей, зумовлюючи напрями й інтенсивність докладання людських зусиль. Це означає, що життєві потреби і мотиви особи, пов'язані з підприємницькою діяльністю, спонукають до таких дій.

Підготовка здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності передбачає інтеграцію спеціалізованих фахових, теоретичних й операційно-технологічних знань. Такий підхід до навчання майбутніх кваліфікованих кадрів у ЗП(ПТ)О є традиційним і обумовлюється сутнісною природою професійної освіти й зокрема визнанням пріоритету формування в учнівської молоді саме професійної компетентності. Упродовж останніх років в системі вітчизняної освіти реалізовано кардинальні перетворення. Так, навчальними планами підготовки кваліфікованих робітників різних спеціальностей практично в усіх закладах освіти України передбачено викладання основ підприємницької діяльності («Основи галузевої економіки та підприємництва», «Основи інноваційного підприємництва» тощо), створюються Центри кар'єрного консультування (або професійного розвитку, кар'єри, консультування з кар'єри).

Професійну складову ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів утворюють здатності індивіда, пов'язані з основними видами діяльності підприємця, як-от: задум і організація підприємницької діяльності; власне реалізація підприємництва; виробництво та виведення товару на ринок; лідерська здатність об'єднати однодумців довкола власної ідеї з метою її реалізації; управління персоналом фірми. Відтак, ділова активність може тлумачитися як особлива якісна визначеність особистості, що зумовлює її вчинки, дії, мотивовані прагненням реалізувати, захистити, забезпечити інтереси певної спільноти і свої власні. Ділова активність становить важливу характеристику особистості як суб'єкта діяльності, а у майбутніх кваліфікованих кадрів у професійній і підприємницькій сфері – це здатність фахівця до заснування власної справи, що базується на певних властивостях особистості (особистісна складова) і професійній компетентності (професійна складова), яка обумовлює його готовність до самореалізації на ринку праці на основі самозайнятості та особистої відповідальності за результати.

Ділова активність виявляється у складанні бізнес-планів, реалізації бізнес-ідей, подоланні бар'єрів на шляху до успіху, взаємодії особистості з навколишнім середовищем. Певною мірою ділова активність зіставляється (корелює) з нормами і правилами підприємницької діяльності, хоча визначається самим суб'єктом, його мотивами і потребами у бізнесі. З допомогою ділової активності людина прагне створити такі умови щодо підприємницької діяльності, щоб вона задовольняла її потреби в самореалізації, збагачувала внутрішній світ, надавала почуття внутрішньої гармонії. Ділова активність суб'єктів освітнього процесу проявляється, перш

за все, у пізнавальній і комунікативній діяльності.

Інтенсивність проявів ділової активності не завжди пов'язана з інтелектуальним розвитком людини і може не відповідати віковим особливостям та можливостям особи. На ділову активність впливають особистісні, характерологічні риси, тип темпераменту. Ділова активність є мінливою, часто залежить від настрою суб'єкта діяльності. Ділова активність в процесі підприємницької діяльності може мати різну спрямованість – бути позитивно або негативно орієнтованою, орієнтованою на досягнення успіху в бізнесі, налагодження взаємостосунків з оточенням, становлення ділових стосунків.

Ми свідомі того, що далеко не всі майбутні фахівці, випускники ЗП(ПТ)О прагнуть займатися підприємницькою діяльністю. Разом із тим, для всіх здобувачів професійної освіти високий рівень розвиненості ділової активності стане тією ЗП(ПТ)О якістю, яка сприятиме досягненню успіху в будь-якій сфері життєдіяльності. Особливе місце в дослідженні проблеми формування і розвитку ділової активності нами приділено вивченню наукових праць, в яких визначено педагогічні умови, запропоновано технології і методи формування підприємницьких якостей у майбутніх фахівців.

Аналіз цілей і особливостей підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до активної підприємницької діяльності показує, що це особлива, специфічна галузь освіти, для якої характерний внутрішній конфлікт між безпосередньо освітньою функцією передачі знань і функцією розвитку підприємницької компетентності зокрема ділової активності. Ділова активність формується і розвивається на заняттях де здійснюється максимально наближене до реального планування підприємницької діяльності, з використанням різних її засобів, подоланням бар'єрів на шляху до успіху, взаємодією особистості з оточуючими. Розвиток ділової активності співвідноситься з нормами і правилами підприємницької діяльності, хоча визначається самим суб'єктом, його мотивами і потребами у бізнесі. У процесі розвитку ділової активності створюються умови для реалізації підприємницьких ідей, які задовольняли б потреби особи у самореалізації, збагачували б внутрішній світ, сприяли створенню почуття внутрішньої гармонії.

Суб'єктові ділової активності притаманні всі характеристики суб'єкта діяльності (психічні, моральні, соціальні тощо), але вони є особистісно та емоційно забарвленими. Ділова активність виникає як життєвий витвір особистості, яка усвідомлює, що все необхідне від суспільства вона отримає тільки завдяки діяльності, якою вона обмінюється з іншими людьми. Ділова активність породжується потребою в досягненні успіху, характер підприємницької діяльності визначається й опосередковується вищими життєвими потребами. Але якщо не сформувалася підприємницька компетентність, то й ділова активність виявляється неповною мірою. У випадках, коли підприємницька діяльність особистості агресивно орієнтована, то й ділову активність вона також може виявляти у вигляді

агресивних проявів.

Інтенсивність проявів ділової активності не завжди пов'язана з інтелектуальним розвитком людини і не завжди відповідає віковим особливостям людини, її можливостям. На ділову активність впливають особистісні, характерологічні риси, тип темпераменту. Ділова активність є мінливою, часто залежить від настрою суб'єкта комунікативної діяльності. У процесі підприємницької діяльності вона може мати різну спрямованість – бути позитивно або негативно орієнтованою, орієнтованою на досягнення успіху у бізнесі, налагодження взаємостосунків з оточуючими, становлення ділових стосунків.

Отже, ділова активність розглядається нами як складна інтегральна особистісна якість, яка уможливорює реалізацію інноваційних задумів, що приносять економічну користь і забезпечує самореалізацію на ринку праці. Дослідники розглядають окремі складові ділової активності. У структурі ділової активності в педагогічних дослідженнях найбільш розроблені ознаки особистісної та ділової складових активності. Однак, представлені авторами особистісні і професійні якості, які повинні бути притаманні майбутнім випускникам ЗПО, часто не підкріплені статистично достовірним обґрунтуванням. Це зумовило необхідність встановлення структури поняття, виявлення його складових, оскільки невизначеність понятійного змісту ускладнює формування та вимірювання рівня ділової активності.

Ділова активність випускників закладів професійної освіти є одним із визначальних проявів здатності майбутніх фахівців до заснування власного бізнесу, що базується на певних властивостях особистості (особистісна складова) і професійних компетентностях (професійна складова), яка обумовлює їхню готовність до самореалізації на ринку праці на основі самозайнятості та особистої відповідальності за результати.

Розроблена нами модель формування ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів виконує наступні функції: ціннісно-орієнтувальну (задає вектор професійно-орієнтованої економічної підготовки та розвитку в учнів підприємницьких якостей); соціально адаптаційну (сприяє адаптації учнів до різноманітних методів і форм прояву ділової активності в межах підготовки до підприємницької діяльності; готує до роботи в ситуаціях невизначеності і ризику, характерною для підприємницької діяльності); регулюючу (дозволяє координувати зусилля щодо формування ділової активності учнів ЗПО, при необхідності вносити корективи в дії викладачів і учнів); прогностичну (дозволяє прогнозувати результати формування ділової активності учнів ЗПО); діагностичну (дозволяє діагностувати рівень розвитку підприємницької компетентності та сформованості ділової активності учнів ЗПО).

Розроблена нами технологія формування ділової активності майбутніх кваліфікованих кадрів, заснована на ситуативних (задачних) формах організації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, може бути покладена в основу педагогічного супроводу формування ділової активності й орієнтує розвиток підприємницької компетентності випускників ЗПО на активну

участь у підприємницькій діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Алексеева С. В., Базиль Л. О., Гриценко І. А. та ін. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу : теорія і практика : монографія. Житомир : «Полісся», 2020. 237 с.
2. Базиль Л., Орлов В. Формування ділової активності майбутніх робітників. Професійна освіта № 4, 2020. С. 3-7

**ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Світлана Алексєєва,

*старший науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України, д.п.н., с.н.с.*

Педагогічна система підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності – це певна сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого та цілеспрямованого педагогічного впливу на формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців. Організований та цілеспрямований педагогічний вплив на формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців здійснюється: по-перше, оновленням змісту (програма дисципліни з інноваційного підприємництва, навчально-методичні матеріали); по-друге, вдосконаленням організації освітнього процесу (запровадження педагогічних технологій розвитку ділової активності майбутніх кваліфікованих робітників, їхньої фінансової грамотності, формування здатності до продуктивної проєктної діяльності та ефективного самоменеджменту і пріоритетного використання інтерактивних форм навчання, зокрема тренінгів зі створення стартапів, майстер-класів із залученням професіоналів-практиків з бізнес-структур); по-третє, застосуванням у процесі навчання послуг бізнес-інкубаторів та бізнес-акселераторів, Web-сайтів бізнес-симуляторів тощо; по-четверте, впровадженням навчально-методичного комплексу, що уможливило підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності.

Структуру моделі педагогічної системи підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності конкретизовано такими складовими:

- 1) теоретико-методологічна (мета, завдання та теоретико-методологічне підґрунтя підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності);

2) змістова (компоненти змісту підприємницької компетентності майбутніх фахівців: мотиваційно-ціннісний; знаннево-змістовий; операційно-діяльнісний; особистісно-рефлексивний);

3) організаційно-методична (оновлений зміст професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності, використання форм, методів і педагогічних технологій формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників);

4) діагностично-результативна (містить критерії, показники та рівні сформованості підприємницької компетентності майбутніх фахівців, методику такого оцінювання, що включає стандартизований та авторський діагностичний інструментарій) (рис.1).

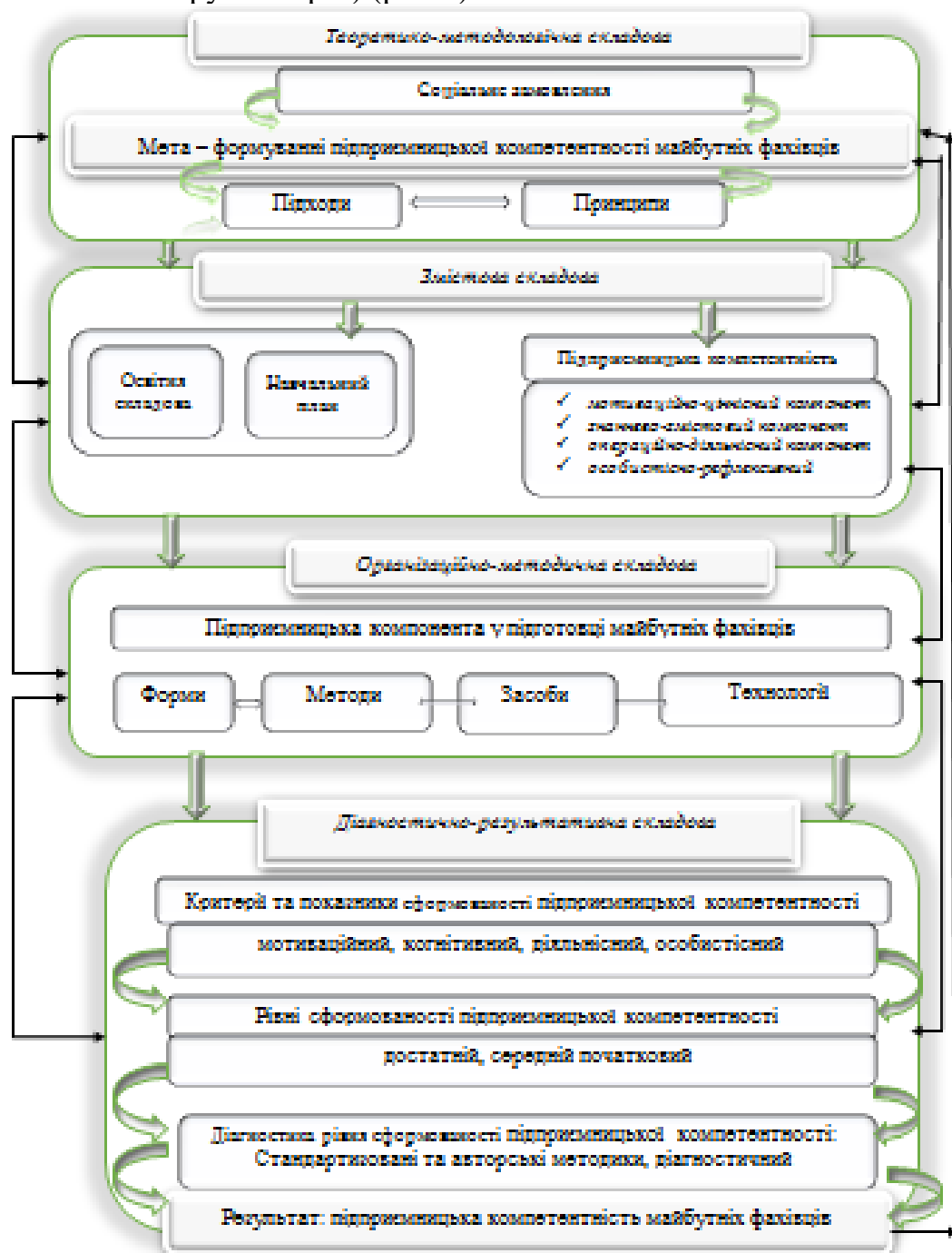

Рис. 1 Модель педагогічної системи підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності

Теоретико-методологічна складова моделі визначає мету, завдання та теоретико-методологічне підґрунтя підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності. Вихідними передумовами до такої підготовки є соціальне замовлення на майбутніх фахівців, здатних до самозайнятості, а також вимоги сучасної освіти, що згідно із Законом України «Про освіту» має забезпечити, зокрема, всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей. Мета підготовки полягає у формуванні підприємницької компетентності майбутніх фахівців.

До основних завдань підготовки ми відносимо: формування у майбутніх фахівців інтелектуальних та особистісних якостей, що визначають його мотивацію і ціннісне ставлення до здійснення підприємництва у процесі власної професійної діяльності; оволодіння теоретичними і практичними знаннями, що необхідні для успішного підприємництва; формування відповідних професійно-важливих якостей, необхідних для підприємництва; набуття особистісного досвіду, зокрема у процесі підготовки стартапів та можливостей їхньої реалізації.

Змістова складова моделі визначає зміст підприємницької компетентності майбутніх фахівців, компоненти цієї компетентності:

- мотиваційно-ціннісний (ціннісні орієнтири підприємницької діяльності, мотиви здобуття професійного і комерційного успіхів, прагнення реалізувати поставлені цілі);

- знаннєво-змістовий (знання теоретичного і функціонально-технологічного (процедурного) характеру, розуміння суті розв'язуваних завдань і проблем, усвідомлення ймовірних ризиків і персональної відповідальності за діяльність та її результати, обізнаність з ринковими механізмами регулювання й керівництва підприємницькою діяльністю та поінформованість щодо етики трудових відносин);

- операційно-діяльнісний (вміння планувати, реалізовувати й оцінювати різні варіанти підприємницької діяльності, бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій і обирати економічно обґрунтовані рішення, застосовувати раціональні засоби і способи діяльності з урахуванням конкретних обставин місця й часу, вміння презентувати та поширювати інформацію про результати власної економічної діяльності, індивідуально-творча активність у продуктивному використанні наявних ресурсів, дії та механізми безперервного пошуку нових можливостей і оптимального використання ресурсів з метою отримання максимальної вигоди);

- особистісно-рефлексивний (здатність генерувати й упроваджувати нові ідеї з комерційної діяльності, прогнозувати очікувані результати, ризикувати з надією на новітні економічні можливості, об'єктивно оцінювати власні індивідуально-особистісні властивості, здійснювати контроль засобами саморегулювальних механізмів, спроможність зіставляти власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними та трудовими, ресурсами, інтересами суспільства, ініціативність, гнучкість, самоорганізованість,

лідерські якості).

Організаційно-методична складова моделі відображає авторський задум щодо оновлення змісту (програма дисципліни з інноваційного підприємництва, навчально-методичні матеріали); вдосконалення організації освітнього процесу (запровадження педагогічних технологій розвитку ділової активності майбутніх кваліфікованих робітників, їхньої фінансової грамотності, формування здатності до продуктивної проєктної діяльності, ефективного самоменеджменту та пріоритетного використання інтерактивних форм навчання, зокрема тренінгів зі створення стартапів, майстер-класів із залученням професіоналів-практиків із бізнес-структур); застосування у процесі навчання послуг бізнес-інкубаторів та бізнес-акселераторів, Web-сайтів бізнес-симуляторів тощо; впровадження навчально-методичного комплексу, що уможливорює підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності.

Діагностично-результативна складова моделі містить критерії, показники та рівні сформованості підприємницької компетентності майбутніх фахівців, а також методику їх оцінювання, що включає стандартизований та авторський діагностичний інструментарій. Сформованість підприємницької компетентності майбутніх фахівців визначалася за мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, особистісним критеріями. Використовувалися три рівні сформованості підприємницької компетентності майбутніх фахівців: достатній, середній та початковий.

Зворотній зв'язок у моделі педагогічної системи підготовки до підприємницької діяльності забезпечує можливість коригування її складових та елементів, залежно від результату підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Визначено загальний показник ефективності функціонування системи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності – рівень сформованості підприємницької компетентності. Експериментальна перевірка ефективності педагогічної системи підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності здійснювалася шляхом виявлення кількісних та якісних змін у рівнях сформованості підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників.

Аналіз результатів сформованості підприємницької компетентності учнів на констатувальному та формувальному етапах дослідження дає підстави стверджувати про результативність розробленої педагогічної системи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу.

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Людмила Базиль,

*учений секретар, провідний науковий
співробітник лабораторії професійної
кар'єри Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, д.п.н., доцент*

Загальноцивілізаційне буття людства, конкретизоване розмаїттям сфер і напрямів, забезпечується, передовсім, мовним спілкуванням як підвалиною процесу і механізмів пізнання світу, а також створення суспільних благ. У теорії комунікації аргументовано дві концептуальні позиції ролі мови: передача мовних повідомлень та скеровування діяльності співрозмовника. У цьому зв'язку логічним вбачаємо виокремлення трьох типів комунікації, що визначають: комунікація-інформування, комунікація для обміну інформацією, комунікація-вплив. У кожному з названих типів комунікації обов'язковими є, по-перше, передача інформації, по-друге, мовний вплив. Але ці елементи мають у названих типах різну значущість, а відтак, будуть помітно відрізнятися такі складові комунікації, як спосіб подачі інформації, стратегія і тактика мовленнєвої поведінки партнерів.

Саме на основі поміркованого й своєчасного застосування правильно дібраних комунікативних технік і прийомів суб'єктам підприємництва вдається започаткувати конструктивні відносини з представниками влади, партнерами, підлеглими, клієнтами тощо. Водночас, непродуктивне використання комунікативних технік, надмірне застосування прямих і непрямих маніпулятивних прийомів може зіпсувати налагоджену комунікативну взаємодію між суб'єктами підприємництва.

У цьому контексті зауважимо, що суб'єктами підприємництва визначаємо осіб, яким надано право провадження підприємницької діяльності. Для уточнення суті і статусу поняття «суб'єкт підприємницької діяльності» розглянемо зміст лексем «суб'єкт права» і «суб'єкт цивільного права». Перше із зазначених понять – «суб'єкт права» – позиціонується, як найбільш загальна категорія правознавства й позначає учасників суспільних відносин, які, відповідно до чинного законодавства, здатні бути носіями прав і обов'язків. Наукова категорія «суб'єкти цивільного права» за своїм змістом охоплює фізичних і юридичних осіб. У групі «фізичні особи» диференціюють такі три типи осіб: громадяни, іноземці, особи без громадянства. Зауважимо, що як фізичні, так і юридичні особи можуть здійснювати підприємницьку діяльність або не займатися підприємництвом. З огляду на викладене, суб'єкти підприємницької діяльності – це фізичні та юридичні особи, які, усвідомлюючи ризики, здійснюють самостійну діяльність, спрямовану на постійне, систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу товару, виконання робіт або надання послуг,

та зареєстровані у порядку встановленому законодавством.

Комунікативну діяльність суб'єктів підприємницької діяльності розуміємо як форму міжсуб'єктної взаємодії, що зумовлює виникнення психічного контакту, забезпечуючи взаємний обмін думками і емоціями [1]. Отже, ефективна комунікація у підприємництві є особливою «сходинкою» до вершин підприємницького успіху і професійної самореалізації.

Досягнення підприємницького успіху безпосередньо залежить від того, наскільки ефективно налагоджено ділове спілкування і взаємодія з співробітниками, клієнтами, партнерами, журналістами, представниками державних органів і багатьма іншими людьми. Саме навички ефективної комунікації можуть забезпечити найбільший вплив і участь майбутніх випускників ЗП(ПТ)О на всіх етапах становлення як суб'єктів підприємницької діяльності. Але у цьому слід розрізняти навички «комунікації» і «спілкування». Зокрема, категорія «комунікація», введена в науковий дискурс на початку ХХ століття, використовується для позначення, по-перше, засобів зв'язку між будь-якими об'єктами матеріального і духовного світу; по-друге, процесу передачі інформації від людини до людини (обмін уявленнями, ідеями, установками, настроями, почуттями в людському спілкуванні); по-третє, передачі й обміну інформацією в суспільстві з метою впливу на соціальні процеси.

Поняттям «спілкування» позначають міжособистісну взаємодію учасників процесу обміну інформацією пізнавального або афективно-оцінного характеру. У наш час комунікація – це основний інструмент бізнесмена. Суб'єкт підприємництва у досягненні поставлених цілей постійно спілкується з людьми, із різними інтересами, цінностями, рисами характеру, професійними якостями тощо. І, зазвичай, саме спілкування слугує одним із ключових механізмів, від якого залежить результат всієї підприємницької діяльності.

У зв'язку з цим у підготовці здобувачів професійної освіти до підприємницької діяльності необхідно зосереджувати увагу на формування комунікативних навичок, постійно проводити комунікативні тренінги, щоб майбутні суб'єкти підприємницької діяльності були ефективними в спілкуванні і взаємодії.

Безперечно, змістом навчальних програм із предметів гуманітарного спрямування передбачено розгляд різних аспектів комунікації. Водночас, як переконує ознайомлення з освітньою практикою, здобувачі професійної освіти виявляють найбільший інтерес до тренінгових занять із такої орієнтовно тематики: «Ефективні навички презентації», «Ефективне слухання», «Вести переговори, щоб перемагати», «Навички міжособистісних взаємин», «Як удосконалити навички ділового листування?», «Ефективне ведення технічної документації», «Побудова міцних ділових відносин», «Проектування позитивного професійного іміджу» тощо. Наведений перелік орієнтовних тем занять візуалізує багатогранність природи навчально-тренінгових курсів із комунікації.

У межах виконання наукового дослідження «Підготовка майбутніх

кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу» було розроблено курс «Комунікативні практики у професійній освіті». Означена дисципліна є варіативною частиною циклу загальної підготовки (за вибором студентів) і передбачає розвиток комунікативної компетентності майбутніх підприємців, підвищення рівня їх етичної взаємодії з суб'єктами підприємницької діяльності, формування комунікативної спрямованості в учнів. «Комунікативні практики у професійній освіті» - самостійний навчальний предмет, що базується на курсах «Педагогіки», «Педагогічної майстерності», «Загальної психології», «Психології спілкування», «Сучасної української мови з практикумом», «Комунікативної лінгвістики», і має на меті систематизувати й узагальнити знання щодо проектування продуктивної комунікативної взаємодії у межах професійної самореалізації, розвинути вміння розв'язувати педагогічні завдання, моделювати педагогічні комунікативні ситуації з освітньої сфери.

Основу курсу складають антропоцентричний принцип, принципи особистісно-діяльнісного і компетентнісного підходів до навчання й такі концептуальні положення: усвідомлення комунікації як важливого чинника психічного і соціального розвитку фахівця, основної форми реалізації цілісного процесу, що розгортається на фоні підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності, за якої відбувається опанування загальнолюдського досвіду, цінностей, знань, розкривається, формується і розвивається особистість. Теоретичні засади курсу – положення про комунікацію як систему безпосередніх чи опосередкованих зв'язків суб'єктів підприємницької діяльності, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання й управління процесом комунікації, регулювання ділових взаємин.

Успіх підприємницької діяльності залежить від прагнення змоделювати ефективну систему комунікацій у бізнес-організації. Для цього необхідно формувати і розвивати комунікативні знання та вміння і ефективно їх використовувати в щоденній роботі з управління організацією. Відтак особлива увага має бути приділена самопізнанню і саморозвитку ефективного стилю ділового спілкування, яке охоплює усвідомлення продуктивного стилю спілкування як можливості бути природним і домагатися позитивних результатів; знання психологічних прийомів схильності до себе інших суб'єктів підприємницької діяльності; вміння встановлювати емоційно позитивні відносини; пошук способів залучення до спільної справи; знаходження спільної мови, щоб швидко пояснювати суть справи і легше уникати непотрібних конфліктів; усвідомлення ролі немовних прийомів в процесі комунікації і ефективне володіння ними тощо.

Для успішної підприємницької діяльності і ділового спілкування важливо також розуміння актуальних людських потреб, мотивів вчинків і методів переконання співробітників, того, як вони чинять опір пропонованим змінам або пристосовуються до них і в яких умовах вони обмінюються інформацією, спілкуються і ефективно взаємодіють.

Із метою розв'язання проблем підготовки майбутніх фахівців як суб'єктів підприємництва до комунікативної діяльності нами досліджується комунікативна природа підприємництва і передбачається створення психолого-педагогічного забезпечення ефективної комунікації в бізнесі.

Список використаних джерел:

1. Орлов В.Ф. Конфліктологія: Конспект лекцій. Для підготовки магістрів усіх форм навчання /В.Я.Галаган, В.Ф.Орлов, О.М.Отіч. Київ: ДЕДУТ, 2008. 292 с.
2. Хизрич Р. Предпринимательство, или как завести собственное дело и добиться успеха / Р. Хизрич, М. Питерс; [пер. с англ.]. Москва: Прогресс, 1992. 196 с.
3. Чернявская Т.П. Коммуникация в бизнесе: психологическая теория и практика : учеб.-метод. пособ. / Т.П. Чернявская, Т.П. Висковатова. Одесса : Одесск. национ. ун-т им. И.И. Мечникова, 2013. 258 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Людмила Єршова,

*заступник директора ІПТО НАПН України,
д.п.н., доцент,*

Проблеми модернізації змісту загальноосвітньої підготовки в системі професійної (професійно-технічної) освіти проаналізовано в контексті основних положень Нової української школи. Зазначено, що основним завданням сучасної системи освіти в Україні має бути забезпечення наступності всіх рівнів професійного становлення особистості.

Сучасна система освіти в Україні покликана, з огляду на виклики та проблеми сьогодення, забезпечити наступність усіх рівнів професійного становлення особистості: від Нової української школи (Далі: НУШ), в якій має відбуватися професійне визначення, до модернізованої професійної освіти, покликаної забезпечити умови професійного становлення й сформувати готовність до професійного успіху, від неї – до сучасного закладу вищої освіти, спроможного відшліфувати професійні цінності майбутніх спеціалістів та розвинути готовність навчатися упродовж життя, нарешті – до вітчизняного та світового ринків праці, що випробовують особистісну, професійну та громадянську зрілість українських фахівців. Відтак, уся система сучасної української освіти працює над зміною своєї змістової парадигми. У центрі педагогічної уваги постає особистість майбутнього громадянина-патріота та успішного професіонала-інноватора. Для професійної освіти НУШ – це інтелектуальне й духовне середовище, в якому закладаються основи становлення майбутніх професіоналів – особистісно зрілих, соціально відповідальних, патріотичних, інноваційних, здатних розвивати економіку і конкурувати на ринку праці. Нова українська школа є також потужним мотиватором модернізації вітчизняної професійної освіти, оскільки має бути готова прийняти зі школи випускника нової якості.

Мета статті – проаналізувати проблеми модернізації змісту

загальноосвітньої підготовки в системі професійної (професійно-технічної) освіти в контексті основних положень Нової української школи.

За умовами НУШ [1] випускник повинен зробити професійний вибір і сформулювати: готовність працювати методично грамотно і самостійно; діяти свідомо й відповідально; фундаментальні риси майбутнього успішного професіонала (гідність, упевненість у собі, старанність, працелюбність, самостійність, дисциплінованість, умотивованість до успіху); життєві компетентності (самопізнання, самоаналіз, самоконтроль, саморегуляція, самовдосконалення) – головні важелі успішної професійної самореалізації; критичне та креативне мислення для конкурентності на сучасному ринку праці, де фахівця цінують насамперед за унікальність його ідей і професійних рішень, оскільки саме творчість рухає прогрес, зміцнює економіку, сприяє безпеці країни та добробуту кожного її громадянина; комп'ютерну грамотність – основну умову опанування високотехнологічними професіями; систему морально-етичних цінностей, здатних забезпечити вибір особистісно гармонійного, професійно успішного й соціально відповідального стилю життя і професійної діяльності.

Отже, місія НУШ – розкрити й розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини як повноцінної особистості, а місія сучасної професійної освіти – забезпечити умови її подальшого розвитку і вдосконалення, спрямувати до особистісного та професійного успіху. Щоб здійснити цю місію, вітчизняна професійна освіта повинна модернізувати зміст загальноосвітньої і професійної підготовки майбутніх фахівців, враховуючи: інтелектуальну базу НУШ; специфіку глобалізаційних викликів сучасності; сучасні економічні та освітні тренди; засадничі положення освітоорієнтованих міжнародних документів [2–6]. Зокрема, Стратегія сталого розвитку України до 2030 року однією з 17 глобальних Цілей визначає якість освіти.

Відтак, головні іпостасі випускника НУШ мають бути розвинуті й гідно представлені в образі випускника модернізованої системи професійної освіти. Тобто, мета сучасної професійної освіти – підготовка вмотивованих, активних, соціально відповідальних здобувачів кваліфікацій, які прагнуть неперервного професійного розвитку, самореалізації та кар'єрного зростання. На сьогодні, наукова та освітня спільноти усвідомлюють, що це має бути: цілісна особистість (всебічно розвинена, здатна до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж життя, підприємництва/самозайнятості, професійного успіху), умотивований фахівець (конкурентоздатна та мобільна на ринку праці особистість, яка набуває освітніх та професійних компетентностей відповідно до її інтересів, здібностей, можливостей, потреб економіки та суспільства.), відповідальний громадянин (успішна особистість зі сформованими родинними цінностями, активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальна за результати власної діяльності задля сталого розвитку). Очевидно, що без підсилення в системі професійної освіти уваги до загальноосвітньої підготовки фахівців, цієї мети досягти неможливо.

Першочерговим для цього є: забезпечення відповідності освіти потребам розвитку суспільства й економіки; оновлення стандартів освіти, а також оновлення змісту навчання шляхом упровадження навчальних програм з питань сталого розвитку, раціонального споживання, прав людини, гендерної рівності, культури, соціальної єдності, миру та ненасильства тощо.

Українська система професійної освіти має серйозні проблеми й перешкоди, що, з одного боку, детермінують, а з іншого, – ускладнюють процес її реформування [5; 22–23; 9]. Опитування учнів закладів професійної освіти, проведеного науковими співробітниками Інституту професійно-технічної освіти [7], підтверджує необхідність внесення змін у зміст загальноосвітньої підготовки учнів закладів професійної освіти. Так, 34,8% школярів вступали до закладу професійної (професійно-технічної) освіти не маючи уявлення про майбутню професію; 9,3% респондентів обрали навчання в закладах професійної освіти лише тому, що їм «набридли навчання в загальноосвітній школі»; 18,5% сподівалися спростити таким чином вступ до закладу вищої освіти; 7% випускників шкіл пішли до закладу професійної освіти, тому що не змогли пройти за конкурсом до іншого навчального закладу; 47,5% – заявили, що не впевнені у правильності свого професійного вибору; 6,2% респондентів визнають абсолютну невідповідність профілю обраної професії їхнім особистісним потребам; 16,7% стверджують, що професія їм не подобається, але вони сподіваються, що в майбутньому вони матимуть стабільний дохід; 25% учнів зазначають, що професія їм подобається, але визнають, що мають значні сумніви з приводу її престижності.

НУШ взяла зобов'язання цю проблему усунути через, зокрема, введення професійного та академічного напрямів загальної освіти [1]. Проте ті випускники, що вже потрапили та наступного року прийдуть до закладів професійної освіти мають отримати необхідну допомогу для усунення можливих негативних наслідків недосконалої профорієнтації у школі.

Українська молодь усвідомила професійну важливість формування гнучких навичок (так звані софт-скілз, що забезпечують ефективність професійних). Про це свідчать результати аналізу резюме, поданих на популярні в Україні портали пошуку роботи. Усвідомили це й роботодавці, що так само підтверджують результати аналізу представлених ними описів вакансій. Порівняння попиту і пропозиції засвідчує той факт, що українські випускники не здатні на сьогодні повністю задовольнити потреби роботодавців через недостатній рівень формування гнучких навичок, кар'єрної та підприємницької компетентностей. Отож, загальноосвітня підготовка в закладах професійної освіти вже не може не враховувати цей факт.

Сучасна система професійної освіти, попри численні проблеми і перешкоди, готова прийняти нові виклики. Відповідно, наука, зокрема, Інститут професійно-технічної освіти НАПНУ, готові всіляко цьому сприяти [7; 8]. Зміст освіти регламентується професійними та освітніми стандартами, формується на основі компетентнісного підходу з урахуванням галузевих та

регіональних особливостей. Оновлений зміст професійної освіти має змінити якість і взаємозв'язки ключових, загальнопрофесійних та професійних компетентностей випускника: ключові – не лише сприятимуть самореалізації особистості, але й розвитку в неї громадянської активності, підвищенню мобільності та успішної інтеграції у вітчизняний та світовий ринки праці, а не «розчинення» у них; загальнопрофесійні – створюватимуть необхідне підґрунтя для здобуття особою професійних кваліфікацій на рівні, затребуваному сучасними високими технологіями; професійні – даватимуть особі змогу не просто здійснювати професійну діяльність, але й успішно конкурувати на швидкозмінному ринку праці. Причому якість професійних компетентностей випускника напряду залежить від належного формування ключових та загальнопрофесійних.

Відтак, у процес формування змісту сучасної професійної освіти має бути вцементований принцип надважливості загальноосвітньої підготовки майбутніх фахівців. Оскільки абсолютно доведеним на сьогодні є факт, що конкурентоспроможність та успішність будь-якого фахівця на ринку праці у більшій мірі залежить від якості саме ключових та загальнопрофесійних компетентностей.

Як свідчать дані останнього міжнародного форуму у Давосі (2018), ця тенденція невпинно підсилюється. У десятці найважливіших навичок 2015 очікуються кардинальні зміни. Втрачають серед роботодавців і зникають – «активне слухання» та «контроль якості», водночас до нового рейтингу-2020 стрімко вриваються «когнітивна гнучкість» та «емоційний інтелект». З четвертої сходинки на другу піднімається «критичне мислення», а з десятої аж на третю підноситься «креативність». Відтак, якість виробництва і сфери послуг має забезпечувати не стільки зовнішній контроль, скільки система внутрішніх цінностей кожного сучасного фахівця. Загальноосвітня підготовка в системі професійної освіти має відповідати названим викликам.

З цією метою Інститут професійно-технічної освіти НАПНУ постійно пропонує для закладів професійної освіти відповідну науково-методичну допомогу. Зокрема, узагальнено досвід функціонування систем професійної освіти і навчання в країнах ЄС, досліджено національні та економічні особливості визначення у них пропорцій між загальноосвітніми та професійними предметами. Виявлено й охарактеризовано тенденції розвитку сфери професійної (професійно-технічної) освіти в добу незалежності, досліджено теоретичні основи управління ЗП(ПТ)О як проєктно-орієнтованою організацією [12]. Вдосконалено механізми стандартизації вітчизняної професійної освіти, обґрунтовано важливість створення узгодженої системи професійних, освітніх та оцінних стандартів [13]. Підготовлено рекомендації щодо налагодження в системі професійної освіти якісного кар'єрного консультування, організовано наукове консультування зі створення Центрів розвитку кар'єри [15]. Розроблено й апробовано педагогічну систему підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності [10], методичну систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми

навчання [16], методичну систему розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О [14], методичну систему оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Розроблено й експериментально перевірено інноваційні технології й методики для вдосконалення загальноосвітньої підготовки учнів у закладах професійної освіти (проектне й дистанційне навчання, інформаційно-освітнє та смарт- середовище). Підготовлено програми, навчальні курси, тренінги з питань формування енергоефективної, здоров'язбережувальної, громадянської, інформаційної, кар'єрної, підприємницької та інших затребуваних часом компетентностей, що мають розвиватися в процесі загальноосвітньої підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної освіти. Організовано допомогу щодо підготовки для системи професійної освіти керівників і педагогів із сучасними мовними та інформаційними навичками, інноваційним педагогічним мисленням та морально-етичними цінностями (курси підвищення кваліфікації, магістратура, аспірантура, докторантура, експериментальна робота Всеукраїнського рівня).

Ефективність модернізації української системи професійної освіти залежатиме від забезпечення наступності між усіма рівнями вітчизняної системи освіти (загальної, професійної, вищої), приведення змісту освіти кожного рівня у відповідність з ключовими положеннями засадничих міжнародних і вітчизняних документів, врахування реальних потреб особистості, економіки та суспільства. У процесі модернізації змісту загальноосвітньої і професійної підготовки майбутніх фахівців потрібно враховувати: інтелектуальну базу Нової української школи; специфіку глобальних і національних викликів; сучасні економічні та освітні тренди; засадничі положення освітоорієнтованих міжнародних документів.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки : [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Дата звернення 25.11.20).
2. Нова професійна освіта: що зміниться : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/nova_profesiyna_osvita_shho_zminitsya_n623262
3. Радкевич В. Наукові засади підвищення престижності вітчизняної професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти. Професійна педагогіка. 2017. № 13. С. 5-15.
4. Радкевич В. Науково-методичний супровід модернізації вітчизняної системи професійної та фахової передвищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти. Професійна педагогіка. 2018. № 15. С. 5-15.
5. Єршова Л. Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів ПТНЗ. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти. Професійна педагогіка. 2017. № 13. С. 22-29
6. Шулікін Д. Професійна освіта: проблеми та шляхи вирішення. Освіта України. 2016. № 22(1478). 6 червня 2016 р. С. 1, 8.
7. Професійно-технічна освіта : інформаційно-аналітичні матеріали за результатами констатувального етапу досліджень / За наук. ред. В. О. Радкевич, М. В. Артюшиної. Київ : ПТО НАПН України, 2017. 147 с.
8. Професійна (професійно-технічна) та фахова передвища освіта: інформаційно-аналітичні матеріали / За наук. ред. В. О. Радкевич, Л. М. Єршової. Житомир: «Полісся»,

2019. 232 с.

9. Єршова Л. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. Житомир: Полісся, 2018. № 16. С. 162-168.

10. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія / Алексеева С.В., Базиль Л.О., Гриценко І.А. Єршова Л.М., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф., Сохацька Г.В.. Житомир: "Полісся", 2020. 237 с.

11. Проектна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник [Електронне видання]/ Радкевич В.О., Бородієнко О.В., Пуховська Л.П., Самойленко О.А., Радкевич О.П., Базелюк Н.В. Житомир: «Полісся», 2020. 236 с.

12. Публічно-приватне партнерство закладів професійної освіти: практичний посібник / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІПТО НАПН України, 2020. 302 с.

13. Методичні основи стандартизації підготовки молодших спеціалістів у коледжах і технікумах: методичний посібник / А. А. Каленський, П. Г. Лузан, Т. М. Пашенко, Н. М. Ваніна, Н.С. Колісник, І.А.Мося', С. Г. Кравець, Т. В. Пятничук, П. С. Прохорчук. – Житомир: «Полісся», 2020. 192 с.

14. Методичні основи професійного навчання кваліфікованих робітників: методичний посібник / В.А. Кручек, О.Б. Кошук, С.Г. Кравець, Л.А. Майборода, Т.В. Пятничук, І.І. Голуб, Н.Ю. Самойленко, Г.В. Однорог. Житомир: «Полісся», 2020. 325 с.

15. Планування й розвиток професійної кар'єри учнівської молоді у системі професійно-технічної освіти: навчальний посібник / [С. В. Алексеева, Л. М. Єршова, Д. О. Закатнов, В. Т. Лозовецька, В. Ф. Орлов]; за ред. Д. О. Закатнова. Житомир: «Полісся», 2018. 186 с.

16. Kulalaieva N. Road map for employers on the introduction of a dual form of education. Professional Pedagogics. 2020. № 2. С. 5-11.

ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ФОНДАХ ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Дмитро Закатнов,

*заступник директора з наукової роботи
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,
к.п.н., с.н.с.*

Підготовка людини до життя у динамічному ринковому середовищі є актуальною соціально-педагогічною проблемою, якій приділяється значна увага з боку суспільства. Так, Європейський парламент і Рада Європейського Союзу 17 січня 2018 року схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя, до числа яких включено й підприємницьку компетентність, що визначається як уміння планувати й управляти проектами, що мають культурну, соціальну або комерційну цінність [1]. Принагідно зазначимо, що проблема підготовки молоді до підприємницької діяльності є об'єктом наукових розвідок вітчизняних дослідників з кінця 80-х років минулого століття як відповідь на соціально-

економічні перетворення ринкового характеру. Основні аспекти підготовки молодого покоління до самостійної підприємницької діяльності відображено в дисертаційних дослідженнях вітчизняних учених.

Пошук дисертацій за згаданою тематикою здійснювався у базі даних дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського за ключовими словами «підприємницька» та «бізнес». Не всі дисертації потрапляють до неї, проте можна стверджувати, що більшість захищених робіт відображено у відповідній базі даних бібліотеки. Всього було знайдено 24 дисертації, що відповідали умовам пошуку, з яких 10 (42%) захищено із психологічних спеціальностей, решта – з педагогічних. Лише дві дисертації (8,3%) захищено на здобуття наукового ступеня доктора наук (по одній з педагогіки (Матукова Г.) та психології (Паламарчук О.) і лише у двох дисертаціях висвітлено аспекти формування підприємницької компетентності учнівської молоді. Серед дисертаційних досліджень нами виявлено лише два, які присвячено підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) до підприємницької діяльності, при цьому в одній з них розглянуто й проблему формування підприємницької компетентності. Окремі аспекти формування підприємницької компетентності розкрито в дисертаційних дослідженнях Г. Матукової та М. Ткаченка.

У дослідженні Г. Матукової розкрито концептуальні основи системи розвитку підприємницької компетентності фахівців економічного профілю, визначено її зміст і структуру. Авторка зазначає, що розвиток підприємницької компетентності відбувається при використанні традиційних і новітніх форм, методів і засобів навчання, спрямованих на ефективну командну роботу з використанням комплексних завдань виробничого, підприємницького, методичного й загальнокультурного спрямування. Визначено педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності в майбутніх фахівців економічного профілю, а саме: інтеграцію гуманітарної науково-дослідницької, професійно-практичної підготовки до підприємницької діяльності; використання інформаційно-комунікаційних, інтерактивних і проєктних технологій у процесі навчання; розвиток, поглиблення та закріплення підприємницького мислення, особистісних характеристик відповідно до вимог ринку тощо [2].

У дисертації І. Добренко досліджено суть здатності до підприємництва, під яким вона розуміє сукупність особистісних чинників, професійно-орієнтованих засобів, необхідних для забезпечення самостійного працевлаштування. Учена зазначила, що системоутвірним ядром цього процесу є структурні компоненти здатності як психологічного новоутворення, що виникають внаслідок взаємодії особистісних чинників і вимог професійної діяльності майбутнього підприємця. До концептуальної моделі здатності віднесено такі: інформаційна компетентність, самооцінювальна рефлексія, професійно-економічна ідентичність, які утворюють психологічні засади, завдяки яким забезпечується розвиток нових по суті структурних компонентів підприємницької діяльності. У ході

дослідження експериментально перевірено наступні психологічні основи розвитку здатності до підприємництва у незайнятих випускників: забезпечення випускників ЗП(ПТ)О психологічними засадами поглибленої професійної соціалізації особистості; практичні засоби реалізації індивідуального потенціалу підприємницької особистості; оволодіння інформаційною компетентністю [3].

У дисертаційному дослідженні М. Ткаченка розкрито суть підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства як складного соціально-економічного і психолого-діяльнісного феномену, конкретизованого динамічним комплексом ціннісно-світоглядних орієнтацій, знань, умінь, способів діяльності, досвіду, професійно значущих якостей, що цілісно визначають підготовленість особи до підприємницької діяльності в межах реалізації професійно-функціональних завдань, зокрема здатність до самозайнятості (відкриття власної справи), вміння аналізувати ринкові можливості підприємства, опановувати провідні економічні ролі, об'єктивно оцінювати індивідуально-особистісні здібності до підприємництва. Дослідником розкрито структуру підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства, що охоплює взаємопов'язані мотиваційно-ціннісний, знаннєво-змістовий, особистісно-рефлексивний, операційно-діяльнісний компоненти [4].

Список використаних джерел:

1. European Union, 2018. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. [online]. Available at: <https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_en>/.
2. Матукова Г. І. Теоретико-методологічні засади розвитку підприємницької компетентності у майбутніх фахівців економічного профілю : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ, 2016. 670 с.
3. Добренко І. А. Психологічні основи розвитку здатності до підприємництва у випускників професійно-технічних навчальних закладів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2006. 324 с.
4. Ткаченко М. В. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т проф.-технічної освіти НАПН України. Київ, 2018. 347 с.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ

Інна Гриценюк,

*старший науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри Інституту
професійно-технічної освіти НАПН
України, к.п.н., доцент*

Для ефективного вирішення завдань, що стоять перед економічною модернізацією країни, потрібні фахівці якісно нового типу – професійно-

компетентні, комунікабельні, конкурентоспроможні, готові до самостійної постановки цілей та їх творчого досягнення. Це висуває принципово нові вимоги до рівня розвитку і якості підготовки фахівців професійної освіти – майбутніх кваліфікованих кадрів. Підвищення уваги до проблем якісної підготовки фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є об'єктивною потребою сучасного освітнього процесу і виробництва [1, с. 3]. Інноваційний розвиток освіти вимагає використання нових технологій навчання (проектних технологій), що дають змогу забезпечити готовність випускників до професійної діяльності, які володіють професійними компетенціями, зокрема підприємницькою компетентністю.

Теоретичне дослідження показало, що тенденціями розвитку системи професійної освіти на сучасному етапі є: високий рівень затребуваності професійної освіти, стійка потреба суспільства і виробництва у майбутніх кваліфікованих кадрах; доступність, варіативність і практикоорієнтованість освітнього процесу; послідовне вдосконалення змісту, технології і термінів навчання; розробка різних моделей інтеграції професійних освітніх програм технічної, економічної професійної освіти; формування нових вимог до особистості фахівця із професійною (професійно-технічною) освітою, зумовлених необхідністю підготовки до життя в швидкозмінливих умовах високотехнологічного виробництва, інформаційного суспільства, в тому числі з урахуванням міжнародних тенденцій; посилення загальнонаукової, професійної, управлінської підготовки, сприяє розумінню закономірностей, взаємозв'язків фактів і явищ, характерних для майбутньої професійної діяльності, яка забезпечує професійну мобільність фахівця [1, с. 9; 3].

А. Гуткевич, С. Єрьоміна [2] виділяють перелік основних компетенцій підприємця у сфері професійних проєктів, а саме: 1) планування та організація роботи в команді: складає довгострокові плани роботи команди, правильно розподіляє зусилля при роботі з декількома учасниками команди, чітко ставить цілі на кожному етапі роботи команди, аналізує результати роботи на кожному етапі, на цій основі планує подальшу діяльність роботи в команді; 2) орієнтація рівень вимог до себе, завзято і наполегливо долає труднощі, домагається досконалості, прикладає зусилля для отримання результату високої якості, бере особисту відповідальність за результати; 3) комунікація і ділове спілкування: при викладі інформації чітко, ясно і послідовно доносить свої ідеї, вміє встановлювати контакт з людьми різного типу, аргументовано відстоює свою точку зору, ефективно працює із запереченнями; 4) розуміння бізнесу: добре знає специфіку ринку креативних ідей, використовує у своїй роботі інформацію про дії конкурентів і тенденції ринку та науково-технічного прогресу, розбирається в особливостях бізнесу, має цілісне уявлення про підприємницькі проєкти, мислить термінами комерційної вигоди.

Поряд з професійними компетенціями (знання в області економіки, бізнесу, фінансів та ін.) і особистісними (прагнення до досягнення успіху, ініціативність, самостійність в постановці цілей), автори вказують на важливість соціальних компетенцій [2] (уміння працювати в команді,

взаємодіяти з іншими людьми, співробітництво тощо).

Результати аналізу виконання та захисту курсових і дипломних проєктів показали позитивну динаміку зростання рівня оволодіння підприємницькою діяльністю (табл. 1).

Таблиця 1

**Рівень сформованості підприємницької компетентності
у майбутніх кваліфікованих кадрів**

Рівні оволодіння	2018		2019		2020	
	Курсов. проєкт	Диплом. проєкт	Курсов. проєкт	Диплом. проєкт	Курсов. проєкт	Диплом. проєкт
Репродуктивний	44,6	18,9	39,6	12,2	37,5	10,4
Евристичний	42,4	65,7	47	71,8	48,7	72,8
Креативний	13	15,4	13,4	16	13,8	16,8

За даними, наведеними в таблиці 1, можна судити про позитивну динаміку сформованості підприємницької компетентності у майбутніх кваліфікованих кадрів. Отже, приступаючи до професійної діяльності, молодому підприємцю доводиться проходити професійно-предметну і соціальну адаптацію. Соціальна адаптація полягає в розвитку соціальних якостей (узгодження і взаємодія з іншими людьми, співпраця, взаємодопомога, спілкування і взаємодія в процесі праці, прийняття спільних рішень). Цей процес протікає особливо складно для молодого фахівця, оскільки розвиток названих якостей не включено в освітній процес і зміст освіти. Тому для вирішення цієї проблеми доцільно використовувати засоби проєктної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Сулаева Е.П. Формирование предпринимательской компетентности у студентов техникума: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / ФГБОУ ВПО «Шуйский государственный педагогический университет». Шуя, 2011. 347 с.
2. Ревин И.А., Цыбулевская Д.Л. Развитие предпринимательских компетенций у студентов технического ВУЗа // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 2-1.; URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19415> (дата обращения: 05.02.2021).
3. Кравець С. Г. Психолого-педагогічні основи проєктної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників / С. Г. Кравець // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. Київ, 2016. – Вип. 11. – С. 44–54.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ, ЇЇ СУТЬ ТА ЕТАПИ

Валерій Байдулін,

*науковий співробітник лабораторії
професійної кар'єри Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України*

Проведення економічних реформ супроводжується необхідністю виживання населення в нових соціально-економічних умовах. Одним зі шляхів виходу з економічної кризи є розвиток підприємництва. У цьому контексті потреба в економічних і фінансових знаннях молоді стає вкрай необхідною. Важливим напрямом діяльності підприємця є розробка бізнес-плану і подальше проведення відповідних фінансових операцій, здійснення яких передбачає наявність спеціальних знань і вмінь. Обізнаність із фінансовою діяльністю молодих людей, які в майбутньому можуть стати підприємцями або просто залучатися до виконання окремих фінансових операцій, можна підвищити шляхом використання в освітньому процесі педагогічної технології відповідного змісту.

Технологія розвитку фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти являє собою послідовну сукупність педагогічних дій, спрямованих на стимулювання розвитку в учнів умінь вести облік надходжень та витрат; розпоряджатися грошовими ресурсами, планувати майбутні фінансові рішення; здійснювати вибір фінансових інструментів, створювати заощадження, щоб забезпечити майбутнє і бути готовими до кризових ситуацій.

Метою технології є розвиток та підвищення рівня фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти.

Завданням педагогічної технології розвитку фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти є формування і підвищення рівня їхньої фінансової грамотності, набуття або розширення навичок раціонально управляти фінансовими ресурсами, бути досвідченими користувачами фінансових послуг, набуття знань про грошовий обіг, оподаткування, бюджетну систему, доходи і витрати родини та сімейний бюджет, діяльність фінансово-кредитних установ, призначення та суть страхування, функції посередників на фондовому ринку і види цінних паперів; забезпечення розуміння здобувачами освіти дії економічних законів та здатності оперувати основними фінансовими категоріями; розвиток навичок ефективного управління власними фінансами та примноження особистого доходу.

Суть технології полягає в поетапному підвищенні фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників шляхом використання

сучасних інноваційних методів навчання, зокрема кейс методів, інтерактивних методів тощо. У вихованні грамотності здобувачами професійної освіти у сфері фінансів, формуванні корисних звичок у цій сфері, набутті фінансової самостійності, закладенні основ фінансової безпеки протягом побудови майбутньої кар'єри та життя в цілому.

Зміст технології спрямований на розвиток та підвищення рівня фінансової компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти на основі практико-орієнтованого підходу та соціального партнерства у сфері професійно-технічної освіти із залученням партнерів, які представляють банківські та фінансові організації, що дасть змогу забезпечити ефективну та результативну підготовку підростаючого покоління до успішної діяльності у складних та динамічних умовах сучасної економіки.

Етапи оцінки та розвитку фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти.

Перший етап полягає у виявленні рівня фін обізнаності за допомогою емпіричних методів, тестування, опитування, що мають охоплювати такі теми: фінансова поведінка (наприклад: планування, заощадження, порівняння продуктів, звернення за консультацією, обговорення фінансових питань); ставлення до фінансових питань (наприклад, уподобання: витрати чи заощадження, коротко- або довгострокове мислення); знання фінансових питань та питань захисту прав споживачів (наприклад, базові поняття: відсоток, інфляція, ризик/дохід, диверсифікація, гарантована сума відшкодування за вкладом в банках); сприйняття опитуваними власного рівня фінансового добробуту (наприклад: рівні задоволення, стрес, відчуття контролю, здатність зводити кінці з кінцями); знання фінансових продуктів і користування ними (користування банківським рахунком, інвестиції, де зберігаються заощадження); демографія (вік, дохід, освіта, регіон).

Другий етап – підвищення рівня фінансової обізнаності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійної (професійно-технічної) освіти шляхом упровадження методу case-study або методу конкретних ситуацій у практику навчання, що являє собою метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних проблем.

Третій етап. Проведення моніторингу та оцінювання рівня засвоєння знань і набуття практичних навичок шляхом опитування, тестування та аналізу отриманих даних.

Очікуваний соціально-економічний ефект: розвиток фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників сприятиме розумінню та використанню фінансової інформації в поточний момент та віддаленому майбутньому; набуттю позитивного ставлення, віри у власні сили й можливість успіху; підвищить рівень відповідальності за фінансові рішення з урахуванням особистої безпеки та благополуччя.

Висновки: знання, розуміння та навички, набуті на етапі формування

особистості, дають довготермінові перспективи, допомагають молоді стати більш впевненими, цілеспрямованими та відповідальними. Ці знання допоможуть зробити вагомий внесок в організацію свого власного бізнесу або в повсякденному житті.

Список використанх джерел

1. Блискавка О. Фінансова грамотність населення та розвиток національної економіки. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку 2009 / О. Блискавка, А. Зеленцова. – Режим доступу: <http://ua.forua.com/economics/.../131317.html>.
2. Кізіма Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії / Т. Кізіма // Вісник ТНЕУ. – 2012. – №2. – С. 64–71.
3. Stolper, O. A.; Walter, A. Financial literacy, financial advice, and financial behavior // Journal of business economics. 2017. № 5. P. 581–643.
4. Лучшие практики в сфере финансового образования и финансовой грамотности в России и в зарубежных странах. 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.ru/common/upload/files/Luchshie_praktiki.pdf.
5. Старченко Е. Н., Вержицкий Д. Г., Колышева Т. В. Повышение финансовой грамотности населения как фактор решения социальных проблем // Фундаментальные исследования. 2015. № 6-2. С. 401–405. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=38579>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Інна Дарминова,

*методист Навчально-методичного центру
професійно-технічної освіти у
Дніпропетровській області*

Динамічні зміни в українській економіці зумовили переосмислення підходів у підготовці кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідального, що вільно володіє своєю професією і орієнтованого в суміжних сферах діяльності, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, соціально і професійно активного. Система професійної (професійно-технічної) освіти спрямована не тільки на потреби ринку праці, що ґрунтуються на динамічних змінах технологій виробництва, а й на особистісну спрямованість, на перспективну підготовку молодого фахівця, такого, що має навички творчої діяльності, готового до постійного професійного зростання, суспільно-соціально активного.

Нині провідними вченими та практиками ведеться робота з побудови педагогічної системи, яка передбачає узгодження спрямованості освітнього процесу на розвиток творчої активності здобувачів освіти, професійної компетентності відповідно змісту навчальних предметів та узгоджених з ними форм, методів і педагогічних технологій. Серед педагогічних технологій, що сприяють формуванню компетентності здобувачів освіти,

виокремимо метод творчих проєктів, мета якого – сприяти самостійному формуванню загальнокультурних знань і вмінь здобувачів освіти, розвитку ініціативності, співробітництва, роботи в команді, логічного мислення, бачення проблем і шляхів прийняття рішень, отримання, обробка і використання інформації, самостійного навчання, планування, набуття комунікативних навичок.

Метод проєктів – це метод, спрямований на розвиток навичок співпраці і ділового спілкування, який передбачує поєднання індивідуальної самостійної роботи з груповими заняттями, обговорення дискусійних питань, володіння дослідницькою методикою, створення здобувачами освіти кінцевого продукту (результату) їх власної творчої діяльності. Під час професійного навчання метод проєктів можна визначити як освітню технологію, націлену на набуття здобувачами освіти нових знань і умінь в тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування у них специфічних умінь і навиків за допомогою системної організації проблемно-орієнтованого освітнього пошуку.

Проектна діяльність здобувачів освіти є одним з методів навчання, спрямований на створення самостійних дослідницьких умінь (постановка проблеми, збір і обробка інформації, проведення експериментів, аналіз отриманих результатів), який сприяє розвитку творчих здібностей і логічного мислення, долучає до конкретних життєво важливих проблем. Важливість самостійної діяльності здобувачів освіти із засвоєння та акумуляції інформації, як першорядної для розвитку творчої активності, відзначається багатьма педагогами і психологами. Педагогічна проблема полягає не стільки в можливості навчати творчості, скільки у створенні умов, за яких таке навчання буде ефективним, в знаходженні сукупності форм і методів, що забезпечують розвиток творчого потенціалу особистості.

Тому, з метою розробки дієвих моделей діяльності учнівської молоді, впровадження інтерактивних технологій і інноваційних методик на уроках спеціальних дисциплін, виробничого навчання та гурткової роботи при підготовці кваліфікованих робітників, Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області розробляються та проводяться обласні пошуково-інформаційні, інформаційно-технологічні проєкти професій сфери послуг та ресторанного сервісу.

У 2016-2017 навчальному році з метою набуття молодими громадянами соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, було створено проєкт «Дніпропетровщина кулінарна: історична та сучасна». Проєкт передбачав пошук цікавих стародавніх рецептів страв рідного регіону творчою групою здобувачів освіти та викладачів в кожному закладі освіти області. Результатом проєкту став збірник рецептів історичних страв Дніпропетровського регіону та відео технологічного проєкту їх приготування.

У 2017-2018 навчальному році був впроваджений обласний пошуково-інформаційний проєкт «Вишиванка – код нації», метою якого стала

популяризація української культури та автентичних традиційних мистецтв, збереження і популяризація народних традицій, звичаїв та обрядів, створення вишитого українського одягу, збереження і розвиток народних художніх ремесел. Завданням проєкту було створення вишитої мапи України з орнаментів притаманних різним куточкам нашої Батьківщини. «Мапа України» подорожувала Дніпропетровщиною від закладу освіти до закладу. Над вишиваним кодом нації захопливо працюють поруч здобувачі освіти та педагоги. Добираючи колір та орнамент, вимальовуючи контури областей України, майстри вишивки не просто вкладали в роботу душу, а й яскравими кольоровими нитками об'єднали серця, зв'язуючи усі куточки України. Вишиту мапу України було розміщено на Державному українському прапорі.

У 2018-2019 навчальному році був впроваджений інформаційно - технологічний проєкт «Строката планета: страви народів Європи». Актуальність проєкту - євроінтеграція України є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетним напрямком держави, основою стратегії економічного та соціального розвитку України на наступне десятиріччя. Знання історії, культури, духовних надбань, звичаїв і побуту інших народів сприяє формуванню моральної культури взагалі й толерантного ставлення до інших націй та народностей, зокрема. Це особливо важливо, коли український народ вибудовує демократичну державу, громадянами якої є представники багатьох національностей. Завданням проєкту було: дослідити які національні страви стали історичними для кожної країни та народу, обґрунтувати можливість збагачення традицій української національної кухні.

Виконавши завдання, учасники проєкту ознайомились з історією розвитку національної кухні країн Європи; знайшли та дослідили кулінарні рецептури, пізнали історично-географічну зумовленість формування національних страв, що дало можливість приготувати страви європейських народів, розробили на них технологічну документацію, дослідили можливість використання елементів європейських рецептур та технологій у приготуванні страв української національної кухні. Аналіз роботи над проєктом, свідчить, що проєкт поєднав в собі природничі науки з технологіями, інженерією і математикою, із проєкцією на життя, де всі предмети взаємопов'язані й інтегровані в єдине ціле - елементи STEAM навчання.

За результатами роботи над проєктом чисельні творчі колективи закладів професійної (професійно-технічної) освіти зуміли поєднати професійні та загальноосвітні дисципліни, наприклад: Межівське професійно-технічне училище, досліджуючи кулінарні особливості Великої Британії залучили до проєкту ще й іноземну мову (опис проєкту і презентацію здобувачі освіти зробили англійською мовою), здобувачі освіти професійно-технічного училища № 81 додали ІТ-технології (розробили і надрукували кольоровий журнал-проспект «Туреччина» з описом географічної та історичної довідки, рецептур національної кухні).

У цьому навчальному році розпочато інформаційно - технологічний

проект «Candy Battle», мета якого: розвиток креативного, аналітичного та інноваційного мислення; формування інформаційної грамотності, ефективної моделі використання інформаційно-комунікативних технологій; популяризація обраної професії та закладу освіти, збагачення життєвих навичок та професійних компетентностей. Завданням є обґрунтування «Чому варто обирати професію мрії» і «Де я навчаюсь професії»; дослідження рецептури національних українських кондитерських виробів та розробка власних. Під час роботи над проектом здійснюються відеопрезентації всіх етапів та їх розповсюдження, що, в свою чергу, сприяє популяризації професій ресторанного сервісу та профорієнтаційних заходів закладу освіти.

Обласні проекти активізують здібності, самореалізацію і самопрояв інтелектуального і творчого потенціалу, сприяють розвитку креативного, аналітичного та інноваційного мислення кожного з учасників освітнього процесу, формуванню інформаційної грамотності, дозволяють застосувати ефективну модель інформаційно-комунікативних технологій, комунікацій, співробітництва та вміння працювати в команді.

Отже, проектна діяльність є тією діяльністю, за якою використання сучасних педагогічних технологій (проектної) створює умови для всебічного розвитку особистості під час творчих завдань здобувачів освіти, виконує виховні функції, підвищує їх професійний рівень. Важливо зазначити, що важливістю і цінним досвідом проведення таких обласних проектів є спільна навчально-пізнавальна, творча діяльність учасників освітнього процесу: педагогів та здобувачів освіти, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення загального результату діяльності. Педагоги та здобувачі освіти стають рівноправними учасниками творчих груп, об'єднані спільною роботою у визначенні шляхів реалізації проекту, пошуку інформації, складанні технічної документації, виконанні трудових прийомів та технологічних операцій, презентації напрацювань.

Таким чином, в творчій, продуктивній праці учасників проекту стверджується авторитет професійної (професійно-технічної) освіти взагалі і педагога в освітньому процесі, зокрема.

Список використаних джерел

1. Кравець С. Г. Розвиток проектної культури педагогів професійного навчання: основні вектори дослідження в контексті управління якістю освіти. *Управління якістю освіти: досвід та інновації*: монографія / за заг. ред.: Л. Л. Сушенцевої, Л. М. Петренко, Н. В. Житник. Павлоград: ІМА-Прес, 2018. С. 86–109.

МЕТОДИКА КОНСУЛЬТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ З ПИТАНЬ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ У НИХ ГОТОВНОСТІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Людмила Джерелейко,

*аспірантка Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України, методист
ДНЗ «Мелітопольський багатoproфільний
центр професійно-технічної освіти»*

Для України реалізація першочергових завдань стратегії «конкурентоспроможна особистість – конкурентоздатна освіта – конкурентоздатна економіка», а також відповідної економічної, освітньої й науково-технічної політик є можливою за умови забезпечення високого рівня освітньо-професійного, в першу чергу економічного, рівня населення, модернізації організаційно-управлінської системи всіх видів економічної діяльності на інноваційних засадах [1]. Становлення національної інноваційної економіки потребує вирішення актуальної проблеми щодо формування готовності молоді, та взагалі населення країни, до адаптації до умов соціально-економічного життя, що змінюється. Безперечно, один з напрямів вирішення зазначеної проблеми – це розвиток у молоді підприємницьких здібностей, які забезпечуватимуть досягнення реальних успіхів у будь-якій сфері обраної ними професійної діяльності [2].

Швидкоплинно відбуваються зміни в житті, економіці, державі, з'являються інновації, а відтак і зростає кількість викликів перед системою освіти, зокрема професійною (професійно-технічною). Одним з таких викликів є необхідність модернізації змісту освіти та форм роботи, розширення кола діяльності закладу, зокрема консультування з питань професійного/кар'єрного розвитку майбутніх кваліфікованих робітників та формування у них готовності до підприємницької діяльності. Надважливим питанням професійної підготовки – є педагогічна діяльність, спрямована на виховання здатного до самостійної дії фахівця – особистості, що характеризується професійною, соціальною, індивідуальною і територіальною мобільністю. В суспільстві із пріоритетом знань, кваліфікованому робітнику вже не досить лише реагувати на накази, він повинен діяти самостійно, за власною ініціативою, вміти брати на себе відповідальність за прийняте рішення тощо. Щоб виробити в молоді цю здатність, система професійної (професійно-технічної) освіти має давати їм не тільки високотехнологічну підготовку, що відповідає вимогам та потребам ринку праці, а й розвинути ті вміння та навички, які сформують такого випускника. Крім того, випускник повинен мати здатність до само адаптації; до умов, що стрімко змінюються, до самостійного освоєння ним нових знань і вмінь.

У сучасному суспільстві понад 70 % працездатного населення України зайняті у сфері послуг. Основними одиницями сфери послуг сьогодення є не великі підприємства із серійним виробництвом, а фірми малого та середнього статку, які виникають і зникають за необхідності попиту на ринку послуг.

Така ж доля чекає пов'язані з ними робочі місця і професії. Вважається, що людина протягом свого професійного життя повинна освоїти три, чотири, і навіть п'ять професій або часткових кваліфікацій. Звісно, така динаміка професійної біографії вимагає нового підходу від майбутнього кваліфікованого робітника, до самостійного й активного планування власної кар'єри з можливістю відкриття власної справи, а також наявності нових стратегій освіти впродовж життя.

Тому заклади системи професійної (професійно-технічної) освіти повинні стати не лише центрами підготовки професіоналів, але й сервісними центрами комунікації, платформами «продажу» кваліфікованих робітників, майданчиками становлення майбутніх підприємців. Якість навчання в тому чи іншому навчальному закладі таким чином буде визначатися тим, скільки випускників даного навчального закладу потребує ринок праці, а саме: яка кількість випускників і за який період часу після закінчення навчання (або у випадку втрати робочого місця) зможе знайти престижну роботу або реалізувати свій професійний потенціал у підприємницькій діяльності.

Освіта, об'єднуючи навчальну, дослідницьку та інформаційну функції, є дієвим чинником розширення економічних можливостей країни, виступає як реалізатор стратегії економічного зростання на основі знань. Здатність суспільства створювати та ефективно використовувати знання, перетворювати їх в джерело прибутку має визначальне значення для сталого економічного розвитку і підвищення життєвого рівня населення країни.

Дослідження питань кар'єрного консультування, професійного розвитку, підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності проводиться багатьма інституціями і науковцями, зокрема Інститутом професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України. Дослідження цього актуального питання сьогодення висвітлено у наукових працях Ничкало Н.Г., Радкевич В.О., Орлова В.Ф., Базиль Л.О., Закатнова Д.О. Методики впровадження в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти, консультування з професійного розвитку та молодіжного підприємництва – є тими питаннями, які постійно обговорюються на науково-практичних конференціях, семінарах, вебінарах тощо.

Так, наші наукові пошуки дозволили з'ясувати, що існують дослідження, присвячені проблемам формування підприємницької компетентності в учнів старших класів на основі методу проектів (Т. Матвеева) та формуванню підприємницької компетентності у студентів технікуму (О. Сулаєва). Разом з тим, результати аналізу наукових публікацій дають підстави стверджувати, що кількість наукових праць, присвячених проблемі формування підприємницької компетентності у молоді є обмеженою, поза увагою дослідників залишається питання розробки та

впровадження методичного комплексу з питань консультування професійного розвитку та формування готовності до підприємницької діяльності майбутніх кваліфікованих робітників в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Нами пропонується розглянути логічну схему від аналізу наявного стану застосування методик планування кар'єри та формування готовності до підприємництва через опанування інноваційних знань і вмінь викладацького складу, модернізацію роботи із здобувачами освіти, атестацію їхніх знань, вхідний та вихідний діагностичний моніторинг, до випуску навченого майбутнього кваліфікованого робітника. Підготовлений за цією методикою випускник зможе в будь-якій ситуації (зміна або втрата роботи, просування по службі, перехід до підприємництва тощо) визначити свій потенціал, проаналізувати різні варіанти розвитку подій, прийняти обґрунтоване рішення і спланувати власні дії. Таким чином, система професійної (професійно-технічної) освіти буде готувати фахівця, який не лише відповідатиме вимогам ринку праці із професійної точки зору, але й особистість, здатну діяти самостійно, відповідати за свою долю у світі, який постійно змінюється.

Фактично навчання плануванню власної кар'єри, формуванню готовності до підприємницької діяльності необхідно розглядати як постійний процес, що починається ще у загальноосвітній школі, продовжується під час здобуття ступеневої освіти, у тому числі професійної, і не припиняється навіть після отримання певної кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Семів Л. К. Вплив вищої освіти на формування людського капіталу в умовах переходу до економіки знань / Л. К. Семів, Р. А. Семів // Регіональна економіка – 2009. – №1. – С. 15–25.
2. Філіпенко А. В. Готовність молоді до підприємницької діяльності як філософсько-педагогічна проблема / А. В. Філіпенко // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – Вип. – С. 13–19.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Леся Дорохова,

аспірантка Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, заступник директора з виховної роботи ДНЗ «Мелітопольський багатопрофільний центр професійно-технічної освіти»

За умов динамічних змін і перебудови економіки на основі ринкових відносин, підготовка, подальша кваліфікація, підвищення рівня професійних компетентностей випускників, уміння їх адаптуватися в нових умовах має вирішальне значення для реформування системи професійної (професійно-

технічної) освіти. Головна роль при цьому належить саме викладачам і майстрам виробничого навчання, зокрема під час оволодіння професіями будівельного циклу. Сучасне, вкрай інформатизоване, глобалізоване суспільство потребує нових підходів до вирішення питань здійснення економічної освітньої діяльності закладом освіти, які б можна було вважати ефективними та економічно компетентними. Вивчення досвіду країн з ринковою економікою дозволяє зробити висновок про те, що гострота питань теорії, оцінки та аналізу ефективності освітньої економічної парадигми існує і в теперішній час.

У сучасній економічній ситуації, ефективність бізнес-освіти є нічим іншим, як необхідною прерогативою обізнаного професіонала. Для подальшого вивчення доцільності та необхідності аналізу поняття економічної компетентності кваліфікованого робітника є необхідним визначення ключових положень категорії «ефективність».

Аналіз публікацій, присвячених формуванню компетентності, дає підстави вважати, що вона має розглядатися як процес створення єдиного інформаційно-освітнього економічного бізнес-простору, який забезпечить доступність і ефективність використання, інтеграцію та уніфікацію економіко-менеджерських ресурсів для всіх рівнів, ланок і підсистем життя. Сучасний бізнесовий сегмент економіки потребує спеціалістів, які б були економічно грамотними, практично вміли б реалізовувати отримані знання на практиці. Бізнес як економічна система ще тільки починає приділяти належну увагу освітнім процесам, що відбуваються в межах професійної підготовки та починає вбачати зацікавленість у якісній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі з питань обізнаності бізнес-середовища. Діяльність та функціонування підприємств, установ, організацій засновано на економічних, політичних, професійних, ділових взаємодіях і комунікаціях, що кардинально визначають їх успішність на сучасному ринку праці.

Новий економічний простір професіонала вимагає знань специфіки й складності процесу побудови економічних відносин; з'ясування причин та наслідків невдалої їх побудови; оволодіння культурою ділового спілкування для можливості формування драбини взаємовідносин виробників – постачальників – виконавців – споживачів; знання техніки головних напрямків економічної взаємодії на усіх ланках та етапах означеного концепту, зокрема в ситуаціях професійної взаємодії.

Сучасна система професійної освіти в Україні потребує такої підготовки здобувачів освіти, які не тільки опановують якусь професію, але й під час навчання розвивають свої пізнавальні здібності, опановують елементи загальнонаціональної культури, розумової і фізичної праці, виховуються як особистості, а також набувають професійної та економічної компетентностей.

Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти (далі – СП(ПТ)О) під час навчання професії лицювальник-плиточник передбачає, перш за все, підготовку, яка ґрунтується на компетентнісному підході та структурується

за модульним принципом. Структура навчального модуля включає перелік професійних компетентностей та їх зміст, конкретний перелік ключових компетентностей, які формуються протягом усього курсу навчання. СП(ПТ)О визначає три групи компетентностей: загальнопрофесійні, ключові та професійні. У Законі України «Про освіту» поняття «компетентність» трактується як: «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність».[1]

Загальнопрофесійні компетентності – знання та уміння, що є загальними (спільними) для професії. У таблиці 1 наведено перелік економічних компетентностей, якими повинен оволодіти майбутній фахівець з професії «лицювальник-плиточник».

Таблиця 1

**Перелік економічних компетентностей майбутнього фахівця
з професії «лицювальник-плиточник»**

Загально-професійні компетентності	Зміст загальнопрофесійних компетентностей
Оволодіння основами ринкової економіки, екології, енергозбереження	Знати: сутність поняття «підприємство», основи підприємницької діяльності; організаційно-економічні форми підприємства; основні принципи нарахування заробітної плати; основи збереження та захисту екології в професійній діяльності. Уміти: раціонально використовувати електроенергію; проводити моніторинг цін матеріалів; розраховувати заробітну плату за простими формами оплати праці; використовувати енергозберігаючі технології.

Якщо навчання здійснюється безперервно за декількома професійними кваліфікаціями, то загальнопрофесійні компетентності набуваються один раз – перед оволодінням навчальним матеріалом початкової професійної кваліфікації. Наприклад, при опануванні теми «Приготування розчинів» до професійних компетентностей стандарт освіти відносить: вміння здобувачем освіти організовувати робоче місце для приготування розчинів та готових клейових сумішей; вміння готувати розчин вручну; готувати клейові суміші за допомогою електроінструментів; контролювати якість приготування розчинів і клейових сумішей тощо.

Професійні компетентності – знання та уміння особи, які дають їй змогу виконувати трудові функції, швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності та є складовими відповідної професійної кваліфікації.

Ключові компетентності – загальні здібності й уміння (психологічні, когнітивні, соціально-особистісні, інформаційні, комунікативні), що дають змогу особі розуміти ситуацію, досягати успіху в особистісному і професійному житті, набувати соціальної самостійності та забезпечують ефективну професійну й міжособистісну взаємодію (набуваються впродовж

всього терміну навчання поза робочим навчальним планом).

Передбачається, що отримані навички допоможуть майбутньому кваліфікованому робітнику орієнтуватися та вдало адаптуватися у сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» 2017р., Розділ 1, ст. 1, п. 15
2. Педагогічні основи формування змісту підготовки кваліфікованих робітників за інтегрованими професіями: посібник / С. Г. Кравець, Ю. І. Кравець, Н. П. Дерев'янка, О. Г. Оліферчук. Київ: Поліграфсервіс, 2014. 152 с.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Вікторія Дранічнікова,

*викладач суспільних наук ДНЗ «Подільський
центр професійно-технічної освіти»*

Нині українська держава відчуває гостру потребу в громадянах, здатних творчо підходити до вирішення життєво важливих проблем, здійснювати побудову нового суспільного ладу. Розв'язати такі завдання під силу тільки творчим, активним молодим людям. Підготовка до життя здібної талановитої молоді є актуальною прерогативою професійної освіти у здійсненні замовлення робітничих кадрів для роботодавців. Молоде покоління є головною надією на майбутній сталий розвиток кожного народу, кожної нації. Розвинені країни світу витрачають чималі кошти на фізичне, духовне та психологічне здоров'я, виховання та надання належних освітніх послуг підростаючому поколінню.

Актуальність та перспективність дослідження визначаються завданнями, визначеними Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2011-2021 роки, у якій пріоритетом розвитку освіти визначено формування ключових компетентностей та підготовку молодого покоління конкурентоздатного у ХХІ столітті – підготувати всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя [2].

Педагогічний досвід та спеціальні дослідження показують, що одним із головних чинників, від яких залежить якість освітнього процесу в закладі професійної (професійно-технічної) освіти є підготовка кваліфікованого робітника до функціонування у суспільстві та у ринкових умовах, зокрема. У стратегії «Нові підходи до освіти» представлений 20 листопада 2012 року Європейською комісією, чітко окреслено нові вимоги до європейської освіти ХХІ століття, наголошено на формуванні вмінь, навичок, розвитку компетентностей в учнів, зокрема у сфері підприємництва та ініціативності.

Лі Куань Ю, довголітній прем'єр-міністр Сінгапуру і батько його

незалежності, стверджує, що саме підприємницькі компетентності і працьовитість сінгапурців допомогли його країні мобілізуватися в далекому 1968 році перед загрозою іноземного вторгнення й досягти високого рівня добробуту. Отож, з упевненістю можна стверджувати, що виховання підприємливої і моральної молоді – не тільки засада економічного дива, а й умова виживання України як держави.

Завданнями викладачів економічних дисциплін є формування знань та навичок для аналізу економічних подій у суспільстві, для розуміння реалій оточуючого світу; сприяти вихованню творчого мислення, а також набуття навичок критичного мислення, аналізу й об'єктивної оцінки економічної ситуації, прийняття самостійних рішень. Саме під час вивчення економічних дисциплін, учні набувають необхідного досвіду планування свого подальшого життя, розвивають підприємливість. Освітні програми з галузевої економіки і підприємництва передбачають активне використання сучасних педагогічних технологій, різних форм навчання з метою формування підприємницької компетентності особистості.

Одним із шляхів і способів вирішення проблеми розвитку компетентності «підприємливість та ініціативність» у майбутнього фахівця визначається через розробку та впровадження уроків з підприємницьким талантом в освітній процес закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Особливо цікавими проходять уроки-тренінги з предмету «Основи підприємницького успіху». Наприклад, тема «Установка на успіх як вирішальний фактор досягнення успіху» стала поштовхом до створення творчих проєктів з основ підприємницької діяльності на створення учнями бізнес-планів для відкриття власної справи.

Компетентність «ініціативність і підприємливість» означає здатність особи втілювати задуми в життя. Вона охоплює такі аспекти, як креативність, потяг до інновацій і вміння ризикувати, а також здатність планувати заходи і реалізовувати їх. Ця компетентність є підтримкою для осіб не лише в їхньому щоденному приватному і суспільному житті, але й на їхньому робочому місці, допомагаючи їм усвідомити зміст роботи і здатність до використання професійних шансів; вона є основою більш конкретних умінь і знань, необхідних тим, хто здійснює заходи суспільного чи комерційного характеру або бере в них участь. Підприємливість також повинна стосуватись усвідомлення етичних цінностей і сприяти доброму управлінню.

Знання охоплюють здатність ідентифікувати доступні можливості в особистій, професійній або економічній діяльності (зокрема, різноманітні питання, що входять до змісту праці й життя людей, такі як загальне розуміння принципів функціонування економіки, а також шанси і виклики, що стоять перед роботодавцями й організаціями). Вміння стосуються проєктивного управління (що охоплює планування, організацію, управління, керування і доручення завдань, аналіз, комунікацію, написання звітів, оцінку і звітність), ефективного представлення і ведення переговорів, а також здібностей як в індивідуальній роботі, так і у співпраці з колективом. Необхідним також є вміння оцінити й визначити власні сильні й слабкі

сторони (оцінити ризики), вміння ризикувати в певних випадках [7]. Під час роботи над проектом учні синтезують знання в ході їхнього пошуку, інтегрують інформацію суміжних дисциплін, шукають більш ефективні шляхи вирішення проекту, спілкуються один з одним. Спільна діяльність реально демонструє компетентність кожного учня.

Проблеми формування готовності учнів до функціонування у ринкових умовах, розвиток ключових компетентностей ініціативності та підприємливості є актуальними і належать до проблем соціального характеру, оскільки пов'язані з таким поняттям як формування особистості, здатної до існування у сучасному суспільстві. Значна частина учнів, що закінчують навчання у ЗП(ПТ)О, на запитання де будуть працювати, впевнено відповідають, що хочуть мати власний бізнес або зайняти місце топ-менеджера успішної компанії. Однак практика показує, що мріючи про всі атрибути успіху в бізнесі, молоді люди не завжди чітко уявляють чим підприємництво насправді є. Вони досить слабо розуміють, які якості слід для цього в собі розвивати, з чого починати та як вести власну справу або як керувати структурним підрозділом виробничого підприємства.

Освітній процес ЗП(ПТ)О побудований на основі застосування відповідних методик, які формують в учнів ініціативність та підприємливість, необхідних для самореалізації й розвитку, активну громадянську позицію, налаштовує на соціальну інтеграцію, майбутнє працевлаштування. Розвивається творчість, інноваційність, вміння приймати ризики та долати їх, здатність планувати і досягати своїх цілей. Інноваційна педагогічна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій [5].

Досвід роботи засвідчує, що успіх в житті чекає тих, хто живе під гаслом «освіта через усе життя», постійно підвищує кваліфікацію, опановує суміжні або навіть не пов'язані з основною професією, отримуючи новий досвід. Суспільство тримається на здобутках та успіхах підприємливих людей.

Список використаних джерел:

1. Алферов О.Д. Формування відповідального ставлення до навчання: навч. посіб.- М., 1987.
2. Байченко О. Метод проектів-технологія освіти ХХ ст. // Відкритий урок, - 2007. - №1 – ст.51-60.
3. Дачківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К. 2004.
4. Закон України «Про професійно-технічну освіту» №103/98-ВР, із змінами від 19 грудня 2006р.
5. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010-2020рр).
6. Назаренко Т.А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів.-Черкаси, 2014 – 67с.
7. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред.. О. І. Помету. – К.: Видавництво А. С. К., 2003. –

ПІДПРИЄМНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА УСПІХУ ВИПУСКНИКА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Оксана Задорожна,

*викладач-методист ДНЗ «Вище професійне
училище № 7 м. Вінниці»*

Вікторія Дехтярьова,

*майстер виробничого навчання ДНЗ «Вище
професійне училище № 7 м. Вінниці»*

Прагненням сучасної молоді є досягнення особистої та фінансової свободи. Юне покоління, у своїй переважній більшості, позитивно ставиться до ринкових форм господарювання та підприємництва. Молодіжне підприємництво – це елемент підвищення рівня зайнятості серед молоді та створення нових малих підприємств і додаткових робочих місць [1, с.52]. Розвиток молодіжного підприємництва є одним із найважливіших напрямків економічної політики України. Нині цей процес в нашому суспільстві набув особливої актуальності. Сектор малого бізнесу в країні охоплює понад 2 млн. суб'єктів малого підприємництва. Майже 10 % молодих людей віком від 18 до 28 років займаються підприємницькою діяльністю [2, с. 6].

У ДНЗ «Вищому професійному училищі №7 м. Вінниці» постійно проводиться активна робота, щодо розвитку підприємницьких здібностей здобувачів освіти, під час вивчення предмету «Основи галузевої економіки й підприємництва» та у позаурочній діяльності. Робота педагогічного колективу направлена на розв'язання економічних проблем, пов'язаних із складнощами, що виникають при адаптації майбутніх кваліфікованих робітників під час працевлаштування, початку самостійної професійної діяльності, побудові взаємовідносин в трудовому колективі, а головне до можливих складнощів при реалізації власних бізнес-ідей.

Сьогодення вимагає підготовки молодих фахівців перед виходом на ринок праці, шляхом формування, ще на етапі навчання, у них підприємницької компетентності та навиків започаткування власної справи [3, с.4].

Одним із заходів, що сприяє розвитку підприємницької компетентності в учнів нашого освітнього закладу стала участь у проєкті «Фактор успіху», реалізованому громадською організацією «Освітній простір 2.0» за підтримки Департаменту освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації. Цей проєкт став одним із переможців конкурсу з визначення програм (проєктів, заходів), розроблених інститутами громадського суспільства, для виконання (реалізації) яких було надано фінансову підтримку в 2019 році за рахунок коштів обласного бюджету.

Протягом жовтня-листопада 2019 року, у рамках реалізації проєкту, учні ДНЗ «ВПУ №7 м. Вінниці» брали участь у тренінгах з основ підприємництва, що проводилися коуч-тренерами громадської організації «Освітній простір 2.0». Під час навчання учні працювали у командах під керівництвом менторів (вінницьких підприємців) над розробкою власних бізнес-моделей (стартапів).

Серед великої кількості цікавих проєктів організаторами навчання було обрано вісім кращих економічних стартапів, серед яких фіналістками стали учениці нашого освітнього закладу, що навчаються за професією «Перукар (перукар-модельєр); візажист». На розгляд компетентного журі вони представили два проєкти: «Фотостудія «Beaty-кадр»» та інклюзивне кафе «Без обмежень».

Ідея створення фотостудії «Beaty-кадр» є цілком реалістичною і передбачає організацію фотозйомок з паралельним наданням послуг щодо створення образів: виконання зачісок, макіяжу та підбору одягу і аксесуарів. Для початку дівчата запропонували надання перукарських та візажних послуг на базі училища (у лабораторії перукарської справи), а під час розвитку власної справи передбачили створення реальної професійної фотостудії-перукарні.

Друга команда запропонувала ідею створення інклюзивного кафе «Без обмежень». Даний стартап має велику соціальну складову. В такому кафе люди з інвалідністю можуть не лише скуштувати смачні страви та напої, але й відвідувати різноманітні тематичні вечори. Для того, щоб зрозуміти потреби людей з інвалідністю, наші дівчата відвідали реабілітаційний центр «Гармонія», де брали участь у різних заходах. У неформальній обстановці, майбутні підприємці спілкувалися з підопічними закладу, спільно готували та дегустували страви. У результаті, учениці зрозуміли, що люди з інвалідністю потребують спеціальних умов перебування у закладі харчування, а головне затишної домашньої атмосфери.

Даний проєкт був вдало презентований журі, отримав багато схвальних відгуків та посів III місце серед восьми номінованих бізнес-ідей. Окрім того переможці мали можливість поспілкуватися з молодими Вінницькими підприємцями та отримати від них цінні поради щодо практичної реалізації майбутніх стартапів і бізнес ідей.

Участь у подібних конкурсах сприяє, насамперед, розвитку підприємницьких компетенцій здобувачів освіти ЗП(ПТ)О, розвитку у них критичного мислення та позитивному впливу на розвиток підприємницької активності. Стимулює підприємливу молодь до саморозвитку і готовності долати ризики під час реалізації власних ідей.

Молодіжне підприємство є перспективним напрямком сучасної економіки і повинне стати предметом уваги з боку влади всіх рівнів. Адже, його розвиток сприятиме формуванню малого підприємництва, стабілізації суспільства, забезпеченню зайнятості молоді та вирішенню інших соціально-економічних завдань.

Досвід роботи ДНЗ «Вище професійне училище №7 м. Вінниці» свідчить про те, що доцільними критеріями відбору методів формування

підприємницької компетентності є відповідність методів навчання, принципам, меті і завданням П(ПТ)О, змісту обраної теми, навчальним можливостям учнів (віковим, психологічним), наявним умовам навчання і відведеному на засвоєння навчального матеріалу часу, професійному рівню педагогічних працівників, можливостям допоміжних засобів навчання. Користуючись ними, кожен педагог визначає оптимальну методику роботи на уроці, яка дає можливість майбутнім кваліфікованим робітникам свідомо сприймати навчальну інформацію, бути активним у процесі навчання. Допомагає здобувачам освіти виявити власні здібності, дозволяє керуватися знаннями й вміннями, забезпечуючи здатність до самореалізації та самоствердження, що сприятиме формуванню підприємницької компетентності.

Розв'язанню наукової проблеми формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців сприяє цілісна реалізація особистісно-орієнтованого, суб'єктно-діяльнісного, компетентнісного, розвивального, технологічного, інтегративного й системного підходів. Вони забезпечують об'єктивність та достовірність одержаних результатів. Для поліпшення організації навчально-виховного процесу педагогам ЗП(ПТ)О необхідно використовувати новітні технології, що формують підприємницьку компетентність та забезпечують високий рівень викладання, спеціальних та загально-професійних дисциплін.

Список використаних джерел:

1. Левченко А. О. Молодіжне підприємство - перспективний шанс для молодих спеціалістів /Левченко А.О. Наукові праці КНТУ. – Київ: Економічні науки. – Випуск 15, 2009. – 52-54 с.
2. Назаренко Г. І. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів: [метод. посібник] /Г. Назаренко. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 68 с.
3. Турчак В.В. Як навчати підприємництву. Посібник для вчителів, викладачів, тренерів /Турчак В.В., Солоїд О.В. – Вінниця: Твори, 2019. – 45с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ КОНДИТЕРІВ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Алла Зайцева,

*майстер виробничого навчання
ДНЗ «Богуславський центр професійно-
технічної освіти»*

Найважливішим завданням сучасної професійної освіти є виховання особистості, яка відповідає ідеалам нашого суспільства, яка прагне до гармонії, реалізації творчого підходу в усіх сферах життєдіяльності. Формування творчої особистості майбутніх фахівців має фундаментальне значення для України. Сучасний культурно-освітній рівень населення привів до змін в системі цінностей, що особливо вплинуло на духовний та

моральний розвиток учнівської молоді, на її світогляд. Світова соціальна практика переконливо демонструє, що порушення між раціональним і емоційним розвитком людини призводять до його відчуження від культури, природи і творчості [3].

Інноваційним рішенням у формуванні творчої особистості випускників закладів професійної освіти, їх особистісного та інтелектуального розвитку є цілеспрямована робота з розвитку творчих здібностей учнів. Така робота враховує особливості особистості та інтереси учнів - це цілісна система діяльності, яка вдосконалює педагогічну діяльність, допомагає в досягненні головної педагогічної мети закладу освіти - виховання не тільки майбутнього фахівця, а й духовно-гуманної, різнобічно розвиненої і творчої особистості. Розвиток творчих здібностей у майбутніх кондитерів ми розглядаємо як процес, результатом якого є перехід учнів даної категорії на якісно новий рівень, тобто з нижчого рівня розвитку якостей особистості на більш високий, що відрізняється появою нових характеристик, незворотністю, єдністю кількісних і якісних змін.

Специфіка досліджуваних майбутніми кондитерами предметів вимагає широкого застосування методів, що сприяють активізації мислення учнів, розвитку їх творчих здібностей і самостійності, формування умінь застосовувати отримані знання в різних умовах. Найбільш повно цим вимогам відповідають бесіда, самостійна робота з книгою, застосування наочних посібників та технічних засобів навчання, вправи, лабораторно-практичні роботи. Найважливішими дидактичними принципами при цьому є принципи систематичності навчання і міцності засвоєння загальних, спеціальних знань, умінь і навичок [2].

У ДНЗ «Богуславський центр професійно-технічної освіти», який готує кваліфікованих кондитерів, вагомий вклад у розвиток професійної творчості вносить проведення екскурсій, диспутів, круглих столів, семінарів, майстер-класів, арт-класів; участь у обласних конкурсах фахової майстерності, науково-практичних конференціях, фестивалях кондитерського мистецтва [3]. Під час розвитку фахової творчості, як однієї з граней професійної компетентності, провідну роль відіграють майстер-класи, фестивалі, конкурси, гуртки професійного спрямування, виставки. Зазначені форми є практико орієнтованими, тому учні охоче залучаються до співпраці та взаємодії, а не вимушені обставини, у яких відбуваються заходи, сприяють розвитку творчого потенціалу, що підвищує їх ефективність.

Використання позанавчальних і позаурочних організаційних форм навчання є доцільним, оскільки під час них створюються умови для виявлення організаторських здібностей, професійної компетентності та комунікабельності, до співпраці залучаються педагоги та учні закладів освіти. Учні задіяні до активної участі у пізнавально-пошуковій діяльності, яка передбачає застосування системи інтегрованих знань, тобто поєднання теоретичного і виробничого навчання із застосуванням знань, умінь та навичок на практиці. Внаслідок чого розвиваються творчі здібності, естетичні смаки, а також відбувається збереження традицій, дослідження

інновацій, що сприяє всебічному розвитку учнів як майбутніх висококласних фахівців. Творчі форми діяльності дозволяють повною мірою розкрити природні здібності учнів, а також підвищують мотивацію опанування професії, що і є запорукою результативності освітнього процесу [1].

Список використаних джерел:

1. Висоцька Л. Формування професійної культури майбутніх фахівців кулінарного профілю у вищих професійних училищах : автореф. дис. На здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Є. Висоцька. – Київ, 2011. – 43 с. 4.
2. Єфіменко С. Технологія підготовки та проведення сучасної виставки творчих робіт школярів [Текст] / С. М. Єфіменко // Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону : науково-методичний вісник / Кіровоградський КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського». – Кіровоград, 2016. – № 52. – С. 307–315.
3. Сліпчишин Л. Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних підходів до навчання у ПТНЗ [Текст] : навч.-метод. посібник / Л. Сліпчишин. – Львів : СПОЛОМ, 2008. – 148 с.
4. Кіндзерська С. Г. Методологічні засади розроблення державних стандартів нового покоління. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Всеукр. (звітної) наук.-практ. конф. (Київ, 18 – 19 квіт. 2011 р.). / Інститут ПТО НАПН України; за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ПТО НАПН України, 2011. С. 71–73.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія Заслоцька

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, викладач ДНЗ
«Вінницьке вище професійне училище сфери
послуг»*

Система професійної освіти потребує постійного оновлення відповідно до соціально-економічних умов розвитку країни. Це зумовлює потребу в модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму, що, в свою чергу, наблизить випускників закладів професійної освіти до потреб ринку праці.

Згідно Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, проведення реформи професійної освіти можливе шляхом формування змісту професійної освіти на компетентнісній основі [1]. У Рамковій програмі оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя, схваленій Європейським Парламентом і Радою Європейського Союзу 17 січня 2018 року, визначено вісім ключових компетентностей. Серед них: грамотність, багатомовність, цифрові та

технологічні компетенції, активне громадянство, підприємництво, міжособистісні навички та здатність приймати нові компетенції та інші [3].

Отже, перед закладами професійної освіти постає завдання не лише сформулювати конкретні професійні компетентності майбутніх фахівців сфери туризму (дати набір професійних знань, умінь і навичок), але й розвинути навички, які дадуть змогу майбутньому фахівцю бути конкурентоспроможним на ринку праці, допоможуть йому в успішному працевлаштуванні, закріпленні на робочому місці і т.д.

З метою вирішення цих завдань ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» постійно долучається до проєктів відповідного спрямування. Зокрема викладачі закладу освіти пройшли навчання та стали тренерами пілотного курсу «Навички для успішної кар'єри» – курс для здобувачів/здобувачок освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (30 год.). Головною метою навчального курсу «Навички для успішної кар'єри» – є формування компетентності здобувача/здобувачки освіти у реалізації власної професійної кар'єри. Ця мета реалізується у процесі вирішення таких навчальних і виховних завдань: 1) виховання в учнів ставлення до себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності; 2) усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості у досягненні майбутнього професійного успіху; 3) активізація процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація потреби у самовдосконаленні; 4) формування системи знань учнів про обрані професії, сучасні вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці, стратегію і тактику реалізації визначених напрямів власного кар'єрного зростання у майбутньому; 5) ознайомлення слухачів із способами і прийомами прийняття обґрунтованих рішень в побудові кар'єри, забезпечення їх практичним досвідом пошуку необхідної інформації для розробки або ж удосконалення стратегії професійного зростання у майбутньому. Організатори проєкту: CSR Ukraine, експертна організація Центр «Розвиток КСВ», в партнерстві за підтримки Міністерства освіти і науки України. Для структуризації матеріалу та ефективності впровадження структура програми розроблена за модульним принципом, де кожен окремих модуль становить міні-курс. При цьому модулі доповнюють один одного та передбачають можливу інтеграцію між собою. Курс включає 5 модулів, які розроблені в «хронологічному» порядку: «Мотивація та планування кар'єри за обраною професією»; «Вибір роботодавця та пошук вакансій»; «Працевлаштування та оформлення на роботу»; «Професійне зростання на першому робочому місці»; «Розвиток власної справи та робота в сфері само зайнятості». Також кожен модуль складається з п'яти занять умовно різного спрямування.

У закладі освіти діє клуб підприємництва «Власна справа», що був створений у рамках проєкту «Шкільна академія підприємництва – 2». Мета проєкту – підвищення обізнаності учнів у сфері підприємництва, формування навичок орієнтування на сучасному ринку праці, виховання громадянської позиції та ін. Активна участь у клубі підприємництва сприяє досягненню

конкретних цілей, а саме:

- розвитку у викладачів та учнів підприємницької культури;
  - розвитку компетентностей, необхідних для досягнення успіху в бізнесі або професійній кар'єрі;
  - обміну досвідом із впровадження до навчальної практики діяльності, пов'язаної з розвитком професійної активності і підприємництва та інше.
- Учасники клубу почали активно реалізовувати ідеї підприємництва через створення та діяльність експериментальних віртуальних фірм. Так, віртуальна туристична агенція дає можливість показати майбутнім агентам з організації туризму специфіку роботи, алгоритм розробки туристичного продукту, особливості просування його на ринок.

Під час реалізації даних та інших проєктів у ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» у майбутніх агентів з організації туризму формуються компетентності, необхідні для побудови власної професійної кар'єри, в тому числі й правова компетентність. Зокрема когнітивний компонент правової компетентності: знання норм чинного законодавства щодо підприємницької діяльності, розуміння відмінностей організаційно-правових форм господарювання та форм власності; практично-поведінковий компонент, який передбачає набуття здатності застосовувати правові знання у професійній діяльності для ефективного функціонування суб'єкта господарювання; ціннісно-мотиваційний компонент компетентності – необхідність правової поведінки не лише для розвитку підприємства, а й задля зміцнення правової, демократичної, соціальної держави України [2].

Отже, вирішення проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму, формування компетентностей (в тому числі і правової), необхідних для побудови власної професійної кар'єри, успішної підприємницької діяльності можливе лише через цілеспрямовану реалізацію заходів та проєктів, які активно впроваджуються у закладах професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України, 2019. Розпорядження «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року» від 12 червня 2019 року № 419-р [online] (Останнє оновлення 12 червня 2019 року) Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019> [Дата звернення 21 лютого 2021 року]
2. Осташова В.О. Формування правової компетентності майбутніх підприємців. Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва : колективна монографія ; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2019. С. 108-114.
3. Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_en [Дата звернення 21 лютого 2021 року]
4. Кравець С. Г. Трансформація ключових компетентностей майбутніх фахівців готельно-ресторанного сервісу в умовах інтернаціоналізації. Молодь і ринок: наук.-пед. журн. / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. 2018. № 1(156). С. 61–67.

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Зінаїда Кабалик,

*майстер виробничого навчання ДНЗ
«Богуславський центр професійно-технічної
освіти»*

Будівництво – одна з провідних галузей народного господарства, без якої важко уявити науково-технічний прогрес, розвиток новітніх технологій, створення основних фондів для промисловості, сільського господарства, транспорту, соціальної сфери. В умовах ринкової економіки підготовка сучасного робітника повинна відповідати цілій низці вимог, під впливом яких вона спрямовується на розвиток у нього вміння: самостійно виконувати і оновлювати знання, творчо мислити, приймати оригінальні рішення в нестандартних ситуаціях, бути соціально-активною особистістю тощо. Тому головним завданням є якісна професійна підготовка кваліфікованих робітників для різних галузей економіки з урахуванням потреб ринку, що забезпечується впровадженням інноваційних технологій навчання.

Виробництву потрібні конкурентоспроможні фахівці, здатні адаптуватися до швидких суспільних та економічних змін, а це потребує істотного підвищення якості підготовки кваліфікованого робітника. Якісна підготовка майбутнього конкурентоспроможного робітника вимагає творчого підходу до вибору форм і методів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, передового новаторського і педагогічного досвіду. За сучасних умов від творчого підходу до вирішення складних багатогранних завдань, які стоять перед майстром виробничого навчання у ДНЗ «Богуславський центр професійно-технічної освіти», чималою мірою залежить ефективність педагогічної праці, якість освітнього процесу, пошук нових форм і методів навчання, виховання учнів.

Оскільки процес виробничого навчання має характерні особливості, що стосуються цілепокладання, навчальних принципів, організаційних форм, методів і засобів навчання, то для досягнення основної мети навчання професії потрібно правильно організувати взаємодію майстра і учнів на заняттях. Досягти потрібної взаємодії дозволяють відповідні технології навчання. Якісні зміни у підготовці кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інноваційного розвитку освітнього процесу закладу. Професійна підготовка майбутнього фахівця потребує нових підходів до організації навчання, застосування сучасних технологій навчання тощо. Актуальність удосконалення підготовки кваліфікованих робітників будівельної галузі обумовлена однією з найважливіших цілей сучасної освіти, що полягає в тому, щоб підготувати молодь до нових умов життя в найближчому і перспективному майбутньому. У зв'язку з цим, одним із головних завдань, що постає перед сучасною системою професійної освіти, є забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців з використанням освітніх інновацій

адекватних вимогам сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Липська Л.В., Зуєва А.Б., Прохорчук О.М. Методичні рекомендації з розроблення FM ART- комплексів для професійної підготовки кваліфікованих робітників будівельної галузі 2019 рік.
2. Старченко О.Ю., Гумін Д.В. Технологія сухого будівництва. Журнал Професійна освіта №2 квітень-травень червень 2019 р.

**МОНІТОРИНГ ДІАГНОСТУВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Лариса Кедис,

*методист ДНЗ «Вище професійне училище
№11 м. Хмельницького»*

Підприємливість постає однією з ключових особистісних компетенцій, зокрема, під час отримання освіти майбутніх фахівців галузі машинобудування та металообробки. Дана компетентність сприятиме досягнення успіху особистості, підвищить конкурентоспроможність на ринку праці, а також допомагатиме побудові успішної кар'єри та самореалізації особистості. [1; 8].

Діагностування рівня сформованості у здобувачів освіти ДНЗ «ВПУ № 11 м. Хмельницького» готовності здобувачів освіти професій автосервісу та машинобудування до підприємницької діяльності проводилося в межах констатувального та формувального етапів дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності» у формі опитування учнів. Враховуючи аналіз наукових джерел, виокремлення структурних компонентів готовності до підприємницької діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників, нами були визначені критерії та їх показники (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний, діяльнісно-практичний), а потім проведено порівняльний аналіз результатів експерименту на констатувальному та формувальному етапах.

Експериментальні дані дозволили визначити стан сформованості фахової компетентності з основ підприємництва майбутніх кваліфікованих робітників галузі машинобудування та металообробки з урахуванням як окремих критеріїв, так і в цілому. За результатами формувального експерименту зазначимо, що показники в експериментальній групі відрізняються від показників у контрольній групі. Динаміка рівнів сформованості фахової компетентності з основ підприємництва майбутніх підприємців у контрольних і експериментальних групах за мотиваційно-ціннісним критерієм відображена у табл. 1 на рис. 1.

Як свідчать дані таблиці, найбільш суттєві зміни відбулися у

здобувачів освіти експериментальних груп щодо усвідомлення мотивів оволодіння фахом; розвиток інтересу до вивчення підприємницької складової у майбутній професійній діяльності; усвідомлення значущості підприємницьких знань та розуміння цінності творчої діяльності для успішної професійної самореалізації.

Так, суттєво зменшилась (більше, ніж у 3,0 рази) кількість здобувачів освіти експериментальних груп з негативним і байдужим ставленням до обраного фаху (у контрольних групах цей показник зменшився на 1,7%). На 8,68% збільшилась кількість учнів експериментальних груп з високим рівнем мотивації (у контрольних групах цей показник збільшився на 2,5%).

Таблиця 1.

Результати сформованості фахової компетентності з основ підприємництва за мотиваційно-ціннісним критерієм

Рівень	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	27	22,1	29	23,02	30	24,6	40	31,7
Достатній	35	28,7	37	29,36	38	31,1	53	42,1
Середній	42	34,4	43	34,13	38	31,1	29	23,0
Низький	18	14,8	17	13,49	16	13,1	4	3,2
Усього	122	100	126	100	122	100	126	100

За підсумками формувального експерименту спостерігаємо більш якісні показники за когнітивно-пізнавальним критерієм. Результати визначення рівнів сформованості базових підприємницьких знань відображено у табл. 2 динаміка змін показників графічно зображена на рис. 2.

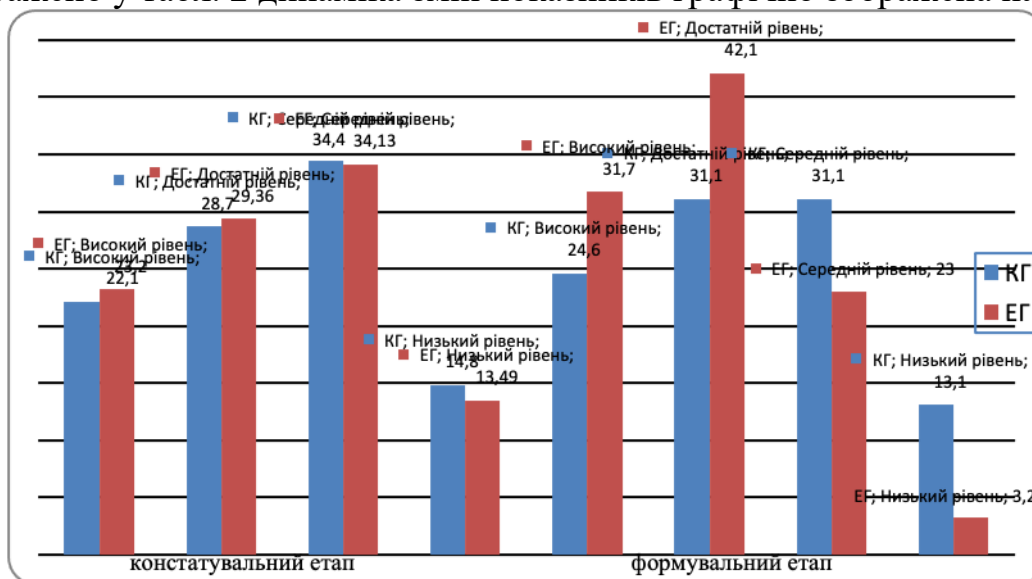

Рис.1. Динаміка рівнів сформованості фахової компетентності з основ підприємництва майбутніх підприємців за мотиваційно - ціннісним критерієм

Аналіз даних засвідчив різний стан освіченості учнів. Здобувачі освіти

експериментальної групи з високими показниками виявлено 30,95%, а контрольної групи - 15,9%. Зміни чисельності учнів з високим рівнем в експериментальній групі становлять 15,05%, в контрольних групах лише - 2,4%. Серед учнів із низьким рівнем освіченості - 4,76% в експериментальній групі і відповідно 18,3% - у контрольній. Різниця між групами на початку експерименту становила - 2,5%, після проведення експерименту - 13,54%.

Таблиця 2

Результати сформованості фахової компетентності з основ підприємництва за когнітивно-пізнавальним критерієм

Рівень	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	18	14,8	20	15,9	21	17,2	39	30,95
Достатній	30	24,6	31	24,6	34	27,9	51	40,48
Середній	50	41,0	52	41,3	46	37,7	30	23,81
Низький	24	19,7	23	18,3	21	17,2	6	4,76
Усього	122	100	126	100	122	100	126	100

Отже, відмінність свідчить про створення сприятливих умов для засвоєння економічних знань та розвитку мислення.

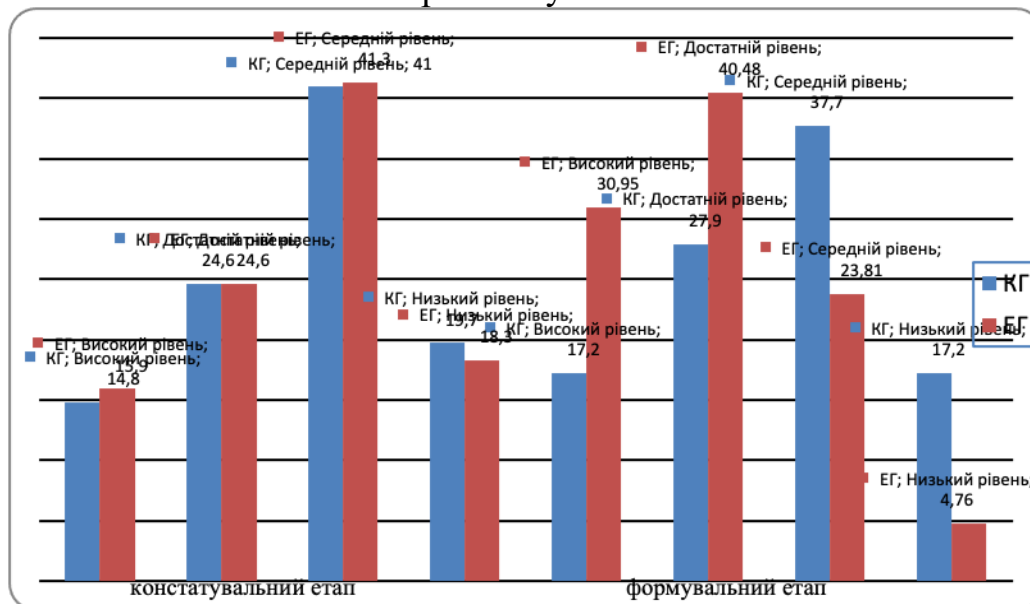

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості фахової компетентності з основ підприємництва майбутніх підприємців за когнітивно- пізнавальним критерієм

Зміна рівнів сформованості фахової компетентності з основ підприємництва за діяльнісно-практичним критерієм відображена у табл. 3. та рис. 3.

Як свідчать дані табл. 3, розподіл учнів за рівнями сформованості

даного компоненту фахової компетентності з основ підприємництва в експериментальній групі став суттєво відрізнятися за рахунок зменшення кількості студентів з низьким рівнем на 15,8% і збільшенням на 10,3% кількості учнів з високим рівнем сформованості. В контрольних групах з низьким рівнем сформованості показники суттєво не змінилися, чисельність учнів з високим рівнем збільшився лише на 1,63%.

Таблиця 3

Результати сформованості фахової компетентності з основ підприємництва за діяльнісно-практичним критерієм

Рівень	Констатувальний етап				Формувальний етап			
	Контрольна група		Експериментальна група		Контрольна група		Експериментальна група	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	20	16,4	22	17,5	22	18,03	35	27,8
Достатній	27	22,13	28	22,2	32	26,23	46	36,5
Середній	52	42,62	51	40,5	47	38,53	40	31,7
Низький	23	18,85	25	19,8	21	17,21	5	4,0
Усього	122	100	126	100	122	100	126	100

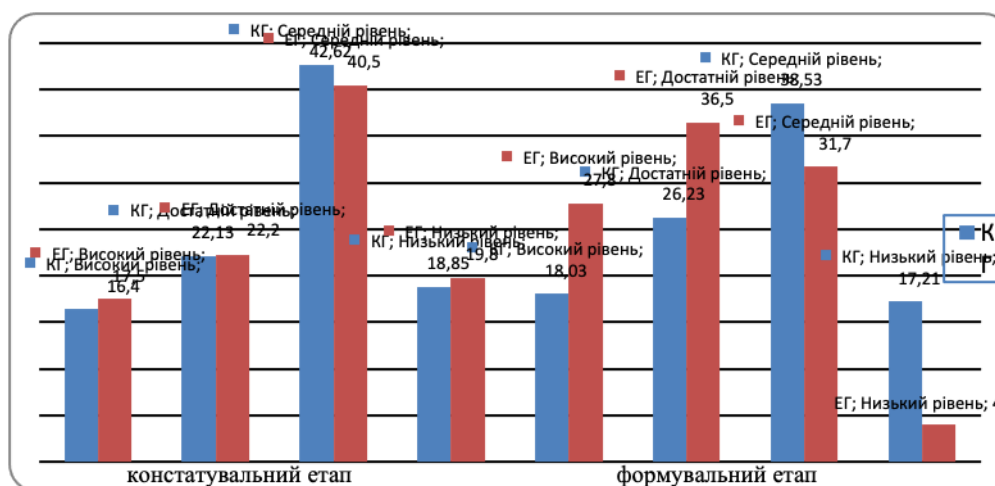

Рис. 3. Динаміка рівнів сформованості фахової компетентності з основ підприємництва майбутніх підприємців за діялісно - практичним критерієм

Результати формувального експерименту узагальнено з урахуванням в цілому основних критеріїв та показників сформованості фахової компетентності з основ підприємництва майбутніх кваліфікованих робітників галузі машинобудування та металообробки, що засвідчує позитивні зміни у всіх компонентах даної компетентності.

Рівень підприємницької компетентності майбутнього кваліфікованого робітника як суб'єкта діяльності, характеризується здатністю активно, вмотивовано та усвідомлено застосовувати в реальній професійній діяльності конкретні професійні компетенції, які є результатом професійної освіти, досвіду практичної діяльності, рефлексії. Рівень сформованості підприємницької компетентності оцінюється за такою шкалою: недостатній,

достатній, високий. Впровадження запропонованої моделі формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти забезпечить системне та послідовне створення сучасного освітнього середовища та педагогічних умов для розвитку підприємницької компетентності, готовності до побудови власної траєкторії професійного розвитку та самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Базиль Л. Індивідуально-особистісні якості щодо успішної підприємницької діяльності //Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: тези доп. Х міжнар. наук. практ. конф. (м. Хмельницький, 7-8 листоп. 2019 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М.Є. Скиба, В.О. Радкевич [та ін.] . – Хмельницький: ХНУ, 2019. – С. 111. – 112
2. Прищепа С. М. Сутність та зміст поняття «Підприємницька компетентність» / С.М. Прищепа // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С.367-370.
3. Романовський О.О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України: монографія. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 416

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ,
ЗОРІЄНТОВАНОГО НА ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗП(ПТ)О**

Інна Кирилюк,

*завідувач лабораторії професійної
підготовки Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області*

Микола Стасюк,

*методист лабораторії професійної
підготовки Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області*

Оксана Чуйкова,

*методист лабораторії професійної
підготовки Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області*

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року» [1], одним із напрямів розвитку П(ПТ)О є покращення її якості шляхом формування змісту

професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі, модернізації освітнього середовища, що забезпечує інноваційність, доступність, прозорість, гнучкість і відкритість освітнього процесу.

Підприємницьку компетентність визначено ключовою для професійної освіти та введено до Рамкової програми оновлених ключових компетентностей для навчання впродовж життя. Саме набуття майбутніми кваліфікованими робітниками підприємницької компетентності уможливлює ефективне провадження підприємницької діяльності на основі раціональної підприємницької поведінки, що створює передумови до розвитку учнями ЗПО навичок ділової активності, відповідальності, вмотивованості, ініціативності, гнучкості, здатності до самоосвіти та саморозвитку - важливих якостей для сучасного випускника ЗП(ПТ)О.

Оновлення змісту професійної освіти полягає у зміні її цілей. Зокрема орієнтація навчання майбутніх кваліфікованих робітників підприємництву повинна бути спрямована на формування комплексу знань про способи реалізації підприємницької діяльності, умінь вирішення конкретних підприємницьких завдань, готовності до організації власної справи, характерних для підприємця особистісних якостей [2]. Реалізація зазначених цілей передбачає наявність сучасних освітніх програм, використання відповідних освітніх технологій і форм організації освітнього процесу.

Формування підприємницької компетентності у здобувачів освіти залежить від спроможності та професійних якостей викладача, освітнього середовища ЗП(ПТ)О, готовності та прагнень учнів, їхніх лідерських і ділових якостей, уміння працювати в команді, бажання постійно вчитися і розвиватися.

Застосування компетентісного підходу приводить до зміни як змістової складової освітнього процесу, так і процесу навчання, за якого здобувач освіти свідомо та активно бере участь у формуванні власної компетентності, що робить доцільним застосування новітніх технологій, форм, методів і засобів навчання. До найбільш ефективних з них можна віднести проблемно-діяльнісне, ігрове навчання, які дають змогу учням, крім знань і вмінь, здобувати досвід творчого вирішення професійних і соціальних завдань та створюють можливість формування змісту освітньої діяльності, виходячи з логіки майбутньої професії.

Використання сучасних освітніх технологій, перш за все, проблемного навчання, елементів рольових і ділових ігор, проєктної діяльності тощо здатне створити умови для трансформації отриманих знань в уміння та навички і підвищити мотивацію учнів, але не може суттєво змінити результати навчання, оскільки діють обмеження робочих навчальних планів та розкладу занять. Крім того, використання різних технологій навчання важливе для підвищення якості навчальних результатів, однак воно не може бути засобом вирішення всіх завдань [3]. У той же час позаурочні форми роботи направлені на формування певних практичних умінь і навичок та долучають учнів до реалізації конкретних підприємницьких проєктів, але не здатні забезпечити необхідної теоретичної бази, оскільки роблять акцент на

практичній діяльності.

Отже, необхідне поєднання новітніх технологій, методів і засобів навчання із різними формами організації освітнього процесу задля розвитку підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників.

Для формування підприємницької компетентності у здобувачів освіти та ефективного впровадження курсу «Основи підприємництва» постає необхідність зміни методичних підходів до організації освітньої діяльності в ЗПО на основі компетентісного підходу та підвищення підприємницької компетентності педагогів ЗП(ПТ)О.

У вищезазначеному контексті головна роль відводиться регіональним методичним службам, пріоритетним напрямом діяльності яких є професійний розвиток педагогів ЗПО. У межах роботи обласних фахових секцій педагогів пропонується проведення семінарів, вебінарів, тренінгових занять, «круглих столів», воркшопів тощо.

З метою підготовки педагогів ЗПО до формування у здобувачів освіти підприємницької компетентності НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області розроблено педагогічні майстерні «Формування підприємницької компетентності здобувачів освіти ЗПО» та «Застосування технології проєктного навчання у практиці підготовки кваліфікованих робітників». Педагогічні майстерні мають на меті сформувати підприємницьку компетентність як складову фахової компетентності педагога, спонукати до ефективного використання проєктних технологій в освітній діяльності при професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Адже досягти продуктивного формування підприємницької компетентності здобувачів освіти можливо за умов системного, інноваційного підходу до організації освітнього процесу та освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

2. Гельбак А.М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : [методичні рекомендації] / А.М. Гельбак. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 24 с.

Майковська В. І. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанного і туристичного бізнесу: теорія і практика: монографія. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 491 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Тетяна Конопельнюк,

*викладач професійно-теоретичної
підготовки Вищого професійного училища
№ 36, с. Балин*

В умовах глобального розвитку малого та середнього бізнесу дедалі гострішою є проблема формування конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Це природно, оскільки зазвичай продукція іноземних виробників якісніша, надійніша, забезпечує повніше задоволення потреб споживачів. Такі компанії не випадково стають глобальними, знаходячи своїх шанувальників по всьому світу. Їх керівництво розуміє, щоб залишатись на місці — потрібно швидко бігти, а щоб зрушити з місця — потрібно бігти в «два рази» швидше. І вони постійно розвивають інноваційну діяльність.

В Україні ж підприємства продовжують впроваджувати зовнішні інновації, не маючи змоги проводити внутрішні розробки. На сучасному етапі необхідно започаткувати створення потужної інноваційної інфраструктури, вдосконалити законодавство та на державному рівні створити передумови для фінансування інноваційних проєктів і залучення інвестицій. Умови функціонування сучасних підприємств будь-якої форми власності, організаційно-правової форми господарювання та галузевої належності характеризуються невизначеністю та динамічністю соціально-економічного середовища. Ефективне протистояння підприємства змінам зовнішнього середовища можливе тільки за умов здійснення випереджувальних заходів, спрямованих на збереження його життєздатності та забезпечення конкурентоспроможності, тобто за умов постійного розвитку підприємства.

Як засвідчує міжнародний досвід, важливою складовою конкурентоспроможності національної економіки є підприємництво. Розвиток підприємництва, в значній мірі, залежить від зовнішнього середовища, в якому за останні роки відбулися такі суттєві зрушення [99]: а) індивідуальна споживацька поведінка, яка викликає диференціацію попиту; б) розвиток нових технологій, в першу чергу, інформаційних і комунікаційних; в) глобалізація конкуренції.

Серед наукових підходів до організаційного розвитку найбільшого поширення набули концепції розвитку підприємства через зміну його структури, тобто взаємозв'язків між окремими сферами бізнесу, відділами та підрозділами підприємства. Так, нова корпоративна модель управління сучасним бізнесом означає розширення коопераційних зв'язків між конкурентами, постачальниками і споживачами. Науково-технічний прогрес, автоматизація виробництва та управління на основі широкого використання обчислювальної техніки і засобів телекомунікації змінили традиційні уявлення про межі підприємств, руйнують їхню замкненість і роблять

малоефективними тих з них, які були побудовані переважно на ієрархічних структурах.

Доступність значної кількості різноманітних товарів, ріст освітнього і культурного рівня, динамізм життя, підвищення інформованості знаходять відображення в різниці життєвих укладів і культури. Це, в свою чергу, приводить до суттєвої диференціації попиту, скорочує життєвий цикл товарів, змушує надавати виробам велику індивідуальність і скорочувати обсяги виробництва однотипних товарів. Таким чином, знижується виробництво стандартизованих товарів з певними характеристиками і збільшується виробництво товарів з особливими характеристиками, що призначені для певної групи споживачів і здебільшого коротким життєвим циклом. Диференційовані вимоги споживачів примушують бізнес шукати нові підходи до спеціалізації, концентрації і кооперації виробництва.

В умовах ринкової трансформації економіки України розвиток підприємництва є основою економічного і соціального розвитку, вирішення соціальних проблем, подолання бідності та забезпечення високого рівня життя громадян. Із моменту набуття Україною незалежності відбувалося поступове становлення вітчизняного підприємництва як самостійного соціально-економічного явища. За останні 20 років умови ведення підприємницької діяльності в Україні суттєво змінились. Вдосконалення законодавчої бази, поступове входження на світовий ринок, стабілізація економіки держави - усе це впливає на діяльність як українських, так і закордонних підприємств, що працюють в Україні.

Основними тенденціями розвитку підприємництва в Україні є: територіальне розповсюдження підприємництва, зростання кількості юридичних осіб та індивідуальних підприємців; зрощення капіталу вітчизняних і зарубіжних підприємців; інтенсивний розвиток комерційного підприємництва при незначному розвитку виробничого підприємництва; розширення сфери послуг (консультативні, юридичні, страхові, транспортні, туристичні, готельні, охоронні та ін.).

Одним з основних гальмуючих чинників розвитку підприємництва є недостатність у підприємців коштів для розвитку власної справи та високі відсоткові ставки за користування банківськими кредитами. Не результативними виявилися регіональні програми підтримки малого бізнесу. Не відповідає сучасним вимогам інфраструктура, яка характеризується нерівномірним розташуванням та функції якої зводяться до обслуговування підприємницької діяльності. Потребує активізації участь громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища. Цілеспрямованої державної політики потребує розвиток державно-приватного партнерства в Україні.

Наразі, перед вітчизняним підприємництвом стоять такі важливі завдання як розширення структури пропозицій на внутрішньому ринку товарів та послуг, створення ефективного конкурентного середовища, стимулювання інноваційного розвитку, відродження підприємницької ініціативи населення, створення додаткових робочих місць та підвищення

гнучкості зайнятості, зміцнення регіональних економік. Основним напрямком відродження і соціально-економічного розвитку всіх без виключення регіонів України є розвиток малого підприємництва. Крім фінансово-кредитної підтримки (потреба малих підприємств у кредитних ресурсах задовольняється не більше ніж на 5-7%), суб'єкти малого підприємництва потребують ресурсної та інформаційної допомоги від місцевої влади. Вітчизняні підприємства потребують побудови моделі соціальної відповідальності, яка буде адекватною сучасним ціннісним орієнтаціям суспільства, потребам трудових колективів та економічним орієнтаціям власників підприємств.

Отже, в Україні нині є багато проблем, що перешкоджають розвитку вітчизняного підприємництва, вирішення яких забезпечить підвищення ефективності підприємницької діяльності, забезпечить розширення підприємницького сектора, зменшення тіньового сектору. Основну роль у цих перетвореннях повинна відігравати держава. Формування та розвиток підприємницької діяльності значною мірою залежать від створення відповідної правової бази, яка стимулювала б підприємницьку активність та добросовісну конкуренцію.

Список використаних джерел:

1. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2003. – С. 608.
2. Золотогор В. Г. Інвестиційне проектування : навч. посіб. / В. Г. Золотогор. – М. : ІП«Екоперспектива», 1998. – 463 с.
3. Богатін Ю. В. Инвестиционный анализ : навч. посіб. / Ю. В. Богатін, В. А. Швандар. – М. : ДІС, 2000. – 286 с.
4. Галиця І. О. Концептуальні підходи до стратегії інноваційного розвитку суб'єктів господарювання / І. О. Галиця // Проблеми науки. – 2006. – №8. – С. 14–21.
5. Любушкин Н. П. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / Н.П.Любушкин. – М., 1999. – 472 с.
6. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : Університетська книга, 2005. – 582 с.
7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г.В.Савицька. – 2-ге вид., випр. доп. – К. : Знання, 2005. – 662 с.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТЕХНІКІВ-КОНСТРУКТОРІВ ОДЯГУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В КОЛЕДЖІ

Людмила Лемешко

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, викладач
мистецьких дисциплін Білоцерківського
коледжу сервісу та дизайну*

Як свідчать окремі професіограми, у діяльності техніків-конструкторів одягу переважають емоційні, сенсорні та моторні види психологічної

активності. Реалізуючи себе в образах, чуттях та рухах, представники даної професії, насамперед, за допомогою зорових, слухових, рухових та дотикових сприймань емоційної, образної та рухової пам'яті; наочно-образного мислення, відтворюючої та творчої уяви відчують світ [1].

Головним в діяльності техника-конструктора є створення нових форм костюму, які б відповідали сучасним потребам моди і удосконалювали зовнішній вигляд людини. Однак, не менш важливою якістю професіонального техника-конструктора є вміння грамотно і вміло зобразити придуману модель на папері в вигляді ескізу. Ескізування є важливим інструментом формування художньо-творчих компетентностей техніків-конструкторів одягу через графічне зображення людини в одязі. Історія мистецтва знає багато різних видів зображення костюму або людини в костюмі. Завдання графіки - служити передавачем максимальної інформації про модель костюму.

Фахівці, які безпосередньо беруть участь у створенні костюма як частини навколишнього гармонійного предметного середовища, зобов'язані бути естетично грамотними. З цією метою для підготовки техника-конструктора швейного виробництва передбачена дисципліна «Рисунок», що покликана ознайомити студентів з усіма графічними видами та техніками виконання ескізів одягу, формувати естетичний смак, дати майбутнім фахівцям знання та професійні навички в рисунку та композиції.

Розуміння основ композиції костюму має тісний зв'язок з вивченням фігури людини, так як костюм не існує без людини. Тому майбутній технік-конструктор повинен на заняттях рисунку навчитися ескізуванню фігури людини, щоб на практиці засвоїти основи композиції та специфіку моделювання одягу. Йому необхідно відчувати структуру костюму, а також форму і конструкцію костюму, матеріал, з якого він виготовлений. Засобами вираження потрібно дати точну інформацію про призначення конструкції, об'ємно-просторової структури, форми, фактури матеріалу.

Серед усього розмаїття видів графіки є графіка журналу мод (обкладинка, сторінка, розворот), а також рекламна афіша про показ, демонстрації моделей одягу, буклети, проспекти, альбоми мод тощо, одним словом - «модна-графіка». Модна графіка доносить до глядача культуру костюму, моду, рекламує одяг, взуття, аксесуари, загалом костюм (моделі, комплекти, ансамблі, колекції), роз'яснює глядачеві гідності форм, ліній, кольору, а також їхні характерні конструктивні та технологічні особливості. Модна графіка існує на стику мистецтва образотворчого і прикладного, у кожного з яких своя особлива мова - лексика, риторика і логіка. Розшифровка знаків і символів цієї мови представляється найцікавішим полем для дослідження [2]. До якого ж виду графіки відноситься модна графіка?

Класифікація графіки за функціями графічних робіт історично склалася і включає в себе три основні види: станкову, прикладну, комп'ютерну. Кожна з яких має свої цілі, завдання, призначення, техніки, матеріали. Дослідивши з студентами особливості модної графіки, яку можемо сміливо називати креативно Fashion-графіка, ми віднесли до прикладної і детально це

обґрунтували. Якість виконання графічних робіт дуже виразно говорить про потенціал таланту техника-конструктора, фантазію, творчість, смак, але інколи ескізи володіють великою образною виразністю та художньою культурою і мають особливу цінність, яка наближає їх до станкової графіки. Виразність ескізу, не в останню чергу, залежить від вибраної техніки виконання (рис.1).

Студенти, вивчаючи всі графічні техніки виконання ескізів одягу, виробляють свою індивідуальну техніку, яка дозволяє студенту досягнути бажаного вираження і враження. Така техніка, свого роду почерк, індивідуальна манера є вищим проявом художньо-творчої компетентності професіонала.

Рис. 1. Види Fashion-графіки за технікою виконання

Список використаних джерел:

1. Лемешко Л.Ю. Особливості творчих ресурсів при формуванні художньо-творчої компетентності техніків-конструкторів одягу // Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи : зб. матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конф. Київ-Ірпінь, 2020. С. 229–231.
2. Барт Р. Система Моды. Статьи по семиотике культуры. - Пер. с фр., вступ. ст. и сост. С.Н. Зенкина. - М.: Издательство им. Сабашниковых, 2003. 512 с.
3. Кравець С. Г. Компетентнісний підхід до стандартизації професійної підготовки молодших спеціалістів у коледжах і технікумах. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. Тернопіль, 2017. Вип. 2. С. 129–138.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗП(ПТ)О

Людмила Лужняк,

*методист Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області*

Олена Шамралюк,

*методист Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області*

Одним із ключових завдань системи професійної (професійно-технічної) освіти є розвиток у майбутніх кваліфікованих робітників підприємницької компетентності. Для того, щоб сформувати в учнів знання та уміння у сфері економіки, бізнесу, фінансів, а також відповідні особистісні якості (прагнення до досягнення успіху, ініціативність, самостійність в постановці цілей, вміння працювати в команді, взаємодіяти з іншими людьми, співробітництво тощо), педагогам ЗП(ПТ)О необхідно виважено підходити до вибору та застосування методів навчання.

У цьому контексті особливої уваги заслуговують інтерактивні методи, які забезпечують взаємодію учнів один з одним і з педагогом, тобто реалізується принцип «навчання у співпраці». Роль педагога на інтерактивних заняттях зводиться до спрямування діяльності учнів на досягнення навчальних цілей. Як показує практика, під час таких занять учні легше засвоюють матеріал, швидше розуміються в суті економічних процесів і явищ, запам'ятовують і вчаться правильно використовувати професійну термінологію.

Залежно від мети навчального заняття щодо формування підприємливості в учнів, активні методи можна згрупувати таким чином:

- методи, що зосереджуються на вміннях критичного мислення, суджень, аналізу, оцінювання й узагальнення фактів (мозковий штурм, SWOT-аналіз, лекція з презентацією, робота з кейсами);
- методи, що сприяють формуванню відповідальності, проведенню й оцінюванню вибору, а також прийняттю рішень з повним усвідомленням наслідків («дерево прийняття рішень»; методи дискусії: дебати, «шість капелюхів»; дискусія на бали; метаплан);
- методи, що розвивають уяву, ґрунтуються на емоціях і переживаннях учня, а також спонукають до дії (моделювання, рольова гра, «асоціативний куш», ментальні карти тощо).

Досить ефективним є застосування методу проєктів, який, в першу чергу, спрямований на формування пізнавальних та комунікативних навичок учнів, умінь самостійно конструювати нові завдання. За допомогою цього методу учень розробляє проєкт свого бізнесу з урахуванням економічних показників та організаційно-правової форми.

На початковому етапі проєкту важливо сформувати в учнів мотивацію до проєктної діяльності, оскільки особистий інтерес учасників сприяє усвідомленому підходу до виконання проєкту в цілому.

Під час планувального етапу педагог допомагає вирішувати організаційні питання, спостерігає за роботою учнів, пропонує список можливих джерел додаткової інформації на різних носіях. Коли виникає в цьому потреба – бере участь в обговоренні, дає рекомендації щодо планування роботи.

У процесі проєктування учневі необхідно дати час для осмислення власної діяльності. Самостійна та групова робота учасників з виконання проєкту здійснюється відповідно до розроблених планів. Постійно проводяться консультації з педагогом, проміжні обговорення отриманих даних, зустрічі «експертів», обмін думками, інформацією. Необхідним етапом виконання проєктів є їх захист, який може проходити у вигляді дискусії чи презентації.

Звичайно, проведення занять з використанням інтерактивних методів вимагає від педагогів ґрунтовної попередньої підготовки, розроблення проблемних завдань та дидактичного інструментарію. Підвищенню результативності освітнього процесу з формування підприємницької компетентності у здобувачів професійної освіти сприяє також використання цифрових інструментів, зокрема сервісів для створення вправ, практичних завдань та контролю знань здобувачів освіти (Learningapps, Kahoot, Socrative, Plickers, Google Forms, MyTestXPro, OnlineTestPad, Quizizz, Quizalize тощо) та сервісів для керування проєктною та груповою роботою учнів (Padlet, Trello, Miro, Wizer.me, Lino, Thinglink, Glogster, Nearpod, Mindom, Mindmeister тощо).

Таким чином, впровадження інтерактивних методів при формуванні підприємливості в учнів ЗП(ПТ)О сприяє розвитку в них мотивації, ініціативності, усвідомлення потреби в засвоєнні професійних та економічних знань і вмінь, здатності самостійно вирішувати завдання, а хід процесу і результат навчання набуває особистої значущості для кожного з учасників освітнього процесу.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

*Галина Михайленко,
майстер виробничого навчання
ДНЗ «Богуславський центр професійно-
технічної освіти»*

За сучасних умов для творчого підходу до вирішення складних завдань, які стоять сьогодні перед майстром виробничого навчання, чималою мірою залежить ефективність педагогічної праці, пошук нових форм і методів навчання та виховання здобувачів. Освоєння нових методів і технологій, які поширюються на всю роботу майстрів виробничого навчання.

В умовах ринкової економіки підготовка сучасних робітників повинна відповідати цілій низці умов та вимог: самостійно виконувати і оновлювати навички і знання; творчо мислити; приймати оригінальні рішення.

Саме впровадження проблемних методів у професійну систему навчання є ефективним через те, що відбуваються зміни у структурі організаційних форм навчання, а це, у свою чергу, сприяє становленню особисті здобувача, його самореалізації, активності та розвитку творчих здібностей.

Кожна з технологій має певну логіку, структуру, змістовну цілісність, але має відповідати віковим особливостям здобувачів. Завдання майстрів виробничого навчання – вибрати найефективніші технології та методи навчання професії саме через впровадження проблемних методів у систему навчання.

Проблемне навчання здійснюється у 3-х основних формах: проблемній; частково-пошуковій та дослідницько-діяльнісній. При застосуванні проблемної форми повідомлення нового матеріалу здійснюється самим майстром виробничого навчання, але учні залучаються ним у активну розумову діяльність. Це відбувається у формі розповідей, бесід, а проблемність на уроках створюється за допомогою прийомів, мета яких викликати в учнів зацікавленість і бажання розкрити і вирішити проблему.

В умовах застосування частково-пошукової форми майстер за допомогою спеціальних питань спонукає учнів до самостійного міркування, активного пошуку відповідей. Застосовуючи метод евристичної бесіди майстер виробничого навчання, за допомогою вміло поставлених питань або завдань підводить здобувачів до відкриття якості, закономірності та рішення виробничих проблем.

Дослідницька діяльність представляє собою в певній мірі, самостійний пошук рішень здобувачами та передбачає наявність проблем і виконання всіх послідовності пошукових дій, які необхідно для її вирішення.

Значна увага в структурі проблемного уроку приділяється обговоренню помилок і тут слід притримуватися наступних правил: помітити помилки;

довести їх до свідомості здобувачів; з'ясувати причину помилок; допомогти учням у пошуках істини; сумісно з ними виправити помилки; чітко сформулювати шляхи їх вирішення.

При формулюванні проблемних запитань можна рекомендувати наступні: «Що відбувається у випадку ...? Чи можна замінити? Які необхідні умови для здійснення? Чому потрібно зробити так, а не інакше...?»

Проблемне навчання активізує пізнавальну діяльність здобувачів, розвиває їхні уміння і навички; здатність робити висновки; збуджує зацікавленість до дослідницької роботи. Завдяки проблемному навчанню в учнів розвивається пізнавальний інтерес, підвищується рівень знань майбутніх кваліфікованих робітників; виховується вміння самостійно приймати рішення, творчий підхід під час виконання різних виробничих завдань.

Список використаних джерел:

1. Дяківська І.М. інноваційні педагогічні технології: навч. посібник І.М. Дяківська Київ, Академ. видав 2004-352с.

2. Кобзар О.Б. «Роль проблемного навчання в якості підготовки фахівців» О.Б. Кобзар Проблеми освіти: Наук-метод. Зд. Київ. Наук-метод.центр вищої освіти Вид. 27 С.34-49.

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Галина Однорог,

*аспірантка Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України*

Вибір критеріїв розвитку здійснено на основі цілісного підходу, який інтегрує найважливіші характеристики ключових компетентностей: зміст компетентностей, їх компоненти: «знання і розуміння; навички й здібності; поведінка та ставлення» [1, с. 9], суть і структура поняття «ключові компетентності майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю». Ключові компетентності в межах нашого дослідження розуміємо як сукупність знань, умінь, навичок, ставлень та особистісних якостей, які «визначають здатність та готовність робітника до майбутньої діяльності, забезпечують професійну мобільність та адаптивність на ринку праці» [2].

До критеріїв сформованості досліджуваного явища висувається ряд вимог: об'єктивність, незмінність, підпорядкованість певній концептуальній основі, відображення суті змісту досліджуваного явища [3]. Показник – компонент критерію, який деталізує явище, що досліджується. При виборі показників враховано вимоги, визначені Т. Строковою: відповідність критерію (показник повинен оптимально відображати специфічну характеристику критерію); достатня повнота (показник кожного критерію повинен бути повним, щоб не було дисбалансу між критеріями); здатність

показника до всебічного охоплення явища і забезпечення його цілісності; забезпечення максимальної інформації мінімальною кількістю показників; змістовна ясність формулювань показника, що виключає багатозначність тлумачення [3, с. 15].

Отже, для комплексного аналізу рівня розвитку ключових компетентностей у майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю, було виділено три основних критерії: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний. Характеристика критеріїв та показників подана у таблиці 1.

Таблиця 1

**Критерії та показники розвитку ключових компетентностей
кваліфікованих робітників**

Критерій	Показники
Ціннісно-мотиваційний	сформованість особистісних, суспільних та професійних цінностей (прагнення до саморозвитку; дотримання здорового способу життя; інтерес до культурних здобутків; турбота за стан навколишнього середовища; інтерес до творчої реалізації; прагнення до професійної активності); сформованість мотивів до майбутньої професійної діяльності (інтерес до обраної професії; бажання отримувати професійні знання, набувати вміння і навички; прагнення до успішного навчання)
Когнітивно-діяльнісний	знання про властивості особистості (знання про механізми самопізнання; знання власних рис особистості; знання про шляхи розвитку особистості); активність у навчальній та позанавчальній діяльності (активність комунікативних навичок; активність організаторських здібностей; активність у співпраці та взаємодії; активність у вирішенні завдань; активність у використанні цифрових технологій; активність у соціальному та громадянському житті; активність в професійному саморозвитку; активність в дотриманні здорового способу життя)
Особистісно-рефлексивний	самоконтроль та самоаналіз власної діяльності (здатність до самоаналізу; здатність прогнозувати та оцінювати ситуацію; здатність до самоспостереження і самоконтролю; здатність відповідально ставитися до професійної діяльності; готовність до саморозвитку і самовдосконалення); готовність до реалізації ключових компетентностей в особистому житті та професійній діяльності

Ціннісно-мотиваційний критерій характеризується показниками, що спонукають учня до розвитку ключових компетентностей. Система ціннісних орієнтацій утворює змістовну сторону спрямованості особистості, впливає на стиль мислення, спосіб життя, перебіг емоційних процесів [4, с. 61]. Ціннісні орієнтації особистості відображаються в активній діяльності людини,

«стають сталими мотивами діяльності та перетворюються у переконання» [5, с. 248]. Ключові компетентності необхідні для успішної життєдіяльності в суспільстві, в особистому житті, в професійній діяльності, у взаємодії з природою, для самореалізації та активного життя.

Когнітивно-діяльнісний критерій характеризується, з однієї сторони, знаннями про власні риси та властивості особистості, усвідомленням своїх індивідуальних особливостей, професійних ідеалів та професійно-значущих якостей, знаннями про шляхи розвитку особистості; з іншої сторони – діяльнісною активністю учня. Активність – фундаментальна якість особистості, що породжується власними потребами [6, с. 12]. Активність передбачає діяльність. Прагнення до діяльності вимагає наявності особистісних якостей [7, с. 32; 8].

Особистісно-рефлексивний критерій характеризується здатністю майбутнього кваліфікованого робітника швейного профілю до самопізнання, аналізу своїх дій, прагненням до ефективної діяльності.

Рівень розвитку ключових компетентностей учнів визначається за допомогою комплексу діагностичних засобів: самооцінки, методом суб'єктивного шкалювання, анкетування, спостереження, бесіди, аналізу продуктів діяльності, рефлексії у формі психологічного автопортрету, опитування викладачів та майстрів виробничого навчання, здійснення соціально-корисної діяльності, участі у проектах, культурно-масових та фахових заходах (конкурси, виставки, змагання тощо).

Наступними кроком у нашому дослідженні є питання методології розвитку ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю.

Список використаних джерел

1. Радкевич В. Компетентнісний підхід по розробленню державних стандартів професійно-технічної освіти. Професійно-технічна освіта. 2012. № 3. С. 8–10.
2. Однорог Г. Суть поняття «ключові компетентності кравців» у психолого-педагогічній літературі. Теорія і методика професійної освіти. 2018. № 15.
3. Строкова Т. А. О выборе критериев оценки в педагогических исследованиях. Педагогика. 2015. №3. С. 9–15.
4. Сатановська Л. Формування цінностей та ціннісних професійних орієнтацій студентської молоді у вищих навчальних закладах України. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогіка. 2016. № 1(3). С. 58–65.
5. Обіщенко. С. О. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій викладачів вищих навчальних закладів із цинічним сприйняттям навколишньої дійсності. С. 247–253.
6. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика / монографія за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 430 с.
7. Киричук В., Прашко О. Вплив активності особистості на розвиток обдарованості. Навчання і виховання обдарованої дитини. 2014. № 2. С. 31–38.
8. Радкевич В. О., Кравець С. Г., Козак А. Р. Ключові компетентності (м'які навички) майбутніх фахівців індустрії гостинності. Colloquium-journal. Pedagogical Sciences. 2020. № 15(67). С. 53–59. URL: <http://www.colloquium-journal.org/wp-content/uploads/2020/06/colloquium-journal-1567-chast-3.pdf>

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА МЕТАЛООБРОБКИ ЧЕРЕЗ УПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКОГО СПЕЦКУРСУ «ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦТВА»

Наталія Попіль,

викладачі економічних дисциплін ДНЗ «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького»

Лариса Кедис,

методист ДНЗ «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького»

Сьогодні українська держава відчуває гостру потребу в громадянах, здатних творчо підходити до вирішення життєво важливих проблем, здійснювати побудову нового суспільного ладу. Розв'язати такі завдання під силу тільки творчим, активним молодим людям. У зв'язку з цим підготовка до життя здібної, талановитої молоді є актуальним замовленням професійній освіті.

Творчою групою експерименту визначено оновлення змісту фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників галузі машинобудування та металообробки через упровадження авторського спецкурсу «Основи підприємництва».

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи підприємництва» є : освоєння здобувачами освіти - майбутніми підприємцями основних термінів і понять, що характеризують підприємницьку діяльність; формування практичних навичок створення власної справи та вмінь творчого пошуку ідей; визначення засад планування, менеджменту та маркетингу у підприємницькій діяльності; придбання знань щодо бізнес культури підприємництва.. У процесі навчання за спецкурсом «Основи підприємницької діяльності» здобувачі освіти оволодівають підприємницькою та організаційною компетентностями.

При розробці авторського спецкурсу «Основи підприємництва» важливим було визначити принципи добору змісту навчання, що визначають підхід до його конструювання і критерії, що виступають як інструментарій визначення конкретного наповнення змісту дидактичного матеріалу в навчальній дисципліні.

Програма спеціального курсу «Основи підприємництва» обсягом 40 год. включає шість тем:

1. Логістика підприємницької діяльності.
2. Від ідеї до бізнес – стратегії.
3. Ефективні комунікації. Психологія ведення бізнесу.
4. Основи менеджменту.
5. Основи маркетингу.
6. Основи бізнес-планування.

Вивчення кожної теми завершується тестовим контролем знань.

В результаті опанування спеціального курсу учнями розроблено бізнес-плани, які розміщені на сайті навчального закладу.

Для кращого опанування спецкурсу творчою групою розроблено навчально-методичний комплекс «Основи підприємництва», який уміщує програму курсу та навчальний контент для учнів, методичні матеріали для проведення занять.

У навчальних матеріалах розкрито сутність, роль та засади підприємницької діяльності, складники підприємницького середовища, види підприємств та проблеми функціонування суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах господарювання. Особливу увагу звернено на аналіз ризиків, що супроводжують підприємництво, шляхи їх уникнення. Викладено механізм створення бізнес-плану та подано основи менеджменту і маркетингу підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки і конкуренції. Але окрім знайомства із загальними принципами підприємництва, часто учням пропонують набагато ширші можливості: спробувати себе у ролі підприємця, виконуючи завдання для діючого бізнес-центру.

Найважче для учнів експериментальної групи було сприйняття теми №1 «Логістика підприємницької діяльності». Учні плутались у визначеннях, з декількох спроб пояснення почали визначати види підприємств за організаційно-правовою формою. Не дуже активними були і при роботі з установчими документами. А особливості оподаткування суб'єктів підприємництва та звітність була для учнів найскладнішою і потребувало додаткового опрацювання, тому що без цих тем ведення бізнесу неможливе. Позитивно змінилось ставлення учнів експериментальної групи до вивчення теми №2 «Від ідеї до бізнес – стратегії», де вони могли вже реально творчо працювати над народженням підприємницької ідеї, знайомитись із такими різновидами підприємництва як «стартап», «соціальне підприємництво». Із цікавістю учасники факультативу знайомились із підприємницькими ідеями для галузі машинобудування та автосервісу, так як ця інформація пов'язана з їхньою професією і тому навіть пропонували свої варіанти. Тема №3 «Ефективні комунікації. Психологія ведення бізнесу» пов'язана з роботою в команді, вимогами до вибору партнера по бізнесу, підбором працівників, побудовою відносин у бізнесі. Тема виявилась цікавою і зрозумілою для учнів. Тут вони сприймали матеріал не тільки з позиції майбутнього підприємця, але й, без п'яти хвилин, найманого робітника. Особливий інтерес викликала участь у тренінгах: «Комунікації в бізнесі», «Портрет працівника моєї фірми». Виконуючи різні вправи учні набагато яскравіше проявляли свої можливості і підприємницькі здібності.

Не залишила байдужими потенційних підприємців і тема №4 «Основи менеджменту», під час вивчення якої учні уявляли себе діючими керівниками і вже були готові приймати бізнесові рішення. Але і було «підводне каміння», тобто певні труднощі, пов'язане зі складанням організаційного плану власної справи. А от в роботі над темами №5 «Основи маркетингу» та №6 «Основи бізнес-планування» ніяких ускладнень не виявлено. навпаки,

учні старалися якнайшвидше та якісніше виконати завдання. Особливо активно працювали над визначенням цілей маркетингу, складання маркетингового плану, вибором маркетингових стратегій та розробку бізнес-проектів.

Великою мірою активність і свідомість учнів реалізуються в пошуковій діяльності, спрямованій на розв'язування навчальної проблемної ситуації.

Вивчення кожної теми спецкурсу «Основи підприємництва» вимагає певного поєднання різних видів наочності та застосування різних форм та методів роботи: не всі поєднання дають бажаний результат у процесі засвоєння знань учнями, формування в них умінь і навичок. Найефективнішими виявилось використання інтерактивних міні-лекцій, методу кейсів, дискусії. Методу проектів та тренінгів.

Використання спец курсу «Основи підприємництва» встановлює тісний міжпредметний зв'язок між економіко-підприємницькими та дисциплінами фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників галузі машинобудування та металообробки у системі фахової підготовки.

Отже, розробка та впровадження навчального курсу «Основи підприємництва» є надійною основою формування підприємницької компетентності кваліфікованого робітника, розвитку у суб'єктів освітнього процесу професійної мотивації та необхідних ділових якостей майбутніх кваліфікованих робітників галузі машинобудування та металообробки.

Список використаних джерел:

1. Підготовка учнів ПТНЗ до планування й реалізації професійної кар'єри: теорія, і практика: монографія / Алексєєва С.В., Закатнов Д.О., Орлов В.Ф. та ін.); за ред. Д.О. Закатнова.-К.- Педагогічна думка, 2014-235с.

2. Формування готовності учнів ПТНЗ до вибору й реалізації професійної кар'єри: методичний посібник /Закатнов Д.О., Орлов В.Ф., Вовковінський М.І. та ін.) за ред. Д.О.Закатнова,- К.-: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015.-188с.

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПТНЗ

Маргарита Савченко,

*молодший науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри Інституту
професійно-технічної освіти НАПН України*

Популяризація підприємництва як засобу стимулювання економічної активності обумовлена його значним впливом на розвиток та процвітання окремих регіонів та держави в цілому. Вона викликала потребу у підготовці фахівців, здатних ініціювати та впроваджувати зміни, що необхідні для власного прогресу та успіху, та, глобально – розвитку нашої держави. Освіта в напрямку підприємницької діяльності стала важливим інструментом для досягнення поставленої мети.

Так, сьогодні спостерігається тенденція щодо залучення професійно-технічних навчальних закладів до навчання підприємству – ініціативної

самостійної діяльності громадян (або об'єднань громадян), спрямованої на одержання прибутку [1, с. 94]. Зазвичай, у визначенні підприємництва відсутня вказівка на те, яку користь несуть підприємці суспільству, і напрям здобуття прибутку виступає як домінуючий мотив. Тож часто підприємницька діяльність взагалі зводиться виключно до отримання прибутку. Однак, метою освітнього процесу є підготовка кваліфікованих робітників, готових здійснювати підприємницьку діяльність в позитивному напрямку для розвитку суспільства та держави в цілому. Щоб спонукати майбутнього фахівця до інноваційної самостійної діяльності важливим є формування інтересу до такої діяльності у навчально-виховному процесі ПТНЗ.

Стійкий позитивний інтерес у майбутніх фахівців, готових до підприємницької діяльності, потрібний для їх усвідомленого ставлення до підприємництва; самостійного відповідального виконання підприємницької діяльності; систематичного комплексного підходу до підприємництва; раціонального ціленаправленого планування та отримання результатів; отримання доходів, вигоди паралельно з розвитком персонального трудового ресурсу; прагнення відповідати рівню професіоналізму, прийнятому суспільством, та отримати визнання в якості фахівців у своїй справі.

У реалізації поставленого завдання важливу роль відіграють три основні аспекти [2]: освітній (наявність знань, умінь, навичок здійснення підприємницької діяльності, готовність до самоосвіти), соціальний (соціальна підтримка, вплив оточуючого середовища на планування та здійснення підприємницької діяльності), особистісний (ініціативність, лідерство, відповідальність, комунікативні навички, потреба в автономії тощо).

Освітній аспект впливає на підвищення суб'єктивної норми, а саме: надає впевненості у власних силах через якісно набуті знання, вміння, навички та ставлення до підприємницької діяльності. Зокрема, він обумовлює необхідність підвищення рівня економічних знань молоді, їхньої компетентності у реалізації власних прав, формування здатності до аналізу економічних подій у державі та планування свого подальшого життя та професійної кар'єри [3, с.89]. Зазначимо, що освітній аспект може впливати також на ймовірний контроль над поведінкою, змотивувати підвищення самоефективності, відслідковувати та впливати на реакцію щодо результатів власної діяльності (змінити негативну реакцію на більш позитивну).

Також цей аспект може частково компенсувати відсутність досвіду сімейної підприємницької діяльності, що є вагомим фактором у формуванні інтересу до професійної діяльності. Так, викладачі, які демонструють підприємницьку позицію, допомагають учням зацікавитися підприємництвом. За відсутності особистого досвіду викладачі можуть запросити підприємців, готових поділитись власним підприємницьким досвідом.

Соціальний аспект поєднує в собі фінансову та моральну підтримку під час планування та здійснення підприємницької діяльності. Професійно-

технічний навчальний заклад може частково задовольнити потребу у моральній підтримці молодих підприємців. Також якісні знання, вміння та навички, отримані в процесі навчання можуть послабити негативний соціальний вплив на виконання підприємницької діяльності.

Особистісний аспект поєднує велику кількість особистісних якостей, серед яких самостійність, ініціативність, цілеспрямованість, лідерство, відповідальність, комунікативні навички, що можуть бути певним чином розвинені в навчально-виховному процесі ПТНЗ шляхом використання методів активізації навчально-виховного процесу (ділові, імітаційні та рольові ігри, проблемні ситуації).

Отже, формування інтересу до підприємницької діяльності в учнів ПТНЗ – це складний багатоаспектний процес, що потребує розуміння сутності підприємницької діяльності, професійних знань, умінь та навичок, потрібних для планування та реалізації підприємництва, розвитку підприємницьких якостей. Сформований стійкий інтерес спонукатиме до подальшої самоосвіти та саморозвитку підприємця, та мотивуватиме його здійснювати професійну діяльність на користь суспільства та держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Закатнов Д.О. Теорія і практика підготовки учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до підприємницької діяльності. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : 2020. С. 94-97.
2. Francisco José da Costa, Alexandre Araujo Cavalcante Soares, Diego Guilherme Bonfim Factors of influence on the entrepreneurial interest: an analysis with students of information technology related courses. Journal of Information Systems and Technology Management. 2009. Vol. 6. №2. P. 227-246. URL: <https://www.scielo.br/pdf/jistm/v6n2/06.pdf>.
3. Алексеева С.В. Особливості сучасної підготовки молоді до підприємницької діяльності. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 7 травня 2020 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ : 2020. С. 88-91.

УЧНІВСЬКИЙ БІЗНЕС – ЦЕНТР ДНЗ «ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ № 11 м.ХМЕЛЬНИЦЬКОГО» ЯК ПРИКЛАД ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС - ІДЕЇ В ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА МЕТАЛООБРОБКИ

Василь Селізар,

*директор ДНЗ «Вище професійне училище
№ 11 м.Хмельницького»*

Підприємницька діяльність включає виробничу, комерційну, торговельну, закупівельну, посередницьку, інвестиційну, консультаційну, фінансову діяльність та надання послуг.

Підприємницька компетентність є однією з ключових компетентностей

і передбачає реалізацію здатності учнів співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними ресурсами, інтересами і потребами інших людей та суспільства; організовувати власну трудову та підприємницьку діяльність та працю колективу, орієнтуватися в нормах і етиці трудових відносин; аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності й співвідносити їх з потребами ринку праці; складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та особисті бізнес-проекти; презентувати та поширювати інформацію про результати власної економічної діяльності та діяльності колективу.

В Державному навчальному закладі „Вище професійне училище №11 м.Хмельницького” здійснюється ефективна підготовка кваліфікованих фахівців, здатних якісно і плідно працювати, проявляти ініціативу, винахідливість, заповзятість. Сучасний підприємець — не «вільний гравець» у сфері бізнесу. Його кроки, мотиви поведінки, спосіб дії несуть відбиток соціально-культурних та економічних національних умов, які існують в даній країні. В основі діяльності людини в умовах ринку має бути економічна свобода та самостійність у прийнятті рішень.

Для вирішення вищезазначених завдань, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 1227 від 12.11.2018р на базах ДНЗ «ВПУ № 11 м.Хмельницького» та Науково – методичного центру професійно-технічної освіти підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників Хмельницької області проводиться експеримент Всеукраїнського рівня на тему: «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності». В межах проведення дослідження у ДНЗ «ВПУ № 11 м.Хмельницького» створений Учнівський бізнес-центр з метою спрямування підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів на підприємницьку діяльність.

Головною метою діяльності Учнівського бізнес - центру є: реалізація завдань щодо вдосконалення практичної підготовки учнів, слухачів училища, впровадження у навчальний процес новітніх виробничих технологій із застосуванням сучасного обладнання, інструментів і матеріалів, здійснення шляхом співробітництва і взаємодії постійного зв'язку між підприємствами та училищем з метою поширення інноваційних педагогічних та виробничих технологій, інформації щодо новітніх матеріалів, інструментів, обладнання, розвиток підприємницької ініціативи учнів з метою адаптації в ринкових умовах, підвищення рівня практичних знань, умінь і навичок учнів; підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг, що надаються училищем, сприяння втіленню бізнес-ідей та інноваційних конструкторських рішень, популяризація робітничих професій, за якими здійснюється підготовка кваліфікованих робітників, особистісний ріст учнів, їх самореалізація у регіональних, національних та міжнародних проектах і конкурсах.

Алгоритм роботи столу замовлень маркетингового відділу Учнівського Бізнес-центру: отримання замовлення → оформлення бланку замовлення → розрахунок вартості замовлення → погодження вартості

замовлення з бухгалтерією → виготовлення технічної документації → передача до виконання в виробничий відділ → закупка витратних матеріалів → виконання замовлення → перевірка якості → видача замовлення → транспортні послуги з доставки замовлення.

Замовник, обравши виріб, що буде виготовлятися, заповнює бланк замовлення, а кафедра економіки і бухгалтерського обліку робить калькуляцію та розраховує вартість виготовлення виробу чи надання послуги. Виробничий відділ розробляє технічні креслення, за якими буде виготовлятися виріб. Після погодження калькуляції з головним бухгалтером та старшим майстром училища замовнику видаються реквізити на оплату.

Перевагами підготовки учнів в Учнівському бізнес-центрі є те, що вони набувають навичок аналізувати виробничі ситуації, вивчають тенденції розвитку ринку послуг, взаємодію попиту та пропозиції, досліджують канали збуту продукції та методи продажу, займаються створенням реклами платних послуг; розробкою, замовленням та розповсюдженням рекламної продукції; доведенням замовлення до виробничого відділу; інформаційним наповненням сайту в розділі «Прайс-лист послуг»; організацією участі ДНЗ „ВПУ №11 м. Хмельницького” у виставках, ярмарках; готують прес-релізи, здійснюють аналіз існуючих комерційних, економічних та соціальних факторів, включаючи фінансовий стан потенційних клієнтів; продуктивно облаштовують постійно діючу виставку готової продукції.

Формування підприємницької компетентності відбувається впродовж кількох етапів: I етап (мотивація) – усвідомлення здобувачем освіти цілей, змісту підприємницької діяльності; II етап (актуалізація) – окреслення необхідного досвіду діяльності здобувачів освіти в економічній сфері; III етап (опанування) – теоретичний і практичний навчально-інформаційний блок з питань підприємницької діяльності в економічній сфері суспільного життя та в контексті професії; IV етап (самоаналіз) – аналіз отриманих результатів та співвіднесення їх із передбачуваними.

Учнівський бізнес-центр, створений у ДНЗ «ВПУ №11 м. Хмельницького», дає змогу здобувачам освіти набути досвіду з відкриття власної справи та реалізації бізнес-ідей, роботи в команді, отримати навички пошуку та реалізації бізнес-ідей.

Список використаних джерел

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю / Ю. А. Білова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : [зб. наук.праць]. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. -2013. - Вип. 7 (50). - С. 15-17.

2. Назаренко Г. А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів : [метод. посіб.] / Г. А. Назаренко. - Черкаси : ЧОПОПП, 2014. - 68 с.

3. Прищепа С. М. Сутність та зміст поняття "підприємницька компетентність" / С. М. Прищепа // Молодий вчений. - 2016. - № 5. - С.367-370.

4. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект)

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Інна Середіна,

*аспірантка ІПТО НАПН України,
завідувач навчальної лабораторії кафедри
філософії та педагогіки Національного
транспортного університету*

Зацікавленість до підприємництва як виду економічної діяльності не згасає. Серед молоді розповсюджується прагнення створити свій бізнес, розширюється вплив бізнесу на всі сфери життя сучасної людини, з'являються нові суб'єкти підприємництва, підвищується інтерес з боку наукового співтовариства і органів влади до даної діяльності як джерела розвитку економіки.

Розвиток підприємництва узгоджується із загальносвітовими тенденціями формування гнучкої змішаної економіки. На жаль, доводиться констатувати, що форма і зміст навчання підприємництву відстають від ринкових запитів практично на всіх рівнях і видах освіти. Потрібна зміна концептуального підходу до навчання підприємництву. По-перше, набір знань поступається за ефективністю володіння компетенціями. Реакцією системи освіти на такі зміни став перехід від технології передачі знань до технології передачі компетенцій. По-друге, і самі знання, і компетенції набагато результативніше засвоюються і застосовуються, якщо вони викладаються в систематизованій логічній послідовності. Основою структурування є процесний підхід до підприємництва.

У сучасній неперервній освіті формування підприємницької компетентності є необхідним компонентом фахової підготовки майбутніх економістів. Саме випускники закладів вищої освіти зумовлюють нагальні потреби пошуку специфічних методів і дидактичних технологій задля конкордації вимог ринку праці та особистісно-економічних рис майбутніх фахівців уже на етапі практико-орієнтованої освіти. Адже дедалі більшої актуальності набуває проблема реалізації соціального замовлення на розвиток самобутньої, активної особистості й індивідуальності випускника закладу освіти.

Підприємницька компетентність являє собою систему характеристик (рис, якостей, умінь, навичок) суб'єкта навчання – майбутнього фахівця, що визначає його здатність ефективно й ініціативно діяти у професійній діяльності, виражати й самореалізувати свої професійні й життєві економічні цілі, створюючи корисність для інших економічних суб'єктів [2].

Загалом, підприємницька компетентність об'єднує сукупність якостей фахівця, систему навичок, знань, певної моделі поведінки, володіння якими допомагає вирішувати певні бізнес-завдання і досягати успішних результатів діяльності [1].

Підприємливість також визначають як набір специфічних ознак, що є

синтезом особистісних рис, умінь і знань, які складають цілісність феномена підприємливості – особистісно-інтегративного утворення, яке визначає поведінку суб'єкта в системі ділових та соціально-ціннісних відносин.

Зовнішнє середовище змінюється та створює попит з боку потенційних і діючих підприємців на нові компетенції: складання гіпотез бізнес-ідей; узагальнення гіпотези в бізнес-моделі; тестування гіпотез на основі підходу «вийди за межі офісу» (Лендінгем Пейдж)[3]; вимір ключових метрик проекту (когортний аналіз та ін.); прийняття рішень в умовах глобальної невизначеності; презентація бізнес-проекту та ін.

Внесення цих та інших затребуваних компетенцій в систему освіти сприятиме формуванню у здобувачів освіти навиків до сучасної практики бізнес-процесів.

Підприємницька компетентність зараз є на вершині проблем економічного розвитку держави поряд з освітою. Разом вони утворюють ціле проблемне поле і потребують розробки певної теорії, а зокрема певних педагогічних підходів до її формування.

Список використаних джерел

1. Kovalchuk G. O., Melnychuk V. G., Ognevuyuk V. O. *Ekonomika : pidruchnyk*. K. : Navchalna knyga. (2003). 352 p.
2. Kovalchuk G. O. *Technologies of teaching economic disciplines in the system of continuous education (theoretical and methodical aspect): monograph*. Kyiv: KNEU, (2014). p. 511
3. Що таке лендінгем пейдж? Види лендинга. [Електронний ресурс] –Режим доступу до ресурсу: <http://elit-a-a.com.ua/shho-take-lendingem-pejdzh-vidi-lendinga/>

Розділ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ, МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗЕЙ, СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Наталія Кулалаєва,

*заступник директора з наукової роботи
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України, д.п.н., доцент*

Дефіцит кваліфікованого персоналу на вітчизняних підприємствах, пов'язаний із плинністю кадрів та вигідними пропозиціями за кордоном, загострюється внаслідок відірваності закладів професійної (професійно-технічної) освіти - надавачів освітніх послуг від конкретних підприємств - замовників робітничих кадрів. З огляду на це зміст та якість професійної (професійно-технічної) освіти не повною мірою відповідають вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості. Саме тому у Національній економічній стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179, за стратегічною ціллю «Створення інклюзивного, інноваційного та освіченого суспільства, в якому громадяни мають рівні права та можливості для розвитку свого таланту впродовж життя» зазначено про «створення умов для розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти» та «удосконалення механізму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою» [1].

У цьому контексті набуває істотної важливості наукове дослідження «Методичні засади впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування», яке впродовж 2019-2021 рр. здійснюють співробітники лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. У рамках цієї роботи було розроблено методичну систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання, що містить взаємопов'язані складники (учні, педагогічні працівники, соціальні партнери, цілі, зміст, засоби педагогічної взаємодії, діагностування й оцінювання, перспективні можливості для оновлення методичної системи).

Загальна ціль професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання що є основним системо-

утворюючим компонентом означеної методичної системи, полягає у забезпеченні відповідності якості такої підготовки вимогам ринку праці з урахуванням поточних і перспективних потреб суб'єктів господарювання усіх організаційно-правових форм і форм власності, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти [4]. Крім того, запровадження дуальної форми навчання має за мету: прискорення адаптації випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти до професійної діяльності; ефективне використання найкращого для навчання часу здобувачів освіти з питань здобуття професійних компетентностей; формування їхньої готовності працювати за фахом; набуття ними професійного досвіду, а також підготовку робітників до роботи на конкретних підприємствах; використання сучасної матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання для формування актуальних практичних навичок у суб'єктів освітнього процесу; отримання достовірної інформації про поточні та майбутні потреби роботодавців у компетентностях працівників; залучення до професійної підготовки учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти досвідчених фахівців-практиків.

Зміст професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання представляє собою систему знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників із урахуванням вимог роботодавців, що сприяє усуненню основних недоліків традиційних форм і методів навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, подоланню розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом. Це професійні теоретичні та практичні знання й уміння, а також досвід творчої діяльності, що передбачає: їхнє застосування в умовах виробництва, аналіз виробничих ситуацій та комплексне розв'язання проблем, управління інформацією, що надходить з різних джерел, критичне мислення, взаємодію з іншими людьми, формулювання власних думок тощо. Крім того, зміст професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання передбачає розвиток у них професійно важливих якостей, формування професійної культури та соціальної відповідальності.

Засоби педагогічної взаємодії поєднують форми (уроки, міні-лекції, бесіди, тренінги, конкурси тощо), методи (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові (евристичні), дослідницькі), сучасні освітні технології (проблемного навчання; кооперативного навчання; розвитку критичного мислення; кейси; тренінги; імітаційно-ігрові; особистісно-орієнтовані; проєктні; модульного навчання на компетентнісній основі; з використанням інформаційних технологій тощо); засоби контролю якості навчання.

Такий складник розробленої методичної системи як діагностування й оцінювання забезпечує аналіз, контроль і можливість коригування якості засвоєння учнями навчального матеріалу. У методичній системі передбачено застосування видів контролю: вхідного (для виявлення знань, умінь і навичок на початку навчання), поточного (упродовж навчання), тематичного (після

вивчення теми), проміжного, вихідного (для визначення остаточних результатів навчання); форм контролю (індивідуальні, групові, фронтальні); методів контролю (спостереження, усні, письмові, практичні, програмовані). Також для майбутніх кваліфікованих робітників передбачено й рефлексивні вправи (обговорення власних дій, усвідомлення почуттів та аналіз труднощів, що виникали при цьому). Наприкінці кожного з етапів уроків педагоги педагогічні працівники пропонують учням вправи на рефлексію.

Головними суб'єктами освітнього процесу є учні (здобувачі освіти), які в активній формі здобувають знання під час навчальної діяльності. Вони здійснюють професійну підготовку з елементами дуальної форми навчання та поєднують теоретичне навчання (30 %) в закладі освіти й практичне (70 %) – на робочому місці в умовах реального виробництва. При цьому вони можуть обирати місце для проходження професійно-практичної підготовки відповідно до переліку суб'єктів господарювання, які уклали договори щодо провадження професійної освіти за дуальною формою із закладом освіти. У разі досягнення здобувачем освіти повноліття він разом із закладом освіти та суб'єктом господарювання укладає договір про здобуття професійної освіти за дуальною формою, у випадку неповноліття – його батьки або інші законні представники [2].

Здобувачі освіти за умови укладання ними трудових договорів під час здобуття професійної освіти за дуальною формою, можуть бути включені до штатного розпису працівників суб'єктів господарювання та відповідно до договорів про здобуття професійної освіти за дуальною формою мають отримувати заробітну платню чи іншу грошову винагороду, інші види матеріального заохочення під час професійно-практичної підготовки на робочому місці суб'єкта господарювання.

Здобувачі освіти мають вести щоденник, у якому фіксується інформація про графік освітнього процесу, набуття ними професійних і ключових компетентностей, визначених освітньою програмою/стандартом професійної освіти, результати поточного оцінювання результатів навчання. Ці відомості вносять у щоденник здобувач освіти, майстер виробничого навчання, наставник, координатори дуальної форми здобуття освіти (за потреби).

За результатами державної кваліфікаційної атестації здобувачу освіти видається закладом освіти документ про здобуті освітню та/або професійну кваліфікацію.

Педагогічні працівники виступають консультантами, менторами, фасілітаторами, модераторами тощо. Вони спрямовують навчальну діяльність учнів на здобуття ними професійних та ключових компетентностей, виявляють проблеми, що виникають при цьому й беруть участь у їхньому розв'язанні. Здійснення професійно-теоретичної підготовки здобувачів за дуальною формою здобуття освіти відбувається відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30 травня 2006 р. за № 419 [3]. Майстри виробничого

навчання (асистенти майстрів виробничого навчання), яких закріплюють за здобувачами освіти під час направлення їх на професійно-практичну підготовку до суб'єктів господарювання, стежать за дотриманням навчального плану та якістю підготовки, відвідують учнів на робочому місці та/або навчально-виробничих ділянках.

Для підвищення професійної компетентності педагогічних працівників у галузі дуальної освіти співробітниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України підготовлено та проведено тренінг-курс «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти». До цього курсу увійшли тренінги: «Нормативно-правова та навчально-плануюча документація, що регламентує планування, організацію, реалізацію та контроль професійної підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти»; «Методика організації дуальної форми навчання для професійної підготовки кваліфікованих робітників»; «Методика організації дуальної форми навчання на виробництві здобувачів професійної освіти»; «Технологія розвитку соціального партнерства у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми здобуття освіти. Дорожня карта для роботодавців»; «Зарубіжний досвід дуальної системи професійної освіти і навчання»; «Сучасні моделі самоврядування у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми здобуття освіти»; «Основи професійної педагогіки»; «Методична система професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми здобуття освіти»; «Проектування освітньо-виробничого середовища закладу професійної освіти в умовах дуальної форми здобуття освіти».

Для забезпечення допомоги педагогам щодо організації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти та її поетапного науково-методичного супроводу співробітниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту розроблено методичку організації дуальної форми навчання для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, машинобудівної галузей, сфери обслуговування та громадського харчування, що представляє собою комплекс заходів щодо організаційного забезпечення поєднання їхнього навчання у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на виробництві [5].

До соціальних партнерів системи професійної освіти відносять:

- роботодавців (підприємства, організації, установи різних форм власності та підпорядкування, їхні об'єднання);
- професійні асоціації роботодавців);
- владні структури і органи управління (органи управління галузями економіки, соціальною сферою й сферою праці, торгово-промислові палати тощо);
- громадські об'єднання й організації (професійні спілки, асоціації найманих працівників);

- індивідуальних представників ринку праці; індивідуальних споживачів освітніх послуг (здобувачі освіти, їхні батьки, безробітні громадяни, інші фізичні особи).

З метою сприяння взаємовигідній продуктивній діяльності суб'єктів системи соціального партнерства, спрямованої на ефективний розвиток професійної освіти співробітниками лабораторії технологій професійного навчання Інституту розроблено: технологію розвитку соціального партнерства в закладах професійної освіти в умовах дуальної форми навчання [6] та дорожню карту для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти [7].

Перспективні можливості для оновлення методичної системи забезпечують динамічність і змінюваність діючої методичної системи. Постійне вдосконалення всіх її складників, гнучкість, реагування на потреби суспільства та вимоги ринку праці, саморозвиток суб'єктів освітнього процесу спричиняють її трансформації.

Отже, упровадження розробленої методичної системи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з елементами дуальної форми навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти сприятиме кращому розумінню всіма її суб'єктами суті дуальної освіти, зміцненню зв'язків між закладами освіти та підприємствами - замовниками робітничих кадрів, а також удосконаленню механізмів здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою навчання.

Список використаних джерел:

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: Постанова Каб. Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#n25> (дата звернення 17.03.2021).

2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти: Наказ МОН України від 12.12.2019 № 1551. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text> (дата звернення 10.03.2021).

3. Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах: Наказ МОН України від 30.05.2006 № 419. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06> (дата звернення 10.03.2021).

4. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Каб. Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-р#Text> (дата звернення 10.03.2021).

5. Кулалаєва Наталя. Методика організації дуальної форми навчання кваліфікованих робітників: основні етапи. Професійна освіта. 2020. №3 (88). С. 26-28.

6. Кулалаєва Наталя, Гоменюк Дмитро. Technology of social partnership development in vocational education in conditions of dual education. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : № 1 (20) / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. ЖKKГВ «Полісся» ЖОР., 2020.

7. Кулалаєва Н. В. Дорожня карта для роботодавців з упровадження дуальної форми здобуття освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць: № 2 (20) / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. ЖKKГВ «Полісся» ЖОР., 2020.

УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У СЕРТИФІКАЦІЙНУ ПІДГОТОВКУ КУРСАНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ

Леонід Герганов,

*професор кафедри інженерних дисциплін
Дунайського інституту національного
університету «Одеська морська академія»,
д.п.н., професор*

Національна транспортна стратегія України до 2030 року чітко окреслює завдання до розвитку морського транспорту і вказує її основні шляхи, а саме:

- упровадження системного підходу до аналізу та забезпечення виконання Україною своїх обов'язків за міжнародними договорами у сфері торговельного мореплавства;
- оновлення морського торговельного флоту, днопоглиблювального та буксирного флоту, стимулювання конкуренції на ринку спеціалізованого флоту;
- поступовий вихід держави із сегмента стивідорної діяльності в морських портах і передачі в установленому порядку такої діяльності до приватного сектора;
- формування планів розвитку морських портів та судноплавних компаній, зокрема шляхом гармонійного управління земельними ресурсами для їх розвитку із залученням органів місцевого самоврядування та органів державної влади;
- забезпечення підготовки та проходження аудитів Міжнародної морської організації (ІМО) шляхом прийняття стратегії виконання Україною своїх обов'язків та зобов'язань як держави прапора, порту та прибережної держави [1].

Формування висококваліфікованого фахівця для сучасних суден морської галузі передбачає постійне оновлення не тільки теоретичних знань та практичних навичок із професії, а й надбання досвіду роботи в умовах небезпечних та аварійних ситуацій, за умови тренування та підтримки психологічного й фізичного стану моряків за спеціальними сертифікаційними навчальними програмами, які рекомендовані міжнародною Конвенцією з підготовки і дипломування моряків та несення вахти 1978 року (зі змінами) (ПДНВ) [2]. Здійснити таку підготовку самому навчальному закладу та впровадити осучаснення змісту навчання, а також здійснити впровадження новітніх педагогічних і гнучких технологій навчання, дуальної форми навчання складно, але у співпраці з тренажерними центрами, які мають дозвіл на сертифікаційну підготовку моряків з використанням спеціально обладнаного тренажерного судна, - цілком можливо.

Головною умовою такої співпраці є розроблення на основі модульної

типової програми навчання з кожного виду сертифікаційної підготовки робочих програм та розподіл проведення теоретичної частини підготовки у навчальному закладі, а практичну частину - на тренажерному судні з кожним курсантом за дуальною формою навчання, виявлення інструкторським складом найбільш складних ситуаційних завдань, та їх відпрацювання, за умови забезпечення такої підготовки науково-методичним супроводом. Дуальна форма навчання надає можливості підвищити рівень засвоєння практичних навичок, що розширює можливості курсанта продемонструвати їх у небезпечній ситуації за вимогами мінімальних стандартів компетентності Конвенції ПДНВ. Зазначимо, що така форма навчання надає можливості усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [3]. Водночас доцільно зауважити, що така форма навчання сприяє раціональному розподілу фінансових ресурсів як навчального закладу, так і тренажерного центру судноплавної компанії. По-перше, об'єднується та доповнюється час теоретичної і практичної підготовки за рахунок навчальних годин з предмета «Безпека життєдіяльності навчального закладу» та програм сертифікаційної підготовки; по-друге, відпрацювання необхідних навичок за розділами сертифікаційної підготовки наближає курсантів до реальних ситуацій, які можуть виникнути у їхній професійній діяльності, а саме: боротьба за виживання на морі, управління рятувальними плотами та шлюпками, боротьбі з пожежею, надання першої медичної допомоги, дії проти захвату судна та ін.; по-третє, якість практичної підготовки значно зростає, тому що навички з подолання ситуацій, необхідні дії в екстремальних умовах формують висококваліфіковані інструктори, що мають досвід такої підготовки, атестовані за міжнародними вимогами і несуть особисту відповідальність за кожного курсанта; по-четверте, за рахунок додаткового часу на наю завдань з кожним курсантом та обговоренню дій при демонстрації, починаючи від первинного рівня.

Розглядаючи з цього приводу комплекс проблем, які склалися в системі сертифікаційної підготовки фахівців морських суден в умовах навчального закладу, зазначимо, що впровадження дуальної форми навчання у партнерстві з тренажерними центрами та судноплавними компаніями значно підвищує рівень професійної компетентності майбутніх фахівців морського транспорту за таким важливим міжнародним показником підготовки, яким є сертифікаційна підготовка до дій в небезпечних та аварійних ситуаціях.

Соціальне партнерство між навчальним закладом морського транспорту, навчально-тренажерним центром (НТЦ) судноплавної компанії та судноплавною компанією слід розглядати як переконливо суттєвий показник, що пов'язує державну стратегію якості професійної освіти у морській галузі з економічними та науково-технічними змінами на міжнародному ринку праці, а саме: темпи і рівень підготовки морських

фахівців не повною мірою задовольняють роботодавців та не відповідають потребам сучасного судноплавства, а традиційна система сертифікаційної підготовки не має гнучкості у нових формах міжнародного контролю за якістю підготовки фахівців морської галузі; навчально-методичне забезпечення сертифікаційної підготовки значно відстає від рекомендованих вимог державного стандарту професійної освіти до підготовки фахівців морського профілю та мінімальних стандартів професійної компетентності, встановлених Конвенцією ПДНВ. Темпи розвитку і техніко-технологічні зміни в морській галузі та рівень психолого-педагогічної підготовленості інструкторів з тренажерної підготовки також потребують удосконалення для впровадження дуальної форми навчання та сучасних інформаційних технологій. У разі такого підходу, складається угода між навчальним закладом, судноплавною компанією та тренажерним центром, де чітко оговорюються можливості кожного учасника проєкту по виконанню необхідних завдань та терміни їх упровадження. На вченій раді навчального закладу та науково-технічній раді судноплавної компанії визначаються шляхи реалізації впровадження дуальної форми навчання, що є новим кроком до переходу на якісно новий рівень підготовки майбутніх бакалаврів із сертифікації за вимогами міжнародної Конвенції ПДНВ.

Список використаних джерел:

1. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text) (дата звернення 30.12.2020).
2. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року (консолідований текст з манільськими поправками): Постанова КМ України від 07 жовтня 2009р №1307. Офіційний вісник України. 2009, №94. С.46.
3. Дуальна освіта / МОН України. mon.gov.ua.

**ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ
НАВЧАННЯ**

Тетяна Герлянд,

*старший науковий співробітник Інститут
професійно-технічної освіти НАПН
України, к.п.н., с.н.с.*

Дуальне навчання – практико-орієнтована форма організації і реалізації освітнього процесу, коли професійно-теоретична підготовка здійснюється в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О), а професійно-практична – на підприємстві, безпосередньо в умовах виробництва. Удосконалення навчання на підприємствах – невід’ємна складова усього процесу покращення підготовки майбутніх кваліфікованих

робітників. Учні мають можливість засвоїти компетентності з професії та добре підготуватися до майбутньої професійної діяльності. Успішне навчання учнів залежить від правильної підготовки до здійснення дуальної форми навчання. Тому здійсненню професійно-практичної підготовки на виробництві передують підготовча робота.

Для організації дуального навчання ЗП(ПТ)О здійснює відбір підприємств у відповідності з переліком обов'язкових вимог, дотримання яких дає можливість ЗП(ПТ)О визначити ті, які спроможні створити належні умови для дуальної форми навчання та забезпечити виконання стандарту професійної (професійно-технічної) освіти з певної професії у повному обсязі. Відбір підприємств, на яких може бути організоване дуальне навчання, доцільно здійснювати за такими критеріями:

1. Профіль підприємства відповідає напрямам підготовки у ЗП(ПТ)О.
2. Інноваційна активність підприємства.
3. Використання інноваційних технологій організації виробництва.
4. Технологічне переоснащення виробництва.
5. Наявність умов для застосування елементів дуальної форми навчання.
6. Наявність кадрів, які б виконували функції наставників у процесі дуального навчання.
7. Готовність направляти потенційних наставників на навчання за психолого-педагогічною складовою.
8. Готовність укласти із ЗП(ПТ)О та учнем угоду про співробітництво з дуального навчання при підготовці робітничих кадрів.
9. Готовність виплачувати заробітну плату учням згідно з договором про співробітництво з дуального навчання при підготовці робітничих кадрів.
10. Досвід роботи з розроблення та впровадження освітніх програм та професійних модулів підготовки робітничих кадрів спільно із ЗП(ПТ)О [1].

Для забезпечення організаційних заходів, розробки навчально-планувальної документації професій, моніторингу, координації і контролю реалізації програми організації дуального навчання у ЗП(ПТ)О створюються робочі групи. До їхнього складу, як правило, входять: заступник директора з навчально-виробничої роботи, методист, старший майстер, викладачі та майстри виробничого навчання. Навчально-планувальна документація створюється на основі стандарту професійно-технічної освіти з професії та містить: робочий навчальний план; робочі навчальні програми загальнопрофесійної та професійно-практичної підготовки; перелік та завдання для проведення контролю за рівнем засвоєння навчальних модулів; перелік кваліфікаційних пробних робіт та завдання для їх проведення; критерії оцінювання компетентностей учнів; графіки переміщення учнів по робочих місцях; графіки контролю за проходженням професійно-практичної підготовки учнів на підприємствах.

В установленому порядку ЗП(ПТ)О погоджує з роботодавцями та затверджує робочі плани й програми, проводить спільні з роботодавцями робочі зустрічі, на яких розглядаються питання обговорення шляхів взаємодії

роботодавців та ЗП(ПТ)О щодо забезпечення впровадження елементів дуальної форми у навчально-виробничий процес підготовки кваліфікованих робітників з певної професії; опрацювання примірною Положення про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників та обговорення пропозицій і доповнень до змісту Положення; опрацювання Договору про дуальну форму навчання та обговорення пропозицій і доповнень до змісту Договору, зобов'язань, прав та відповідальності сторін між освітнім закладом, підприємством та учнем; визначення вимог до наставників з числа кращих працівників підприємств та організації їх навчання за психолого-педагогічною складовою; обговорення процедури закріплення майстрів виробничого навчання та учнів за підприємствами; обговорення графіку навчально-виробничого процесу, робочих навчальних програм тощо.

Список використаних джерел

1. Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практ. посіб. / Т. М. Герлянд, І. А. Дрозіч, Н. В. Кулалаєва, Г. М. Романова, М. М. Шимановський; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. – Житомир: «Полісся», 2019. – 304 с.
2. Педагогічні основи формування змісту підготовки кваліфікованих робітників за інтегрованими професіями: посібник / С. Г. Кравець, Ю. І. Кравець, Н. П. Дерев'янка, О. Г. Оліферчук. Київ: Поліграфсервіс, 2014. – 152 с.

НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗП(ПТ)О НА СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ВЕРСТАТАХ

Марк Шимановський,

*старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного
навчання Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, к.п.н, с.н.с.*

Андрій Стрельченко,

*директор Товариства з обмеженою
відповідальністю ІТТОН СЕРВІС*

Орієнтовно до середини минулого століття основним технологічним принципом у застосуванні верстатів була механічна обробка деталей більш твердим різцем чи свердлом, а також штампування. Такі верстати мають назву «субтрактивні». Розвиток ринкової економіки привів до нового етапу науково-технічного прогресу, що зумовило появу новаторських технологій: числове програмування управління верстатами та комплексами верстатів; немеханічних методів впливу на деталь; адитивних технологій; застосування нових матеріалів, з яких виготовляються оброблювані деталі. Такі інновації є результатом взаємодії між академічною наукою, яка пропонує нові теоретичні основи та практиками – верстатобудівниками, які за допомогою таких технологій втілюють у життя інновації.

Однак, інновації не одразу відображаються як у практиці виробництва, так і у відповідній діяльності освітньої складової системи професійної підготовки. Просування на ринок інноваційних верстатів напряму пов'язано з можливістю їхньої реалізації із добре підготовленим для роботи кваліфікованим робітником. Нині необхідно орієнтуватися на нові технології, готуючи кваліфікованих верстатників і розраховуючи на майбутні перспективні впровадження.

Зазвичай, під час застосування виробничих технологій обробки матеріалу використовується принцип субтрактивності. Субтрактивне виробництво – це виробничі процеси, засновані на контрольованому видаленні небажаних матеріалів шляхом різання, свердління, штампування або фрезерування для досягнення бажаних форм. Адитивне виробництво передбачає прямо протилежну процедуру. Адитивні технології (англ. Additive Manufacturing) – сучасні технології пошарового нарощування оброблюваних деталей. Найбільш розповсюдженою для таких технологій є назва «фаббер-технології» (англ. Fabber technology). Також застосовують назву «3D-друк» або «тривимірний друк». Особливістю адитивних технологій є те, що деталь формується шляхом додавання матеріалу на основу.

Варто підкреслити, що в світі спостерігається високий рівень уваги до запровадження новітніх технологій. Скажімо, верстати, робота яких заснована на адитивних технологіях у світі складає орієнтовно \$1300 млн., (інакше один мільярд 300 мільйонів доларів). Ринок 3D-принтерів при цьому має перспективу збільшитися до 7,08 мільярда доларів США до 2022 року. Зрештою 75% всього 3D-друку здійснюється у всього у трьох державах - США, Великобританія та Нідерландах [1].

Тим не менше, існує відрив від практики закладів професійної (професійно-технічної) освіти, вони не встигають за умовами та вимогами ринку. Такі освітні заклади затиснені у тісні обмеження державних стандартів, програм, що зменшує рівень мобільності освітніх закладів. Проблемою є також і як технічні можливості парку власних верстатів, так і фінансові обмеження. Важливим фактором є також недостатній рівень обізнаності майстрів виробничого навчання та викладачів спецтехнологій у таких нововведеннях.

Варто, визнати, що новітні технології, незважаючи на складнощі, поступово з'являються у практиці професійної освіти. Скажімо, дирекцією Заліщицького аграрного коледжу придбано 3D-принтер – Tronxy 3D Printer [2].

В свою чергу, у Київському професійному коледжі з посиленою військовою та фізичною підготовкою до нового 2020/2021 навчального року створено сучасну навчально-виробничу лабораторію цифрових систем, що обладнана 3D сканером та 3D принтером [3].

Варто відзначити явно недостатню увагу професійної (професійно-технічної) освіти до таких технологій. У результаті, на ринок робочої сили виходять кваліфіковані робітники, які обізнані у технологіях, які або вже втратили актуальність, або ж втратять у найближчій перспективі.

Більше того, власники підприємств-виробничники також не дуже добре орієнтуються в інноваційних технологіях. Завдання інформування виробничників беруть на себе виставки, на яких розробники, виготовлювачі та продавці новітніх верстатів пропонують такі верстати. Саме розробники і продавці новітніх верстатів є чи не єдиними провайдерами-стейкхолдерами на ринку таких верстатів.

Таким чином, маємо цілу систему невирішуваних протиріч, які ускладнюють вкрай актуальний перехід до нових тенденцій у забезпеченні промислового процесу висококваліфікованими спеціалістами. Дуальна система породжує певну надію на запровадження новітніх технологій. Однак, у ситуації, яка створена в українській промисловості власники підприємств не мають ні можливості, ні бажання модернізувати верстатний парк, тим більше, довіряти дуже дорогі, унікальні верстати учням для навчання.

Вихід із цієї ситуації ми бачимо у створенні інноваційних центрів-майданчиків, які мають бути обладнані максимально великим числом різнотипних найсучасніших верстатів. Створення таких центрів може бути підтриманим тими підприємцями, які спеціалізуються на розробці та продажу новітніх верстатів. Така інновація є максимально вигідною саме для тих стейкхолдерів, які займаються просуванням інноваційних технологій на ринку, оскільки вони, у разі залучення до такої бізнес-технології, зможуть запропонувати покупцеві верстат одразу з кваліфікованим робітником - оператором верстатів (станочником), техніком-технологом, наладчиком та машинобудівником широкого профілю.

Список використаних джерел

1. 3D printing trends 2020 | 3D Hubs Режим доступу: https://downloads.3dhubs.com/3D_printing_trends_report_2020.pdf.
2. Червоняк А. Адитивні технології в коледжі // ВП НУБіП України "Заліщицький аграрний коледж ім. Є. Храпливого Режим доступу: <https://zakryh.org.ua/index.php/2013-12-21-10-42-13/naukova-robota/955-aditivni-tekhnologiji-u-koledzhi>
3. Новітні цифрові технології у професійному коледжі з посиленою військовою та фізичною підготовкою Режим доступу: <https://don.kyivcity.gov.ua/news/10191.html>

ДУАЛЬНА ОСВІТА – ЕФЕКТИВНА ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Людмила Висоцька,

директор ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування», к.п.н.

Висвітлено досвід впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників з професії «Продавець продовольчих товарів» у ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування».

Сучасні процеси реформування економіки України зумовлюють якісно нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Професійна (професійно-технічна) освіта є невід'ємною складовою системи освіти України. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти мають різне спрямування і готують кваліфікованих фахівців для багатьох галузей економіки. Відбудова соціально-економічної активності у державі неможлива без висококваліфікованих робітничих кадрів.

Підготовка висококваліфікованих робітників, які володіють виробничими технологіями, високою культурою праці, здатні в максимально короткі строки адаптуватися до вимог робочого місця й безперервно вдосконалювати свою професійну компетентність, потребує зміни підходів не тільки до організації процесу їхнього навчання в закладах професійної освіти, а й до форм оцінювання рівня їхньої готовності до самостійної трудової діяльності.

У зв'язку з цим оновлюється зміст П(ПТ)О на основі розроблення освітніх стандартів на модульно-компетентнісній основі, впроваджуються в освітній процес освітні інновації, ведеться пошук нових форм навчання, методів організації освітнього процесу.

Започатковуючи будь-яку освітню інновацію в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, потрібно визначити, кого з педагогічних працівників можна залучати до інноваційного процесу. Це мають бути працівники з педагогічним досвідом, необхідними дослідно-творчими здібностями та відповідним рівнем інноваційної культури. Важливо мати в закладі освіти матеріально-технічну, навчально-методичну бази відповідно до сучасних вимог для здійснення освітньої діяльності й умови для якісного впровадження в освітній процес визначених педагогічним колективом інноваційних технологій. Саме на засіданні педагогічної ради обговорюється актуальність теми впровадженної освітньої інновації та визначається її мета, розробляється план інноваційної діяльності.

З метою осучаснення освітнього процесу колектив ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» на педагогічній раді ухвалив рішення про впровадження у професійну підготовку кваліфікованих робітників елементів дуальної форми навчання.

Департамент освіти і науки Одеської облдержадміністрації, Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти в Одеській області підтримав пропозицію колективу училища щодо впровадження в освітній процес елементів дуальної форми навчання як більш гнучкої та сучасної форми професійного навчання, яка передбачає тісну взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки кваліфікованих кадрів. Основне завдання дуальної форми навчання - подолання розриву між теорією і практикою, підготовка кадрів відповідно до реальних економічних умов та вимог конкретних роботодавців. Вона передбачає збільшення практичних годин, залучення викладачів-інструкторів представників виробництв, упровадження навчання за блочно-модульним принципом (вивчення теми в закладі професійної (професійно-технічної) освіти та її закріплення на

практиці на базі підприємства), адаптація системи оцінювання до умов і вимог реального виробництва.

Відповідно до наказу МОН України від 15.05.2018р. № 473 «Про розширення переліку закладів професійної (професійно-технічної) освіти для впровадження елементів дуальної форми навчання», ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» започаткувало застосування елементів дуальної форми навчання у підготовці кваліфікованих робітників з професії «Продавець продовольчих товарів».

В училищі були створені творчі групи, залучені до діяльності з упровадження у професійну підготовку елементів дуальної форми навчання; визначено об'єкт і суб'єкт освітньої діяльності; сформульовану мету; завдання; визначено критерії оцінювання якості інноваційного процесу, обговорені й узгоджені з роботодавцями, учнями училища та їхніми батьками умови організації освітнього процесу.

Основа професійної майстерності майбутнього кваліфікованого робітника закладається у процесі виробничого навчання – планомірно організованого освітнього процесу якісної спільної діяльності майстра виробничого навчання та учнів, спрямованого на формування в учнів практичних професійних знань, умінь і навичок, які відповідатимуть сучасним вимогам виробництва.

Професійна підготовка кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання, організація трудової діяльності учнів під час виробничого навчання, виробничої практики здійснюється на підприємствах. Це сприяє ефективному формуванню професійно важливих якостей, творчої активності, самостійності та ініціативності учнів у виконанні виробничих завдань, підвищується рівень їхньої здатності адаптуватися до вимог професії, робочого місця. Тому в навчальному плані щодо підготовки кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання професійно-практична підготовка учнів займає близько 70% навчального часу.

Підготовка в ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» майбутніх кваліфікованих робітників для сфери торгівлі за дуальною формою навчання показує, що якість знань випускників поліпшується завдяки тому, що учні стають безпосередніми учасниками виробничого процесу на підприємствах, де всі роботи виконують самостійно.

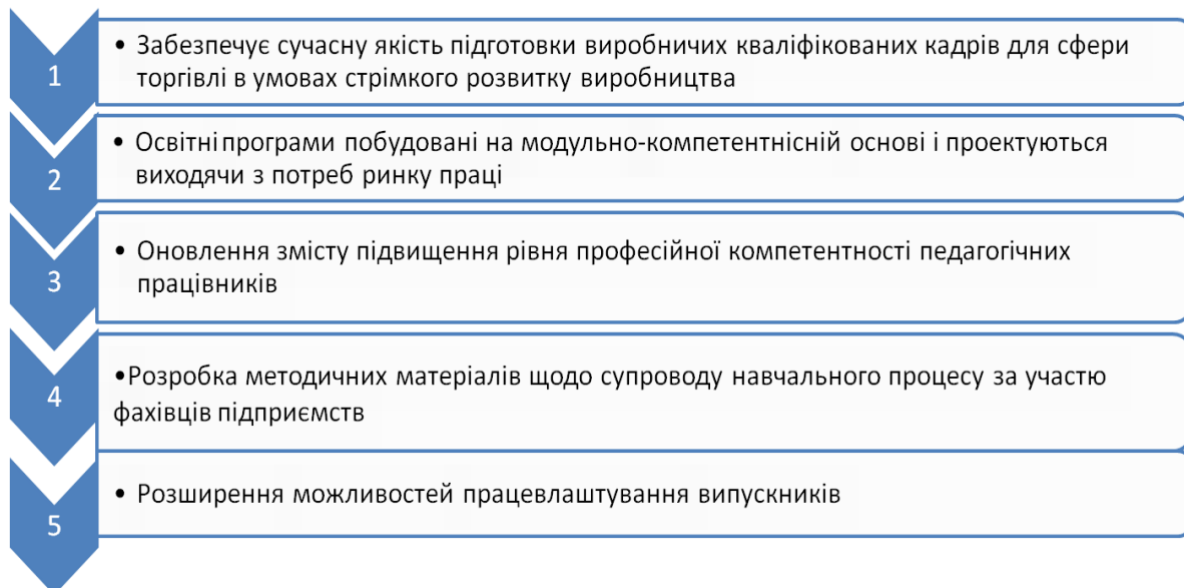
Отже, дуальне навчання має помітні переваги в опануванні учнями професійними знаннями, вміннями, навичками. В учнів формується інтерес до обраної професії, є більше можливостей для самореалізації та подальшого працевлаштування.

Досвід використання дуальної системи навчання в ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» показав такі її переваги порівняно з традиційною:

ПЕРЕВАГИ

впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників з професії “Продавець продовольчих товарів”

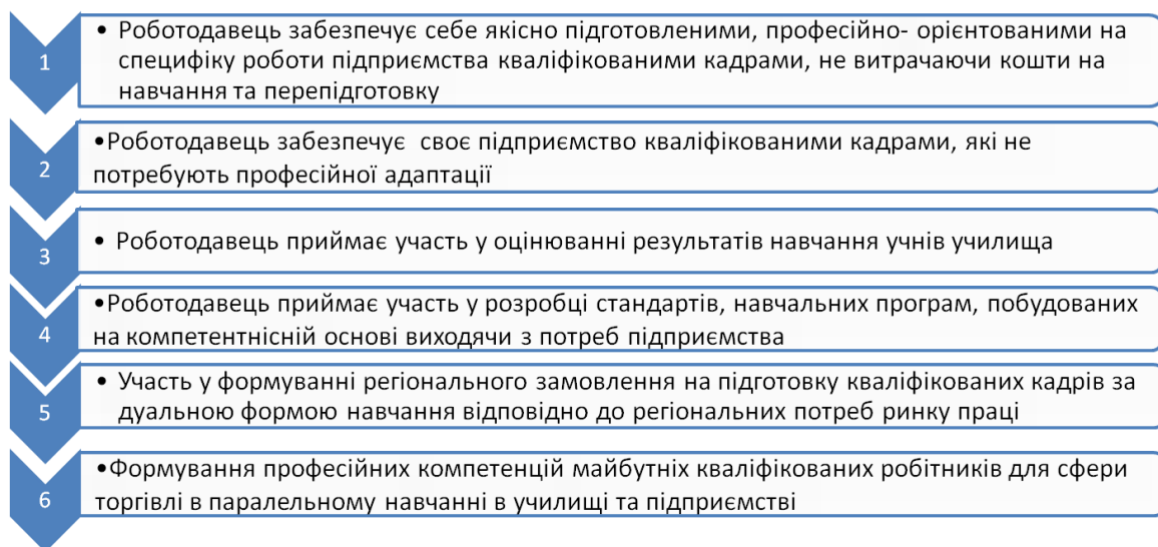
Для ДНЗ “Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування”

ПЕРЕВАГИ

впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників з професії “Продавець продовольчих товарів”

Для роботодавців

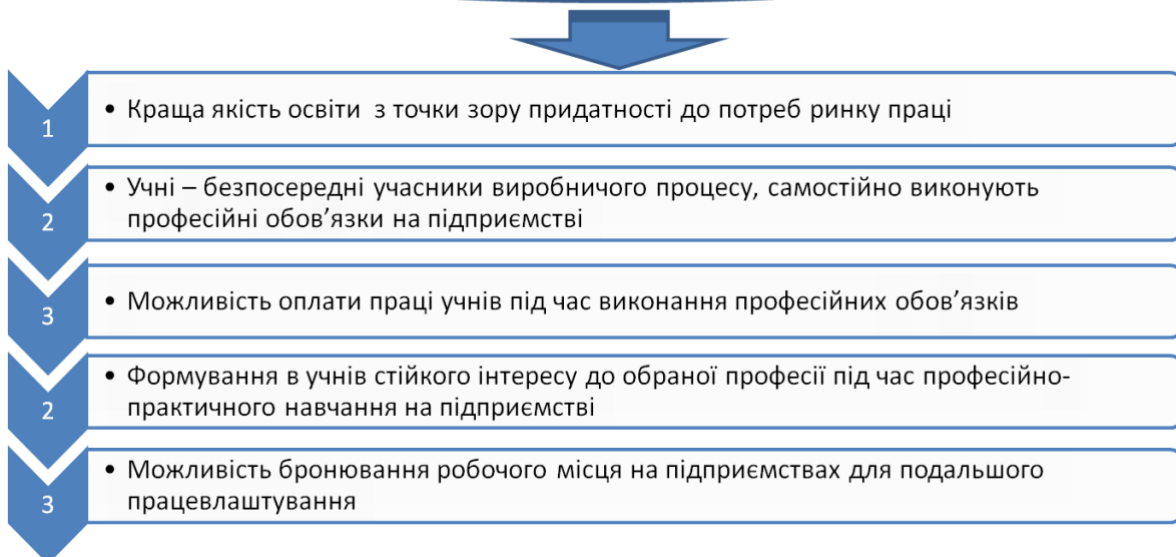

ПЕРЕВАГИ

впровадження елементів дуальної форми навчання у підготовку кваліфікованих робітників з професії “Продавець продовольчих товарів”

ДЛЯ УЧНІВ

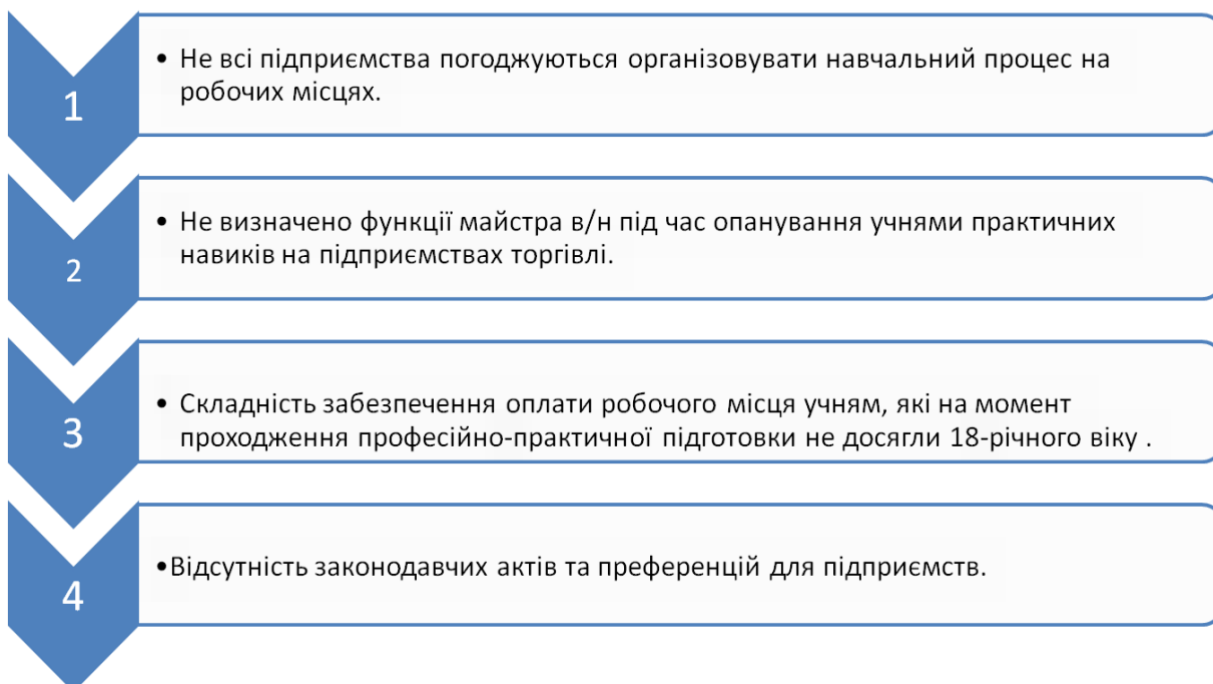
ДНЗ “Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування”

До проблем впровадження дуальної форми навчання треба віднести такі:

ПРОБЛЕМИ

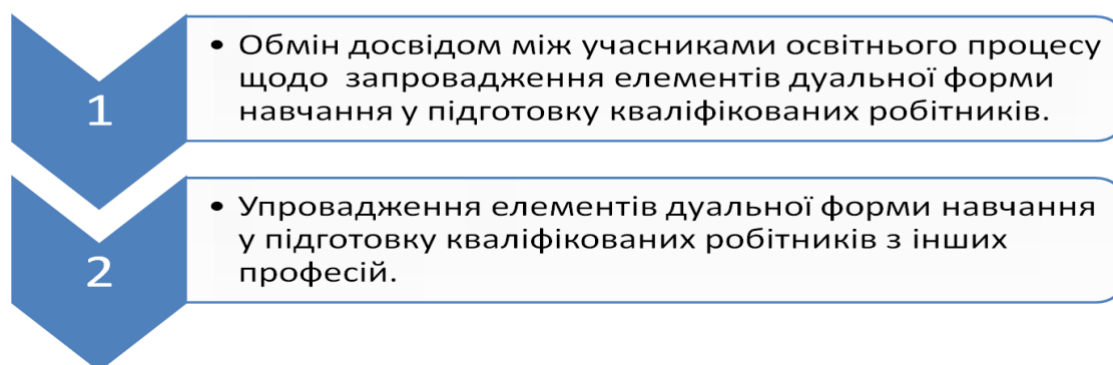
впровадження дуального навчання

Започаткований в ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» процес здобуття професійних кваліфікацій за дуальною формою навчання передбачає наступну стратегію.

СТРАТЕГІЯ

подальших дій по впровадженню елементів дуальної форми навчання в ДНЗ “ОВПУТТХ”

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що реалізація інноваційної програми, заснованої на дуальному навчанні, сприятиме переходу на якісно новий рівень підготовки кваліфікованих робітників, забезпечує взаємодію учасників освітнього процесу відповідно до вимог підприємства і сприяє працевлаштуванню учнів.

УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ГАЛУЗІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ірина Дрозіч,

*методист ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»,
к.п.н.*

У сучасному світі, що йде по шляху глобалізації, здатність швидко адаптуватися до умов міжнародної конкуренції стає найважливішим фактором успішного і стійкого розвитку держави. Інтеграція економіки України у світове господарство, ефективний та стійкий розвиток підприємств у різних сферах бізнесу досягається за рахунок використання ними інновацій, що забезпечують стратегічні конкурентні переваги на ринку. Інноваційні процеси охоплюють усі вітчизняні галузі економіки, і ресторанне господарство – не є виключенням. Успішне функціонування закладів ресторанного господарства залежить не лише від рівня запроваджених інноваційних виробничих технологій, оснащеності підприємств, а й від

якості професійної підготовки фахівців цієї галузі. Підготовка кваліфікованих робітників є функцією ЗП(ПТ)О, вона має бути гнучкою, мобільною, орієнтованою на виробництво. Саме таким вимогам відповідає дуальна форма здобуття освіти.

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [1].

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – це усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолання розриву між теорією і практикою, освітою і виробництвом, підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців в рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [2].

Упровадження дуальної форми навчання у ЗП(ПТ)О здійснюється на підставі Закону України «Про освіту» від 05.09.2017, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» від 23.06.2017 № 916 (зі змінами від 20.08.2019 № 1132) і Розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19.09.2018 № 660-р та «План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 03.04.2019 № 214.

Інтерес до дуальної форми навчання в Україні цілком виправданий, адже професійно-технічна освіта в нашій країні ще біля витоків мала взаємозв'язок з підприємствами. У радянський період нашої історії принцип співпраці професійно-технічних навчальних закладів з громадськими та трудовими колективами, шефство підприємств над освітніми установами, розвиток системи наставництва на виробництві, підтримка молодих кваліфікованих робітників визначалися законодавчо. Так, до прикладу, першим офіційним документом, що визначав особливості професійної підготовки кухарів у професійних торгово-кулінарних училищах було «Положення про школи торгового і кулінарного учнівства», затверджене наказом Міністерства торгівлі СРСР № 762 від 28.10.48 р. [3]. У Положенні наголошувалося, що виробниче навчання повинно здійснюватися безпосередньо на виробництві, тобто на підприємствах харчування. Для кращої організації виробничого навчання торги і трести їдалень виділяли підприємства, найповніше оснащені устаткуванням, інвентарем, які мали широкий асортимент страв та висококваліфіковані кадри. У 90-х роках ХХ століття ця взаємодія була зруйнована, але потреба в ній залишається. Саме тому виникли механізми, що відповідають новим умовам соціально-економічного розвитку, і дуальна форма освіти сьогодні стала розглядатися як один з таких механізмів, так як теоретична підготовка здійснюється на базі ЗП(ПТ)О, а практична підготовка проходить на підприємствах.

В освітній діяльності ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» знайшли своє відображення показники якості підготовки майбутніх кухарів, кондитерів, офіціантів, за якими забезпечено: залучення роботодавців до розроблення робочих навчальних планів та робочих навчальних програм, засобів діагностування навчальних досягнень здобувачів освіти; керівництво процесом професійно-практичної підготовки провідними фахівцями підприємств ресторанного господарства; залучення (за згодою) висококваліфікованих фахівців підприємств керівниками і рецензентами дипломних (творчих) робіт здобувачів освіти; призначення головами Державних кваліфікаційних комісій представників підприємств; проведення уроків виробничого навчання безпосередньо на робочих місцях підприємств.

При такій організації професійно-практичної підготовки майбутні кухарі, кондитери, офіціанти отримують реальний практичний досвід діяльності, засвоюючи прийоми і навички роботи на робочих місцях підприємств ресторанного господарства. Здобувачі освіти мають можливість опанувати сучасні виробничі технології, використовуючи інструменти, інвентар, посуд, новітнє устаткування, якими оснащені підприємства. Крім того, робота на виробництві дає змогу майбутнім кваліфікованим робітникам познайомитися з особливостями підприємства та його корпоративною культурою. Все це створює високу мотивацію для опанування професійними компетентностями.

В свою чергу, підприємства отримують підготовлені кадри і стають зацікавленими як в результатах навчання, так і в його змісті та організації.

Упровадження елементів дуальної форми навчання при підготовці кваліфікованих робітників галузі ресторанного господарства дає змогу: забезпечити можливість як здобувачів освіти, так і педагогів долучитись до найсучасніших виробничих технологій в ресторанному господарстві; покращити рівень і обсяги спілкування педагогічних працівників закладу з роботодавцями; підвищити якість професійно-практичної підготовки; забезпечити зростання мобільності й конкурентоздатності випускників закладу на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita> (дата звернення 04.03.2021).
2. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80> (дата звернення 04.03.2021).
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Ф 423. Оп. 17. Спр. 3. 145 арк.
4. Кравець С. Г. Трансформація ключових компетентностей майбутніх фахівців готельно-ресторанного сервісу в умовах інтернаціоналізації. Молодь і ринок: наук.-пед. журн. / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. 2018. № 1(156). С. 61–67.

ДУАЛЬНА СИСТЕМА МОРСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Вероніка Борисова,

*магістрант Інститут професійно-
технічної освіти НАПН України*

За визначенням ЮНЕСКО ХХІ століття є століттям якісної освіти. Низька якість освіти – не національна, а глобальна проблема. Глобалізація зумовлює необхідність поліпшення якості освіти прискоренням інноваційного розвитку, реформуванням освіти загалом, що передбачає забезпечення відповідності вимогам розвитку економіки, сучасним потребам суспільства і кожного громадянина.

Дуальна форма підготовки фахівців може позитивно вплинути на професійне зростання випускників ЗВО та планування їхньої кар'єри. Дана форма навчання надає можливості підвищити рівень засвоєння практичних навичок, що розширює можливості курсанта продемонструвати їх у небезпечній та аварійній ситуації. Зазначимо, що така форма навчання надає можливості усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих фахівців, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом; підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [1].

Формування висококваліфікованого фахівця для сучасних суден морської галузі, передбачає постійне оновлення не тільки теоретичних знань та практичних навичок з професії, але й надбання досвіду роботи в умовах небезпечних та аварійних ситуацій, за умови тренування та підтримки психологічного й фізичного стану моряків за спеціальними сертифікаційними навчальними програмами, які рекомендовані міжнародною Конвенцією з підготовки і дипломування моряків та несення вахти 1978 року (зі змінами) (ПДНВ) [2].

Впровадження дуальної форми навчання разом з тренажерними центрами та судноплавними компаніями, значно підвищує рівень професійної компетентності майбутніх фахівців морського транспорту.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita> (дата звернення 22.01.21)
2. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року (консолідований текст з манільськими поправками), Київ, 2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_053#Text (дата звернення 23.01.21)

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАЙБУТНЬОГО МЕХАНІКА З ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА РЕМОНТУ АВТОМОБІЛІВ: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ

Володимир Годун,

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

Сучасний етап розвитку економіки нашої країни характеризується динамічними змінами усіх сфер обслуговування, виробництва, транспорту тощо. Вкрай стрімко реформується автотранспортна галузь, і це не дивно: понад 80 % обсягу всіх перевезень вантажів і 90 % перевезень пасажирів здійснюється автомобільним транспортом. Невпинно зростає кількість дорожньо-транспортних засобів, автомобільний парк країни щоденно поповнюється сучасними зразками автомобілів. Природно, стрімко зростає й система сервісного та фірмового обслуговування автомобілів, щоправда, відчуваючи нестачу кваліфікованого, професійно-мобільного, креативного інженерно-технічного персоналу. Саме цей чинник науковці визначають головною причиною певного відставання вітчизняної автомобільної галузі від традиційної галузі автомобільних країн: випускники автотранспортних коледжів поки що недостатньо володіють здібностями творчого розв'язання проблем, пов'язаних з технічним обслуговуванням та ремонтом сучасних автомобілів.

Такий стан справ пов'язаний, насамперед, зі складністю проєктування змісту освіти за принципами випереджувального навчання. Лише за останні роки вітчизняний парк поповнився машинами з вкрай складною структурною будовою і технологією монтажу. Сучасні моделі оснащені економічними, потужними, екологічно безпечними двигунами внутрішнього згорання, комплектуються як багатоступінчастими механічними, так і автоматичними коробками перемикачів швидкостей, регульованим кермовим управлінням з підсилювачем, складною гальмівною системою з комплектом пристроїв активної безпеки (електронний розподіл гальмівного зусилля, система контролю динамічної стійкості, допоміжне аварійне гальмування, проти заносна система тощо). Крім того, в сучасному автомобілі наявні складні системи автоматики: бортовий комп'ютер, клімат- контроль, іммобілайзер, центральний замок із декодером та ін [3].

Той факт, що вже в найближчому майбутньому улаштування автомобіля ще більше ускладниться і, відповідно, ускладниться його технічне обслуговування й ремонт підтверджується прогностичними заходами розвитку вітчизняного автомобільного транспорту, задекларованими у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 р.». Зокрема, передбачається збільшення частки використання електротранспорту та електромобілів, доведення частки електротранспорту у внутрішньому сполученні до 75 відсотків у 2030 році [4].

Технологія технічного обслуговування й ремонту таких автомобілів передбачає застосування складного технологічного обладнання, підйомників, стендів, лазерних та електронних систем, сучасного комп'ютерного програмного забезпечення. Це, в свою чергу, суттєво підвищує вимоги до кваліфікації інженерно-технічних працівників, зокрема автомеханіків; до їх готовності і здатності виконувати якісне сервісне обслуговування такого автомобіля, а отже, й до системи їх підготовки у закладі фахової передвищої освіти.

Отже, реалії і перспективи розвитку автомобільної галузі потребують від майбутніх механіків з обслуговування та ремонту автомобілів здатностей розв'язувати завдання, що можуть не мати аналогів навіть у досвіді їх попередників. Майбутні фахівці мають ґрунтовно опанувати вміння здобувати й генерувати найсучаснішу інформацію, бути підготовленими до інтелектуальної ініціативи. Справедливою з цього приводу вважаємо позицію О. Титової, яка переконує, що розвиток здатності майбутнього інженерно-технічного фахівця мислити нелінійно, творчо – це пріоритетне завдання освіти, яке має здійснюватися через набуття студентом методологічної культури [5, с. 29].

Відтак, проблема формування творчої особистості майбутнього фахівця автотранспортної галузі, цілеспрямованого розвитку його умінь генерувати ідеї, формулювати гіпотези розв'язання технічних проблем, здібність до новаторської діяльності нині набуває особливої актуальності.

Аналіз наукової літератури свідчить, що творчі здібності, як і інші особистісно-психологічні властивості людини, піддаються ефективному формуванню та розвитку. Результатом такого цілеспрямованого розвитку особистості – є сформованість творчого потенціалу як здатності людини креативно діяти, створювати нове, відшукувати оригінальні методи розв'язання проблем, генерувати ідеї модернізації, удосконалення навколишньої дійсності. До найбільш важливих характеристик цієї властивості особистості відносимо такі положення: це органічно притаманна кожній людині здатність виконувати творчу діяльність; ця особистісна якість характеризується розвиненою потребою особи у творчості, готовністю до творчого самоздійснення; людина з розвинутим творчим потенціалом володіє уміннями й навичками самостійно бачити і ставити проблеми, знаходити їх рішення та втілювати в конкретний продукт.

За результатами аналізу підходів учених до характеристик творчого потенціалу особистості [1; 2; 5] та результатів власних наукових розвідок, виокремлюємо такі змістові складники цього феномена особистості майбутнього автомеханіка: задатки, схильності до технічної діяльності, потенційно закладені в генетичному коді людини, що виявляються в прагненні створити нове, налаштованість на перетворення існуючого світу; високий рівень розвитку технічних здібностей, механізмів психічного відображення дійсності (відчуття; сприймання; мислення; пам'ять) та проєктування майбутнього (увага; уява; воля; здібності; характер) інтелектуальних процесів (сприймання, розуміння, швидкість оцінювання й

вибору шляхів розв'язання); швидкість і точність засвоєння навичок творчо-конструкторської діяльності, здатність їх перенесення на будь-які завдання аналогічного типу; схильність до зміни варіантів, уміння комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати, легкість генерування ідей; інтуїтизм – здібність до надшвидких оцінок, рішень, прогнозів, вміння працювати в умовах невизначеності; раціональне використання засобів, часу, послідовність, систематичність в роботі, вміння організовувати особисту творчу діяльність; цілеспрямоване прагнення оволодіти новими технічними знаннями, досягти успіху, розвинутися, самореалізуватися, потреба самовираження; схильність до технічної творчості, до пошуку і розв'язання проблем конструювання, ремонту, технічного обслуговування автомобільного транспорту, цікавість, прагнення до новаторства, налаштованість на перетворення існуючої дійсності; вміння керувати власним станом, стимулювати власну творчу активність, висока волева регуляція поведінки й діяльності; поєднання технічної кмітливості з креативністю, уміннями і навичками здійснювати інноваційну технічну діяльність; вміння дискутувати, критикувати, толерантне ставлення до опозиційної точки зору, розвинуті навички командної роботи; адекватна самооцінка, розвинута «Я»-концепція та рефлексивна культура; схильність до розумного ризику, сміливість і незалежність в судженнях; сформованість інформаційної компетентності майбутнього механіка з обслуговування та ремонту автомобілів як здатність відбирати, обробляти, зберігати та продуктивно використовувати технічну інформацію.

Вказані змістові складники творчого потенціалу майбутнього механіка з обслуговування та ремонту автомобілів слугують діагностичним базисом вивчення структури досліджуваного феномена. На цих аспектах і зупинимо свій пошук в подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел:

1. Костенко Т. В. Творчий потенціал студентів: зміст та структура. The 4 th International scientific and practical conference – Eurasian scientific congress (April 19-21, 2020). Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2020. P. 213-219.
2. Мося І. А. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у процесі загальноосвітньої підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2013. 283 с.
3. Осташук Л. Д. Проблеми професійної підготовки фахівців автомобільного транспорту та кроки їх вирішення. Підготовка майбутніх фахівців автомобільного транспорту: матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Львів, 17 травня 2018 р.). Львів, 2018. С. 69-75.
4. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>.
5. Титова О. А. Педагогічна система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів ту аграрних університетах: теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення : монографія. Мелітополь: ФОП Одного Т. В., 2019. 324 с.

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК НОВЕ НАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Світлана Кір'язова,

*викладач Відокремленого підрозділу
Об'єднаного вищого професійно-технічного
училища сфери послуг Національного
університету «Одеська юридична академія»*

Юлія Молодовська,

*викладач Відокремленого підрозділу
Об'єднаного вищого професійно-технічного
училища сфери послуг Національного
університету «Одеська юридична академія»*

Україна на шляху до ЄС, перебуває у стані реформування основних галузей, що забезпечують діяльність усієї країни. Освіта – одна з провідних, що забезпечує майбутнє країни, а саме професійно-технічна освіта – є основною ланкою підготовки кваліфікованих робітників, що обслуговують всю країну. Відповідно, процес реформування відбувається і у системі професійної освіти, яка, у свою чергу, орієнтується на стандарти європейських шкіл. Вони мають високий рівень підготовки кадрів, а одним з основних напрямів під час навчання та підготовки кваліфікованих робітників – є дуальна освіта. Це означає, що сучасна українська освітня реформа професійно-технічної освіти потребує реконструкції освітнього процесу, а саме переходу, до дуальної системи освіти на загальному рівні, а не на пілотному.

Дуальність означає «подвійність». Дуальна освіта, як демонструє досвід європейської системи освіти є симбіозом закладів освіти і організацій чи установ, продуктом діяльності якого є успішна професійна та соціальна підготовка кваліфікованого робітника. Вже на ранньому етапі отримувачі освітніх послуг починають працювати на підприємстві, що дозволяє швидше опанувати навички необхідні для підвищення професійного рівня, відповідно до своїх функціональних обов'язків, несуть відповідальність за виконану роботу і її якість, і при виконанні роботи на високому професійному рівні здатні отримувати заробітну платню.

Дуальна система забезпечує можливість чітко прорахованого входження до робочої діяльності, з наявністю інформації й постійною практичною діяльністю. Така система виховує дисципліну, розвиває основні компетентності, такі як: соціальна компетентність і відповідальність. Засновником «дуальної системи освіти» є Німеччина, яка продемонструвала не просто життєздатність, а справжній успіх інтеграції цієї моделі за для підвищення показників якості. Дуальна форма вже на початкових етапах навчання допомагає набувати професійних якостей, професійних навичок та вміння приймати оптимальне технологічне рішення, нести відповідальність за доручену ділянку діяльності. Під час роботи учнівська молодь має

можливість впевнитися у своєму виборі, та прийняти рішення про подальше продовження навчання. Дуальна освіта – поєднання в освітньому процесі теорії та практичної підготовки. Курсова робота приходить на зміну застарілим практичним роботам або лабораторним, що дозволяє реалізувати отримані знання на практиці. Відповідно до цього необхідно збільшити кількість годин практичної підготовки для розробки проєктів відповідно до спеціальності.

Основа дуальної освіти – це поєднання професійної школи та підприємства за для підвищення рівня кваліфікації майбутнього робітника. В цьому плані кожна сторона має свою самостійність, але взаємопов'язаними спільною метою – підготовка кадрів. Одним з основних компонентів дуальної освіти є консультант або керівник на рівні організації (куратор). Його основна функція полягає у розробці, уточненні та корекції індивідуальної гнучкої програми навчання для учнівської молоді, з урахуванням його особистих можливостей і потреб у рамках умов, визначених специфікою закладу освіти. Протягом всього терміну навчання учнівська молодь постійно працює з таким фахівцем-куратором [1].

Для підприємства – це можливість підготувати для себе кадри точно «під замовлення», забезпечивши їх максимальну відповідність всім своїм вимогам, економлячи на витратах з пошуку та підбору працівників, їх перенавчанні та адаптації. До того ж стає очевидною можливість відібрати найкращу учнівську молодь. У свою чергу, такий підхід мотивує учнівську молодь вчитися не за ради «галочки». Складність застосування набутих знань на практиці полягає у тому, що педагогічна дійсність надзвичайно різноманітна у конкретних ситуаціях життя. Під час виокремлення предметного і загальнодіяльнісного компонентів у змісті навчання, головне завдання полягає у створенні адекватної професійної мотивації в досліджуваному предметі за рахунок виявлення зв'язків-переходів до майбутньої професійної діяльності як творчого процесу. Тому найбільш ефективними формами організації навчання є аудиторна і науково-дослідна (курсове і дипломне проєктування). Дослідна робота надає пізнавальній (у процесі навчальних занять) та практичній (у процесі педагогічної практики) діяльності учнівської молоді пошуково-творчого характеру, формує в них уміння визначати актуальні проблеми, знаходити шляхи їх вирішення з метою досягнення позитивних навчально-виховних результатів [2].

Отже, аналіз дуальної освіти продемонстрував її необхідність на сучасному етапі реформування, як нового напрямлення для набуття професійної кваліфікації молодих людей. Саме дуальна освіта забезпечує можливість отримання не тільки освіти у класичному її плані, а й практичний досвід отриманий безпосередньо на підприємстві чи в організації, під керівництвом досвідченого куратора. Така форма освіти має велику кількість позитивних сторін, а саме: рання адаптація до робочої діяльності, соціалізація в колективі, можливість отримання заробітної платні за виконану роботу тощо. Це забезпечить можливість не тільки навчання для молоді, а й після його завершення – працевлаштування.

Список використаних джерел:

1. http://www.dcz.gov.ua/khm/control/uk/publish/article?art_id=63126
2. <http://lvppu.org.ua>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Олена Короткова,

*майстер виробничого навчання Київського
вищого професійного училища технологій
та дизайну одягу*

Постійне оновлення сучасного виробництва потребує кореневих змін змісту професійної (професійно-технічної) освіти. Такі зміни життєво необхідні для існування України як держави, що була б не лише споживачем імпоротної продукції, а й створювала свою конкурентоспроможну продукцію для вітчизняного та світового ринків.

Одним з пріоритетних напрямів розвитку професійно-технічної освіти є розвиток особистості, здатної до ефективної роботи за спеціальністю на рівні світових стандартів, адаптуватися до змін техніки, технологій, організації праці, готової до постійного професійного зростання та мобільності.

Тож головною метою професійної (професійно-технічної) освіти є підготовка мобільного, конкурентоспроможного кваліфікованого робітника, готового до змін, який зуміє вирішити поставлені завдання, зможе реалізувати себе.

Виникає проблема. На сьогодні роботодавець вже не бажає «довчати» нашого випускника у себе на підприємстві. У результаті – недостатній рівень готовності випускників професійно-технічних навчальних закладів до успішної адаптації в умовах ринкових відносин вступає у суперечність з потребами сучасного суспільства. Модернізація виробництва вимагає підготовки працівників, які швидко пристосовуються до змін. Тож заклади освіти повинні шукати шляхи, розробляти нові підходи, які допоможуть вести якісну підготовку кваліфікованих робітників відповідно до вимог економіки.

Найважливішим засобом підвищення якості професійно-технічної освіти і адаптації випускників професійно-технічних закладів освіти до нових економічних умов стане *соціальне партнерство*. Така співпраця забезпечить соціальних партнерів збереженню та поповненню кадрового потенціалу на підприємствах.

На думку наукових співробітників Інституту професійно-технічної освіти, особливостями підготовки професійно конкурентноспроможного кваліфікованого робітника в умовах соціального партнерства має бути:

□ оперативна інформованість навчального закладу про потребу в кваліфікованих робітничих кадрах з тієї чи іншої професії;

- можливість залучати до участі в навчально-виробничому процесі роботодавців;
- своєчасне оновлення змісту професійного навчання відповідно до змінених умов виробництва;
- надання можливості учням вивчати нову техніку, нові технології та працювати із сучасними матеріалами;
- включення учня у безпосередній виробничий процес на підприємстві під час виробничої практики сприяє швидкій адаптації до виробничих умов та виробничого колективу;
- забезпечення впевненості у одержанні першого робочого місця за професією.

Вітчизняні і міжнародні експерти вважають, що саме в умовах соціального партнерства у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників потрібно впроваджувати *дуальну форму навчання*. Це перспективна та важлива форма організації освітнього процесу, яка дає можливість розв'язати наведені завдання.

Дуальна форма навчання – це побудоване на соціальному партнерстві практико-орієнтоване навчання, спрямоване на нову модель професійної підготовки кваліфікованих робітників з обов'язковими періодами виробничого навчання й виробничої практики на базі підприємств, що передбачає зміцнення зв'язків навчання з виробництвом, визначення провідної ролі та підвищення відповідальності роботодавців за якість підготовки робітничих кадрів.

Згідно Закону України «Про освіту», *дуальна форма навчання* є способом здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях, на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

Як уже зазначалося, для впровадження елементів дуальної форми навчання потрібна тісна співпраця освітніх закладів з роботодавцями та проведення ряду заходів. Партнери сплановують подальшу роботу, обговорюють низку питань, пов'язаних з узгодженням вимог сучасного ринку праці до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і пропозицією щодо їхньої підготовки.

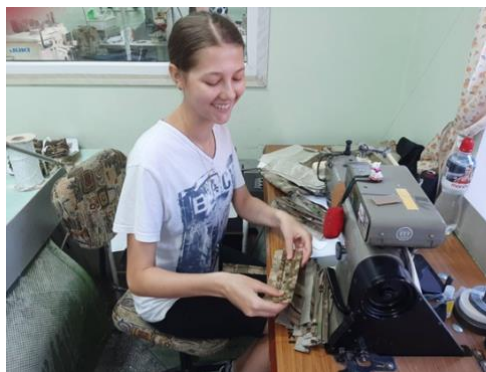
Рис.1. Проведення ДКА у формі робочої наради

В Київському вищому професійному училищі технологій та дизайну одягу з 2017 року ведеться підготовка кваліфікованих робітників із професії «Кравець» з елементами дуальної форми навчання. Відбулося два випуски учнів. Для організації професійного навчання з елементами дуальної форми навчання пропонується використовувати такі етапи:

I Етап. Мотивація роботодавців до співпраці із закладом освіти щодо реалізації дуальної форми навчання, підписання контрактів та угод із підприємствами, розробки навчальних планів та модульних навчальних програм, підготовки навчально-методичного забезпечення;

II Етап. Проведення робочих засідань та педагогічних рад спільно з роботодавцями, на яких розглядається: перелік компетентностей, якими повинні оволодіти майбутні кваліфіковані робітники; сучасні технології і матеріали, обладнання й устаткування; основні засоби навчання; всі роботи, передбачені кваліфікаційною характеристикою, технологічними умовами і нормами, встановленими в галузі, які мають самостійно виконувати здобувачі освіти; проведення контролю знань, умінь і навичок учнів; мотивація та стимулювання зі сторони роботодавців.

Також важливо обговорити стажування майстрів виробничого навчання та викладачів професійно-теоретичної підготовки, необхідного для здійснення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання, а також питання про наставників із підприємств.

(Рис.2. Учениця групи ТК-16 Діана Кекух на виробничій практиці)

III Етап. Організація роботи щодо модернізації змісту навчальних планів та програм, графіка навчально-виробничого процесу для врахування потреб роботодавців при впровадженні елементів дуальної форми навчання. Створення методики використання стандартів професійної (професійно-технічної) освіти, розроблених на компетентнісному підході та структурованих за модульним принципом, модульної технології професійного навчання.

IV Етап. Створення контингенту учнів, мотивація учнів до дуальної форми навчання, визначення форм, методів і способів навчання учнів, підготовка та коригування графіків освітнього процесу;

V Етап. Підписання тристоронніх договорів для проходження виробничого навчання та практики в умовах виробництва між здобувачем

освіти, освітнім закладом та підприємством. Призначення координаторів, які відповідають за організацію і документальний супровід дуальної форми здобуття освіти, та наставників для передання набутого досвіду та знань здобувачам освіти під час практичної підготовки, що сприяють адаптації здобувачів освіти до робочого місця.

VI Етап. Випробування навчання учнів за дуальною формою, моніторинг результатів навчання, опрацювання даних, систематизація їх, узагальнення результатів навчання, проведення ДКА у формі робочої наради, поширення інформації про результати, врахування результатів у практичній діяльності.

VII Етап. Упровадження в освітній процес дуальної форми навчання, що потребує належного теоретичного та методичного забезпечення.

(Фото 3. Учні групи ТК – 26: ДПА – розв’язання виробничих ситуацій)

З досвіду роботи училища технологій та дизайну одягу можна сказати, що ми робимо перші кроки до дуальної системи навчання, практикуючи взаємний зв’язок теорії з практикою. Це дає можливість здобувачам освіти не лише знайомитися з виробництвом, але й засвоювати прийоми та навички роботи на робочих місцях підприємств. Проводяться інтегровані уроків (зв’язок теорії з практикою, міжпредметні, міжпрофесійні зв’язки), використовуючи при цьому активні форми і методи навчання. Упровадження новітніх виробничих технологій є обов’язковим елементом навчання.

Під час виробничого навчання та виробничої практики практикуємо:

- ☐ вивчення досвіду роботи досвідчених робітників;
- ☐ стажування (досвід роботи – підготовка до майбутньої професії);
- ☐ наставництво (супровід «учня»у в процесі виконання роботи);
- ☐ кооперативне навчання (практичний досвід усіх учасників групи);
- ☐ навчання через партнерство (взаємне навчання, вироблення нових стратегій та прийняття спільних та компромісних рішень);
- ☐ виробнича практика/навчання.

(Рис.4. Майстер-клас від фірми «Софторг» для майстрів виробничого навчання)

Також введено модульно-компетентнісний підхід, де основна увага приділяється не викладачеві та змісту модулів, а учневі, результатам його навчання та надбаним компетентностям. Навчальний час уроку ділиться так: 1 академічна година професійно-теоретичної підготовки та 6 – професійно-практичної підготовки.

Основними складовими організації освітнього процесу в навчальному закладі є: нормативно-правова база; система професійної орієнтації; стандарти професійної (професійно-технічної) освіти з професій на компетентнісній основі, структуровані за модульним принципом; система підвищення кваліфікації педагогічних працівників; навчально-практичний центр інноваційних швейних технологій та дизайну; забезпечуємо безперервну комунікацію між усіма сторонами для усунення можливих недоліків в організації навчання та розв'язання поточних проблем, що можуть виникати; залучаємо роботодавців до оцінювання компетентностей здобувачів освіти.

Ведеться постійна робота щодо вдосконалення компетентностей педагогів, підвищення їхньої професійної майстерності, зокрема: вивчення та поширення досвіду роботи педагогів, стажування на підприємствах, наставництво, самоосвітня діяльність педагогів.

На основі аналізу діяльності щодо впровадження елементів дуальної форми навчання можна виділити такі переваги та недоліки.

Переваги:

- ☐ підприємець має можливість реально оцінити готовність учня до роботи;
- ☐ можливість для роботодавців опрацювати технології, що застосовуються на підприємстві;
- ☐ практичний досвід роботи;
- ☐ досвід адаптації в трудовому колективі на виробництві;
- ☐ досягається висока мотивація отримання вмінь, знань, формується психологія майбутнього працівника;
- ☐ гарантія отримання робочого місця.

Недоліки:

- ☐ відсутність нормативно – правової бази;

□ відсутність стабільних підприємств, які мають можливість вкладати інвестиції в підготовку кадрів;

□ відсутність резервних робочих місць для опанування певного рівня компетентностей;

□ із-за спеціалізації підприємств учень не має можливості опанувати всі компетентності згідно стандарту.

Одже, використання елементів дуальної форми навчання є важливою складовою при підготовці кваліфікованих, конкурентноспроможних робітників швейної галузі.

Список використаних джерел

1. https://khecpto.org.ua/?page_id=1486
2. https://nmcpto.sumy.ua/?page_id=9415
3. <http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/pto/>

ДУАЛЬНА ФОРМА ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Наталія Оксенюк,

*майстер виробничого навчання ДНЗ
«Рівненське ВПУ ресторанного сервісу і
торгівлі»*

Зміна соціально-економічних передумов розвитку України за умов євроінтеграції, зовнішньополітичних та внутрішньодержавних процесів зумовлює низку перетворень у всіх сферах суспільного життя, зокрема освітній та виробничій. Сучасне реформування системи професійно-технічної освіти України націлене на посилення її практичної спрямованості, спонукає до створення у закладах професійно-технічної освіти інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього соціальних партнерів – замовників робітничих кадрів. Відповідно активізується вивчення зарубіжного досвіду розвитку систем професійної освіти і навчання, залучаються кращі практики таких країн як Данія, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Сінгапур тощо, де система здобуття освіти за дуальною формою навчання вже втілений проєкт, який показує позитивні результати. Саме тому, в Україні відбувається накопичення практичного досвіду активного впровадження освітянами елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх фахівців.

Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти [1].

Концепція дуальної форми здобуття освіти передбачає модернізацію освітньої програми і підвищення якості підготовки фахівців; зближення

освіти з вимогами ринку праці та посилення ролі й впливу роботодавців на освіту; підвищення мотивації до навчання серед здобувачів освіти і зростання рівня зайнятості молоді; скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі та підвищення конкурентоздатності майбутніх працівників.

Загальний підхід до освітнього процесу за дуальної освіти зазнає суттєвих змін. Тепер теоретичне навчання у продавців продовольчих та непродовольчих товарів складає всього 30% навчальних годин, у той час як виробниче і виробнича практика – 70%. Освітній процес реорганізований у блочно-модульну систему, яка передбачає опанування базового модуля у закладі освіти, а потім чергування цього ж теоретичного модуля (1-2 тижні на базі закладу освіти) із практичним модулем (4-8 тижні) на базі підприємств та організацій. Оцінювання результатів навчання тепер цілком залежить від досягнень здобувача освіти, які підтвердженні в умовах виробництва [2].

Відтепер ДНЗ «Рівненське вище професійне училище ресторанного сервісу і торгівлі» в умовах дуальної форми навчання зобов'язаний не лише надавати змістовну теоретичну підготовку здобувачам освіти, а й вести ефективну комунікацію із роботодавцем: налагоджувати перспективну співпрацю з базою практики, узгоджувати навчальний план освітньої програми, координувати діяльність продавця продовольчих та непродовольчих товарів під час виробничої практики спільно із роботодавцем. Окрім цього, заклад освіти спільно з роботодавцем зобов'язані обговорювати відповідність навчальної програми здобувачів освіти професійним стандартам і вимогам бази практики.

У свою чергу, роботодавець може ініціювати співпрацю з закладом (але не зобов'язаний). Повинен забезпечувати належні умови праці відповідно до Закону України «Про охорону праці», брати участь у відборі майбутніх продавців продовольчих та непродовольчих товарів на навчання згідно з правилами дуальної форми освіти, разом з педагогами ДНЗ «Рівненського вищого професійного училища ресторанного сервісу і торгівлі» оцінювати здобувачів освіти, надавати місце роботи для них та грошову винагороду за здійснену практичну частину договору. Також роботодавець зобов'язаний закріпити за здобувачем освіти кваліфікованого працівника та створити необхідні умови для можливості виконання здобувачем освіти навчального плану [1].

Така система повинна сприяти усуненню розриву між теорією та успішним застосуванням цієї теорії на практиці. Таким чином, здобувачі освіти за професією «Продавець продовольчих та непродовольчих товарів» стають кваліфікованими фахівцями, готовими до реальних вимог ринку праці. В Україні дуальна форма освіти не врегульована повністю на законодавчому рівні. Наприклад, досі невідомі способи мотивації та стимулювання роботодавців до участі у практичній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми здобуття освіти [2]. Також база практики не завжди готова підписати договір чи працевлаштувати здобувача освіти.

Отже, наразі в Україні реалізується низка експериментів різних рівнів у закладах професійної освіти, зокрема і в ДНЗ «Рівненське вище професійне училище ресторанного сервісу і торгівлі» з метою накопичення практичного досвіду. Схвалена Кабінетом Міністрів України Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та затверджений план заходів з її реалізації поки що мають лише декларативний характер. Тож, дуальна система освіти в Україні – це перспективний проєкт, повне втілення якого потребує не лише часу та комплексних зусиль вищих професійних училищ, а й постійної підтримки з боку держави.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти від 19 вересня 2018 р. № 660-р [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

2. Дуальна освіта [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій на основі компетентнісного підходу: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 26.04.2012 р. № 522т [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0522736-12>

4. Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу на виробництві: наказ Міністерства праці та соціальної політики України та Міністерства освіти і науки України від 27.12.2006 р. № 500/861 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0032-07>

5. Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики: постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 1999 р. № 992 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF>

ДУАЛЬНА ОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Валентина Олійник,

*завідувач кафедри психології Хмельницького
інституту МАУП, к.п.н., доцент*

На сучасному етапі розвитку України та її європейського вибору термін “дуальна освіта” є актуальним у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Про це зазначено в нормативних документах, зокрема в Законі України “Про освіту” (2020), наказі МОН України “Про впровадження елементів дуальної системи навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників” (2015), розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти” (2018).

Дане поняття введено в педагогічну термінологію в середині 60-х років

XX століття у ФРН. Тракувалось воно як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання [1].

У “Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти” зазначено, що метою нормативного документа є вироблення засад державної політики щодо підвищення якості професійної підготовки фахівців на основі дуальної форми здобуття освіти.

Реалізація Концепції здійснюється за такими етапами:

I етап – розроблення нормативно-правової бази для запровадження дуальної форми здобуття освіти у повному обсязі (2018 і 2019 роки);

II етап – розроблення типових моделей дуальної форми здобуття освіти у закладах освіти, реалізація пілотних проєктів моделей дуальної форми здобуття освіти, проведення оцінки ефективності (2019 і 2020 роки);

III етап – створення кластерів дуальної освіти на базі конкурентоспроможних закладів освіти та заінтересованих роботодавців – підприємств, установ, організацій, у тому числі, тих, що належать до сфери управління органів державної влади (2020-2023 роки).

Зауважимо, що Концепція ґрунтується на німецькому досвіді дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано, зокрема, завдяки Представництву Фонду імені Фрідріха Еберта, Німецько-Українському агрополітичному діалогу, Проєкту Східного партнерства “Дуальна освіта в діалозі” за участю закладів освіти різного рівня [2].

Підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття здобувачами освіти досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптації в умовах професійної діяльності.

Роботодавець зі свого боку може ініціювати налагодження співпраці із закладом освіти щодо підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, в тому числі шляхом ініціювання створення програм дуального навчання.

Дуальна освіта формується тоді, коли є потреба ринку у висококваліфікованих працівниках з умовою прогнозування на декілька років щодо попиту на певні спеціальності.

У Законі України “Про освіту” дуальна форма здобуття освіти трактується як спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб’єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору [3].

Варто виділити позитивні результати щодо дуальної форми навчання в Україні: бізнес працює з профтехучилищами, ліцеями, вкладає в їх інфраструктуру, відповідно, отримує висококваліфікованих фахівців, які мають відпрацювати на підприємстві, що інвестувало в цей освітній проєкт. Саме суміжне навчання на виробництві сприяє підготовці висококваліфікованих кадрів. Підприємства замовляють потрібних спеціалістів, а заклади вищої освіти готують їм фахівців. Студент одночасно

здобуває освіту та досвід роботи на виробництві, причому, отримуючи певну мотивацію.

Отже, трансформаційні процеси, пов'язані з європейською інтеграцією, позитивні результати реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки сприяли створенню відповідної національної системи освіти та підготовки кадрів. Однією з основних форм здобуття освіти є дуальне навчання. Дуальна форма здобуття освіти передбачає навчання на робочому місці з виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору. Така форма здобуття освіти спрямовується, зокрема, і на адаптацію здобувача освіти до першого робочого місця, що відповідає його освітній спеціальності та кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Дуальна освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>. – Назва з титул. екрану.
2. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>. – Назва з титул. екрану.
3. Закон України “Про освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. – Назва з титул. екрану.
4. Коркуна О.І., Коркуна І.І., Цільник О.Я. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. – 2018. – Вип. 4. – С. 90-94.

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ДЕРЖАВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДНІПРОРУДНЕНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛІЦЕЙ» В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Сергій Осипенко,

*доктор філософії, директор Державного
навчального закладу «Дніпрорудненський
професійний ліцей»*

Зміна соціально-економічних умов розвитку України в контексті євроінтеграційних, демографічних, зовнішньополітичних та внутрідержавних процесів зумовлює низку перетворень у всіх сферах суспільного життя, зокрема освітній та виробничій. Сучасне реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти України націлене на посилення її практичної спрямованості, спонукає до створення в закладах професійної (професійно-технічної) освіти інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього соціальних партнерів – замовників робітничих кадрів. Саме тому в Україні відбувається накопичення практичного досвіду активного впровадження освітянами елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників.

Цілеспрямоване впровадження елементів дуальної форми здобуття

освіти в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників в Державному навчальному закладі «Дніпрорудненський професійний ліцей» розпочалося в 2017 році. Так за наказом МОН України № 916 від 23.06.2017 р. ліцей було включено в Перелік ЗП(ПТ)О, у яких було заплановано впроваджувати елементи дуальної форми навчання з 9 робітничих професій.

При впровадженні елементів дуальної форми навчання перед ліцеєм та підприємствами, замовниками кадрів, ставилось завдання підготовки кваліфікованих робочих кадрів, рівень професійної компетентності яких, повинен відповідати, з одного боку, вимогам кваліфікаційної характеристики і державного стандарту з професії, а, з другого боку - корпоративним вимогам підприємства. Перед Дніпрорудненським ліцеєм та підприємством ставилась одна спільна задача – рівень професійної компетенції і підготовки молодих спеціалістів не повинен поступатися рівню працівників даного підприємства, окрім того, професійна орієнтація повинна бути направлена на особливості даного виробництва. Одним словом це можна визначити так – «... прийшов на підприємство – став і працюєш як кадровий робітник. Особливістю дуальної системи у професійному (професійно-технічному) закладі є те, що навчання учнів відбувається за схемою: теоретичний цикл та формування первинних навичок з професії відбувається в закладі, а формування складних та комплексних навичок – на конкретному виробництві, або, точніше, на конкретному робочому місці підприємства. Професійні знання та досвід у учнів набуваються, розширюються та поглиблюються під час виробничого навчання та виробничої практики [2].

Для підприємств – це можливість підготовки робочих кадрів, безпосередньо, під своє виробництво, виробничі технології та обладнання, максимальна відповідність корпоративним інтересам, економія часу та коштів на пошук та підбір робітників, їх перенавчання та адаптація до умов конкретного підприємства. До того ж, у підприємства з'являється можливість перспективного планування заміни робочих ресурсів та відбору кращих учнів, так, як за час навчання можна виявити їх сильні та слабкі сторони. Добре навчені молоді робочі кадри швидко пристосовуються до робочого ритму виробництва, витрачаючи мінімально часу для адаптації, що позитивно відображається на іміджі підприємства та закладу освіти [3].

До організації професійно-практичної підготовки учнів було залучено роботодавців та підприємства різної форми власності. Виробнича практика учнів ліцею з таких інтегрованих професій як: машиніст електровоза; електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту устаткування; електрогазозварник; контролер зварювальних робіт; електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування; електрослюсар з ремонту й обслуговування автоматики та засобів вимірювань електростанцій; електрогазозварник; слюсар з ремонту реакторно-турбінного устаткування; кухар; кондитер, відбувається виключно на виробництві.

Перевагами проходження практики учнів ліцею на виробництві є: високий рівень упровадження технологічних інновацій (оснащення сучасним технологічним обладнанням); готовність підприємств відрядити наставників

з числа працівників для роботи з учнями в умовах виробництва; готовність до участі в коригуванні навчально-плануючої документації щодо професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дуальної форми здобуття освіти; висока і стабільна репутація підприємств в регіоні; відкритість і готовність до діалогу, співпраці роботодавців з ЗП(ПТ)О.

В рамках експериментальної роботи спільно з роботодавцями в ліцеї проводився круглий стіл за темою: «Упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих кадрів». Педагогічні працівники Дніпрорудненського ліцею та роботодавці обговорили низку питань, пов'язаних з узгодженням вимог сучасного ринку праці до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і пропозицією ЗП(ПТ)О щодо їхньої підготовки. Серед них: перелік компетентностей, якими б мали оволодіти майбутні кваліфіковані робітники і їхній зміст; необхідні для цього сучасні технології і матеріали, обладнання й устаткування; основні засоби навчання; всі роботи, передбачені кваліфікаційною характеристикою, технологічними умовами і нормами, встановленими в галузі, які мають навчитися самостійно виконувати майбутні фахівці; процедури проведення поточного, тематичного, проміжного і вихідного контролю знань, умінь і навичок учнів, державної або проміжної (поетапної) кваліфікаційної атестації тощо. Було представлено план (дорожню карту) упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітничих кадрів. В дорожній карті зазначені заходи, а саме: підготовка звітів за результатами роботи з упровадження елементів дуальної форми навчання; проведення Всеукраїнських круглих столів за результатами впровадження елементів дуальної форми навчання у навчально-виробничий процес; постійний моніторинг стану роботи з упровадження елементів дуальної форми навчання у навчально-виробничий процес ЗП(ПТ)О.

Зміст освіти регламентується професійними та освітніми стандартами, формується на основі модульно-компетентнісного підходу з урахуванням галузевих та регіональних особливостей. Професійні стандарти, як правило, використовуються для визначення того, що вимагається від робітників на робочих місцях. Різниця між двома типами стандартів (професійним та освітнім) усе більш розмивається, тому що мета розробки стандартів нового покоління – привести результати освіти і навчання у відповідність із вимогами трудової сфери.

У сфері професійної освіти набуваються ключові, загально-професійні та професійні компетентності:

- ключові – компетентності, що необхідні для самореалізації, розвитку активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та адаптації на ринку праці;
- загальнопрофесійні – компетентності, що формують уявлення, опорні знання за певним професійним спрямуванням, створюють необхідне підґрунтя для здобуття особою професійних кваліфікацій;
- професійні – компетентності, що дають змогу особі виконувати певні роботи або здійснювати професійну діяльність [1].

Наступним кроком була організація роботи щодо модернізації змісту навчальних планів та програм, графіку навчально-виробничого процесу для врахування потреб роботодавців при впровадженні елементів дуальної форми навчання. Тому при опрацюванні нових стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі модульно-компетентнісного підходу ми тісно співпрацювали з роботодавцями (визначали і розробляли перелік, назви та зміст освітніх компонентів).

Ми порівняли співвідношення кількості годин теоретичного навчання та професійно-практичної підготовки.

Таблиця 1

Професія	ДСПТО		СП(ПТ)О	
	Теорія	Практика	Теорія	Практика
Машиніст електровоза; електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту електроустаткування	35%	65%	20%	80%
Електрогазозварник; слюсар з ремонту реакторно-турбінного устаткування	36%	64%	30%	70%
Кухар; кондитер	38%	62%	30%	70%

Необхідно відмітити, що первинні навички учні здобувають в умовах навчально-виробничих майстерень, а потім виробниче навчання та виробнича практика проходять в умовах виробництва. Якщо порівняти відсоткове співвідношення професійно-практичної підготовки в умовах навчально-виробничих майстерень та лабораторіях і на виробництві отримаємо наступні результати:

Таблиця 2

Професія	Професійно-практична підготовка			
	ДСПТО		СП(ПТ)О	
	Майстерні	Виробництво	Майстерні	Виробництво
Машиніст електровоза; електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту електроустаткування	6%	94%	5%	95%
Електрогазозварник; слюсар з ремонту реакторно-турбінного устаткування	34%	66%	37%	62%
Кухар; кондитер	35%	65%	40%	60%

Ми готуємо кваліфікованих робітників з таких професій, для підготовки яких необхідне сучасне, дороге обладнання та устаткування. Щоб підготувати професійно мобільного робітника, затребуваного роботодавцями – замовниками кадрів, доцільно готувати його в умовах виробництва. Тому ми плідно, тісно співпрацюємо в цьому напрямку з нашими соціальними партнерами, замовниками кадрів: ПрАТ «Запорізький залізничний комбінат», ВП «Запорізька атомна електростанція», ДТЕК «Запорізька ТЕС», ТОВ «Комбінат громадського харчування АЕС».

Таким чином, відзначимо, які переваги мають роботодавці та заклад професійної (професійно-технічної) освіти при переході на стандарти нового покоління.

Таблиця 3

Переваги СП(ПТ)О на основі модульно-компетентісного підходу

<i>Для роботодавця</i>	Вирішення кадрових питань	<i>Для закладу професійної (професійно-технічної) освіти</i>	Оновлення змісту освітніх програм за участю роботодавця
	Можливість впливати на зміст та організацію навчання		Встановлення взаємозацікавлених відносин з потенціальними роботодавцями для випускників
	Можливість контролювати кінцевий результат підготовки кваліфікованого робітника		Регулювання процесу працевлаштування випускників
	Нові працівники, підготовлені за вимогами підприємства		Клієнтоорієнтованість програм (відповідність орієнтації програм на потреби замовника)

Які переваги отримують - учні? Для них створюються умови для формування їх особистості – успішної, конкурентноспроможної, соціально адаптованої, здатної застосовувати знання, ефективно діяти в реальних життєвих ситуаціях та розв’язувати практичні проблеми.

Які проблеми виникають при впровадженні стандартів нового покоління? По-перше, ми побачили, що з введенням стандартів нового покоління – зменшується кількість годин на вивчення предметів загально-професійної підготовки та частково з професійно-теоретичної підготовки. На перший погляд проблема, але... Зростає роль майстра виробничого навчання в освітньому процесі, тому, що скоріше всього він буде викладати спеціальні дисципліни в закріпленій за ним групі. На наш погляд – це плюс, а не мінус. Тому що майстру виробничого навчання буде простіше знайти баланс між теорією та практикою. По-друге, деякі труднощі можуть виникати у тому, що педагогічним працівникам необхідно самим визначати назви освітніх компонентів, розробляти зміст навчальних програм з навчальних предметів, визначати кількість годин. Проблема лише в тому, що не кожен може змінюватися. А змінюватися необхідно – це вимога сьогодення.

Реалізація компетентісного підходу в професійній (професійно-технічної) освіті через впровадження стандартів нового покоління сприяє її головній меті – підготовці кваліфікованого робітника відповідного рівня і профілю, конкурентноспроможного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією, орієнтований у суміжних сферах діяльності, може ефективно працювати на рівні світових стандартів, готовий до постійного професіонального удосконалення, є соціально та професійно мобільний.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття

освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>

2. Проект наказу «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти». [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti>

3. Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 7 червня 1999 р. № 992 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF>

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗА ДУАЛЬНОЮ ФОРМОЮ
ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ЗАПОРІЗЬКЕ МАШИНОБУДІВНЕ
ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ»)**

Тетяна Пискун,

*заступник директора ДНЗ «Запорізьке
машинобудівне вище професійне училище»*

Ганна Шулепіна,

*заступник директора ДНЗ «Запорізьке
машинобудівне вище професійне училище»*

Світлана Петерик,

*заступник директора Науково-методичного
центру професійно-технічної освіти у
Запорізькій області*

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 27.05.2019 р. № 738 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти» у червні 2019 року – грудні 2022 року» у Державному навчальному закладі «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище» розпочато експериментальну діяльність. Починаючи з січня 2020 року, здійснюється формувальний етап експерименту.

Відповідно до завдань формувального етапу експерименту творча група освітян працювала над реалізацією організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з професій «Токар», «Електрогазозварник», «Машиніст крана (кранівник)» за дуальною формою здобуття освіти (ДФЗО). Цей процес складався з п'яти етапів.

На першому етапі творчою групою було розроблено модульні програми фахового навчання для професій у рамках експерименту.

На 2-му та 3-му етапах було розроблено навчальні та методичні

матеріали: комплекти навчальних елементів, тести для проведення проміжного контролю, тести для вихідного кваліфікаційного контролю, опис кваліфікаційних пробних робіт, зведені відомості модульних блоків, аналіз змісту модульних блоків, довідкові таблиці, інструктивні матеріали для учнів (слухачів), методичні рекомендації для педагогічних працівників.

На 4 етапі було сформовано чітку взаємодію «навчальний заклад ↔ соціальні партнери» з питань організації та здійснення виробничого навчання і практики в режимі експерименту. Наведемо два приклади.

Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників із професії «Машиніст крана (кранівник)» потребує дорогого, габаритного виробничого обладнання, придбання якого навчальним закладом для власних потреб практично неможливе. Завдяки впровадженню ДФЗО зазначена проблема вирішується і має такий алгоритм. На початковому етапі учні навчаються на тренажері PASKAL ТМК-1, який роботодавці ПАТ «Запоріжсталь» надали закладу освіти у безоплатну оренду. В подальшому навчально-виробничий процес відбувається на спеціально обладнаному полігоні виробничого комплексу. Такий підхід дає можливість природним шляхом реалізовувати вимоги Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти щодо розподілу навчального часу між теорією та практикою у співвідношенні, близькому до 30:70.

Працівниками навчального відділу ПАТ «Запоріжсталь» розроблено вхідні тести для діагностування рівня професійної підготовки здобувачів освіти, що вперше контактують із реальним виробничим обладнанням. За результатами вхідного тестування одночасно здійснюється аналіз навчальних досягнень здобувачів освіти як з боку ДНЗ «Запорізьке МВПУ», так і з боку підприємства-замовника кадрів. Навчальний матеріал, що потребує доопрацювання учнями, враховується педагогічним персоналом і в процесі подальшої теоретичної підготовки у закладі освіти, і під час виробничого навчання та практики на підприємстві. До речі, підприємства-замовники кадрів систематично проводять анкетування та тестування здобувачів освіти у традиційній або дистанційній формі з метою отримання інформації щодо оновлення тих розділів робочих зошитів, що містять перелік вимог до теоретичних знань та практичних навичок.

Формування готовності педагогічних працівників до організації освітнього процесу за ДФЗО забезпечується створенням умов для удосконалення професійних знань і навичок викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання. Педагогічні працівники закладу пройшли стажування у навчально-практичному центрі «Механічна обробка металу» (база ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище») та у навчально-практичному центрі «Інноваційні технології зварювання» (база ДНЗ «Запорізький політехнічний центр професійно-технічної освіти») на новітньому обладнанні, якість і функціональні можливості якого максимально наближені до умов сучасного виробництва. У навчальному відділі ПАТ «Запоріжсталь» та Міжнародному технічному центрі ПАТ «Мотор Січ» пройшли стажування педагогічні

працівники, які забезпечують підготовку кваліфікованих робітників з професій «Токар», «Електрогазозварник», «Машиніст крана (кранівник)».

Рівень знань, умінь і досвіду, набутого в процесі гнучкої співпраці з роботодавцями щодо адаптування навчальних планів та програм до вимог сучасного виробництва і кваліфікації робітників, є достатнім для здійснення продуктивної фахової діяльності педагогічних працівників в умовах, що склалися.

Список використаних джерел:

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://btsau.edu.ua/sites/default/files/Faculties/osvita/dualna/pidgotovki-fakhivtsiv-za-dualnoyu-formoyu.pdf>

2. Кулалаєва Н. Методика організації дуальної форми навчання кваліфікованих робітників: основні етапи / Н. Кулалаєва // Професійна освіта. - 2020. - №3(88).-С. 5-7.

3. Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практ. посіб./Т.М. Герлянд, І.А. Дрозіч, Н.В. Кулалаєва, Г.М. Романова, М.М. Шимановський; за заг. ред. Н.В. Кулалаєвої. – Житомир: «Полісся», 2019. – 304 с.

НАСТАВНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИКО - ОРІЄНТОВНОГО НАВЧАННЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

Олександр Стрілець,

*директор ДПТНЗ «Дніпровський центр
професійно-технічної освіти», аспірант
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України*

При реалізації дуальної форми здобуття професійної освіти великий обсяг практичного навчання виконується на підприємствах при проходженні всіх видів практик. У таких умовах доцільно організувати супровід діяльності здобувача освіти на виробництві досвідченими працівниками підприємства – наставниками. Має місце модель наставництва в рамках дуального навчання, якому притаманні найширші функції: педагогічна, соціальна, психологічна, економічна, культурна та інші. Наставництво відрізняється від інших методів навчання тим, що навчання відбувається на робочому місці, в робочий час, із постійною підтримкою нового або майбутнього співробітника – здобувача освіти, який проходить практичне навчання з досвідченим і висококваліфікованим працівником підприємства. Метою даного методу є навчання на конкретному робочому місці, мінімізація періоду адаптації нових співробітників підрозділів та періоду освоєння нових технологій здобувачами освіти, а також співробітниками на робочому місці, що дає змогу вирішувати такі завдання: підвищення якості підготовки та кваліфікації персоналу; розвиток у нових (майбутніх) співробітників позитивного ставлення до роботи; надання новим співробітникам можливості

швидше досягти робочих показників, необхідних підприємству; економія часу керівників підрозділів на навчання нових працівників; надання наставникам можливості кар'єрного росту, заохочення їх за хорошу роботу, визнання їхніх заслуг перед компанією; зниження плинності кадрів. До характерних ознак наставництва відносяться: гнучкість – наставництво може здійснюватися найрізноманітнішими способами і в різних ситуаціях; необхідними умовами є час і наявність хоча би двох осіб; прикладний характер: наставництво має відношення до професійної діяльності й охоплює весь діапазон цієї діяльності; індивідуальність: наставництво безпосередньо пов'язане із потребами та інтересами особистості; орієнтація на людей: люди сприймаються такими, якими вони є, з усіма їхніми цінностями, мотивами, почуттями; наявність зворотного зв'язку; високий мотиваційний потенціал.

Однією з поширених моделей навчання на робочому місці вважається модель TELL-SHOW-DO (Tell - розкажи, Show - покажи, Do - зроби). Ефективність цієї моделі в тому, що послідовно здійснюється вплив на кожен із способів сприйняття. Спочатку розповідаємо (вплив на слухове сприйняття), потім показуємо (зорове сприйняття), потім пробуємо зробити самі (практичне освоєння методики). Впливаючи послідовно на кожен із трьох типів сприйняття, ми триразово підсилюємо ефект запам'ятовування і оволодіння необхідною навичкою. Якщо будемо робити все одночасно, то учень може не сприйняти інформацію, оскільки наставник іноді ускладнює пояснення. Повний цикл навчання складається із шести частин.

1. Постановка мети. Наставник формує мету навчання. Він визначає, що здобувач освіти повинен уміти виконувати після закінчення процесу навчання з того, що не вмів робити до цього.

2. Розкажи (TELL). Наставник розповідає зміст завдання здобувачу освіти, попередньо поділивши його на кроки. Великі завдання рекомендується ділити на кілька частин і проводити їх кожною окремою сесією.

3. Запитання. Наставник дає запитання здобувачу освіти, щоб зрозуміти, як він засвоїв завдання. Учень переказує зміст завдання.

4. Покажи (SHOW). Наставник показує способи виконання завдання, додаючи коментарі по ходу виконання. Після закінчення наставник запитує, чи все було зрозуміло.

5. Зроби (DO). Учень виконує завдання. Наставник може попросити здобувача освіти зробити той чи інший крок заново, якщо він не задоволений якістю виконання роботи.

6. Зворотній зв'язок. Наставник дає зворотний зв'язок партнеру, вони обговорюють критерії, за якими будуть оцінюватися отримані навички.

Реалізацію цієї моделі можна виконати за 5 основних етапів навчання й описати їх так: «я розповім, а ти послухай»; «я покажу, а ти подивися»; «зробимо разом»; «зроби сам, а я підкажу»; «зроби сам і розкажи, що ти зробив». Можна виділити п'ять напрямів роботи з розвитку наставництва.

Перший - підбір наставників. Другий - складання програми навчання молодих робітників. Третій - надання допомоги наставникам у зборі та аналізі психологічної та педагогічної інформації про здобувачів освіти.

Четвертий - систематичний контроль роботи наставників і озброєння їх новими знаннями з психології та педагогіки, інформування про передовий досвід наставництва. П'ятий - організація матеріального і морального стимулювання праці наставників.

Це дасть змогу фахівцям, які реалізують і супроводжують процес дуального навчання, вирішити поставлені перед ними завдання з питань відбору підприємств, необхідних для проведення навчання, розробки програми організації дуального навчання, умов проведення, вимог до випробувань, ресурсного забезпечення, а також визначити ефективність дуального навчання.

Список використаних джерел:

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyipidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti>.
2. Мілл У. Дуальна освіта: досвід Німеччини / У. Мілл, О. Давліканова, Н. Світайло // Маркетинг в Україні. – 2016. – №6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iaq.unidue.de/dual/material/Das_duale_Studium_Erfahrung_aus_Deutschland.pdf.

Розділ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Микола Пригодій,

*науковий співробітник лабораторії
електронних навчальних ресурсів ІПТО
НАПН України, д.п.н., професор,*

Андрій Гуржій ,

*головний науковий співробітник лабораторії
електронних навчальних ресурсів ІПТО
НАПН України, д.п.н., професор, академік
Національної академії педагогічних наук
України*

Підвищення ролі цифрового продукту як тенденції розвитку суспільства визначено необхідністю обробки нарощуваних обсягів інформації, потребою в різних формах її сприйняття, а також актуальністю і точністю застосовування, так як уміння знаходити необхідну інформацію й використовувати її в повсякденній професійній діяльності стало обов'язковою вимогою до фахівця будь-якого профілю. Це значною мірою визначається рівнем і характером розвитку інформаційно-освітнього середовища як визначального компонента педагогічної системи, що зумовлює формування його якісно нового складу і структури з використанням комп'ютерно орієнтованих засобів та цифрових технологій для побудови інформаційно-комунікаційної платформи відкритої освіти. Саме цим визначається соціально-економічна значущість дослідження з проблем цифровізації освіти.

Сучасна професійна освіта має сприяти підготовці майбутніх кваліфікованих робітників до ефективної трудової діяльності в умовах активного використання новітніх технологій. Це вимагає чіткого окреслення методичних засад застосування цифрових технологій, які би сприяли забезпеченню якісної професійної підготовки. Позитивний результат має бути досягнуто шляхом підготовки педагогічних працівників та здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до застосування цифрових технологій для проведення занять, консультацій, організації самостійної роботи та контролю успішності майбутніх кваліфікованих робітників.

Підвищення якості професійної підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням особливостей створення інформаційно-освітнього середовища цих закладів

не можливе без застосування цифрових технологій.

Перспективними є напрями роботи із систематизації та здійснення класифікації цифрових технологій, що застосовуються у професійній орієнтації та розвитку професійної кар'єри учнівської молоді. Обґрунтування критеріїв, показників та рівнів готовності педагогічних працівників до застосування цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти також важливий аспект сучасних досліджень.

Затребуваними на освітньому ринку є: розроблені та апробовані методики застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників; обґрунтування змісту та структури тренінгів підготовки педагогічних працівників до застосування цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Також вкрай необхідно розробити цифровий ресурс підготовки педагогічних працівників до застосування цифрових технологій відповідно до запиту освітянської спільноти.

Важливим напрямом досліджень є обґрунтування теоретичних положень розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Перспективні напрями дослідження проблеми розроблення та використання цифрових технологій при підготовці кваліфікованих робітників наступні:

1. Систематизувати та класифікувати цифрові технології, що застосовуються у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

2. Визначити критерії, показники та рівні готовності педагогічних працівників до застосування цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

3. Розробити та апробувати методики застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

4. Упровадити цикл тренінгів підготовки педагогічних працівників до застосування цифрових технологій у професійній підготовці здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

5. Розробити цифровий ресурс підготовки педагогічних працівників до застосування цифрових технологій.

6. Підготувати та впровадити навчально-методичний посібник, практичний посібник та методичні рекомендації з проблеми дослідження.

7. Розробити онлайн-форми створення портфоліо (з відеододатком професійної майстерності).

Список використаних джерел

1. Kryvorot T. & Pryhodii M. Using network-based educational and methodological complexes in professional training of future lecturers. *Professional Pedagogics. Issue: 1(20)'2020* / The Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine; [EB: V.O.

Radkevych (EIC) et al]. - Zhytomyr Municipal Enterprise Book and Newspaper Publishing House "Polissia", 2020. pp. 109-117.

2. L. Pavliuk & Pryhodii M. Research activities of future teachers of technologies at the electrical engineering classes. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Vocational pedagogy: collection of researches*: 18h ed. Editorial board: Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine; [V. O. Radkevych (head) et al]. – Vyd. «Polissia», 2019. pp. 175-179.

3. Pryhodii M. Analysis of the state of pedagogical workers training to use smart technologies in the educational process. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Vocational pedagogy: collection of researches*: 18h ed. Editorial board: Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine; [V. O. Radkevych (head) et al]. – Vyd. «Polissia», 2019. pp. 137-142.

OFFICE 365 ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Олександр Радкевич,

старший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем
професійної освіти і навчання Інституту
професійно-технічної освіти НАПН
України, д.п.н., старший дослідник

Основна мета проєктної діяльності – це досягнення бажаного результату. На основі цього освітній процес у закладах професійної освіти можна інтерпретувати як проєктну діяльність, що має початок і логічне завершення.

У цьому зв'язку важливе значення має сучасне програмне забезпечення управління проєктами, яке ще недостатньо застосовується в закладах професійної освіти, що пов'язано з низьким рівнем інформаційної компетентності керівників і педагогічних працівників цих закладів, а також відсутністю знань з проєктного менеджменту.

Цю проблему можна реалізувати в процесі оволодіння педагогічними працівниками програмним продуктом Office 365, який серед закладів професійної освіти поширюється абсолютно безкоштовно й на необмежений час. У програмному забезпеченні містяться всі необхідні для проєктної діяльності додатки, зокрема такі: Delve, Excel, Form, List, OneDrive, Outlook, Planner, Project, Sway, Teams, To Do, Word тощо. Таким чином, користувачі можуть встановлювати та запускати необхідні програми на своїх комп'ютерах як частину хмарних сервісів, що дає змогу працювати з документами без прив'язки до робочого місця та обмеження кількості педагогічних працівників чи здобувачів професійної освіти.

Зауважимо, що вся проєктна діяльність має свої етапи, це: початок (визначення проєктної мети, встановлення строків і бюджету), планування (визначення проєктних завдань та їх взаємозв'язків між виконавцями,

окреслення необхідних ресурсів для виконання поставлених завдань), виконання (отримання результатів; загальний звіт про результати діяльності проєкту), моніторинг і контроль виконання (внесення корективів у проєктну роботу), завершення (моніторинг продуктивності та вдосконалення програми наступного проєкту).

У контексті організації освітньої проєктної діяльності необхідно розуміти роль проєктного менеджера як ключової фігури на різних рівнях і стадіях виконання проєкту. Така особа застосовує знання, уміння, інструменти та прийоми, необхідними у проєктній діяльності для досягнення цілей проєкту. Саме управління проєктами здійснюється за допомогою програмного забезпечення та через інтеграцію процесів управління проєктами: ініціювання, планування, виконання, моніторинг, контроль і закриття.

Найбільш популярними сервісами в будь-якому програмному забезпеченні для проєктної роботи є обмін електронними файлами, облік робочого часу, інтеграція з електронною поштою та діаграми Ганта. Усі перелічені сервіси спрямовані на довгострокове представлення інформації. У цьому аспекті важливе значення має швидка передача та обмін проєктною інформацією; сюди доцільно віднести: відеочат, надсилання миттєвих повідомлень та інтеграцію із соціальними мережами. Зазначимо, що комунікація є запорукою успішного проєкту [1]. З огляду на це, розглянемо найбільш актуальне для проєктної діяльності програмне забезпечення, що представлено в Office 365, а саме: Microsoft Teams та Project. Воно охоплює відеочати й обмін миттєвими повідомленнями для спілкування педагогічних працівників і здобувачів професійної освіти за допомогою голосового, відеочат або текстового чату безпосередньо в самому проєктному середовищі. Обмін інформацією між ними є надзвичайно важливим елементом освітнього проєкту, адже неякісна комунікація межує з невдачами. Відтак можливість швидко та безпечно передавати необхідні повідомлення для педагогічних працівників чи студентів, учнів є запорукою успішності проєктної діяльності.

Microsoft Teams – це центр для командної роботи в Office 365, який інтегрує користувачів, зміст і засоби, необхідні команді для ефективнішої роботи. Його застосування об'єднує в спільному робочому середовищі чат для нарад, файлообмінник та корпоративні програми. Він розроблений для смартфонів, що працюють на платформах Android, iOS, Windows Phone і комп'ютерів з операційною системою Windows 7 та вище або Mac OS X 10 й новіше [2, с. 25-27]. Microsoft Project являє собою спеціалізоване програмне забезпечення, розроблене для управління проєктами. Воно дає змогу планувати проєкти, відстежувати їх виконання, співпрацювати з виконавцями, не прив'язуючись до конкретного робочого місця.

Важливим є поєднання програмних додатків, наприклад, Microsoft project та teams, що дає змогу забезпечувати зв'язок у режимі реального часу й обмін миттєвими повідомленнями і файлами безпосередньо в проєктному плані, а також консолідує всі потенційні ресурси проєкту в єдиному завданні [3].

Окрім цього, необхідно звернути увагу на використання соціальних мереж на всіх етапах освітньої проєктної діяльності. А тому важливою є інтеграція програмного забезпечення Office 365 з соціальними мережами, оскільки вони стали потужним інструментом поширення необхідної інформації для широкого кола населення, наприклад: просування комбінованої освітньої програми з інтегративними елементами, чи поширення інформації про набір слухачів на навчання. Принагідно зазначимо, що за допомогою корпоративних соціальних функцій, наприклад, каналів новин у програмному додатку Yammer, через SharePoint можна в реальному часі обговорювати з колегами деталі проєкту.

Сучасне програмне забезпечення спрямоване на застосування хмарних технологій, а відтак і мобільний доступ до різних платформ, а саме: Windows, iOS, Android і Linux. Це уможливорює доступ педагогічних працівників і здобувачів професійної освіти до оновлення завдань, перевірки графіків та звітування про виконані завдання. З огляду на те, що облік робочого часу вважається одним із ключових чинників успішного керування проєктною освітньою діяльністю, важливо використовувати програмне забезпечення, що дасть змогу швидко оновлювати освітню інформацію, вчасно отримувати актуальні дані для прийняття зважених рішень і заощадження часу.

Важливим в освітній проєктній діяльності є залучення до її виконання кураторів або досвідчених менеджерів (керівників). У куратора має бути достатній доступ до проєктної інформації, щоб за потреби надати педагогічним працівникам і здобувачам професійної освіти необхідну підтримку чи скоригувати вектор їхньої проєктної роботи.

Таким чином, можна констатувати, що необхідно використовувати таке програмне забезпечення, яке дасть змогу вчасно скеровувати педагогічних працівників і здобувачів професійної освіти на виконання проєктних завдань без залучення додаткових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Радкевич, О. (2021). Комунікація в проєктній діяльності педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Professional Pedagogics*, 2(21), 129-136. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.129-136>
2. Joao Ferreira. *Hands-On Microsoft Teams: A practical guide to enhancing enterprise collaboration with Microsoft Teams and Office 365*. 2020. 324 p.
3. Радкевич, О. (2019). Програмне забезпечення управління проєктами у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, (2) (19), 124-132. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.124-132>

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Лариса Липська

*завідувач лабораторії електронних
навчальних ресурсів Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України, к.п.н.*

Із розвитком інформаційних технологій в нашій країні настали зміни і в системі освіти. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти широко використовують комп'ютерну техніку, а на зміну традиційним паперовим підручникам приходять електронні навчальні посібники.

Закон України «Про освіту» визначає: "Електронний підручник (посібник) – електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію".

Застосування електронних навчальних посібників на заняттях дає змогу підвищити як інтерес учнів до майбутньої спеціальності, так і їхню успішність з даної дисципліни, а також надається можливість кожному учневі, незалежно від рівня його підготовки, брати активну участь у навчальному процесі, індивідуалізувати свій процес навчання, здійснювати самоконтроль.

Також важливе значення електронних навчальних посібників полягає в тому, що педагог, при необхідності, може швидко доповнювати та змінювати текстовий або ілюстративний матеріал. Зазвичай електронні навчальні посібники мають модульну структуру, а також містять у собі текстову або аудіо частину, графічні та схематичні зображення, таблиці, відеозаписи, анімації, інтерактивний блок. При цьому використання анімації дає змогу максимально візуалізувати складні процеси, схеми та явища. Електронні навчальні посібники мають велику практичну цінність. Із їх допомогою можна не тільки повідомляти фактичну інформацію з використанням ілюстративного матеріалу, а й наочно демонструвати процеси, які неможливо показати при використанні стандартних методів навчання.

До головних особливостей електронних навчальних посібників можна віднести автоматизацію зберігання даних, практично необмежений обсяг інформації. Варто відзначити, що структурованість, зручність та наочність матеріалу в посібнику реалізуються шляхом використання гіпертексту. Отже, можемо зробити висновок, що учень чи студент має змогу не лише «гортати» сторінки, а сам керувати процесом видачі та прийняття матеріалу. Використання вбудованого автоматизованого контролю рівня знань уможливить адекватно оцінити рівень знань учнів та встановити рівень їхньої компетентності.

Таким чином, крім різного носія, електронний навчальний посібник має ряд принципових відмінностей від підручника, виготовленого друкарським

способом, а це: можливість мультимедіа; забезпечення віртуальної реальності; висока ступінь інтерактивності; можливість індивідуального підходу до учня.

У наш час до електронних підручників пред'являються такі вимоги: структурованість; зручність в обігу; наочність викладеного матеріалу.

До основних критеріїв якості електронного навчального посібника можна віднести: високу якість змістовної частини; наявність визначеної концепції у використанні представлених продуктів і забезпечення їх достатньою кількістю методичних рекомендацій; наявність таких істотних властивостей, що можуть бути реалізовані винятково електронними засобами.

Зробивши аналіз використання електронних навчальних посібників, можна виділити такі переваги:

- підвищення інтересу і загальної мотивації до навчання завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу;
- індивідуалізація навчання: кожен працює в режимі, який його задовольняє;
- об'єктивність контролю;
- активізація навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації, змагання з машиною та з самими собою;
- формування вмінь та навичок для здійснення творчої діяльності;
- виховання інформаційної культури;
- оволодіння навичками швидкого прийняття рішень у складній ситуації;
- можливість оперативно отримувати необхідну інформацію;
- широкий діапазон використання;
- можливість використання в дистанційній освіті;
- інтенсифікація самостійної роботи;
- зростання обсягу виконаних завдань.

Недоліки та проблеми використання електронних навчальних посібників такі:

- недостатня комп'ютерна грамотність;
- складно інтегрувати комп'ютер у структуру занять.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Інформаційні технології і засоби навчання: [зб. наук. праць]/ В.Ю. Биков, Ю.О. Жук// Інститут засобів навчання АПН України. – К.: Атіка, 2005. – 272 с.
2. Гуржій А.М., Пригодій М.А., Липська Л.В., Кононенко А.Г., Зуєва А.Б., Криворот Т.Г., Гуменний О.Д., Гуменна Л.С. Розроблення та використання мережевих навчально-методичних комплексів для підготовки кваліфікованих робітників: навчально-методичний посібник. Житомир: «Полісся», 2020. 238 с.
3. Липська Л.В. Формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників у системі професійно-технічної освіти з використанням інформаційно-освітнього середовища / Л. Липська // Науковий вісник Інституту професійно-технічної

освіти НАПН України. Професійна педагогіка. - 2016. - № 12. - С. 90-96. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2016_12_12

4. Липська Л.В. Використання SMART-технологій у навчальному процесі професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/article/view/561>.

5. Мадзігон В.М. Теоретичні засади створення електронних підручників/ В.М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. пр. Ін-ту педагогіки АПН України. – К. Пед. думка, 2006. – С.34-38.

6. Методика підготовки та створення електронного посібника [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http:// www.zippo.net.ua/index.php?page_id=546](http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=546).

СЕРЕДОВИЩЕ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Олександр Гуменний,

*старший науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних
ресурсів Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, кандидат
педагогічних наук*

Перехід людства до інноваційного типу прогресу на початку третього тисячоліття ознаменувався трансформацією постіндустріального суспільства в інформаційне, що в перспективі перетвориться на суспільство знань. І головною цінністю в ньому стануть не самі по собі знання, а людина як їх виробник, споживач і модернізатор, адже знання все з більшою швидкістю застарівають і з часом втрачають свою актуальність. Саме тому метою здобувача освіти стає не засвоєння якомога більше знань, а вміння їх постійно оновлювати й поповнювати, тобто навчання впродовж усього життя.

Виступаючи на Глобальному Форумі освіти та навичок у Дубаї (Об'єднані Арабські Емірати) у квітні 2019, керівник відділу освіти в Організації економічного співробітництва та розвитку Andreas Schleicher (2019) зазначив, що і глобальна система рейтингування освіти, і програма міжнародного оцінювання студентів (PISA) змінюється, аби більше акцентувати увагу на вимірі навичок ХХІ століття, таких як творчість та цифрова грамотність. Він також наголосив, що більше ніхто не платить людині за те, що вона знає (адже Google знає усе), а платять за те, що вона вміє і може здійснити, маючи знання, тобто за її компетентність. У зв'язку з цим освіта у суспільстві знань перетворюється на теорію і практику підготовки knowledge worker (когнітивних працівників, які володіють інформацією, мають знання і вміють застосовувати їх на практиці).

У online-спілкуванні адаптація до бажаного способу приймача сприяє його ефективності. У середовищі навчання в інтернеті необхідна адаптація подання контенту для різних навчальних способів студентів (у віртуальній

аудиторії чи групі), що сприяє кращому запам'ятовуванню інформації.

Розглядаючи студентів як окремих осіб і намагаючись визначити першопричини їх сприйняття і опрацювання навчальної інформації, доцільно враховувати змінні успіху продуктивності - знання, навички, середовище, що сприяє навчанню та мотивації до навчання. Відсутність лише однієї з цих змінних може значимо впливати на продуктивність навчальної роботи.

Незалежно від того, чи студенти соціально дистанційовані, перебуваючи за моніторами вдома, або ж в аудиторії, емоційне благополуччя їх є першочерговою турботою педагогічних працівників. Навчальний план може бути ущільнений. Прогалини в навчанні можуть бути заповнені. Але емоційну травму подолати важче.

Продуктивність навчальної діяльності студентів

знання	навички	навколишнє середовище	мотивація	продуктивність
прогалини у знаннях	навички	навколишнє середовище	мотивація	тривожність
знання	недостатні навички	навколишнє середовище	мотивація	розчарування
знання	навички	несприятливе навколишнє середовище	мотивація	загнаність
знання	навички	навколишнє середовище	відсутність мотивації	апатія

Розглянемо розвиток соціально-емоційних навчальних компетенцій: самосвідомість, самокерування, соціальна обізнаність, навички відносин та відповідальне прийняття рішень.

Коли ми виховуємо самосвідомість студентів і здатність до самоуправління, то маємо включати в цю роботу вивчення неявних упереджень і звичок. Студенти, які здатні осмислити набуті несвідомі переконання, звички, чи приносять вони користь, чи ж ні, здатні розвивати культурну грамотність. Вони можуть розробити свій ідеальний персоналізований навчальний простір з урахуванням своїх аудіовізуансових, кінестетичних та інших потреб. Вони можуть прототипувати свої конструкції і представити їх як проєкт для перегляду іншими, а потім обмінятися зворотним зв'язком щодо своїх концепцій. Доцільно запропонувати студентам дослідження проблеми спільноти, яку вони могли б вирішити.

З цією метою в розробленні smart-комплексів навчальних дисциплін проєктується середовище творчої самореалізації. Студентам пропонується керівництво для збору доказів їхнього зростання (або опанування навчальних цілей навчання).

Як бачимо, студенти тоді зможуть ефективніше самореалізуватися, якщо на шляху до опанування певним навчальним предметом вони матимуть освітні агентства, знатимуть темп, час і місце свого навчання. Чим відкритішим і досконалішим буде наше мислення, тим ефективніше в

сучасних освітніх обставинах зможуть розвиватися навчальні спільноти.

НАВЧАЛЬНА ЦІЛЬ	Доказів	Розуміння
Я можу дати і отримати конструктивний зворотний зв'язок.	Я сказав... Я чув...	Так що йти вперед ...
Я можу визнати, коли аспекти моєї особистості ускладнити для мене розуміння інших людей або ситуацій.	Я відчув ...	Через це...
Я можу використовувати технології для підключення, співпраці та навчання з іншими людьми.	Я створив...	Тепер я розумію ...

Висновки. Отже, використання відкритих освітніх ресурсів дає змогу істотно розширити освітнє середовище, забезпечити формування й використання відкритого освітнього контенту всіх споживачів інформації, що дає додаткові можливості для розвитку ключових компетентностей замовників освітніх послуг і стейкхолдерів здійснювати безперервний професійний розвиток фахівців упродовж життя, а також доступність в отриманні знань, відповідність запитам і потребам особистості та суспільства.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ – УМОВА СУЧАСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Кононенко Андрій,

*начальник науково-організаційного відділу
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України, к.п.н.*

Одним з найбільших відкриттів минулого століття було створення комп'ютера, який був потужним стимулятором для розробки та застосування інформаційних технологій для появи промисловості, машинобудування та цифрових перетворень, що стають дедалі відчутнішими при зміні способів спілкування, реклами та управління у всіх сферах діяльності людини. У транспортній галузі активними учасниками є інвестори, дизайнери, виробники слюсарі, ремонтники, торговці машинами, матеріалами, керівники та залучені до машинобудівництва брокери, спеціалісти та інженери. Всі ці зазначені фахівці досі працюють без необхідної гарної ІТ-координації їх

ефективної діяльності, що не відповідає сучасним вимогам транспортної галузі, перед машинобудівниками все більше постають вимоги щодо використання ІТ-можливостей [1; 2].

В умовах сьогодення, застосування ІТ [3] та цифрових технологій – є умовою трансформації в транспортній галузі, як однієї із структурних галузей в нашій економіці, що може бути двигуном для сталого розвитку країни, взаємодії з Європейським Союзом та цифрової трансформації, відповідно до умов Європейського Парламенту. Директиви, що стосуються цифрової політики в галузі транспорту, визначення цифрового контенту та цифрові послуги мають регулюватися на рівні державного управління галуззю Транспорту. Україні, доведеться витримати довготривалий шлях, щоб мати можливість конкурувати на світовій арені з критеріями впровадження цифрової ери. Нам здається, що в державі мають бути [2]:

центри електрифікації машинобудівної галузі;

- низка добре розвинених та конкурентоспроможних ІТ-компаній, що створюють програми для оцифровки бізнесу транспорту та електронної транспортної та логістичної комерції;

- сучасні ІТ-дизайнерські транспортні компанії, які використовуватимуть спеціальні програми, такі як 3D, CAD/CAM, Auto Cad, CADAM та сучасні програми для проєктування ArchCad, Revit, Rhinoceros, Sketchup;

- умови впровадження електронної співпраці на етапі проєктування моделей та діагностичних процесів;

- наукові центри реалізації навчальних вебінарів «Цифрова трансформація галузі Транспорту».

Переваги оновленої машинобудівної галузі: використання цифрових технологій «інжиніринг»; контроль кількості машинобудівних матеріалів у проєктах створення та дизайнерського бачення «новітнього транспорту»; можливості суттєвих інвесторів; управління та контроль постачання необхідних матеріалів та обладнання в умовах реального часу та дотримання графіку запланованих поставок; використання безпілота для контролю якості внутрішніх та зовнішніх транспортних робіт; контроль постачання та забезпечення раціонального використання фінансових ресурсів машинобудівних корпорацій. Саме це, на наш погляд, полегшить прийняття транспортних рішень: інвестор, підрядник та інженер проєкту на всіх етапах проєкту дослідження, проєктування та впровадження елементів машинобудівної галузі [2], а також розподіл ризиків.

Фахівці в процесах проєктування, виробництва та машинобудівництва, усе більше відчують необхідність освоєння та застосування цифрових перетворень в галузі транспорту. Вважаємо за потрібне наголосити, якщо державні підприємства транспорту хочуть успішно вийти на міжнародний ринок, а також перемогти в державній закупівлі для реалізації транспортних проєктів, що фінансуються іноземними інвесторами, та забезпечити успішний розвиток галузі та економіки України, то вони мають суттєво змінити підхід до цифровізації та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Кононенко, А.Г. Інформаційні технології для формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у професійно-технічних навчальних закладах. / Методичні рекомендації. – Київ. - Міленіум, 2017. –84 с.
2. Кононенко А. Г. Інформаційно-комунікаційні технології в системі професійної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у ПТНЗ / А. Г. Кононенко // Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи: зб. наук. пр. / [Ред. кол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. – Вип. 6. – К. : «НВП Поліграф сервіс». – С. 230-238.
3. Makarenko, L., Slabko, V., Kononenko, A., Musorina, M., Smyrnova, I. (2020). Pedagogical aspects of ensuring the efficiency of education of Applicants of higher education institutions of Ukraine in the process of research of technical disciplines. Journal of Critical Reviews , 7 (13), 116-118.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Тетяна Криворот,

*старший науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних
ресурсів Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, к.п.н.*

Цифрова освіта є важливим питанням стратегії навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Використання цифрових технологій в освітньому процесі дає змогу розширити можливості навчальних курсів, які можуть мати змішану або онлайн-форми.

За останні роки цифрові технології радикально змінили всі аспекти життя, включаючи комунікацію, робочі місця, освітнє середовище. Прикладами цифрових технологій є:

- смартфони (всі учні ЗП(ПТ)О володіють смартфонами, а цифрові технології урізноманітнюють їхні споживчі можливості);
- електронні книги (цифрова альтернатива традиційному друкованому посібнику, що дає учням змогу отримувати вільний доступ до навчальних матеріалів і звільняє від необхідності носити з собою багато громіздких навчально-методичних посібників);
- комп'ютери (ноутбуки, планшети – компактні, потужні, можуть виконувати безліч завдань);
- принтери (не варто забувати про 3D-принтери, які представляють як нові можливості, так і виклики);
- цифрові камери (цифрові зображення та відео дуже просто зберігати, упорядковувати, редагувати, надсилати електронною поштою);
- робототехніка (цифрові роботизовані технології удосконалюються і набувають широкого застосування, використовуються на виробництві для важких або небезпечних завдань, а роботодавці хочуть

бачити працівників із навичками роботи з комп'ютером та програмним забезпеченням);

- цифрове телебачення (цифрові технології покращили якість зображення та звуку, з'явилася можливість передачі відео-онлайн);

- онлайн-трансляція відеоресурсів (використовується для перегляду відео в інтернеті, для спілкування з людьми та організації онлайн-конференцій, онлайн-лекцій, вебінарів, семінарів, тренінгів за допомогою таких програм, як: Skype, Zoom, Proficonf, Google+Hangouts, ClickMeeting, а сайт YouTube дає можливість розповсюдження необхідного відеоматеріалу);

- цифрові аудіозаписи (зручно та швидко передавати аудіо з інтернету або його завантажувати у формі стиснених аудіоформатів, таких як mp3);

- веб-сайти (є одним із найпоширеніших способів доступу до інтернет-середовища, надають різноманітну інформацію, відкривають широкі можливості віддаленого навчання і стають дедалі інтерактивнішими);

- блоги (цифрові технології дали змогу створити регулярно оновлювані веб-сайти, що містять роздуми, посилання на відео та часто супроводжуються коментарями, що забезпечує зворотній зв'язок);

- соціальні мережі (сайти соціальних мереж, таких як Facebook, Twitter, Instagram об'єднують декілька цифрових технологій, що дає змогу користувачам взаємодіяти за допомогою тексту, фото, відео, а також формувати групи, мати онлайн-спілкування).

Отже, навчання в інтернеті з використанням цифрових технологій допомагає зацікавити учнів та вдосконалити підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. При цьому нові технології дають виклик викладачам, адже педагогічний колектив повинен мати відповідну цифрову грамотність для застосування інструментарію цифрової освіти. Навчання співробітників ЗП(ПТ)О для використання нового програмного забезпечення є важливим. Технології мають бути максимально доступними для користувачів, а головне – підвищувати продуктивність праці, тому необхідно налагодити роботу з персоналом щодо підвищення відповідної кваліфікації з метою покращення їхньої спроможності інтегрувати цифрові технології у свої навчальні програми.

Доречним буде впровадження спецкурсу «Цифрові технології в роботі викладача ЗП(ПТ)О», присвяченого застосуванню цифрових технологій в освітньому процесі. Спецкурс має бути орієнтованим на інструментальне та сервісне забезпечення розвитку цифрової та професійної компетентності викладача ЗП(ПТ)О. Завдання спецкурсу: ознайомлення із сучасними цифровими технологіями, які можна ефективно використовувати в освітньому процесі; формування уявлення про можливості мережевих сервісів інтернету для педагогічної діяльності; створення добірки цифрових навчальних матеріалів; розроблення занять із використанням цифрових технологій за моделями змішаного або дистанційного навчання. Спецкурс доцільно створити на базі віртуального середовища Google Classroom, в якому розмістити відповідні відеолекції, презентації, практичні завдання та

інструкції щодо їх виконання, інтерактивні вправи, тести. Система Google Classroom уможлиблює організувати ефективний зворотній зв'язок шляхом налаштування системи повідомлень, задачі робіт, отримання онлайн-консультацій для кожного завдання.

Відтак педагоги легко зможуть створювати індивідуальні, гнучкі навчальні середовища, щоб задовольнити сучасні потреби та стилі навчання учнів ЗП(ПТ)О. Цифрова освіта ефективна та економічно обґрунтована. Звичайно, здобувачі освіти ЗП(ПТ)О можуть використовувати цифрові технології у навчальних цілях самостійно, але це не означає, що вони зможуть повноцінно навчатися без вивладача. Безумовно, цифрові бібліотеки та цифрові ресурси значно розширюють можливості тих, хто навчається, але їм потрібне педагогічне керівництво. Педагог спрямовує навчання, несе певну відповідальність за досягнення необхідного навчального результату. Незважаючи на всі прогнози про інновації в освіті під впливом цифрових технологій, учні і педагоги лише разом зможуть забезпечити реалізацію професійних амбіцій і досягти поставлених цілей у підготовці кваліфікованих робітників. Цифрові технології не є метою, а лише засобом для досягнення результатів освітнього процесу.

ВИКОРИСТАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Олена Акаєвич,

*викладач професійно-теоретичної
підготовки ДНЗ «Хмельницький центр
професійно-технічної освіти сфери послуг»*

Економічні та соціальні зміни у суспільстві сприяють перепрофілюванню ринку праці з фахівця-виконавця на творчого професіонала з високими моральними та культурними цінностями. Сучасний фахівець – це не лише професіонал своєї справи, а й людина, яка прагне особистісного, інтелектуального та творчого розвитку, що формуються в процесі здобуття професійної освіти, розвиваються безпосередньо в процесі професійної діяльності та вирішення конкретних фахових завдань [1, с.14].

Швидкий розвиток ресторанного господарства в Україні, підвищення якості послуг, збільшення асортименту продукції та кількості закладів впливають на вимоги щодо підготовки кваліфікованих робітників. Найбільш конкурентоздатним і затребуваним серед роботодавців є той фахівець, який володіє творчими здібностями і мотивований на самовдосконалення. Сучасні заклади ресторанного господарства потребують мобільних фахівців, які швидко пристосовуються до умов сьогодення, ознайомлені з тенденціями та інноваціями ресторанного господарства, а також мають власну професійну індивідуальність.

Тому основним завданням закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) є підготовка кваліфікованого робітника, який не лише володіє глибокими професійними теоретичними знаннями та практичними вміннями, а й здатний до постійного професійного розвитку. Виникає необхідність в удосконаленні організації навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, адже для формування компетентного сучасного фахівця використання виключно традиційних навчальних форм є недостатнім.

Сьогодні сучасний освітній процес неможливо уявити без інформаційно-комунікаційних технологій, SMART-технологій, комп'ютерної техніки, що використовується поряд із традиційними методами, засобами і формами навчання [2].

Використання SMART-технологій у навчальному процесі професійної підготовки надає змогу педагогічним працівникам досягти позитивних результатів навчання: реалізується можливість опрацювання великої кількості навчальної інформації за менший проміжок часу; збільшується об'єм зорової інформації, яка сприймається учнями, що суттєво підвищує об'єм інформації, яка запам'ятовується, та впливає на ефективність викладання навчальних предметів; використання SMART-технологій залучає майбутніх кваліфікованих робітників до активної діяльності, активізує творчий потенціал здобувачів освіти під час навчання; комп'ютерна графіка та інтерактивні елементи навчального контенту дають змогу розвивати творче мислення; створюються умови для дослідницької роботи в ході якої здобувачі освіти можуть самостійно перевіряти свої гіпотези, теоретично обґрунтовані висновки, встановлювати закономірності між явищами [3].

У сучасному освітньому середовищі існує безліч технологій, які потенційно можна перетворити у потужний інструмент для розширення можливостей навчання і, які належать до так званих SMART-технологій. Наведемо приклади програмних засобів, які можуть бути використані педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О: Google Classroom – це онлайн платформа від Google, безкоштовний для всіх користувачів, включаючи викладачів та здобувачів освіти. До нього можна отримати доступ та увійти з ПК (через веб-версію) або з мобільного телефону, за допомогою додатків для Android та iPhone (iOS). Google Classroom – це онлайн-клас, який допомагає викладачам керувати навчанням та створювати інтерактивні заняття, допомагаючи учням розширювати навчання за допомогою інструментів, доступних в Інтернеті. Google Classroom також має інтеграцію з кількома програмами, орієнтованими на освіту. За допомогою Classcraft викладачі можуть імпортувати дані здобувачів освіти та перетворювати діяльність в місії під час гри. У Quizizz можна ділитися наявними в програмі іграми та перетворювати їх на завдання. Tynker має декілька безкоштовних курсів та засобів навчання, орієнтованих на інформатику.

Онлайн-тестування за допомогою Google Forms можуть використовуватися для проведення як формувального, так і контрольного тестування. Функції сервісу: можливість встановити одну або декілька

правильних відповідей, встановлення відповідностей; запитання або відповідь може мати як текстовий, так і візуальний формат (фото, відео); результати здобувачів освіти відображаються у вигляді зрозумілої статистики (діаграми тощо); швидке переведення результатів у зручний для огляду формат Google-таблиць. Для Google Forms існує зручне і безкоштовне розширення Flubaroo, що дозволяє миттєво аналізувати результати тестування і виставляти оцінки.

Сервіси Google, що використовуються в навчальній діяльності, а саме: поштовий сервіс Gmail, Google Диск до складу якого входять «Google Документи», «Google Таблиці» і «Google Презентації». Blogger – це вебсайт, який складається із записів, завдань та посилання на навчальні матеріали, званих постами, які відображаються у зворотному хронологічному порядку. Блоги зазвичай дозволяють залишати коментарі та посилання для підвищення інтерактивності.

LearningApps один із відомих он-лайн сервісів, що спеціалізується на створенні дидактичних демонстраційних матеріалів, допоможе швидко створити яскраві вправи для здобувачів освіти. За допомогою макетів можна створити такі завдання: на пошук правильної пари, на хронологічну послідовність, класифікації, заповнення пропусків тощо. Також LearningApps призначений для створення інтерактивних навчально-методичних посібників з різних предметів.

Інтерактивна дошка SMART Board представлена у вигляді сенсорного екрану, підключеного до комп'ютера. Зображення на SMART Board передається за допомогою проектора. Одним з найголовніших принципів навчання, що досягається при використанні SMART Board – є наочність. Електронна дошка, взаємодіючи з комп'ютером і медіа проектором, утворює єдиний комплекс, завдяки якому з'являється можливість забезпечення інтерактивної та інформаційно-комунікаційної взаємодії у відповідному середовищі, а також застосування як традиційних, так й інноваційних педагогічних методів навчання.

Zoom забезпечує проведення необмеженої кількості конференцій, зустрічей і вебінарів.

Microsoft Teams центр для командної роботи в Office 365 від Microsoft, який інтегрує користувачів, вміст і засоби, необхідні команді для ефективнішої роботи.

Використання SMART-технологій у підготовці здобувачів освіти ЗП(ПТ)О дозволить активізувати їх пізнавальну діяльність; розвивати самостійність у процесі навчання, обирати індивідуальний темп засвоєння навчального матеріалу; здійснювати оперативний контроль за рівнем засвоєння знань, формування умінь та навичок; вести статистичний облік за рівнем підготовки кожного здобувача освіти; розвивати комунікативні навички спілкування. Використання SMART-технологій змінює діяльність викладача та здобувачів освіти, впливаючи на характер мислення, мотивуючи учасників освітнього процесу, перебудовуючи систему відносин між ними.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Козяр М.М., Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців: монографія. Львів: «Сполом», 2012. 502 с.
2. Інформаційні технології в навчально-виховному процесі ПТНЗ: посібник [С. В. Алексєєва, І. В. Гириловська, О. Д. Гуменний, Л. А. Карташова, Л. А. Майборода, І. М. Савченко]. – К.: ПІТО НАПН України, 2015. – 255 с.
3. Смарт-технології в Україні і світі. URL: [http // molodi.in.ua/smart-tehnolohiji/](http://molodi.in.ua/smart-tehnolohiji/) (дата звернення 02.03.2021).
4. Майборода Л. А. Комп'ютерне тестування професійних знань майбутніх кваліфікованих робітників галузі зв'язку / Л. А. Майборода // Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи: зб. наук. пр. / [редкол.: В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. – Вип. 2. – 220 с., С. 70-80.

ПЕРСПЕКТИВИ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩУ ОСВІТУ

Владислав Белан,

*молодший науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних
ресурсів Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

Нині розвиток технологічних засобів телекомунікацій і зв'язку, масове поширення та використання мультимедійних комп'ютерних програм створюють об'єктивні передумови для вдосконалення освітніх технологій, а також для впровадження нових форм здобуття освіти широкими верствами населення, зокрема, цифрових і смарт-технологій. Останні є одним із основних напрямів соціального розвитку, заснованого на синтезі освітньої, наукової, технологічної, виробничої та інших практик [1]. Значне зростання смарт-пристроїв, смарт-систем та смарт-технологій допомогло визначити нову сферу дослідження, яка називається «розумне навчання», що пропонує студентам нові підходи, технології навчання, навчальні процеси та навчальні стратегії для оптимізації розподілу отриманих ресурсів і переваг [2]. Крім того, ці технології представляють матеріально-технологічну основу прогресу сучасного суспільства і мають за мету формування нових аксіологічних та нормативних форм організації соціальної взаємодії на різних рівнях за допомогою конкретних інформаційних каналів [3].

Варто зазначити, що смарт-технології дозволяють розробляти революційні навчально-методичні матеріали, а також формувати індивідуальні траєкторії навчання для студентів. Застосування новітніх цифрових технологій набагато спрощує не тільки педагогічну діагностику і спостереження викладача за рівнем і темпом формування знань студентів, але й зворотній зв'язок між студентами й викладачем.

В умовах надзвичайних ситуацій, зокрема пандемії коронавірусу, ці

технології стають невід'ємною складовою освітнього процесу в закладах вищої освіти, адже дозволяють проводити заняття за дистанційною формою навчання, коли фактично зникає можливість їх проводити у традиційний спосіб.

Смарт-технології вже давно впроваджуються в освітній процес таких країн світу, як: США, Велика Британія, Канада, Австралія. Одним із лідерів інтеграції смарт-технологій в освіті вважається Південна Корея, яка з 1996 року почала запровадження електронної освіти. Нині в країні діють 20 кіберуніверситетів, всі послуги в яких надаються за допомогою електронних технологій. Місце і час навчання в таких закладах вищої освіти вибирають студенти. Усього в світі нині налічується більше 43 мільйонів онлайн-студентів [4]. Українська освіта лише поступово почала впровадження смарт-технологій в освітній процес. Згідно з наказом Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 12.07.2012 № 812 суттєвим проривом у напрямку вдосконалення системи освіти та застосування нових технологій в Україні став проєкт «LearnIn – SMART навчання». Він націлений на формування потенційно нового освітнього напрямку та підвищення рівня викладання та навчання.

Перевагами Smart-технологій є те, що вони здатні розвинути творчі здібності студентів, професійні знання, навички комунікації, грамотність у сфері ІКТ; сформувані критичне мислення, інноваційний підхід; удосконалити вміння ефективної співпраці та взаєморозуміння, лідерство, розвиток кар'єри. Щоб відповідати широкому спектру потреб та багатосторонніх уподобань сучасного суспільства, яке є відкритим для глибоких змін на багатьох рівнях, смарт-технології передбачають низку особливостей через культурну специфіку, рівень розвитку освіти, рівень економіки та досліджень. Особливо в останні десятиліття спостерігається феноменальне зростання інтересу до впровадження смарт-технологій як способу досягнення зростання суспільства, зокрема його розвитку й намагання відповідати вимогам часу.

У сучасному контексті, що характеризується прискореним перехідним періодом, в якому домінують складні та глибокі перетворення у всіх сферах діяльності, впровадження розумних технологій відображається, насамперед, у високих ритмах розвитку суспільства. Це спричиняє фундаментальну зміну освітньої моделі, коли виникають нові бачення, які призводять до впливу на якість та ефективність вищої освіти. Оскільки ці кроки не мають завершальної точки, зарахування до безперервної спіралі успіху в сучасній науці вимагає постійного вдосконалення освітнього процесу, особливо на аксіологічному та освітньому рівнях. У даний час на міжнародному ринку існує багато компаній, які пропонують різні розумні технології, надзвичайно дорогі, що задовольняють соціальні потреби – від ринку праці та робочих умов, аж до освіти, охорони здоров'я та розвитку суспільства, для підвищення якості життя. Впровадження смарт-технологій є результатом складної сукупності відносин між компаніями, університетами, науково-дослідними інститутами та іншими допоміжними структурами. Застосування

багатовимірною досвідом з різними ефектами у міжнародній сфері може забезпечити сприятливу основу для розвитку розумних технологій у вищій освіті, яка стане еталоном для сучасного суспільства та для людей.

Використання смарт-технологій робить процес навчання більш динамічним і більш результативним. У цьому процесі є деякі труднощі, але й досягнуто вже багато успіхів. Головний успіх – це інтерес студентів, їх готовність до сприйняття нового матеріалу, потреба в отриманні нових знань і відчуття самостійності в цьому процесі. Смарт-технології дозволяють робити заняття не схожими одне на інше. Відчуття постійної новизни та самостійності сприяє розвитку в студентів інтересу до отримання нових знань [5].

Список використаних джерел:

1. I.B Ardashkin, A.Yu. Chmykhalo, M.A. Makienko, M.A. Khaldeeva, Smart-technologies in higher engineering education: modern application trends. In Proceedings of the International Conference on Research Paradigms Transformation in Social Sciences (RPTSS 2018), The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2018, pp. 57-64.
2. K. Budhrani, Y. Ji, J.H. Lim, Unpacking conceptual elements of smart learning in the Korean scholarly discourse, Smart Learn. Environ., 2018, vol. 5, no. 23, pp. 1-26.
3. I. Lyapina, E. Sotnikova, O. Lebedeva, T. Makarova, N. Skvortsova. Smart technologies: perspectives of usage in higher education, Int. J. Educ. Manag., 2019, vol. 33, no. 3, pp. 454-461.
4. Умное будущее. Реформирование образования повлечет формирование нового общества [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elearningrussia.ru/last/e_learning_2012.
5. Ș. Țălu, New perspectives in the implementation of smart-technologies in higher education. Advances in Economics, Business and Management Research (AEBMR), 138: 253-257 (2020).

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Андрій Волошин,

*викладач спеціальних предметів Навчально-
науковий центр професійно-технічної
освіти НАПН України*

Нині нагальною є необхідність побудови незалежної України за європейськими вимогами. В першу чергу – це створення належних умов для виховання, навчання та всебічного розвитку молоді, у тому числі майбутніх фахівців автомобільного транспорту. Досягти цього можливо шляхом цілеспрямованої діяльності закладів освіти технічного спрямування, стратегічними завданнями яких є модернізація освіти - найважливішої ланки виховання майбутніх фахівців, формування освіченої, творчої особистості, піднесення освіти в Україні до рівня розвинутих європейських країн. Випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти автомобільного спрямування мають бути готові працювати в умовах постійного оновлення конструкцій і систем з урахуванням світових

тенденцій розвитку транспортних засобів. Це мають бути дієві, конкурентоспроможні робітники з сучасним рівнем професійної компетентності, мобільності, готовності до впровадження нових технологій у автомобільну промисловість. Підвищення рівня підготовки автомеханіків – одна з найважливіших умов підвищення ефективності автомобільного сервісу України на основі застосування прогресивних технологій технічного обслуговування і ремонту, сучасного діагностичного обладнання.

Для покращення змісту теоретичної і практичної професійної підготовки автомеханіків необхідно привернути увагу до тих компонентів, які сприяють формуванню та розвитку самостійності технічного мислення, становленню розумових і практичних орієнтацій здобувачів освіти. Освітній процес підготовки фахових молодших бакалаврів із спеціальності «Обслуговування та ремонт автомобілів та двигунів» складається з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, циклу математичної та природничо-наукової підготовки, а також циклу професійної та практичної підготовки.

Дисципліна «Автомобілі» є однією з основних для формування фахівця автомобільного транспорту, в якій детально вивчається будова і процеси, що відбуваються в агрегатах і системах автомобіля під час його роботи, а також їх взаємодія. Зміст дисципліни «Автомобілі» постійно оновлюється разом із розвитком автомобілебудування.

У Навчально-науковому центрі професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України для вивчення теоретичної інформації про будову автомобілів широко практикується розробка плакатів і плівок для кодоскопів власного виконання з будови і обслуговування автомобілів. Цей підхід викладачеві і здобувачам освіти дозволяє самостійно обрати інформацію, яка буде висвітлена, її об'єм, порядок і розміщення, що забезпечує найбільш продуктивну роботу під час розкриття і вивчення конкретних тем.

Для якісної теоретичної підготовки майбутніх фахівців автомобільного транспорту в центрі, викладачами спеціальних дисциплін розроблені плакати з будови автомобілів за всіма темами навчальної програми. Вони мають бути сучасними, точними і доступними для розуміння. Будь-яка інформація, що потрібна для детального вивчення певного розділу теми, в короткий час може з'явитися на плакаті знову ж у тій кількості і в тій послідовності, яка вважається викладачем необхідною для найкращого пояснення матеріалу з будови автомобіля.

Кваліфікований технік-механік з технічного обслуговування і ремонту повинен уміти управляти та налаштовувати сучасний автомобіль і його системи, адаптуватися до вимог автомобільного сервісу, що постійно удосконалюються. Але ні плівки, ні плакати не дають змоги охопити всю різноманітність особливостей автомобілів, які використовуються на теренах України. Тому під час підготовки здобувачі освіти в Навчально-науковому центрі професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (далі Центрі) користуються посібниками або мануалами з

особливостей будови конкретних автомобілів, двигунів чи агрегатів, які використовуються працівниками автомобільних сервісів України і несуть детальну інформацію про системи конкретної моделі. Не маючи можливості практичного розгляду всіх автомобілів останніх років випуску, здобувач може за допомогою навчально-методичного забезпечення детально дивитися їхню будову. Це дозволяє випускникам бути на достатньому технічному рівні, не відставати від працівників автосервісів, що мають певний досвід роботи.

З метою поглиблення знань здобувачів освіти в Центрі використовується метод проєктних технологій. Групи здобувачів освіти отримують індивідуальні завдання і підбирають необхідну інформацію, формують стислі доповіді і захищають їх прилюдно. Прикладом таких проєктів є навчально-виховний проєкт «Бережись автомобіля» де було досліджено рівень небезпеки від автомобіля, засоби активної і пасивної безпеки на автомобілі, методи мотивації до використання засобів безпеки. Також цікавий проєкт був підготовлений на тему «За чим майбутнє» де групи здобувачів досліджували типи двигунів автомобілів і потім у формі батлу доводили присутнім в аудиторії чия силова установка є кращою і перспективною.

У зв'язку з сучасними умовами виникає таке питання – доступ здобувачів освіти до даної інформації у позаурочний час, коли немає змоги знаходитись у закладі професійної (професійно-технічної) освіти і використовувати, описані вище, підходи у вивченні дисциплін. В умовах карантину і повного локдауну для нас стали доступними тільки дистанційні форми подання інформації.

Для цього на сайті Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України є персональні сайти викладачів. Використання сайту дозволяє оптимізувати освітній процес у позааудиторний час, ефективно організувати самостійну пізнавальну діяльність майбутніх фахівців. Саме з цією метою і створено Інтернет - ресурс «Вебсайти викладачів». Паралельно з фахівцями Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України створюється електронний посібник з будови автомобіля. Зауважимо, що категорія електронних засобів навчання – SMART-комплекси – наразі набуває все більшої популярності серед педагогічних працівників, а також серед самих здобувачів освіти [1].

Презентація (англ. presentation) — це процес ознайомлення слухачів з певною темою. Зазвичай, це демонстрація, лекція чи промова, з метою поінформувати чи переконати когось.

Презентація може містити три компоненти [4]: промова доповідача (те, що доповідач розповідає); слайди (те, що бачить аудиторія на екрані); роздаткові матеріали (те, що роздається учнівській молоді в аудиторії окремо, і містить деталі інформації що презентується). Наприклад, список літератури та інших посилань чи статистичні таблиці.

Часто, щоб допомогти створити і передати зміст презентації

використовуються програми для створення і показу презентацій, такі як Microsoft PowerPoint, Apple Keynote, OpenOffice.org Impress чи Prezi. Сучасні веб-застосунки, такі як Google Docs, SlideRocket та emaze також дозволяють створювати презентації спільними зусиллями кількох географічно розділених людей. Веб-розробники часто створюють презентації як звичайні HTML-сторінки, доповнені скриптом для зміни слайдів [5].

Програма підготовки презентацій – комп'ютерна програма, яка використовується для створення, редагування та показу презентацій на проєкторі на великому екрані. Програма підготовки презентацій дозволяє створювати слайди (кадри) презентації та наповнювати їх вмістом, налаштовувати зовнішній вигляд презентації та можливі візуальні, анімаційні ефекти. Створювана презентація може включати в себе елементи інтерактивності, такі як кнопки для переміщення між слайдами та посилання на вебсторінки [2]. Програми для створення мультимедійних презентацій дозволяють використовувати в презентації не тільки текстові та графічні зображення, а й аудіо- і відеоеlementи [3].

Список використаних джерел

1. Кононенко А. Г., Масліч С. В. Використання SMART-комплексів у методичній системі сучасних інформаційно-освітніх технологій. Освіта та педагогічна наука. 2020. № 1 (173). С. 37–46.
2. Леонтьев В. П. Персональный комп'ютер. Карманный справочник. — ОЛМА-ПРЕСС, 2004. С. 511-519
3. Редько М.М. Информатика та комп'ютерна техніка. Вінниця. – 2007. ст.413-435
4. Лазарев Д. Презентация: Лучше один раз увидеть! — М.: Альпина Паблишер, 2011. — С. 142.
5. Малкольм Кушнер. Презентации для «чайников». — М.: «Диалектика», 2007. — С. 544.
6. Майборода Л.А. Методичні аспекти використання відеоматеріалів у формуванні інформаційно-технологічної культури майбутніх кваліфікованих робітників / Л.А. Майборода Л.А. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 30 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – 522 с., С. 220-224.

РОЗРОБЛЕННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Марина Добруха,

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

Сучасний стан розвитку освітнього процесу в ЗП(ПТ)О формують не тільки кваліфіковані спеціалісти різних сфер (в нашому випадку фахівці у сфері ресторанного господарства) та директиви Міністерства освіти і науки України, а й вплив таких вагомих чинників, як: карантинні обмеження,

дистанційне навчання, розроблення методики дуального навчання, спілкування людства в інтернеті, плани щодо впровадження постійного дистанційного контролю успішності учнів тощо. Тож виникає нагальна потреба у запровадженні, а перед цим і розробки, різних видів SMART-комплексів, що неодмінно стануть у нагоді під час підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців за дуальною формою освіти.

SMART-комплекс представляє собою інформаційно-динамічну систему навчально-методичного спрямування, що спонукає до розвитку професійних знань і активізації навчального процесу, позитивно впливає на розумові здібності та виховання особистісних якостей [2]. Застосування SMART-комплексу може надати учневі більш глибокі знання з теорії та допомогти віртуально заглибитися у ті професійні навички, які цікаві для нього особисто, що є найефективнішим при дуальній формі навчання. SMART-комплекс дозволяє збагатити навчальний курс майбутніх робітників будь-якої галузі, доповнити його можливостями комп'ютерних технологій і зробити цікавим.

Як бачимо, SMART-комплекс виступає як однозначно позитивний та найбільш вигідний і сучасний спосіб обробки навчальної програми учнями багатьох галузей ЗП(ПТ)О. Але разом із цим постає проблема якісної розробки даної платформи так, щоб її наповненість жодним чином не поступалася очній формі навчання. Передбачається, що у SMART-суспільстві відбувається перехід від традиційної моделі навчання до e-learning, а потім – до SMART-освіти. При цьому змінюється й роль освітніх установ, що призначені не «поставляти знання», а створювати найкращі умови для набуття учнями власного досвіду і навичок. Основою формування SMART-філософії став розвиток технологій Web 2.0, Web 3.0 таких як Facebook, YouTube, Twitter, блоги, які дозволяють створювати власний інтернет-контент. SMART-освіта неможлива без використання відкритих освітніх ресурсів, поняття яких було запроваджено ЮНЕСКО у 1998 році. Web 3.0 сприяє вдосконаленню комунікативних навичок, індивідуальної креативності та можливостей створення власного Web-контенту, а також багатосуб'єктній взаємодії. Користування цими ресурсами надає можливість ділитися розробками з іншими учасниками процесу, а також колективно здобувати знання.

Розробка ідей впровадження SMART-комплексів включає в себе такі складові, як: форма навчання, основні етапи навчання, актуальність представленого навчального матеріалу, впровадження і поєднання із дуальною формою освіти тощо.

Варто зосередити увагу на тому, що особистісно-орієнтована освіта через правильну розробку з примірних окреслень в документах перетвориться в реальну практику навчання і для педагогічних працівників, і для майбутнього кваліфікованого робітника. А якщо учень навчиться усвідомлювати і керувати власними засобами пізнання для перетворення світу і самого себе, то набутий рівень самосвідомості і відповідальності за здійснювані зміни внутрішньої і зовнішньої дійсності неабияк підвищиться.

Таким чином, з кожним роком підготовка кваліфікованих робітників складнішає: змінюється зміст одних та втрачається актуальність інших навчальних дисциплін, з'являються прогресивні засоби та методи навчання, зростають потоки навчальної інформації, яку повинен засвоїти учень. Тож важливість використання SMART-комплексів навчальних дисциплін під час переходу цивілізації до «інформаційного суспільства» ніяк не може бути спростована, а навпаки – її розроблення має поставати першочерговим завданням для закладів професійної (професійно-технічної) освіти при впровадженні дуальної форми освіти.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. ІТ технології в професійній освіті / за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. Вінниця, 2012. – 506 с.
2. Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти / [Пригодій М.А., Гуржій А.М., Липська Л.В., Гуменний О.Д., Зуєва А.Б., Кононенко А.Г., Прохорчук О.М., Белан В.Ю.]. – Житомир: «Полісся», 2019. – 255 с.
3. Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник / [О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський та ін.]. – Житомир: «Полісся», 2018. – 160 с.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ НАВЧАННЯМ ЯК СКЛАДОВА SMART-КОМПЛЕКСУ

Катерина Довгополик,

*аспірант, викладач кафедри математики,
інформатики та інформаційної діяльності
Ізмаїльського державного гуманітарного
університету, м. Ізмаїл*

Активна цифровізація суспільства набуває особливого значення при впровадженні SMART-комплексів в освітню діяльність. Науково-педагогічні кадри Ізмаїльського державного гуманітарного університету (далі ІДГУ), а саме: викладачі кафедри математики, інформатики та інформаційної діяльності, в рамках договору про співпрацю з Інститутом професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (далі ІПТО НАПН) (директор д.п.н., проф. Радкевич В.О.), спільно з науковцями Інституту досліджують проблематику впровадження SMART-комплексів та електронних освітніх ресурсів у інформаційне освітнє середовище закладу освіти. Науковці Інституту Гуржій А.М., Кононенко А.Г., Лузан П.Г., Радкевич О.П. та ін. проводять лекції, семінари та тренінги для викладачів та здобувачів вищої освіти щодо розробки та впровадження інновацій в галузі ІТ, організації освітнього середовища в закладах освіти та впровадження SMART-комплексів. Лабораторія електронних навчальних ресурсів ІПТО, представлена науковцями Гуржій А.М., Гуменний О.Д., Зуєва А.Б., Кононенко А.Г., Криворот Т.Г., Липська Л.В., Лузан П.Г., Пригодій А.М.,

Прохорчук О.М. з 2018 року працює над прикладною науково-дослідною темою «Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної і машинобудівної галузей» [1], що стало підґрунтям для нашого дисертаційного дослідження. Враховуючи, що дослідниками ІІТО НАПН було розроблено низку методичних рекомендацій з розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників [2], ми мали підґрунтя для початку роботи над дослідженням та впровадженням SMART-комплексів у інформаційно-освітнє середовище нашого закладу вищої освіти – ІДГУ.

Науковці Пригодій М., Кононенко А. визначають SMART-комплекс, як взаємозв'язану сукупність нормативних та навчально-методичних матеріалів, що існують в інформаційно-освітньому середовищі закладу освіти та необхідні для ефективного формування компетентностей як програмованого результату засвоєння навчальної дисципліни [3]. SMART-комплекс має статичну, динамічну і середовищну складові, а також надає цілісну інформацію про навчальний предмет з можливістю оперативного доступу до навчального контенту з будь-якого місця, (за умов доступу до мережі інтернет), забезпечує оперативну оцінку навчальної діяльності учасниками освітнього процесу. Дослідники Кононенко А.Г., Липська Л.В., Зуєва А.Б., Прохорчук О.М. визначили склад SMART-комплексу, стверджуючи, що до нього входять такі загальні модулі, як система управління навчанням, навчальний контент та авторські засоби. Вони визначають «Систему управління навчанням» (СУН), як систему управління освітнім процесом, застосовуваним з метою розробки, адміністрування та розповсюдження онлайн-матеріалів на платформах зі спільним доступом. СУН використовують як середовище для розміщення авторських засобів навчання SMART-комплексу (онлайн-підручників, відеоматеріалів, тестів, тренажерів, презентацій та ін.), актуальними вважаються системи Moodle, Google Classroom, iSpring Online, Blackboard та ін [4].

Зарубіжні науковці Berking P. and Gallagher Sh., стверджують, що сучасні СУН виконують безліч функцій, серед яких централізація та організація всіх освітніх функцій в єдину систему, захист від несанкціонованого доступу до освітнього контенту, доставка оновленого змісту та досвіду на вимогу здобувача, управління оцінками, збір, відстеження та зберігання оцінки даних результатів, відстеження прогресу за заздалегідь визначеним набором навчальних цілей і вимог та відстеження курсів для використання та ін. [5].

До того ж, варто зважати на стрімкі зміни в системі освіти у світі під час пандемії коронавірусу SARS-CoV-2, що змушують педагогів та здобувачів досить швидко опановувати ті форми роботи, які нещодавно були невідомі або мало використовувались. Саме тому, широкого розповсюдження набули такі СУН, які мають можливість синхронізуватися з будь-яким пристроєм і дозволили застосовувати нові підходи та формати роботи зі здобувачами освіти. В свою чергу, науковці Кононенко А., Макаренко Л, Слабко В., Смирнова І., зазначають, що для того, щоб досягнути

максимального залучення здобувачів до освітнього процесу, педагог має застосовувати ресурси, які дали б можливість оновлювати освітні матеріали, СУН тощо, додаючи або видозмінюючи навчальні модулі, що забезпечує безпечне, надійне та гнучке існування інформаційно-освітнього середовища закладу освіти, в нашому випадку середовища ІДГУ [6].

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, відповідно до Положення про організацію дистанційного навчання, використовує дві можливості реалізації систем управління навчанням: Moodle та Google Classroom. У якості забезпечення, контролю та реалізації СУН, нами було обрано Moodle - освітня платформа, призначена для надання викладачам, адміністраторам та здобувачам освіти єдиної надійної, безпечної та інтегрованої системи для створення персоналізованого інформаційно-освітнього середовища. Зазначимо, що дане спеціалізоване програмне забезпечення надає можливості створювати курс з певного предмету, розділений на модулі, що містять завдання, теоретичні блоки, автоматично генерує тести запитів із попередньо створених блоків та з підтримкою відстеження прогресу здобувачів. Moodle відповідає стандарту SCORM (Sharable Content Object Reference Model - модель взаємодії розповсюджуваних об'єктів інформаційного вмісту), розробленому для систем дистанційного, електронного навчання [7].

Щоб не порушувати структуру та роботу реалізації СУН, мати чітку і правильну статистичну звітність, адміністрування Moodle в ІДГУ покладено на Центр інформаційних технологій, а самі науково-педагогічні працівники наповнюють освітній контент. Вважаємо, доцільним використання СУН Moodle, як основи для розміщення SMART-комплексу навчальної дисципліни, компоненту освітньо-професійної програми. Так от, використовуючи наявний досвід науковців ІПТО НАПН України у сфері розробки та впровадженні SMART-комплексів проводимо розробку та впровадження SMART-комплексів до інформаційно-освітнього середовища Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ІПТО. Науково-дослідна лабораторія електронних навчальних ресурсів. URL: <https://ivet.edu.ua/labs/ee-res>
2. Репозитарій продукції НДР "Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти" (2018-2020 pp.) URL: <https://ivet.edu.ua/repozytarii/produktsiia-ndr/309-products-0118u003223>
3. Пригодій М. Аналіз стану підготовки педагогічних працівників до використання SMART-технологій в освітньому процесі. Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy. 1(18) 2019, с. 137-142
4. Липська Л. В., Зуєва А. Б., Прохорчук О. М. та ін. Методичні рекомендації з розроблення SMART-комплексів для професійної підготовки кваліфікованих робітників будівельної галузі. Житомир: «Полісся», 2019. 76 с.; ілюстр.
5. Berking P., Gallagher Sh. Choosing a Learning Management System. ADL Instructional Design Team. 4 November 2016 <https://qrisnetwork.org/sites/default/files/conference-session/resources/210ChoosingAnLMS.PDF>

6. Makarenko, L., Slabko, V., Kononenko, A., Musorina, M., Smyrnova, I. Pedagogical aspects of ensuring the efficiency of education of applicants of higher education institutions of Ukraine in the process of research of technical disciplines. Journal of Critical Reviews, 2020, 7(13), pp. 116–118

7. Kraveva R., Sabani M., Kravev V. An Analysis of Some Learning Management Systems. International Journal on Advanced Science Engineering Information Technology. Vol.9, No. 4. 2019, p. 1190-1197

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧІВ АГРАРНИХ КОЛЕДЖІВ

Альона Зуєва,

*докторантка Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України, к.п.н.*

Технологічний підхід до розвитку інформаційно-технологічної культури викладачів аграрних коледжів дає змогу враховувати і застосовувати в їхній професійній діяльності сучасні цифрові агротехнології. Технологічний підхід забезпечує запровадження інновацій у професійній діяльності викладачів.

Методологічні основи технологічного підходу в педагогіці та професійній освіті розробляли ряд учених, а саме: Л. Андерсон, В. Беспалько, В. Гузеєв, І. Зязюн, Т. Ільїна, М. Кларін, О. Коваленко, О. Пехота, Є. Полат, Г. Пономарьова, О. Савельєв, Г. Селевко, С. Сисоєва, Н. Тализіна та ін.

Поняття «технологічний підхід» логічно впливає з поняття «технологія». У «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» технологія (з грецьк., *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – поняття, вчення) – це «...спосіб реалізації людьми конкретного складного процесу шляхом розділення його на систему взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються більш-менш однозначно і мають за мету досягнення високої ефективності (за І. Богдановою)» [1, с. 187].

Спочатку технологічний підхід застосовувався до процесів і явищ промислової сфери. Але із середини ХХ століття його почали переносити і на процеси, що відбувалися в освіті. Саме технологічний підхід «...виступає як концентроване вираження досягнутого рівня розвитку, впровадження наукових досягнень у практику, важливий показник високого рівня професіоналізму діяльності» (за Г. Селевком) [2, с. 24]. Г. Селевко вважав, що технологію необхідно розуміти як метапредметну науково та практично обґрунтовану систему діяльності, яка здійснюється людиною з метою перетворення навколишнього середовища, виробництва матеріальних чи духовних цінностей[2].

Педагогічна технологія (за І. Прокопенком) – це «...мистецтво учіння, яке виступає як системний метод створення, використання й визначення всього процесу викладання й засвоєння знань із врахуванням технічних і

людських ресурсів у їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти» [3].

За В. Беспальком, педагогічна технологія – «...сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання й виховання, що дають змогу успішно реалізовувати поставлені освітні цілі, а також як проєкт педагогічної системи, реалізований на практиці» [4, с. 78].

У «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» дається таке визначення: «Педагогічна технологія – це сукупність психолого-педагогічних установок, що складають спеціальний підбір та компонування форм, методів, засобів, прийомів, виховних засобів, за допомогою яких забезпечується можливість досягнення ефективного результату в засвоєнні учнями знань, умінь, навичок, у розвитку їхніх особистих властивостей та моральних якостей (за Б.Т. Лихачовим). Отже, в основі поняття «педагогічна технологія» лежать процеси конструювання, моделювання, прогнозування, проєктування, програмування, тобто процеси упорядкування педагогічного середовища» [1, с. 132].

Ознакою педагогічної технології є розроблена науково обґрунтована система раціональних способів досягнення педагогічної мети (за Н. Тализіною). Вона повинна бути системною, структурованою, відтворюваною, ефективною, алгоритмічною (за С. Сисоєвою).

Основними структурними компонентами педагогічної технології є концептуальний компонент, змістовий і процесуальний. У процесуальному компоненті здійснюється безпосередня реалізація педагогічної технології: застосування способів організації процесу розвитку інформаційно-технологічної культури викладачів аграрних коледжів; методів і форм розвитку інформаційно-технологічної культури; управління процесом засвоєння нового матеріалу викладачами; діагностики рівнів розвитку їхньої інформаційно-технологічної культури.

Узагальнимо: технологічний підхід привносить у професійну освіту загалом, і в процес розвитку інформаційно-технологічної культури викладачів аграрних коледжів зокрема певні характерні властивості. Такими властивостями є: постановка мети, окреслення кінцевого результату; прогнозування поставлених цілей і шляхів їх досягнення; розроблення інструментів управління процесом розвитку інформаційно-технологічної культури викладачів аграрних коледжів; розроблення алгоритмів досягнення поставлених цілей; визначення і забезпечення умов розвитку інформаційно-технологічної культури; здійснення контролю ефективності її розвитку; діагностування рівня розвитку інформаційно-технологічної культури і порівняння досягнутих результатів із поставленими цілями.

Отже, технологічний підхід є важливим методологічним підходом, реалізація якого дає змогу впровадити сучасні цифрові агротехнології в процес розвитку інформаційно-технологічної культури викладачів аграрних коледжів та підвищить їхній професіоналізм.

Список використаних джерел:

1. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. –

Одеса : Пальміра, 2006. – 272 с.

2. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий / Г. К. Селевко. – в 2 –х т. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

3. Прокопенко І. Ф., Педагогічні технології : навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Харків : Колегіум, 2005. – 224 с.

4. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М. : Изд-во Ин-та проф. образования, 1995. – 336 с.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Тетяна Мавдрик,

*методист Навчально-методичного центру
ПТО у Дніпропетровській області*

У процесі підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників важливим допоміжним компонентом в освітньому процесі стає візуалізація інформації через технологію доповненої (AR) та віртуальної (VR) реальності.

В освітній галузі означена технологія тільки набирає оберти, щоденно завойовуючи популярність як серед викладачів, так і серед здобувачів освіти. Адже за допомогою лише смартфона і встановленого спеціалізованого програмного забезпечення можна доповнити реальний світ певними віртуальними об'єктами.

Сучасні цифрові технології на основі VR/AR реальності дають можливість наочно пояснити навчальний матеріал, в ході уроку сприяють «зануренню» в тему досліджуваного предмета і вносять інтерес у звичайний освітній процес. Формують основні критерії підготовки фахівців такі, як: орієнтація на практичну складову професійної освіти, продуктивність освітнього процесу, посилення концентрації та уваги, пошук інформації, провідна роль практики та самостійної роботи в освітньому процесі, підвищення мотивації, інтерактивність освіти, неперервна та комплексна оцінка навчальних досягнень, покращення розвитку просторових, творчих здібностей та пам'яті.

І хоча в освіті така технологія робить тільки перші кроки заклади професійної (професійно-технічної) освіти вже зіткнулися з низкою проблем, які стоять на заваді їх впровадження, а саме:

- кількість молодих спеціалістів у освітніх закладах не перевищує й 20 %, а це означає, що треба працювати над оновленням методик навчання та підвищенням кваліфікації педагогів старшого покоління;

- професійна спрямованість освітнього процесу та багатовекторність напрямів підготовки: наразі відсутні мобільні додатки, що відображають сучасні технології у сфері гірничої, будівельної галузі, громадського харчування тощо;

- обмеженість ресурсів в освітніх закладах, що ускладнює педагогу проведення таких інтерактивних уроків;

- значна вартість використання вже існуючих додатків та завантаження необхідних моделей для вивчення тієї чи іншої теми з професійно-теоретичної підготовки;

- відсутність методичних ресурсів для створення власних додатків, що відповідно потребує великих витрат часу для вивчення означеного питання.

З метою формування і розвитку сучасної цифрової та інформаційної компетентності методична служба НМЦ ПТО у Дніпропетровській обл. здійснює методичний супровід викладачів інформатики та інформативних технологій ЗП(ПТ)О; проводить дистанційні курси по набуттю інформаційно-цифрової компетентності всіх бажаючих педагогів. На базі НМЦ ПТО діє Мережева академія CISCO, яка допомагає підвищити кваліфікацію у сфері ІКТ. На базі кабінету НМЦ ПТО (м. Кривий Ріг) створений медіаосвітній центр, який обладнаний пристроєм SamTouch, за його допомогою можна перетворити будь-яку пласку поверхню в інтерактивну.

Системна методична робота дає певні результати. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти Дніпропетровщини в освітньому процесі стали більш активно застосовувати цифрові технології. Активізувалася робота з AR/VR-технологій при навчанні професій, де експлуатація реальних пристроїв і механізмів пов'язана з підвищеним ризиком, зі значними витратами, або де складну тему уроку для кращого розуміння корисніше буде візуалізувати.

На сьогоднішній день існує багато підходів до використання цифрових технологій. Нижче приведені приклади застосування педагогами ЗП(ПТ)О тих цифрових інструментів, якими вони користуються під час професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників професій автомобільного та залізничного транспорту, зварювального та гірничого профілю:

Мобільний додаток «Augment» для візуалізації 3D моделей. Цей додаток педагоги застосовують під час віртуальних експериментів при проведенні лабораторних робіт з предметів «Фізика», «Електротехніка». Реальні лабораторні роботи замінюються на роботи у доповненій реальності шляхом розміщення маркерів на лабораторних установах. Цей тип технології використовує камеру та спеціальний пасивний візуальний маркер, наприклад QR-код (quick response code – код швидкого відгуку), який показує запрограмований результат лише тоді, коли сенсор його зчитує. Таким чином здобувачам освіти вдається вирізнити віртуальні об'єкти з реального світу й у всіх деталях розглянути та вивчити об'єкти, дослідити їх та змодельовати ситуації.

Мобільний додаток «Cat® Technology Experience» для навчання машиністів бульдозерів, екскаваторів, автогрейдерів. Здобувач освіти за допомогою смартфона, додатка та мапи віртуальної екскурсії може познайомиться з кар'єрами Криворізького регіону, «переміститися» у Шведський або в інший кар'єр, побачити роботу безпілотної техніки Volvo та

випробувати себе в якості машиніста. Сидячи в кріслі оператора та керуючи спецтехнікою САТ, він отримує повний огляд їзди в кар'єрі на 360 °. Підсилити враження від побаченого можна надягнувши 3D окуляри.

Мобільний додаток «Virtual Welducation Basic» для навчання зварників. Використовуючи камеру смартфона чи планшета здобувач освіти зчитує зображення маркера та отримує інформацію про всі аспекти зварювання. Додаток надає відео, 3D моделювання зварювальних процесів та допомагає отримати базові навички зварювання.

Комп'ютеризовані тренажери-симулятори для навчання зварників «Virtual Welding» фірми Fronius. Використовуючи симулятор Virtual Welding здобувач освіти відпрацьовує навички ручного та роботизованого зварювання. Для забезпечення більш реалістичного уявлення зварювальних робіт рекомендують застосовувати окуляри віртуальної реальності.

При використанні симулятора, можна зробити яку завгодно кількість проходів, без витрачання газів і зварювального дроту, без використання заготовок та зберігаючи електроенергію. У режимі навчання, здобувач освіти, під час зварювання отримує підказки тренажера по техніці виконання зварювання. А у режимі симуляції виставляє сам необхідні параметри та робить зварювання без підказок. При цьому шов відображається на екрані у вигляді графічного 3D зображення. Далі тренажер-симулятор робить аналіз отриманих результатів і вказує на помилки, допущені під час зварювання.

«Soldamatic» є передовим тренер-симулятором. Здобувач освіти знаходиться в максимально реалістичних умовах: в зварювальній захисній масці, з пальником в руці, бачить шов, бачить, як лягає метал, навіть бачить розбризкування металу і чує реальний шум зварювального процесу. Ефективні інструменти симулятора допомагають і самому педагогу, даючи йому контроль над навчанням. Педагог може керувати, контролювати, ускладнювати зварювальний процес.

- Тренажери-симулятори «Kran-Simulator» (крановий) та «ZDSimulator» (залізничний). Використання їх під час професійно-практичної підготовки допомагають майбутнім машиністам баштових кранів та машиністам електровозів відпрацювати первинні навички. Інтерактивна мультимедійна система симуляторів створює віртуальну модель кабіни крану/локомотиву, яка максимально наближена до реальної. Навчить управляти та ліквідувати несправності, які є відображенням дійсних ситуацій, що можуть виникнути на реальному будівництві або на залізничній колії. Відеомодель має тривимірне зображення ділянки, різні маршрути та погодні умови (дощ або сніг). Здобувач освіти може проходити підготовку у форматі імітації денного та нічного часу.

- Комп'ютерна гра Car Mechanic Simulator 2018 (автомобільний симулятор) допомагає майбутнім автослюсарям розглянути будову різних моделей машин; вивчити різновиди автомобільних запчастин та деталей; підібрати необхідний набір інструментів. Формує у здобувачів освіти підприємницьку компетентність – створюючи власний автосервіс. Основна ж ідея гри полягає у відремонтуванні транспортного засобу. Фотореалістична

графіка гри максимально точно відтворює моделі автомобілів, а генератор завдань пропонує безліч варіантів аварійних ситуацій, поломок деталей, їх діагностику та ремонт.

- 3d-відеоматеріали для навчання гірників.

Враховуючи факт встановленого вікового цензу майбутнім гірникам щодо перебування у підземних умовах найкращим інструментом для ознайомлення здобувачів освіти з принципами роботи складних технічних пристроїв є використання навчальних 3d-відеоматеріалів.

Незважаючи на значну увагу до проблематики впровадження у професійну підготовку фахівців демонстраційних матеріалів, питання розробки навчальних 3d-фільмів залишаються не вирішеними. Тому педагоги самостійно розпочали створювати 3d-фільми, використовуючи можливості середовища «Blender». Стартом їхньої роботи став фільм «Буріння шпурів за допомогою бурової установки Boomer S1D». В основу якого покладена реалізація імпортової техніки фірми AtlasCorso, що використовується на підземних горизонтах шахт Криворізького залізрудного басейну.

Цифрові технології внаслідок різноманітності та інтерактивності візуального представлення підвищують мотивацію до освітнього процесу, роблять навчання більш цікавим, насиченим й ефективним. Під час професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників надають здобувачам освіти нові можливості та перспективи, допомагають більш глибоко зрозуміти складні поняття, означення, теореми, властивості, готують до реальних виробничих ситуацій. Означені технології сприяють розвитку самоосвіти, допомагають сформувати ключові, професійні та ІТ-компетентності учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Мельник І., Задерей Н., Нефьодова Г.. Доповнена та віртуальна реальність як ресурс навчальної діяльності студентів/"Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання": матеріали міжнародної науково-практичної конференції (14-19 травня 2018 р, Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: п. Голіней О.М., 2018. –с 657 – с. 61-64
2. http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25746/1/I_Melnyk_Virtyalna_realnist_FITU.pdf
3. Шумило Ю.В., Музика О.Л. Механічні явища тіл через доповнену реальність (Збірник лабораторних робіт з фізики. Механіка) для учнів закладів професійної освіти м. Кривий Ріг 2019 р. <https://cutt.ly/SlrAQJO> <https://cutt.ly/TlrK5FK> - **автомобільний симулятор 2018**.
4. http://tctena.ru/industry_4.0/virtual-welducation - Virtual Welducation: безпечне та економічне навчання зварюванню
5. <https://cutt.ly/ulrLfro> - **відеора Car Mechanic Simulator 2018**
6. <https://learnvirtual.eu/ru/151-tower-crane-simulator> - тренажер «Баштовий кран»
7. <https://www.soldamatic.com/what/> - цифрова система навчання та підвищення кваліфікації зварників

ЗАСТОСУВАННЯ 3D ГРАФІЧНОГО РЕДАКТОРА ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

Ганна Мещерякова,

викладач інформатики та інформаційних технологій Державного навчального закладу «Мирноградський професійний гірничий ліцей»

Нині професійна освіта відіграє важливу роль при підготовці майбутнього кваліфікованого робітника, тому вкрай необхідно використовувати різноманітні методичні засади із застосуванням цифрових технологій. У своїй роботі ми використовуємо один із напрямків впровадження цифрових технологій візуалізацію ідей у 3D вимірі. Тобто, здобувачам освіти, наприклад, груп торгово-кулінарного напрямку, а саме: професії «Кухар; кондитер» необхідно розвивати уяву, мислення та впровадження своїх ідей у кінцевий продукт – страву. Незалежно від того, яка саме це буде страва: гаряча, холодна, закуска чи десерт, здобувачі освіти мають чітко уявляти її та вміти приготувати не тільки за технологічною картою, а й максимально привабливо відтворити її візуально. Тому для кращого втілення своїх ідей під час презентації страв перед подаванням ми пропонуємо здобувачам освіти спочатку змодельовати страву.

На заняттях теоретичного навчання з предмету «Інформаційні технології» під час проведення практичних робіт я використовую 3D графічний редактор. Програмне забезпечення має велике різноманіття інструментів для роботи. Перед тим, як почати працювати з програмою кожен здобувач освіти повинен уявляти зовнішній вигляд страви, яку він планує моделювати. Наступним кроком є використання 3D фігур під час створення об'ємної моделі страви (іншими словами каркасу), що є ключовим етапом, від неї залежатиме повнота розкриття задуму. Не менш важливим кроком є необхідність додавання елементів та кольорового оформлення майбутньої страви. Цей процес є трудомісткий та потребує багато часу. Протягом всієї роботи здобувач освіти може змінювати деякі елементи свого витвору. Під час роботи у 3D графічному редакторі завжди є можливість змінити візуалізацію своєї ідеї. Адже тільки від кухаря залежатиме чи сподобається у майбутньому страва тій особі, що її замовила.

Не тільки від смаку, а й від зовнішнього вигляду, від уміння правильно подавати страву залежить кваліфікаційний рівень «володаря кухні». Особливим є використання 3D графічного редактора у кондитерській справі. Добре підібрані кольори та форма відіграють важливу роль у майбутньому десерті. Кожен відвідувач закладу харчування повинен отримати задоволення не тільки від смакових якостей страви, а й і від її естетичного та привабливого вигляду. Отже, під час приготування їжі та виготовлення кондитерських виробів кухар права на помилку не має.

Метою використання 3D графічного редактора є розвинення креативного мислення та уяви у здобувачів освіти, а також впровадження цифрових технологій в освітній процес для розвитку навичок у майбутнього кваліфікованого робітника. Нині, під час пандемії кваліфікований робітник часто виконує дистанційну роботу та працює за онлайн замовленнями. Тож, щоб задовольнити попит він повинен володіти найсучаснішими методами та способами роботи. Ми вважаємо, що використання 3D графічного редактора допоможе сформувати авторське портфоліо своїх робіт та бути сучасним у професійній діяльності, а майбутній кваліфікований робітник буде конкурентоспроможним на ринку праці.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Світлана Озірна,

*майстер виробничого навчання Київського
вищого професійного училища технологій
та дизайну одягу*

Сучасні ІКТ вимагають від майстра виробничого навчання професійної майстерності впровадження нових підходів до подання матеріалу. Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників у закладі освіти має забезпечувати розвиток професійних знань, умінь і навичок учнів, їх комунікацію, творчість, самовдосконалення, постійну самоосвіту і врешті, інформаційно-технологічну культуру.

В усіх сферах освіти ведуться пошуки шляхів підвищення якості навчання з використанням цифрових технологій. Майстри виробничого навчання у системі професійно-технічної освіти з метою подолання прогалин та з власної ініціативи розробляють необхідні засоби навчання, навчально-методичні матеріали та посібники для учнів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Проблема використання в освітньому процесі ІКТ і МТ, створення на їх базі сучасних засобів навчання нині надзвичайно актуальна. Використання цифрових технологій дає змогу, заощаджувати час, підвищує дієвість навчальних матеріалів. Цифрова інформація вирізняється чіткістю, лаконічністю, доступністю. У процесі роботи з нею учні вчаться аналізувати, висловлювати власну думку, вдосконалюють уміння працювати на комп'ютері і використовувати інформаційно-телекомунікаційні технології. Якщо застосування цифрових технологій добре продумане, заняття буде образним, наочним, цікавим, життєвим, допоможе розвивати в учнів уміння працювати в парах і групах.

Відповідно до різноманітних навчальних завдань, змісту й мети, цифрові засоби навчання можуть бути використані під час пояснення нового матеріалу, чи як елемент поточного повторення, під час окремих занять як наочна опора,

посібник до самостійної роботи, ілюстрація або як засіб повторення, узагальнення та систематизації знань. Відповідно до цього змінюється місце мультимедійної інформації на занятті й методичні прийоми її використання.

Серед величезного різноманіття навчальних мультимедійних засобів можна виділити ті з них, які дедалі більше набувають широкого розповсюдження серед педагогів та майстрів виробничого навчання: мультимедійні презентації, відеофрагменти, навчальні фільми, зокрема системи комп'ютерного тестування, комп'ютерні тренажери тощо. Їх використання майстра виробничого навчання звільняє не тільки від рутинної роботи в організації освітнього процесу, підготовці до заняття, а й дає можливість створювати навчальну базу і формувати сучасний комплекс інформаційно-методичного забезпечення дисциплін професійного спрямування в електронній формі.

З власного досвіду та досвіду роботи у Київському вищому професійному училищі технологій та дизайну одягу можна сказати, що на уроках виробничого навчання використовуються програми та платформи для проведення уроків виробничого навчання як в очному режимі, так і в дистанційному. Наведемо приклади тих програм та платформ, які застосовуються на практиці:

Kahoot.com – це навчальна платформа на основі ігор, яка дозволяє за лічені хвилини легко створювати, ділитися та грати в навчальні ігри чи вікторини. Kahoot найкраще грати в групових умовах. Щоб приєднатися до гри, вам потрібен унікальний PIN-код. Якщо ви ведучий гри, вам потрібен великий екран. Гравці відповідають на власних пристроях, тоді як запитання відображаються на спільному екрані. На додаток до живих ігор, ви також можете відправляти завдання, які гравці виконують у своєму власному темпі - наприклад, для домашнього завдання або дистанційного навчання. Використовується ця онлайн-програма на уроках виробничого навчання для закріплення матеріалу, підведення підсумків та контролю знань. Здобувачі освіти проходять тест в онлайн-програмі «Kahoot». Програма дає миттєвий результат тестування, що прискорює процес оцінювання.

Google Classroom - безкоштовна платформа Google Classroom об'єднує корисні сервіси Google, організовані спеціально для навчання. Нині вона як ніколи актуальна та популярна, адже учням на карантині потрібно вчитися, а Google Classroom має все для того, щоб це забезпечити. Працювати з цією онлайн-платформою почали з 2019 року. Це найпростіший варіант розподілу ролей: викладач – учень. Перший розміщує матеріали, прикріплює файли, створює завдання, решта знайомляться з інформацією, «роблять уроки» і отримують оцінки. За потреби, на кожному етапі додаються коментарі – наприклад, коли завдання потрібно повернути, попросивши доповнити або виправити щось. Дещо складнішим є варіант розподілу ролей: викладач, учень, куратор, адміністратор. Куратори не мають доступу до Класу, але можуть стежити за успішністю учнів, отримуючи всі дані на пошту. Це зручно, насамперед, для класних керівників. Адміністратори переглядають будь-які курси і роботи в домені, додають і видаляють учасників. Google Classroom доступний скрізь, де є інтернет. У Клас можна зайти на комп'ютері в будь-якому браузері, а також з мобільних пристроїв. Google особливо уважно ставиться до

безпеки інформаційного простору: в Класі немає реклами, а всі розміщені матеріали не можуть бути використані в комерційних цілях.

Coggle (ментальні карти) – безкоштовний веб-додаток для відображення інтелекту. Coggle створює ієрархічно структуровані документи, як дерево гілля. Це взаємодіє з іншими спільними редакторами, як-от Документи Google, які надають або лінійний (текстовий документ), або табличний (таблицю) формат документів. Цей веб-додаток на практиці почали використовувати в нашому закладі освіти нещодавно. Він не складний у користуванні і доступний для здобувачів освіти. Застосовується при розробці карток – завдань. Здобувачі освіти, виконуючи завдання, працюють з додатком Coggle.

Використання ментальних карт в освітньому процесі є досить результативним, адже вони допомагають розв'язувати творчі завдання та вдосконалювати вміння роботи з сучасними програмами. За допомогою ментальних карт учні можуть, наприклад, формувати програму туру. Ментальна карта (або карта розуму, карта пам'яті, інтелект-карта) – це діаграма, на якій відображено слова, ідеї, завдання або інші елементи, розташовані радіально навколо основного слова або ідеї.

В основі цієї техніки – принцип «радіантного мислення», що є різновидом асоціативного мислення. Відправним пунктом побудови асоціацій є центральний об'єкт. Подібний спосіб запису дає змогу карті пам'яті необмежено збільшуватися й доповнюватися. Головна перевага ментальних карт – можливість охопити картину в цілому та впорядковано відобразити свої думки. Побудова ментальної карти допомагає розкласти матеріал «по полицях» і запам'ятати його.

Впровадження цифрових технологій в професійній підготовці значно підвищує якість презентації навчального матеріалу та ефективність його засвоєння учнями, збагачує зміст навчально-виробничого процесу, підвищує мотивацію до опанування професією, вивчення дисциплін професійного спрямування, створює умови для більш тісної співпраці між майстром виробничого навчання й учнем. Також вони надають можливість системно використовувати на практиці навчально-педагогічні розробки, що допоможе інтенсифікувати освітній процес у ЗП(ПТ)О та забезпечить перехід від механічного засвоєння знань до оволодіння вмінням самостійно здобувати ці нові знання, реалізовувати ідеї розвиваючого навчання інформаційно-технологічної культури, професійної мобільності майбутнього кваліфікованого робітника.

Список використаних джерел

1. Кадемія М. Ю. Досвід застосування сучасних засобів інформаційно-телекомунікаційних технологій у навчальному процесі ВПУ № 4 м. Вінниці: для педагогічних працівників ПТНЗ, загальноосвітніх шкіл, ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної освіти / М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко. – Вінниця, 344 2006. – 257 с.
2. Кадемія М. Ю. Інтерактивні засоби навчання : навчально-методичний посібник / М. Ю. Кадемія, О. А. Сисоєва. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2010. – 217с.
3. Кравець С. Г. Вимоги до організаційно-педагогічних умов дистанційного професійного навчання. Освітній простір України: наук. журн. 2018. № 13. С. 154–160.

Розділ 4. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Вікторія Кручек,

завідувач лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, д.п.н., доцент

Динамізм соціокультурних перетворень у державі, технологізація, цифровізація та тенденції світової глобалізації увиразнюють потребу суспільства у новому поколінні кваліфікованих робітників, успішність і конкурентоздатність яких детермінується здатністю оперативно оновлювати знання і уміння, впроваджувати енергоощадні та екологічно безпечні виробничі технології, гнучко орієнтуватись у неперервно мінливому інформаційному середовищі. За таких умов посилюється увага до проблеми підвищення якості підготовки майбутніх фахівців у закладах професійної (професійно-технічної освіти) та ролі майстрів виробничого навчання у цьому процесі, їх готовності до неперервного професійного удосконалення, трансляції культурних цінностей, упровадження у навчально-виробничий процес новітніх педагогічних, інформаційно-цифрових та виробничих технологій. Педагогічні працівники є основними агентами змін для забезпечення освітньої відповіді на виклики сталого розвитку.

В сучасних умовах майстер виробничого навчання з одного боку повинен бути готовим до успішного застосування інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на формування базових і професійних компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників, з іншого – забезпечувати випереджувальне опанування учнями змісту професії відповідно до змін у техніці та виробничих технологіях. Водночас, практика професійної школи засвідчує, що майстри виробничого навчання відчують певні труднощі в своїй професійній діяльності через дефіцит психолого-педагогічних знань, неготовність до творчого вирішення педагогічних завдань, недостатню спрямованість на рефлексію своїх професійних дій, несформованість цифрової культури, брак навичок роботи з сучасним обладнанням, що пов'язано, насамперед, з недосконалістю або відсутністю у педагогічних працівників педагогічної освіти, необхідністю розробки ефективних програм і методик післядипломної освіти та невмотивованістю роботодавців щодо надання робочих місць для проходження стажування

майстрами виробничого навчання на виробництві. Гостро постає питання пошуку ефективних шляхів розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання в системі післядипломної освіти, в міжкурсовий період як важливої умови їх успішної професійно-педагогічної діяльності. Є необхідність наукового обґрунтування та цілеспрямованої реалізації організаційно-педагогічних умов розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання. До таких умов відносяться:

1. Формування позитивної мотивації до оволодіння сучасними педагогічними та виробничими технологіями, підвищення професійної компетентності. Мотиви, що є рушійною силою діяльності, формуються під впливом умов життя суб'єкта та визначають напрямок його активності, є стимулом розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання. У ролі мотивів можуть виступати потреби та інтереси, нахили та емоції, установки та ідеали. Йдеться про внутрішню мотивацію до розвитку власної компетентності, прагнення стати професіоналом, коли професійна діяльність є самоціллю, а не засобом досягнення мети. Стимулом при цьому виступає почуття задоволення від діяльності, а результатом – зростання професійної компетентності. Мотивація до професійного розвитку в майстрів виробничого навчання проявляється в посиленні особистої зорієнтованості на професійне зростання та визначається потребами, пов'язаними з перевагами педагогічної професії. Дієвими мотиваторами до удосконалення професійного рівня є професійний успіх і кар'єра, визнання та схвалення результатів роботи, можливості творчого та професійного зростання. У структурі підтримки майстрів виробничого навчання щодо удосконалення рівня професійної компетентності необхідно передбачити їх поетапне залучення у нові види діяльності. Для молодого майстра виробничого навчання – це, перш за все, вироблення індивідуального професійного стилю, для досвідченого – інноваційна діяльність, для майстра виробничого навчання, що має інноваційні продукти професійної діяльності – опанування ролі наставника. Особиста зацікавленість педагогів до професійного удосконалення посилюється шляхом застосування активних стратегій навчання, методів проектного, проблемного навчання, кейс-стаді, інструментів розвитку критичного мислення, проведення тренінгів, майстер-класів, дискусій, засідань «круглих столів» з ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, практичної спрямованості завдань, участі педагогів у експериментальній і дослідницькій діяльності різних рівнів, в роботі творчих груп щодо оновлення навчально-методичного забезпечення професій, змагальницьких заходах, активізації учнівської творчості в напрямі винахідництва і раціоналізаторства.

2. Педагогічне моделювання розвитку професійної компетентності, що уможливорює системне відображення головних характеристик цього процесу розвитку. Моделювання допомагає скоординувати діяльність його суб'єктів – викладачів і слухачів, встановлювати чіткі системні зв'язки, логічну послідовність і взаємозалежність між блоками моделі (цільового, методологічного, змістового, методичного, результативно-діагностичного),

передбачати результат, гарантувати ефективне використання сучасних освітніх методик, технологій і засобів у процесі розвитку професійної компетентності.

3. Оновлення змісту розвитку професійної компетентності на основі компетентнісного підходу. Необхідність оновлення змісту, з однієї сторони, зумовлюється міжнародними освітніми тенденціями і пріоритетами реформування національної освітньої системи в цілому та професійно-технічної освіти зокрема, а з іншої – неготовністю педагогів щодо реалізації цих нововведень у практику. Оновлення змісту розвитку професійної компетентності передбачає зосередження уваги на опануванні педагогами сучасних педагогічних технологій; вивчення кращого педагогічного досвіду і успішних педагогічних практик, підготовку майстрів виробничого навчання до впровадження стандартів П(ПТ)О на компетентнісній основі, організації освітнього процесу у ЗП(ПТ)О на засадах модульно-компетенісного підходу та за дуальною формою навчання, набуття педагогами навичок узагальнення і презентації результатів педагогічної праці, створення навчально-методичного забезпечення з професії; активізації діяльності педагогів щодо впровадження освітніх та виробничих інновацій у навчально-виробничий процес. Разом з тим, проектування та оновлення змісту розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання має відбуватися на основі постійного вивчення соціальних і професійних потреб на освітні та методичні послуги, освітніх запитів педагогів, врахування рівня професійної компетентності педагогічних працівників, орієнтації на задоволення їхніх індивідуальних потреб, зокрема, через організацію навчання на короткотривалих елективних курсах.

4. Створення інформаційно-освітнього середовища, використання технологій змішаного навчання. При запровадженні змішаного навчання ключовою фігурою освітнього процесу стає тьютор, який відповідає за проведення занять із здобувачами та сприяє й допомагає створенню відповідного навчального середовища, зростає роль інформаційно-освітнього середовища як комплексу інформаційних освітніх ресурсів, в тому числі цифрових, сукупності технологічних засобів інформаційно-комунікаційних технологій, систем сучасних педагогічних технологій для здійснення навчально-методичної підтримки неперервного професійного розвитку педагогів. Структурно воно включає як відкриті, так і закриті онлайн-ресурси, а його контент перманентно розширюється і удосконалюється відповідно до змін у освітній галузі та виробництві.

5. Стимулювання до саморозвитку, як свідомого саморегулятивного процесу, який виявляється в прагненні особистості брати відповідальність за власні вчинки, а також у розкритті потенційних можливостей і здібностей, удосконаленні особистісних якостей. Важливим є створення відповідних умов для актуалізації навчальної суб'єктності, прояву суб'єктної поведінки. Основними змістовними характеристиками в структурі саморозвитку є ціннісні орієнтації; особистісні смисли; самооцінка; мотиваційно-вольові компоненти; цілепокладання тощо. Здатність здійснювати самовивчення,

сприймати зовнішні вимоги, трансформувати їх адекватно своєму рівню свідомості та потреб, швидко й безконфліктно пристосовуватись до конкретних умов праці визначає прагнення особистості до розвитку та саморозвитку.

6. Функціонування віртуальної системи неперервної підтримки та методичного супроводу майстрів виробничого навчання в міжкурсовий період та під час стажування, спрямованої на вирішення актуальних для педагога проблем професійної діяльності, що включає діагностику потреб, інформаційний пошук можливого шляху вирішення проблеми, консультації на етапі формування індивідуальних освітніх траєкторій. Особливість процесу методичного супроводу полягає в його спрямованості на посилення позитивних факторів розвитку і нейтралізацію негативних, що дозволяє співвіднести супровід із зовнішніми перетвореннями, сприятливими для підтримки, підкріплення внутрішнього потенціалу суб'єкта розвитку, він моделюється залежно від індивідуальних запитів, потреб, мотивів педагога, його професійних можливостей, сформованого рівня педагогічної майстерності, досвіду.

Узагальнюючи вище викладене, наголошуємо, що охарактеризовані організаційно-педагогічні умови матимуть позитивний вплив на розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання за умови їх комплексного застосування.

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світлана Кравець,

*старший науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного
навчання Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, к.п.н.,*

Результати аналізу законодавчих актів, науково-теоретичних та методичних джерел засвідчують актуальність професійного зростання сучасного майстра виробничого навчання, що декомпозиціюється розвитком його професійної компетентності задля вирішення не тільки освітніх завдань, а має суттєве значення для розвитку економіки держави та становлення особистості як професіонала в обраній професії [1; 2].

На основі аналізу наукової літератури уточнено, що професійний розвиток майстра виробничого навчання у педагогічній діяльності відображається рівнями сформованості професійної компетентності, яка не є сталою категорією, а передбачає системне «нарощування» нових знань і досвіду шляхом самоосвіти, формального та неформального навчання,

стажування, навчання упродовж життя на вищих рівнях освіти (магістратура, аспірантура), сертифікації у межах участі в проектах всеукраїнського на міжнародного рівнів; співробітництва, взаємодії між учнями, педагогами, адміністрацією, управлінськими структурами в освіті, батьками, роботодавцями, закладами освіти, науковими установами, іншими громадськими організаціями тощо.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчують достатній рівень мотивації майстрів виробничого навчання до професійного розвитку. Зокрема, достатньо мотивованими до професійного розвитку є 56% осіб, решта – 29% та 15% характеризуються відповідно високим та середнім рівнем мотивації до професійного розвитку. Результати самооцінювання майстрами виробничого навчання власної готовності до реалізації функції «професійний розвиток», яка за змістом співвідноситься із розвитком професійної компетентності, засвідчує, що із 1056 опитаних осіб 48% мають високий рівень готовності до професійного розвитку; 47%, 5%, 0% – достатній, середній та низький рівні відповідно.

Таким чином, постає необхідність обґрунтування технології розвитку професійної компетентності відповідно до сучасних процесів реформування професійної освіти, змісту сучасних моделей педагогічної освіти, потреб особистості майстра виробничого навчання, потреб особистості здобувача освіти, соціокультурних особливостей та викликів економіки.

Алгоритм проектування технології розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання включає: науковий, змістово-процесуальний та результативний аспекти, які передбачають відповідно: визначення та дотримання цільових орієнтирів, завдань, методологічних засад, принципів професійної освіти; моделювання змісту, форм та методів розвитку у майстрів виробничого професійної компетентності; проведення діагностики рівня сформованості професійної компетентності майстрів виробничого навчання на основі самоаналізу та методик, адаптованих у педагогіці й психології. Уточнено, що технологія розвитку професійної компетентності майстра виробничого навчання – це організований психолого-педагогічний процес, який ґрунтується на наукових підходах і принципах, процесуально реалізовується на основі інноваційних форм, методів, технологій навчання, а також шляхом самоосвіти та гарантує досягнення результату – професійний розвиток особистості педагогічного працівника [4].

На основі уточнення факторів розвитку професійної компетентності майстра виробничого навчання пріоритетними серед запропонованих є такі: участь майстрів виробничого навчання у науково-практичних конференціях, методологічних семінарах, професійних конкурсах, освітніх виставках тощо (27,6%); наявність системи стимулювання (26,3%) та мотивування (23,6%) професійної та самоосвітньої діяльності майстрів виробничого навчання у ЗП(ПТ)О; практична орієнтація освітнього процесу, зв'язок з роботодавцями, соціальними партнерами, організація навчання на виробництві (23,1%); функціонування системи підвищення кваліфікації, стажування на

підприємствах, вивчення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду (20,8%) та ін. Ці фактори у контексті дослідження стали основою визначення організаційно-педагогічних умов, що забезпечують управління функціонуванням технології розвитку професійної компетентності майстра виробничого навчання, впливають на процес розвитку досліджуваного явища, дають змогу ефективно керувати, здійснювати цей процес відповідно до завдань, із застосуванням обраних форм, методів, прийомів, технологій, дотримання яких забезпечує досягнення поставленої мети.

Результати констатувального етапу експерименту щодо уточнення етапів саморозвитку професійної компетентності майстра виробничого навчання засвідчують, що пріоритетними є: мотиваційно-стимулювальний, діяльнісно-результативний, змістово-діагностичний, пізнавально-проектувальний етапи. Означені етапи саморозвитку професійної компетентності майстра виробничого навчання забезпечують логічну організацію процесу саморозвитку професійної компетентності майстра виробничого навчання; зорієнтовані на конкретні завдання; характеризуються чітким визначенням форм, методів, технологій; передбачають можливість поетапної діагностики.

Методичний супровід розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання забезпечується в умовах інтравертної педагогічної системи (вивчення позитивних практик педагогічних працівників (наставників); самоосвіта; участь в роботі методичних комісій, шкіл наставництва, молодого викладача/майстра виробничого навчання; обмін досвідом, взаємовідвідування, взаємодопомога, організація методичних семінарів майстер-класів, участь в науково-практичних заходах; упровадження особистісно-розвивальних, проєктних, практико-орієнтованих, ігрових; цифрових (дистанційних); тренінгових технологій тощо) та екстравертної (відкритої) педагогічної системи (комплексна інтеграція освітнього процесу з організаційно-технологічними процесами виробництва в умовах налагодженого соціального партнерства між закладом освіти та підприємствами; виробничі технології; ресурси державно-приватного партнерства; дуальна форма здобуття освіти; підвищення професійної та освітньої кваліфікації; стажування на виробництві; сертифікація, конкурси фахової майстерності тощо) [3].

Технологія розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання та змістове наповнення її структурних компонентів є відкритими для переосмислення, пристосування до нових вимог та пріоритетних напрямів розвитку особистості майстра виробничого навчання, у тому числі і в умовах інтеграції вітчизняної освіти у європейський простір.

Список використаних джерел

1. Кравець С. Г. Професійний розвиток майстра виробничого навчання в умовах модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти / С. Г. Кравець // Актуальні проблеми професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Мат. Всеукраїнської web-конф. (20 травня 2019 р., м. Київ), 2019. – С. 61-65.

2. Кравець С. Г. Професійний розвиток сучасного педагога в контексті реформування професійної освіти / С. Г. Кравець // Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірн. мат. II Міжн. наук.-практ. конф.: у 2 ч. Ч 1 (м. Тернопіль, 11-12 квітня 2019 р) / укладачі: В. Є. Кавецький та ін. – Тернопіль : СМП «Тайп», 2019. – С. 316-320.

3. Кравець С. Г. Розвиток професійної компетентності майстрів виробничого навчання в умовах екстравертної педагогічної системи закладу освіти / С. Г. Кравець // Тенденції розвитку професійної та технологічної освіти в умовах ринку праці. Мат. Міжн. інтернет-конф. молодих учених і студентів (3 квітня 2019 року. м. Глухів), Глухів, 2019. – С. 116-118.

4. Kravets S. A technology for developing professional competencă of vocational training teachers / S Kravets // Scientific Herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy collection of researches: 19h ed. Editorial board: Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine; [V. O. Radkevych (head) et al]. – Vyd. «Polissia», 2019 – P. 80-85. <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/345>

5. Radkevych V., Kravets S., Herliand T., Radkevych O., Kozak A. Modern technologies in the development of professional competence in teachers from professional (vocational) education schools *Journal of Physics: Conference Series, XII International Conference on Mathematics, Science and Technology Education (Icon-MaSTEd 2020)*, (15-17 October 2020, Kryvyi Rih, Ukraine) (*Published online: 19 March 2021*) Vol. 1840 (2021) 012041. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/1840/1/012041/pdf> (DOI 10.1088/1742-6596/1840/1/012041).

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ В ЧАСИ ВИКЛИКІВ ТА ПЕРЕТВОРЕНЬ

Халіда Бахтіярова,

*професор кафедри філософії та
педагогіки Національного транспортного
університету, к.п.н, доцент*

З поняттями «менеджмент» і «менеджер» сьогодні ми зустрічаємось на кожному кроці. Вони входять у нашу лексику, деякі елементи менеджменту ми постійно використовуємо у своїй професійній діяльності. По запевненню класика менеджменту Пітера Дракера: «Рідко, якщо взагалі коли-небудь, який-небудь новий основний інститут так швидко доводив свою необхідність як розвивався менеджмент на початку теперішнього сторіччя». Проте спілкування в освітньому середовищі доводить, що, вживаючи слово «менеджер», більшість викладачів ототожнюють його з образом керівника нового покоління, який використовує у своїй роботі інноваційні методи управління.

Термін «менеджмент» трактується досить широко:

- це сукупність стратегії, філософії, принципів, методів, засобів і форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності;
- соціальний і технічний процес, за допомогою якого використовуються ресурси, відбувається вплив на людську діяльність та здійснюється

- сприяння змінам для досягнення цілей організації;
- процес планування, організації, приведення в дію і контроль організації з тим, щоб досягти координації людських та матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного вирішення завдань;
  - процес, за допомогою якого група людей, співпрацюють, спрямовує свої дії до загальних цілей.

Яке з цих визначень найбільш повне? З певним наближенням до істини можна сказати, що менеджмент – це система планування, організації, мотивації і контролю, необхідна для визначення та досягнення цілей організації.

Особливою галуззю менеджменту є менеджмент в освіті, який має свою специфіку та притаманні тільки йому закономірності. Ця специфіка полягає в особливостях предмета, очікуваному продукті, інструментах та результатах праці менеджера освіти, який здійснює організацію і координацію діяльності колективу на основі врахування об'єктивних закономірностей економіки, соціології, психології, конфліктології тощо, тобто управління на науковій основі.

Щодо проєктного менеджменту (англ. Project management), то це професійна діяльність, в основі якої – поєднання найсучасніших наукових знань і технологій з практичними навичками формування спеціальних умінь передбачати, аналізувати та обирати оптимальні шляхи реалізації проєктів навчання. Усі ці вміння формуються в процесі професійної підготовки, яка здійснюється у закладах фахової передвищої та професійної(професійно-технічної) освіти.

Сьогодні у сфері професійної(професійно-технічної) освіти намітилися певні позитивні зрушення: підготовлено Проєкт Закону України «Про професійну освіту», є старт Програми Європейського Союзу та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі, Естонії щодо підтримки реформи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні, вони спрямовані на оновлення обладнання, навчальних програм, підвищення кваліфікації педагогів, на нові міжнародні проєкти, зокрема в рамках Erasmus+: KA2 CBHE проєкт «New mechanisms of partnership-based governance and standardization of vocational teacher education in Ukraine (PAGOSTE)» (609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-CBHE-SP) в якому бере участь команда Національного транспортного університету.

Водночас, у 2019/2020 рр. у зв'язку пандемію COVID-19, спричинену коронавірусною хворобою Sars-Cov-2, та запроваджені карантинні обмеження, перед системою освіти постали нові виклики. Основним з них стала необхідність швидкого переналаштування освітнього процесу на дистанційний режим. Найбільшої гостроти це питання викликало у процесі підготовки інженерно-педагогічних кадрів, зокрема за спеціальністю 015 «Професійна освіта(за спеціалізаціями)», адже з початком карантину, навесні 2020 року, в Національному транспортному університеті на дистанційну форму навчання були переведені всі здобувачі вищої освіти очної та заочної форми навчання.

У цих складних та неперобачуваних умовах саме проєктний менеджмент дав змогу порівняти можливості різних електронних систем навчання, враховуючи специфіку підготовки на різних факультетах та за різними спеціальностями. Виявилось, що найбільш придатною та уніфікованою для освітньої діяльності є система Google Meet, безкоштовна версія платформи дає змогу створювати відеоконференції до 100 учасників без обмеження в часі, особливо в порівнянні з платформою Zoom, ліміт якої триває лише 40 хвилин. Окрім того, Google слідує за безпекою своєї платформи. Записи відео зустрічей на Google Диску шифруються, а для участі у відео конференції необхідно авторизуватися через аккаунт Google. Система уможлиблює відслідковувати заплановані конференції в Google календарі та заздалегідь повідомляти про них.

Минуло вже більше року з початку карантину в Україні. Це часи викликів, адаптації, споглядання та аналізу. Сьогодні важко передбачити перебіг розвитку пандемії COVID-19 та пов'язаних з нею незручностей в освітньому процесі. У цій ситуації потрібно бути оптимістом, але за будь-яких умов менеджерам освіти необхідно діяти на випередження та бути готовим до нових суспільних викликів, які очікують нас попереду.

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Світлана Заславська,

*молодший науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного
навчання Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, к.п.н., доцент*

Становлення і розвиток безперервної освіти – це початок ХХ століття і донині. У 2000 році схвалено Меморандум безперервної освіти Європейського Союзу, головна мета якого – безперервна освіта – навчання впродовж життя. Наразі цей процес здійснюється із широким застосуванням ІКТ, особливо в період самоосвітньої діяльності педагогічних працівників, а вміння самостійно вчитися потрібно розглядати як певний місток, який з'єднує окремі складові системи безперервної освіти впродовж всього життя.[1]

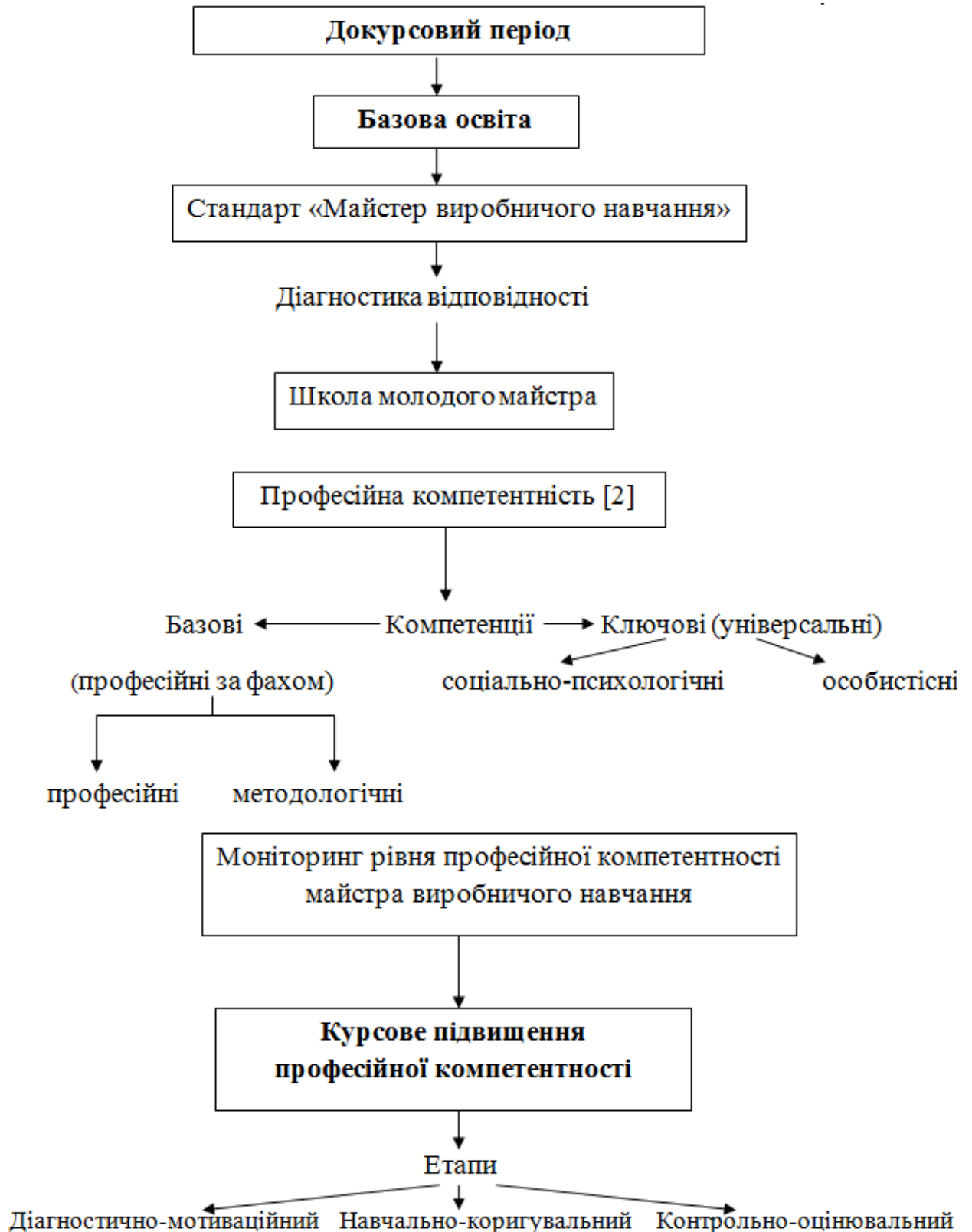
Важливість безперервної освіти підкреслено і в директивному документі Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 р. (схвалений розпорядженням КМУ №419 від 12.06.2019р), який сприятиме, поряд з іншим, професійній самореалізації особи та реалізації принципу навчання впродовж усього життя .

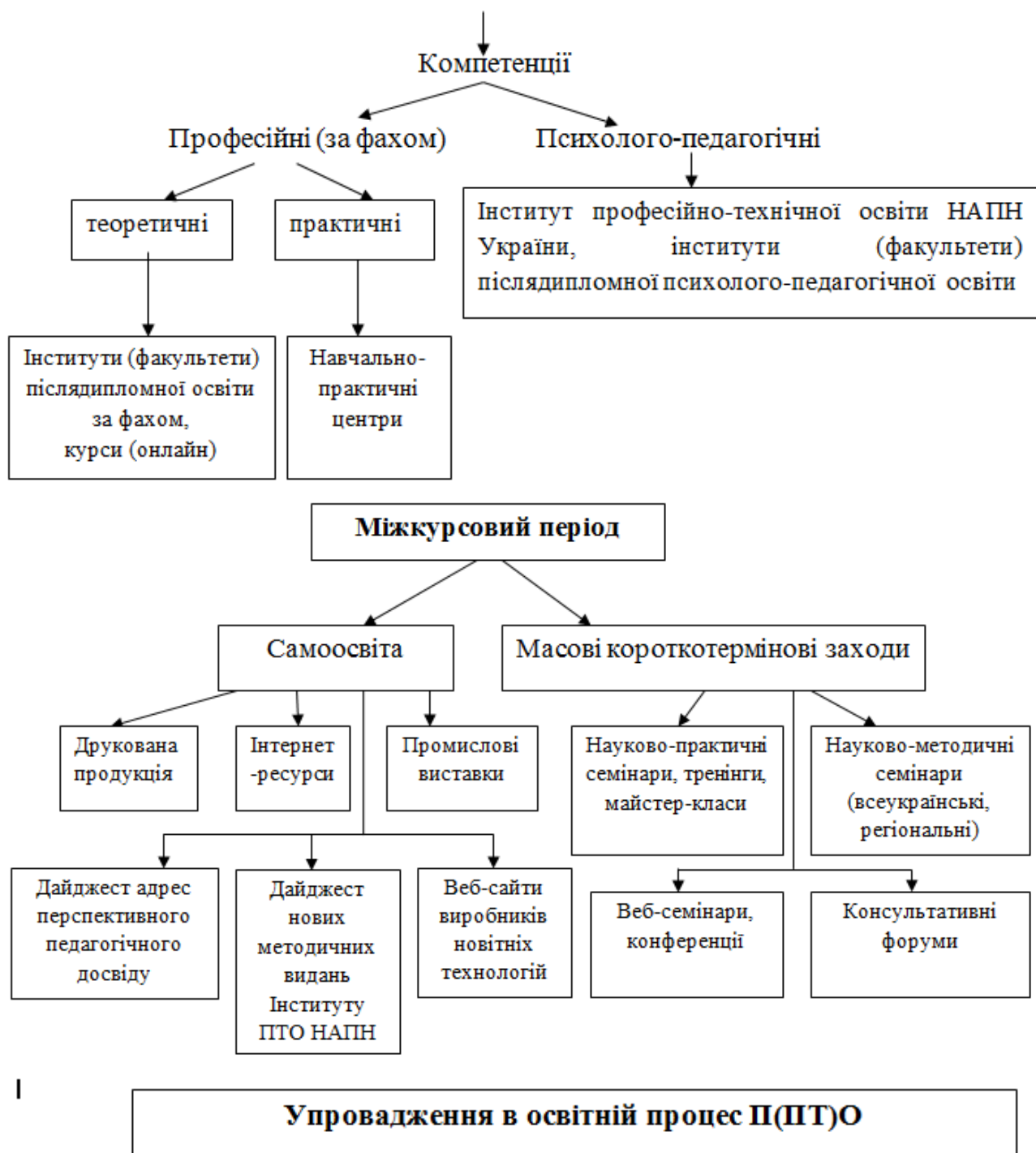
Для забезпечення якості професійної освіти в сучасних умовах необхідна розробка моделей безперервного професійного зростання рівня

компетентності педагогічних працівників, у нашому випадку, майстрів виробничого навчання.

На основі проведених досліджень нами розроблена модель безперервної освіти майстрів виробничого навчання П(ПТ)О (див. Рис. 1 нижче).

Джерело: розроблено автором.

Безперервна освіта – це стрижень професійного розвитку майстрів виробничого навчання, і необхідно створювати умови для їхнього професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Солдатенко М. Самоосвітня діяльність в умовах неперервної освіти / М. Солдатенко // Філософія педагогічної майстерності : зб. наук. пр.; Інститут пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського / редкол. Н. Г. Ничкало [та ін.] – Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – С.92-99.
2. Заславська С. І. Компетентнісний підхід у системі післядипломної освіти / С. І. Заславська // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. Випуск 11 (24). – Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2014. – С. 71–79.

РОЗВИТОК ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Пятничук,

*старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного
навчання Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, к.п.н.*

Рівень розвитку практичної складової професійної компетентності майстра виробничого навчання визначається багатьма показниками.

Наявність професійних навичок і вмінь як показник професійного досвіду з виконання комплексу робіт по професії характеризує практичну здатність майстра виробничого навчання успішно застосовувати набуті знання й уміння при проведенні професійно-практичної підготовки. Зміст цього показника відображає професійні вміння, професійний досвід, професійну поведінку, здатність успішно працювати в закладі освіти. Показник відображає: наявність професійних навичок і вмінь, професійного досвіду з виконання комплексу робіт по професії; дотримання технологічних вимог; виконання якісних і кількісних показників згідно норм; раціональність організації робочого місця; професійне мислення, здатність виконувати професійні завдання в умовах поточного та індивідуального виробництва з необхідністю проектування, вибору виду технології, матеріалів, інструментів тощо; активність і самостійність у виконанні роботи.

Наявність професійних навичок й умінь передбачає вільну орієнтацію в навчальному матеріалі професійно-практичної підготовки, знання суттєвого, головного; точність і дієвість використовуваних знань під час розв'язання практичних завдань; оцінка якості своєї педагогічної праці.

Наявність професійних навичок й умінь уможливорює: чітко визначати і ставити перед учнями мету та завдання їхньої діяльності на уроці; правильно вибирати методи, прийоми, обладнання для реалізації поставлених завдань; систематично здійснювати облік роботи і контроль за роботою учнів; удосконалювати систему стимулів до праці, ефективно їх використовувати.

Наявність професійних навичок і вмінь майстра виробничого навчання безпосередньо впливає на результативність професійно-практичної підготовки учнів та визначає: успішність учнів з виробничого навчання, виробничої практики; рівень професіоналізму учнів; рівень знань і вмінь учнів, продемонстрованих під час підсумкової атестації, державної кваліфікаційної атестації; конкурсів професійної майстерності; інтелектуальний розвиток учнів: здатність систематизувати, узагальнювати і використовувати отримані вміння для досягнення практичних цілей; задоволеність учнів професійно-практичною підготовкою та її результатами, їхнє ставлення до навчання.

Наявність професійних знань є безумовною складовою професійної компетентності майстрів виробничого навчання. Це основне джерело

здібностей та обдарувань людини, необхідна умова їх розвитку[1, с. 137]. Професійні знання формують майстра виробничого навчання як суб'єкта професійної діяльності, оскільки знаходяться в основі всіх інших критеріїв сформованої професійної компетентності. Когнітивні здатності майстра виробничого навчання багато в чому сприяють всебічному і гармонійному розвитку особистості майбутнього робітника.

Знання алгоритмів навчання професії характеризує знання майстра виробничого навчання з технологічної послідовності виконання робіт по професії відповідно до стандарту професійної (професійно-технічної) освіти; матеріального забезпечення професійної підготовки відповідно до кваліфікаційних вимог; показників якості виконаних робіт та їхньої залежності від дотримання технології; навчального, наукового та методичного забезпечення професійної підготовки відповідно до кваліфікаційних вимог;

Уміння оцінювати, та коригувати помилки учнів ґрунтується на знанні стандарту професійної (професійно-технічної) освіти, вимог до рівня знань і умінь з кожної кваліфікації по професії та має на меті виявлення фактичного рівня умінь. Оцінювання навчальних досягнень учнів виконує функції: контролюючу; навчальну; діагностико-коригуючу; стимулюючо-мотиваційну; виховну.

Володіння дидактичними схемами професійного навчання (прийомами навчання) проявляється в умінні майстра виробничого навчання використовувати у професійно-практичній підготовці різні види і типи уроків залежно від етапів формування професійної компетентності учнів: формування первинних умінь; формування складних умінь; удосконалення умінь та формування навичок, комплексного їх застосування.

Комунікативні вміння по встановленню ділових і дружніх зв'язків між суб'єктами освітнього процесу характеризуються культурою мовлення, здатністю до невербального спілкування, що проявляється у здатності майстра виробничого навчання володіти ініціативою у спілкуванні, виявляти активність, небайдуже реагувати на стан співбесідника, мати власний індивідуальний стиль спілкування тощо.

Педагогічний артистизм є показником педагогічної творчості та майстерності майстра виробничого навчання і передбачає його здатність до перевтілення, миттєвого перебудування в нові образи, ситуації за допомогою яскравого, виразного втілення власних почуттів, духовності, любові до учнів та предмета [3]. Як зазначає І. А. Зязюн, «здатність і вміння володіти власними почуттями, використовуючи їх з допомогою техніки і технології фахового вибору для спілкування з людьми, для розвитку і вдосконалення їхньої людяності – чи не найперший показник майстерності актора і педагога» [2, с. 100]. Артистизм передбачає вміння педагога створити власний стиль діяльності, здатність до самоконтролю та саморегуляції, установлення контакту з будь-якою аудиторією, розуміння психіки учнів та їхніх почуттів; здатність співпереживати разом з ними.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / Семен Гончаренко. вид. 2, доп. й випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Зязюн І. А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навч. посібник. К., 1997. 302 с.
3. Поташник М. М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие для учителя. К.: Рад. шк., 1988. С.126-127.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Банасюкевич,

*майстер виробничого навчання Державного
навчального закладу «Подільський центр
професійно-технічної освіти»*

Виклики сучасного суспільства, що стрімко розвивається, нова генерація учнів, які вимагають від педагога іншої ролі та місця у порівнянні з минулим століттям, зміна цінностей та освітньої парадигми спонукають звернути увагу на проблему формування професійної мобільності педагога як інтегрованої якості особистості, що необхідна для її успішної життєдіяльності в умовах сучасного ринку праці. Професійна мобільність виявляється у готовності та здатності до швидкої зміни завдань і видів професійно-педагогічної діяльності, творчої зміни стилю та змісту власної діяльності, планування та здійснення саморозвитку, попередження професійних деформацій та професійного вигорання.

В системі професійної (професійно-технічної) освіти накопичений багатий досвід підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей промисловості відповідно до вимог науково-технічного прогресу. Однак сьогодні ринкова економіка потребує робітників нового типу і може успішно функціонувати, якщо система професійно-технічної освіти здатна готувати кваліфікованих робітників сучасного рівня.

Практика сучасної ринкової економіки свідчить, що саме конкурентоздатність, професійна мобільність, професіоналізм і компетентність фахівця – це ті якості, від яких залежать життєві й трудові успіхи. Виходячи із основних напрямів діяльності, науковці вважають, що компетентний майстер виробничого навчання повинен володіти такими базовими компетентностями:

- когнітивною (професійно-педагогічна ерудиція),
- комунікативною (педагогічний такт, культура спілкування);
- психологічною (емоційна культура);
- риторичною (професійна культура мови);
- професійно-технічною (технології та методики навчання);
- професійно-інформаційною (моніторинг та діагностика навчальних досягнень учнів) (О. Белкін, В. Нестеров);

- освітньо-професійною (здатність до самостійного вирішення освітньо-професійних завдань, уміння самостійно одержувати знання, готовність до змін);
- навчально-пізнавальною (знання та вміння організації цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності, володіння креативними навичками, функціональна грамотність);
- інформаційно-інноваційною (здатність до самостійного пошуку, аналізу та відбору інформації, перетворенню, збереженню та передачі інформації);
- комунікативно-діловою (уміння захоплювати новими ідеями, створювати канали двосторонньої комунікації);
- системно-аналітичною (здатність систематизувати, нести відповідальність, уміння послідовно мислити і діяти);
- корпоративною компетентністю (уміння створювати команду, підтримувати співробітництво, здатність консультувати і будувати партнерські стосунки);
- соціокультурною (здатність взаємодіяти з людьми інших культур, мов та релігій, уміння аналізувати ситуацію на ринку праці);
- організаторською (здатність управляти людьми, уміння розставляти пріоритети, спрямовувати в потрібне русло ресурси, вести діловодство);
- рефлексивною (научуваність, готовність до самоаналізу, саморозвитку, саморегуляції) (Л.З. Тархан).

Базові компетентності є багатофункціональними, оскільки у повсякденній педагогічній діяльності педагогу професійного навчання приходить виконувати величезну кількість професійних, організаційних, соціальних та інших завдань.

Конкуренція на сучасному ринку праці, вимагає від робітника не лише глибоких теоретичних знань, практичних вмінь та навичок, а й швидкої модернізації, креативності, постійного оновлення власного досвіду у виробничій сфері. Саме тому майстрам виробничого навчання необхідно постійно опановувати нові технології, розвивати власне мислення, удосконалювати вміння та навички, щоб заохочувати до активної виробничої діяльності учнів – не як виконавців поставлених завдань, а як творчих особистостей, здатних до активного пошуку й втілення інноваційних технологій виробництва.

Важливе завдання професійної підготовки – наблизити виробниче навчання до реального виробництва. Мета – підготувати учнів до самостійного трудового життя, швидкої адаптації в реальних виробничих умовах, жорсткої конкуренції на ринку праці. В умовах ринкових відносин система виробничого навчання, з одного боку, має швидко реагувати на зміни потреб виробництва в робітниках певної кваліфікації, а з іншого – надати учням можливість навчатися залежно від їх інтересів. Тому на уроках

виробничого навчання майстрами створюються такі ситуації, щоб учні мали можливість творчо підходити до вирішення практичних завдань, самостійно знаходити їх оптимальні рішення.

Основні напрями виробничого навчання— створення умов для оволодіння учнями виробничими процесами, соціально-економічними, науково-технічними та професійними знаннями, передовим досвідом; виховання конкурентноспроможного фахівця, підготовленого до різноманітної діяльності. Критерій професійної підготовленості майбутнього спеціаліста – кваліфікація, а головні її показники – професійна мобільність, володіння декількома професіями, здатність до зміни виду роботи.

Методичні основи формування професійної мобільності майстра виробничого навчання передбачають інтеграцію фундаментальних і спеціальних знань на засадах створення такої системи професійної підготовки, за якої пріоритетними є не вузькоспеціальні знання, а методологічно важливі, тривалого терміну дії, інваріантні знання, що сприяють цілісному сприйняттю наукової картини світу, інтелектуальному розвитку особистості та її адаптації у швидко змінюваних соціально-економічних і технологічних умовах, що забезпечує фахівцю можливість бути конкурентоздатним на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Ващенко А.М. Формування професійної мобільності майбутніх офіцерів у процесі навчання у вищих військових навчальних закладах: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Ващенко Андрій Миколайович.- Одеса, -183 с.
2. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. кандидата пед. наук:13.00.04 / Іванченко Євгенія Анатоліївна.- Одеса, 2005.-181 с.
3. Кожемякіна Н.І. Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Кожемякіна Наталія Іванівна.- Ізмаїл, 2006.- 167 с.
4. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
5. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Ничкало.- К.: Вища школа, 2000.-380 с.
6. Пупышева Е.Л. Профессиональная компетентность будущего учителя как общее условие формирования профессионально значимых личностных качеств / Е.Л. Пупышева // Наука и школа. – 2003. – № 6. – С. 5–8.

ОРГАНІЗАЦІЯ СТАЖУВАННЯ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ КРИВОРІЗЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ГІРНИЧО- МЕТАЛУРГІЙНОГО ЛІЦЕЮ

Марія Вдовиченко,

*методист Криворізького професійного
гірничо-металургійного ліцею*

У вирішенні завдань, що стоять на сучасному етапі перед системою

професійної (професійно-технічної) освіти, одна з провідних ролей належить майстрові виробничого навчання. Від його особистісних якостей, професійного рівня як педагога багато в чому залежить рівень підготовленості й вихованості майбутніх кваліфікованих, конкурентоспроможних робітників. Сьогодні неможливо будувати освітній процес без вдосконалення підготовки самих майстрів виробничого навчання. Професійна підготовка майстрів виробничого навчання має відповідати оновленим вимогам певної галузі виробництва, формувати здатність самостійної взаємодії з динамічним світом педагогічної праці, тобто уміння перенавчатись, підвищувати власну кваліфікацію, професійну майстерність.

Підвищення рівня професійної компетентності майстрів виробничого навчання передбачає навчання за програмою підвищення кваліфікації, участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах та проходження стажування на сучасних підприємствах певної галузі. Стажування майстрів виробничого навчання на передових підприємствах міста проводиться з метою практичного вивчення сучасної техніки і технології виробництва, наукової організації праці, прийомів і методів праці передовиків і новаторів виробництва та на цій основі забезпечити підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Для проходження стажування вони направляються освітнім закладом, як правило, один раз у п'ять років. Але, як свідчить практика і власний досвід, доцільніше направляти майстрів виробничого навчання відразу після появи нової сучасної техніки і технології виробництва.

Результати проведеного педагогічного дослідження показали, що стажування майстрів виробничого навчання доцільно проводити в передових цехах і на кращих ділянках базового підприємства, для якого заклад освіти здійснює підготовку майбутніх фахівців.

Криворізький професійний гірничо-металургійний ліцей підтримує тісні зв'язки із флагманами промисловості: ПАТ «Криворізький залізрудний комбінат», АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «МЕТІНВЕСТ - КРМЗ» та ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг». На цих підприємствах активно проводиться політика технічного переоснащення виробництва. Впровадження високопродуктивної техніки провідних світових виробників дозволяє значно підвищити ефективність виробництва, якість та конкурентоспроможність продукції.

На базовому підприємстві ПАТ «Криворізький залізрудний комбінат» працює понад 50 одиниць сучасної високопродуктивної техніки. Тому здобувачі освіти, які навчаються за професіями «Прохідник», «Машиніст бурової установки», під час проходження виробничого навчання і практики та майстри виробничого навчання під час стажування знайомляться з будовою сучасного технологічного устаткування та вчаться працювати на устаткуванні відомих іноземних фірм: шведської компанії «Atlas Copco» та фінської – «Sandvik». Майстри виробничого навчання, викладачі професійно-теоретичної підготовки проходять стажування в учбово-курсовому центрі комбінату, де знайомляться з новими виробничими процесами та

устаткуваннями шахти.

На АТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат» та ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здобувачі освіти, які навчаються за професіями «Електрогазозварник», «Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування», «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та майстри виробничого навчання знайомляться з технічними характеристиками та будовою промислового обладнання.

Викладачі професійно-теоретичної підготовки беруть участь у розробці та впровадженні адаптованих навчальних програм професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки професій відповідно до вимог професійних стандартів підприємств «МЕТІНВЕСТ». Здобувачі освіти та викладачі мають змогу ознайомитись із оснащенням виробничо-технічної бази підприємства. Для ознайомлення з останніми досягненнями в галузі техніки та новітніми технологіями підприємства практикують у своїй діяльності проведення серій семінарів, тренінгів, екскурсій для педагогічних працівників ліцею.

Отже, можна зробити висновок, що в умовах інноваційного розвитку економіки найбільш ефективною формою підвищення кваліфікації є стажування на сучасних підприємствах та безпосередня участь у виробничих семінарах для педагогів, що спрямовується на удосконалення та поглиблення ними своїх професійних знань, умінь та навичок відповідно до вимог виробництва, конкретного робочого місця та сприяє якісному виконанню майстрами виробничого навчання своїх обов'язків, розширенню меж компетенції, можливості оволодіння новими функціональними обов'язками.

Список використаних джерел

1. Орієнтовні методичні рекомендації щодо запровадження Порядку підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів // Науково-методичний вісник «Професійна освіта». - 2014. - № 1-2(42-43). - С. 21-31.
2. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України № 535 від 30.04.2014. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0840-14>.
3. Співпраця майстра виробничого навчання з базовим підприємством – запорука успіху в підготовці кваліфікованого робітника. // Профтехосвіта. - 2013.
4. Шляхи впровадження соціального партнерства з роботодавцями. // Профтехосвіта. – 2011.

РОЛЬ СТАРШОГО МАЙСТРА В ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

*Мар'яна Кляпетура,
старший майстер ДНЗ «Подільський центр
професійно-технічної освіти»*

Демократичні зміни в усіх сферах життя нашого суспільства, нові завдання, що стоять перед професійною освітою, вимагають радикальної демократизації управління закладами професійної освіти. А оскільки контроль є невід'ємною функцією всієї системи управління, то, природно, це диктує необхідність змінити підходи та змістити акценти у внутрішньому контролі. Проблема управління закладами професійної освіти була й залишається актуальною. Це зрозуміло, тому що зміни в нашому суспільстві вимагають пошук шляхів реалізації такого управління, яке б повною мірою спонукало до розвитку освітнього процесу і ставало фактором переходу навчального закладу на новий якісний рівень. Адже необхідно створити таке управління, яке б забезпечувало розвиток педагогічного процесу, учня, професійних, особистісних якостей викладача й майстра в/н і, безперечно, змісту власне управлінської діяльності в сучасних соціально-економічних умовах [1].

Процес виробничого навчання в ЗП(ПТ)О спрямовується на забезпечення своєчасного і повного виконання навчальних планів і програм. Планування процесу виробничого навчання забезпечує умови для його раціональної організації, своєчасного та повного виконання навчальних планів і програм, завчасної і ретельної підготовки майстра до проведення кожного заняття.

Планування виробничого навчання здійснюється майстром виробничого навчання кожної навчальної групи під керівництвом старшого майстра [2].

Як зробити роботу старшого майстра ефективною? Які раціональні підходи використовувати під час своєї діяльності? Як прагнути самовдосконалення?

Важливою функцією старшого майстра є контроль за станом уроків виробничого навчання, за якістю знань, умінь та навичок, засвоєних учнями, а також надання конкретної допомоги майстрам виробничого навчання в удосконаленні їхньої роботи.

Призначення контролю полягає в аналітичній оцінці досягнутих результатів, в оцінці організаторів освітнього процесу, в коректуванні поведінки і діяльності, у формуванні каналів прямого і зворотного зв'язку учасників цього процесу.

Контроль за діяльністю майстрів виробничого навчання як конкретна педагогічна система включає п'ять структурних компонентів: мету, зміст контрольованої інформації, засіб контролю, контролюючий та контрольований.

Мета контролю, що здійснюється старшим майстром, полягає у визначенні стану якості освіти на різних тимчасових етапах навчального процесу; виявлення відповідності якості мети підготовки; використанні результатів контролю для управління діяльністю тих, хто навчається. Зміст контрольованої інформації повністю відповідає меті навчання, трансформований у зміст навчання. Оскільки від ступеня обґрунтованості та узгодженості мети навчання (для чого вчити), і змісту навчання (чому вчити)

багато в чому залежить якість професійної підготовки. Засоби контролю, які використовує в своїй діяльності старший майстер, – це різні контрольні завдання, запитання, практичні вправи, реалізовані через різні види, форми і методи контролю, що відповідають меті та умовам реалізації процесу контролю.

Контролюючий та контрольований – два взаємопов'язаних компоненти системи, причому контрольований розглядається в якості не тільки об'єкту, але й суб'єкту діяльності [4]. Основними методами контролю виробничого навчання для старшого майстра є: 1) контроль за роботою майстрів виробничого навчання, який відрізняється різноманіттям форм і методів проведення. До них належить:

- вивчення плануючих, поточних і звітних документів, що характеризують стан навчального процесу;
- спостереження за організацією і проведенням уроків виробничого навчання в майстернях Центру;
- забезпечення уроків виробничого навчання інструментами та матеріалами;
- спостереження за організацією і проходженням виробничого навчання і виробничої практики в умовах виробництва;
- обговорення докладів майстрів виробничого навчання на засіданнях методичної комісії, педагогічних радах;
- обговорення звітів майстрів виробничого навчання на інструктивно-методичних нарадах;
- відвідування уроків з подальшим їх аналізом як за змістом, так і за методикою проведення;

2) контроль за роботою учнів під час виробничого навчання старший майстер здійснює у наступній формі: фронтальних та індивідуальних опитувань, заліків, тестів; безпосереднього спостереження за роботою групи в цілому; спостереження за поточною роботою; перевірка якості робіт; перевірка кваліфікаційних пробних робіт.

Особливу увагу слід звернути на правильний розподіл обов'язків контролю за навчально-виробничим процесом між адміністрацією та членами педагогічного колективу. Налагоджена узгодженість дозволяє встановити єдиний підхід до оцінювання роботи майстрів виробничого навчання.

Контроль проводиться за планом, що складається старшим майстром на початку року і затверджується директором Центру. Видами контролю, що здійснюється старшим майстром є:

- виконання навчальних робочих програм і планів виробничого навчання, відповідність виконаних робіт переліку навчально-виробничих робіт, заповнення журналу обліку виробничого навчання, наявність плану уроку, індивідуального плану професійної компетентності майстра в/н;
- методика проведення і зміст вступного, поточного і заключного інструктажу;

- перевірка якості професійних знань, умінь і навичок учнів;
- контроль за організацією виробничого навчання в майстернях Центру;
- виконання учнями норм виробітку, наповнюваність оцінок та облік;
- відвідування, а також відпрацювання кожним учнем всіх тем програм;
- систематичність інструктажів з правил охорони праці та обліку цих знань в учнів.

В результаті всебічного контролю старший майстер отримує необхідну інформацію про всі напрямки навчально-виробничої діяльності Центру; аналізує її; коректує діяльність майстрів виробничого навчання; надає їм необхідну методичну допомогу і, тим самим сприяє підвищенню кваліфікації і зростанню педагогічної майстерності, а одночасно – стимулює їх роботу.

Таким чином, можемо зазначити, що контроль за якістю навчально-виробничої діяльності є дієвим інструментом, що дає змогу перевіряти окремі складові управлінського процесу, вирішувати основні завдання планування; дає можливість швидко вносити необхідні корективи в роботу та зробити навчально-виробничий процес відкритим і технологічним. Можливість своєчасно виявити і скоригувати наявні негативні тенденції сприяє підвищенню ефективності як управлінської діяльності, так і самого навчально-виробничого процесу.

Список використаних джерел

1. Возник І. В. Оновлення управління навчальним закладом [Текст] / І. В. Возник // Управління школою. – 2009. – № 4. – С. 8–15.
2. Вознюк Т.Г. Менеджмент навчально-виховного процесу. – Київ: «Здоров'я», 2002
3. Вступ до самоменеджменту [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kafedraycnexa.narod.ru/Enp/kafedra/7samomen/7samomen1.html>.
4. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер: для руководителя-практика / М. Вудкок, Д. Фрэнсис. – М.: Дело, 2001. – 320 с.

САМООСВІТА ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ

Людмила Майборода,

*науковий співробітник лабораторії
дистанційного професійного навчання
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України*

Самоосвіта педагога професійного навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти є невід'ємною складовою їхньої професійної діяльності, що направлена на вдосконалення педагогічної, психологічної, методичної, фахової підготовок.

У науково-педагогічній літературі існують різні тлумачення самоосвіти [1; 2; 3; 4], проте узагальнюючи поняття, виділивши спільні риси (підходи), самоосвіту педагога професійного навчання можна охарактеризувати як

самостійну пізнавальну діяльність педагога, що спрямована на досягнення власних освітніх цілей та задоволення особистих культурно-пізнавальних потреб.

Традиційними формами самоосвіти є індивідуальна, групова і змішана. Між тим, активне використання сучасним суспільством комп'ютеру і мережі Інтернет, вплинуло на виникнення нової форми самоосвіти як Інтернет-самоосвіта [3]. Широкі можливості цифрових технологій забезпечують педагогам професійного навчання доступ до великої кількості різноманітних ресурсів і контенту, мобільність, економію часу, заощадження коштів, тим самим збільшуючи можливості самоосвіти за різними напрямками та розвиток їх професійних навичок. До напрямів самоосвіти педагогів професійного навчання можна віднести: професійний (педагогіка, психологія, методика), фаховий (спеціальні підготовки), загальнокультурний (література, мистецтво тощо), пізнавальний (ІКТ, іноземні мови, ЗОЖ, хобі тощо).

Джерелами Інтернет-самоосвіти є інтернет-ресурси і платформи із самоосвіти (відео лекції, майстер-класи, аудіо книги, статті, тести тощо), дистанційні курси, електронні бібліотеки та архіви (репозиторії), офіційні сайти (підприємств, установ, організацій, закладів), персональні сайти/блоги педагогів, інтернет-спільноти за професійними або культурними інтересами тощо. Наведемо приклади інтернет-джерел для самоосвіти педагогів професійного навчання:

- **Інтернет-платформи:** Prometheus (<https://prometheus.org.ua>), «Дія. Цифрова освіта» (<https://osvita.diiia.gov.ua/>), ВУМ online (<https://vumonline.ua>); EdEra (Education Era) (<https://www.ed-era.com>), Освітній Хаб міста Києва (<https://eduhub.in.ua>), «На урок» освітній проект (<https://naurok.com.ua/>), Всеосвіта (<https://vseosvita.ua>) тощо;
- **Електронні бібліотеки:** електронна бібліотека Національної академії педагогічних наук України (<https://lib.iitta.gov.ua/>), Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України (<https://dnpb.gov.ua/ua/>), Українська технічна література (<https://ukrtechlibrary.wordpress.com/>), Електронна бібліотека «Культура України» Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого (<https://elib.nlu.org.ua/>), Вільна бібліотека Open Library (<https://openlibrary.org/>), Українська електронна бібліотека “Libruk” (<https://libruk.com.ua/>), Бібліотека української літератури “УкрЛіб” (<http://www.ukrlib.com.ua/>) й аудіо книги від “УкрЛіб” на YouTube-каналі (<https://www.youtube.com/channel/UCrbCeSp9OUinR1XyXK1q1Jw>), Книжкове братерство “Флібуста” (<http://flibusta.is/stat/lang/uk>), тощо;
- **Електронні архіви:** репозитарій Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib>), Електронний архів Сумського державного університету eSSUIR (<https://essuir.sumdu.edu.ua/>), Електронний архів Національного університету «Києво-Могилянська академія» eKMAIR (<http://ekmair.ukma.edu.ua/>), Архів старих газет — старі українські газети (<http://oldnewspapers.com.ua/>) тощо;

- **Інтернет ресурси:** YouTube (youtube.com/teachers, youtube.com/education, youtube.com/schools тощо) тощо;
- **Офіційні сайти підприємств, установ, організацій, закладів:** Офіційний вебпортал парламенту України (<https://www.rada.gov.ua>), Міністерство освіти і науки України (<https://mon.gov.ua/ua>), Інститут професійно-технічної освіти НАПН України (<https://ivet.edu.ua/>) тощо;
- **Персональні сайти/блоги педагогів професійного навчання:** Сайт майстра виробничого навчання Н. В. Горбенко (<https://sites.google.com/site/gorbenkoppl/home>), Блог викладача спецдисциплін будівельних професій Т. І. Кот (<http://tanyakot68.blogspot.com/>) тощо;
- **Інтернет спільноти:** Facebook, Instagram, Skype, Viber тощо.

Результатом самоосвіти педагога професійного навчання є підвищення якості виконання його професійних обов'язків, написання методичних розробок, методичних рекомендацій, посібників, статей, підручників, програм, сценаріїв заходів, дослідження, розробка нових ідей; створення комплектів комплексно-методичного забезпечення уроків, професійні розробки, створення портфоліо, проведення тренінгів, семінарів, конференцій, майстер-класів, узагальнення досвіду з досліджуваної проблеми тощо.

Отже, самоосвіта педагога професійного навчання є продуктивною за умов: внутрішньої самомотивації; врахування власних пізнавальних професійних, фахових, індивідуальних й особистих інтересів/потреб самоосвіти; володіння методами самоаналізу власної професійної діяльності; високого рівня самоорганізації і самоконтролю самоосвітньої діяльності; здатності педагога до рефлексії; здійснення пошукової діяльності; успішної самореалізації результатів самоосвіти у професійну діяльність.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.;
2. Кадемія М.Ю., Козяр М.М., Рак Т.Є. Інноваційні технології навчання: словник-госарій. – Львів: вид-во ЛДУ БЖД, 2011 р. – 156 с.
3. Корольов Б.І. Самоосвіта / Б.І. Корольов // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с., С. 798
4. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб./ Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; за ред Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380с.
5. Kravets S. A technology for developing professional competencă of vocational training teachers. Scientific Herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy: collection of researches. / Institute of Vocational Education of NAPS of Ukraine; editorial board: V. O. Radkevych (head) et al. 2019. № 19. Pp. 80–85.

ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ

Олена Маржєвська,

*майстер виробничого навчання Київського
вищого професійного училища технологій
та дизайну одягу*

Необхідною умовою модернізації та ефективності закладів професійно-технічної освіти, є високий рівень професійної майстерності майстрів виробничого навчання. Завданням кожного закладу професійної освіти є не просто надати певний набір знань, умінь та навичок здобувачам освіти, а сформувати у них бажання до саморозвитку, повагу до обраної професії, розвинути творчий потенціал майбутнього фахівця, сформувати необхідні професійні компетенції. Це, в значній мірі, залежить від подальшого розвитку професійної майстерності та важливої ролі майстра виробничого навчання – основного вчителя професії і вихователя майбутніх кваліфікованих робітників.

Ефективність професійної діяльності майстра виробничого навчання залежить не тільки від його фахових, а й від методичних, дидактичних, а також особистісно-комунікативних умінь, що мають постійно розвиватися в системі підвищення кваліфікації. Тому заклади професійної (професійно-технічної) освіти надають великого значення професійному розвитку майстрів виробничого навчання. У Київському вищому професійному училищі технологій та дизайну одягу є всі умови для професійного зростання майстрів виробничого навчання і, в першу чергу, велику увагу в училищі приділяють майстрам-початківцям. Оскільки успішна педагогічна діяльність для майстра-початківця залежить не тільки від його професійної підготовки і особистих якостей, а й від того, у який колектив він потрапить, які умови праці йому створюватимуть, яку надаватимуть методичну допомогу, як стимулюватимуть його ініціативність і творчий задаток. З метою створення оптимальних умов для професійного розвитку педагогічних працівників, підвищення якості проведення навчальних занять всіх видів підготовки та впровадження наставницької роботи, в училищі функціонує «Школа молодого майстра», «Школа професійної майстерності». Це постійно діючі професійні об'єднання педагогів, створені при методичному кабінеті училища. Ці школи є складовою частиною системи підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання. Зокрема, на постійній основі проводяться взаємовідвідування занять виробничого навчання. Створена система відвідування занять запроваджена для аналізу професійної майстерності майстрів виробничого навчання, визначення якості проведення занять, послідовності викладання матеріалу на заняттях, міжпредметних зв'язків, дозування часу кожного етапу заняття, прозорості, ефективності оцінювання здобувачів освіти тощо. Основним засобом, який дає змогу робити висновки

про якість і ефективність проведення уроку, є педагогічний аналіз, який обов'язково поєднує два аспекти – методичний і результативний.

Нині розвитку професійної майстерності майстрів виробничого навчання сприяє вибір форм методичної роботи. Творчому професійному зростанню, значною мірою, допомагає індивідуальна підготовка майстрів виробничого навчання. У закладі освіти для розвитку професійної майстерності педагогів активно здійснюється така методична робота: ефективно проходять загально училищні конференції, семінари, педагогічні читання, засідання круглого столу, дискусії, відкриті уроки, групові розробки навчальних планів, програм, дидактичних матеріалів, конкурси методичних розробок. Великий вплив на розвиток професійної майстерності майстрів виробничого навчання має робота над науково-методичною проблемою «Модернізація освітнього процесу шляхом впровадження нових технологій навчання», в процесі якої опрацьовується чимало інформації, здобуваються нові знання і вміння.

Важливу роль у професійному розвитку майстерності майстрів виробничого навчання відіграють майстер-класи, практикуми. Запрошуються представники підприємств для проведення навчальних майстер – класів з сучасних способів обробки вузлів деталей одягу. Також організовується стажування з підвищення рівня теоретичних знань та набуття практичних навичок професійної майстерності майстра виробничого навчання.

Вся методична робота в училищі реалізується як через традиційні (колективні, індивідуальні) так і нетрадиційні форми її організації в органічній єдності і взаємодії, доповнюючи одна одну. Колективними формами методичної роботи є: педагогічна рада, методичні комісії, інструктивно-методичні наради, теоретичні та практичні семінари, школи: молодого майстра, професійної майстерності, передового досвіду, педагогічні читання тощо. Індивідуальні форми методичної роботи (наставництво, консультації, самоосвіта, стажування тощо) використовуються для задоволення особистих потреб і конкретних запитів педагогічних працівників. Нетрадиційними формами методичної роботи в закладі освіти є: ярмарок педагогічного досвіду, фестиваль педагогічних ідей. Успіх професійного розвитку майстерності майстрів виробничого навчання нині визначається не стільки рівнем знань, рівнем професійної підготовки майстра виробничого навчання, скільки бажанням і можливостями поглиблювати теоретичні знання та виробленням практичних вмінь, тобто постійно самонавчатися, підвищувати власну професійну майстерність, формувати педагогічну позицію. У контексті розвитку самоосвітньої компетентності педагога доцільно наголосити на важливості вивчення та поширення передового педагогічного досвіду. Результативним засобом узагальнення і поширення кращого досвіду роботи педагогічних працівників є проведення тижнів циклової міжпрофесійної комісії майстрів виробничого навчання з професії «Кравець, Закрійник». Під час таких тижнів проводяться різноманітні заходи: майстер-класи з опанування інновацій у певній галузі, експериментальні уроки, конкурси фахової майстерності, вікторини.

Означений перелік не обмежується заявленими формами методичної роботи. Постійне виникнення педагогічних та професійних потреб актуалізує діяльність методичної служби у напрямі удосконалення традиційних форм методичної роботи, їх поєднання з елементами нетрадиційних, а також пошук, вивчення та впровадження нових інноваційних підходів з метою розвитку професійної майстерності майстрів виробничого навчання.

У 2020 році в училищі створено сучасний освітній простір – Smart фабрику, яка поєднує в собі навчально-практичний центр інноваційних швейних технологій та дизайну, лабораторії «Інноваційний швейний простір», «Проектування одягу з використанням сучасних інформаційних технологій», розкрійну дільницю, навчально-виробничі швейні майстерні.

Smart фабрика («Розумна» фабрика) – це система комплексних технологічних рішень від автоматизованого проектування, моделювання одягу до його виготовлення на високоефективному швейному обладнанні, а саме: програмний комплекс Gemini (GeminiPhotoDigitizor, GeminiPatternEditor, GeminiCutPlan, GeminiNestExpert) є інструментом, який допомагає конвертувати паперові лекала в електронний вигляд, розробляти креслення конструкцій, роздруковувати розкладки на плотері тощо та високоефективне обладнання з енергоощадним і високопродуктивним серводвигуном, автоматичне спеціальне обладнання з комп'ютерним керуванням, зокрема, парогенератор з двома прасками, петельна машина. Викладачі теоретично-професійної підготовки та майстри виробничого навчання училища стали активно застосовувати дані технології у роботі з здобувачами освіти, це забезпечує ефективність навчально-виробничого процесу і має вплив на підвищення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти. Весь процес: використання та впровадження інноваційних освітніх технологій та інноваційних виробничих технологій сприяє професійному розвитку майстерності майстрів виробничого навчання. Smart фабрика здійснює підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників швейної галузі за новітніми технологіями із застосуванням сучасних матеріалів, обладнання та інструментів, також проводиться стажування за професійними напрямками «Кравець» та «Закрійник», до змісту якого входять педагогічний, психологічний, професійний блоки. Стажування можна пройти також на підприємствах, де застосовуються сучасні засоби виробництва, все це сприяє зростанню розвитку професійної майстерності майстрів виробничого навчання. Організації навчання майстрів виробничого навчання в умовах виробництва сприяє також комплексна система дуальної форми навчання та стажування. Заключаючи договори з підприємствами для підготовки здобувачів освіти за дуальною формою навчання, заклади освіти обговорюють питання про стажування майстрів виробничого навчання на цьому підприємстві.

Мета проходження стажування для майстрів виробничого навчання передбачає розвиток професійної майстерності і підтвердження (підвищення) робітничого розряду, опанування новітніми технологіями. Викладачі професійно-теоретичної підготовки проходять стажування з метою

ознайомлення з новими виробничими технологіями та опанування новітніх технологій. Проходження стажування особливо майстрами виробничого навчання та викладачами професійно-теоретичної підготовки є обов'язковим. Головна мета стажування – це знання виробництва на сучасному етапі розвитку. Зв'язок викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання з підприємствами і виробництвами стане запорукою підготовки кваліфікованих, конкурентоспроможних робітників і молодших спеціалістів, здатних до самореалізації, швидкого реагування на потреби ринку праці, активної участі у соціально-економічних і культурних процесах країни та світу.

Отже, для забезпечення якісної професійної підготовки важливим компонентом майстерності майстрів виробничого навчання є самоосвіта. Самоосвіта – це процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, який здійснюється добровільно, планується, керується самим майстром виробничого навчання, а також – це самостійно отримані знання з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб закладу освіти. Висока компетентність майстра виробничого навчання запорука професійного становлення і самореалізації здобувача освіти на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел

1. Самойленко Н.Ю. Розвиток методичної компетентності майстрів виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів: методичні рекомендації / Н.Ю. Самойленко. – Суми: Видавництво: ПП Вінниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2012. – 70 с
2. Сучасна методика професійно-практичної підготовки у закладах професійної підготовки: збірник дидактичних матеріалів/ за редакцією С.Е. Шевчук – Біла Церква : БІНПО ДВНЗ «УМО», 2016 - 246с
3. Кузьміна Н.В. Педагогічна діяльність майстра // Проблеми дидактики виробничого навчання / Відп. ред. Н.І. Думченко. М., 1978. С. 233-270.
4. <http://naps.gov.ua/ua/structure/institutions/pto/>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

Людмила Марущак,

*старший майстер ДНЗ «Одеське вище
професійне училище морського
туристичного сервісу»*

Стрімкий розвиток сталого суспільства породжує нові виклики в усіх сферах життєдіяльності цього суспільства і передусім – в професійній освіті.

У всіх цивілізованих країнах здійснюється інтенсивний пошук нових моделей розвитку професійної освіти, нетрадиційних підходів до їх впровадження на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Проблема розвитку професійної освіти особливо зростає. Людство має подолати глобальні, сталі суперечності, зокрема, між: глобальним і локальним; загальним та індивідуальним; традиціями й сучасністю; перспективними й найближчими завданнями; конкуренцією й рівністю можливостей людини; духовним і матеріальним.

Поряд з адаптацією до змін у професійній діяльності конкретної людини її професійна освіта має перетворитися на неперервний процес розвитку особистості, її знань і навичок, а також формування готовності до осмислення й сприйняття змін, прийняття рішення щодо власних подальших дій. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що мають місце у світі, актуалізують проблему підготовки конкурентоспроможного виробничого персоналу, надають їм міжнародного значення.

Підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання впродовж усього життя – є ключовою умовою розвитку професіоналізму. Таким чином, педагогічний працівник постійно розвиває набуті знання, вміння, навички, власні здібності, поповнює практичний досвід, швидко адаптується до нових вимог, отримує високий рівень професійної компетентності, який забезпечується високим рівнем педагогічної майстерності.

ДНЗ ОВПУ МТС з вересня 2017 року здійснює підготовку кваліфікованих робітників у експериментальних групах з елементами дуальної форми навчання.

Так, з 1 вересня 2018 училище розпочало навчання з елементами дуальної форми навчання кваліфікованих робітників з робітничих професій, інтегрованої професії «Кухар судновий. Офіціант судновий».

Майстри виробничого навчання ОВПУ МТС, у тому числі в групах з елементами дуальної форми навчання, мають відповідати вимогам сучасного педагога. Кожного року вони проходять стажування в мережі закладів до складу яких входять ресторани та кафе у курортній зоні міста Одеса та Одеській області. Спеціалізація – заклад піцерія, страв швидкого приготування, пропозиції страв української, європейської кухні. Під час стажування майстри виробничого навчання ознайомлюються з новими інноваційними технологіями та впроваджують їх у роботу.

Також серед майстрів виробничого навчання регулярно проводяться конкурси з фахової майстерності. Так на базі училища проводять семінари експерти з Німеччини щодо приготування страв німецької кухні; започатковано австрійський проект «Винний сервіс та обслуговування» для закладів професійної освіти – експерт Томас Гастайнер з міста Земмерінг; відбувся семінар з Євгеном Клопотенком «Здорове дитяче харчування». Все це дає можливість майстрам виробничого навчання значно підвищити власний професійний рівень.

Майстри училища також беруть участь у всеукраїнських семінарах, майстер-класах професійного спрямування, загальнообласних заходах: «Інноватика в освіті України», «Розробка Державних стандартів професійно-технічної освіти нового покоління з професії Агент з організації туризму». На базі училища створено експериментальний педагогічний майданчик з метою

розробки, апробування та впровадження системи професійної підготовки, яка базується на компетентісних підходах.

Якість навчального процесу допомагає отримувати призові місця учням та майстрам в регіональних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах:

- чемпіонаті України з кулінарії серед юніорів;
- «Страви з барбекю» в Одеській національній академії харчових технологій;
- подяку в організації «Кубок Метро». Спільно з «Асоціацією юних кухарів України» та «Асоціацією кулінарів України» тощо.

Професіоналізм майстра виробничого навчання – це динамічне, багатогранне й багатоаспектне поняття, зміст якого змінюється у відповідності із процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті. На мою думку тільки майстер в/н може навчити учнів, показуючи на практиці техніку роботи, звертаючи увагу на помилки, які зараз же будуть виправлені під чітким керівництвом професіонала. Своєю майстерністю, власним прикладом майстри-професіонали прищеплюють любов до обраної професії майбутнім фахівцям.

Безумовно, розвиток професійної освіти значною мірою залежить від реальних пріоритетів у державній політиці, від інвестування в нього з різних джерел. Підкреслюю, що винятково важливу роль тут відіграє сама людина, її позитивна мотивація, воля, наполегливість, послідовність у досягненні мети, спрямованої на навчання та вдосконалення упродовж життя.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Світлана Масліч,

*доцент кафедри методики професійної
освіти та соціально-гуманітарних
дисциплін Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти, к.п.н.*

Цифровізація освіти відіграє важливу роль в сучасному суспільстві. Її значення особливим чином підвищується у період карантинних обмежень, коли освітні заклади періодично переходять на навчання за дистанційною та змішаною формами. За таких умов, реалізація освітнього процесу буде ефективною, якщо усі його учасники володітимуть навичками роботи з цифровими ресурсами. Власне, цифрова грамотність, цифрова культура, цифрова компетентність стають трендами ХХІ століття.

Як відомо, освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) включає загальноосвітню та професійну підготовку. Остання ділиться на професійно-теоретичну та професійно-

практичну. Організацією та здійсненням професійно-практичної підготовки у ЗП(ПТ)О займаються майстри виробничого навчання.

Цифрова компетентність майстра виробничого навчання є однією з складових його професійної компетентності. Необхідність у формуванні та розвитку цифрової компетентності, з одного боку, обумовлена цифровізацією освітнього процесу, з іншого – всебічним використанням цифрових технологій на виробництві, у сфері обслуговування, власне, в усіх галузях господарства, за якими відбувається професійна підготовка у ЗП(ПТ)О. Принагідно зазначимо, що цифрова компетентність входить до переліку ключових компетентностей для навчання протягом життя, визначених Рамковою програмою Європейського Союзу, й відповідно до даного документу визначається як «впевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства» [1].

Необхідність формування та розвитку цифрової компетентності майстра виробничого навчання визначено низкою нормативно-правових документів. Зокрема у професійному стандарті «Майстер виробничого навчання» прописані професійні компетентності, безпосередньо пов'язані з цифровізацією освітнього процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Професійні компетентності майстра виробничого навчання, пов'язані з цифровізацією освітнього процесу

Трудова функція	Професійні компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій)
Здійснення освітнього процесу	Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі
Здійснення методичної роботи	Здатність використовувати цифрові технології для розв'язання методичних завдань

Джерело: складено автором на основі [2].

Наступним документом, який заслуговує на нашу увагу, є Рамка цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu), розроблена Європейським об'єднаним дослідницьким центром, відповідно до якої, цифрова компетентність педагога визначається за 6 областями у 22 областях. З огляду на даний документ, цифрова компетентність майстра виробничого навчання визначається за такими областями: професійна залученість, цифрові ресурси, навчання та викладання, оцінювання, розширення можливостей учнів, сприяння цифровій компетентності учнів [3].

Як відомо, проведенню уроків виробничого навчання, власне, як і теоретичного, передують ретельна підготовка. Передусім майстер виробничого навчання повинен опрацювати велику кількість джерел щодо теми навчального заняття. Безумовно, на сьогоднішній день основним джерелом інформації є Інтернет. Велика кількість підручників та іншої навчальної літератури розміщується в Інтернеті. Це означає, що підготовка майстра виробничого навчання до уроку передусім потребує вміння працювати з

інформацією, критично осмислювати контент мережі Інтернет, використовувати електронні матеріали в освітньому процесі. Для проведення вступного інструктажу майстер виробничого навчання повинен уміти створювати презентаційні матеріали, відеоматеріали, інструкційні й технологічні карти, тести, а отже, повинен уміти працювати в прикладних програмах. Якщо зважати на нинішні умови, коли велика частина уроків проводиться за дистанційною та змішаною формами, актуальним для майстрів виробничого навчання є вміння працювати з програмами відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams), які дають можливість проводити уроки у синхронному режимі.

Формування та розвиток цифрової компетентності майстрів виробничого навчання є дієвим за умови будь-якого виду освіти: формальної, неформальної та інформальної. Саме тому наразі суб'єкти підвищення кваліфікації включають в освітні програми теми, пов'язані з цифровізацією освітнього процесу та розвитком цифрової компетентності педагогічних працівників.

Список використаних джерел:

1. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. – Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.

2. Про затвердження професійного стандарту «Майстер виробничого навчання» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 20.06.2020 р. № 1181. URL: <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=5b48de01-7287-4119-82ff-c3f0f4e23286>.

3. C. Redecker, European “Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu”, Publications Office of the European Union, 2017. ISBN 978-92-79-73494-6, doi:10.2760/159770, JRC107466.

ДИСТАНЦІЙНИЙ УРОК ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Олександр Паржницький,

*директор Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти Запорізької
області, к.п.н.;*

Юлія Прокопенко,

*методист Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти Запорізької
області;*

Оксана Матяшева,

*методист Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти Запорізької
області*

Розвиток освіти є найважливішим завданням, від вирішення якого залежить майбутнє сучасної цивілізації. Сьогодні, коли світова спільнота шукає шляхи розв'язання найскладніших глобальних проблем і формування системи нових цінностей, освіта також має перейти на новий рівень смислових координат [1].

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [2]. Однією з таких інноваційних освітніх технологій є технологія дистанційного навчання.

Забезпечення інноваційного змісту освіти засновано, насамперед, на становленні й розвитку процесу інформатизації освіти, який розглядається як забезпечення сфери освіти методологією, технологією і практикою створення та оптимального використання наукових, навчальних і програмних розробок [3].

Актуальність дослідження методичних основ розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної освіти підтверджена результатами їхнього опитування (1888 осіб, 21 область України) щодо рівня мотивації до професійного вдосконалення (86% опитаних потребують спеціально організованого навчання в курсовий та міжкурсний періоди підвищення кваліфікації) [4].

У зв'язку з цим особливого значення набуває питання підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів професійної освіти, що забезпечують професійну підготовку здобувачів освіти для різних галузей економіки. Тому забезпечення постійного розвитку професійної компетентності педагогів стало пріоритетним напрямом діяльності Науково-методичного центру професійно-технічної освіти в Запорізькій області.

Для вдосконалення особистісно-професійного розвитку, запровадження ефективних освітніх технологій та сучасних інформаційних засобів, Науково-методичним центром професійно-технічної освіти в Запорізькій області були розроблені та в подальшому впроваджені дистанційні курси підвищення кваліфікації педагогічних кадрів [5]. Для майстрів виробничого навчання, які прагнуть опанувати методику проектування дистанційного уроку за допомогою онлайн-платформ та створювати онлайн простір для організації освітнього процесу, розроблена програма навчального майстер-класу «Технологічна модель дистанційного уроку виробничого навчання».

Завданням програми є формування та розвиток таких компетентностей:

- розвиток умінь та навичок створювати й використовувати власні навчальні матеріали за допомогою Інтернет-ресурсів;
- використання цифрових технологій для вдосконалення взаємодій зі здобувачами освіти;
- використання цифрових технологій для зворотного зв'язку;
- використання цифрових технологій для активного залучення здобувачів освіти до навчання;

- розвиток творчості та креативності майстрів виробничого навчання.

Професійні вміння і навички майстрів виробничого навчання, що становлять ту чи іншу компетентність, відображенні у виборі і застосуванні форм, методів і методичних прийомів виробничого навчання.

Результатами ефективного навчання за програмою є створення власних уроків виробничого навчання з використанням платформ дистанційного навчання, а саме: Zoom, Google Meet, Microsoft Teams та інші.

Установлено, що застосування нових технологій в освітньому процесі значно збільшує результативність педагогічної діяльності та сприяє професійному зростанню майстрів виробничого навчання.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Інноваційна людина як мета сучасної освіти. Філософія освіти. 2013. С. 7–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2013_1_3 (дата звернення: 23.02. 2021).
2. Михайлишин Р. Професійна готовність педагога до інноваційної діяльності: якісний аспект. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2016. Вип. 31. С. 11-18.
3. Паржницький О.В., Матяшева О.Б., Немчин Ю.О. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасному освітньому процесі педагогічних суб'єктів професійно-технічної освіти. The 5th International scientific and practical conference «Science and education: problems, prospects and innovations» (February 4-6, 2021) CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021. P. 801-809.
4. Радкевич В. Розвиток професійної та фахової перед вищою освітою в умовах трансформаційних процесів. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XIV звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: ПІТО НАПН України, 2020. С. 16-30.
5. Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області. Дистанційне навчання педагогічних працівників закладів освіти та освітніх установ: веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/view/nmc-ptozp-do> (дата звернення: 23.02.2021).
6. Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник / [О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський та ін.]. – Житомир: «Полісся», 2018. – 160 с.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗП(ПТ)О: ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ

Катерина Сірик,

*майстер виробничого навчання ДПТНЗ
"Полтавське вище професійне училище
ім. А.О.Чепіги"*

У Державному професійно технічному навчальному закладі "Полтавське вище професійне училище ім. А.О.Чепіги" велику увагу приділяють професійній майстерності майстрів виробничого навчання та майбутніх кваліфікованих робітників. Ця професійна майстерність сприймається як одна з умов успішного кар'єрного зростання особистості. Здатність досить швидко й успішно опанувати нову техніку і технології, набувати знань та вмінь, які забезпечують ефективність нової фахової діяльності.

У навчальному закладі відбувається активне застосування інноваційних виробничих технологій, запровадження дуальної форми навчання у систему підготовки кваліфікованих кадрів. Особливу роль у формуванні професійної мобільності майбутніх робітників громадського харчування відіграє співпраця з Полтавським університетом економіки і торгівлі. Викладачі кафедри харчових технологій та ресторанного господарства проводять майстер-класи, діляться своїми творчими здобутками у напрямі приготування страв та виробів, а також організації обслуговування.

У ДПТНЗ "Полтавське вище професійне училище ім. А.О.Чепіги" уся система роботи з майстрами виробничого навчання формується в індивідуальному порядку на основі вивчення їхніх діагностичних анкет, у яких фіксуються відповідні прогалини у методичній чи професійній майстерності.

Значним важелем впливу на професійний розвиток майстрів виробничого навчання є методичні комісії закладу ЗП(ПТ)О, у яких створюються ефективні умови для удосконалення їхньої майстерності. Оновлення структури і змісту професійної (професійно-технічної) освіти, гуманізація її цілей і принципів висувають підвищені вимоги до професійних та особистісних якостей сучасного педагога професійного навчання. Важливим аспектом педагогічної діяльності є поглиблене самопізнання, педагогічна рефлексія, здатність творчо змінюватися відповідно до часу та власного потенціалу, відкритість до інновацій, гнучкість, спроможність навчатися упродовж життя.

Для ефективної організації методичної роботи з педагогами необхідно враховувати рівень їхньої професійної підготовки. З цією метою проводиться діагностування: експрес-опитування, анкетування на виявлення ставлення педагогів до нововведень, самоаналіз рівня фахової майстерності. Тенденції розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в Україні зумовили необхідність упровадження інноваційних підходів в освітньому середовищі, заміну шаблонних моделей новими, нестандартними, творчими, прогресивними, дієвими та адаптованими до сьогодення.

Майстри виробничого навчання, що навчають професіям «Кухар», «Кондитер», «Офіціант», «Майстер ресторанного обслуговування», повинні володіти інформацією про новітні можливості процесу приготування їжі та обслуговування. Мати зв'язок з прогресивними закладами ресторанного господарства свого регіону для надання практичних навичок здобувачам освіти. Але не менше уваги необхідно приділяти засобам для надання теоретичних знань.

На сьогоднішній день існує багато програм, сервісів, інформаційних платформ, які дають змогу подавати інформацію у цікавому та доступному вигляді. Проводити тестування на різних етапах підготовки, створювати електронні посібники та навчальні матеріали. Для того, щоб вміти застосувати весь спектр інформаційних технологій для уроків виробничого навчання необхідно безперервно навчатися. Тобто займатися самоосвітою і постійно розвиватися. За останній час на прикладі своїх досягнень я

переконалася про доцільність опанування інноваційних технологій для професійного розвитку.

Існує безліч платформ, від платних до безкоштовних, за допомогою яких можливо самостійно створити персональний сайт. Вибір конкретного конструктора або програми залежить від мети створення сайту, рівня підготовки педагога професійного навчання в області володіння ІКТ. Серед наведених систем, зважаючи на співвідношення функціональних можливостей та простоти використання, для самостійного створення персонального сайту педагогом професійного навчання, на нашу думку, є платформа WIX. Він має зручний у використанні конструктор, що дозволяє створити сайт самостійно без спеціальних знань або технічних навичок із сайтобудування. Програма спеціалізується на дружніх пошукових системах флеш сайтах.

LEARNINGAPPS. Сервіс для підтримки навчального процесу шляхом створення та збереження інтерактивних вправ ігрового характеру. Завдання найкраще підходять для проведення узагальнення та систематизації знань з певної дисципліни. Вправи, або блоки завдань, не замінюють повноцінний урок, вони лише можуть бути складовою частиною певного виду діяльності під час уроку. Пропонується широкий вибір мов інтерфейсу, в тому числі українська. Посилання на завдання можна надсилати у вигляді QR-коду, який система автоматично створює до кожного завдання. Також посилання на вправу можна вбудувати у свій сайт.

CLASSROOM. Зручна безкоштовна платформа Google для створення віртуальних класів, розробки та коригування практичних завдань і тестів, самостійних та контрольних робіт й активного обміну завданнями з учителем.

Отже, на завершення можна сказати, що основною складовою професійного розвитку є самоосвіта та постійний інтерес до новітніх технологій, як інформаційного характеру, так і практичного. На сьогоднішній день вони крокують поряд. Необхідно кожен день вдосконалюватися, не боятися експериментувати та крокувати згідно сьогодення. Адже майстер виробничого навчання має бути прикладом для майбутніх спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник / [О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський та ін.]. – Житомир: «Полісся», 2018. – 160 с.
2. Інформаційні технології в навчально-виховному процесі ПТНЗ: посібник [С. В. Алексєєва, І. В. Гириловська, О. Д. Гуменний, Л. А. Карташова, Л. А. Майборода, І. М. Савченко]. – К.: ПТТО НАПН України, 2015. – 255 с.
3. Майборода Л. Методичні підходи до створення персональних сайтів педагогами професійного навчання ПТНЗ /Л.А. Майборода // Вісник професійно-технічної освіти Вінниччини: Зб. наук.-метод. пр. – Вип. 8. / Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – 270 с., С. 15-22.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ УРОКІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Оксана Сиротюк,

старший майстер ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти»

Оскільки урок – це основна форма організації теоретичного та виробничого навчання і можливості його у виконанні завдань навчання, виховання і розвитку – невичерпні. Результативність уроку забезпечується залежить від рівня підготовленості викладача, майстра в/н, який повинен уміти проаналізувати свій урок, дати йому критичну оцінку. Однак самоаналіз з різних причин ще не є певним фактором професійної майстерності.

У зв'язку з цим важливу роль у формуванні критичного ставлення педагогічного колективу до своєї роботи відіграє кваліфікований аналіз уроків керівниками ЗП(ПТ)О.

В.А. Сухомлинський писав: «Керівник, який відвідує та аналізує уроки, знає, що робиться в навчальному закладі. А якщо не відвідує регулярно через наради, організації і господарські турботи і не дійде до викладача та учнів, то всі інші ділянки в роботі втрачають свою вагу. А коли немає вміння проаналізувати відвідані уроки, то таке відвідування не тільки даремне, а й шкідливе».

Спостереження уроку – це спеціально організоване спрямоване сприйняття діяльності, поведінки педагога і учня. Мета спостереження – накопичення достовірних педагогічних фактів для їх наступної систематизації, узагальнення і аналізу, підготовки висновків про роботу викладача та майстра в/н, прийняття управлінського рішення.

Інструментом, який дозволяє оцінювати якість і ефективність уроку – є його педагогічний аналіз. В залежності від мети відвідування аналіз може бути комплексним або аспектним. Аналіз уроку виробничого навчання повинен бути спрямований на вдосконалення навчально-виробничого процесу, виконання заходів щодо поліпшення якості підготовки кваліфікованих робітників, надання методичної допомоги майстрам виробничого навчання (в тому числі й молодим фахівцям), надання допомоги або підтримки у творчих пошуках більш досвідченим майстрам виробничого навчання, виявлення, узагальнення і пропаганда позитивного педагогічного досвіду. Головну увагу варто звернути на недоліки уроку виробничого навчання (в/н), вказати на заходи щодо їх усунення.

Комплексний аналіз – це поєднання оцінки організації і методики проведення уроку, а також аналіз та оцінка якості знань, умінь і навичок учнів, які вони набули на уроці.

Якість знань, умінь і навичок учнів – результат діяльності майстра в/н. Найкращий спосіб оцінити урок – перевірити знання, уміння й навички учнів. Тому комплексність аналізу уроку потребує єдності оцінки навчальної

діяльності майстра та учнів. У даному випадку, найбільш доцільною є схема комплексного (загального) аналізу уроку, яка побудована у відповідності з основними структурними елементами уроку.

Аналіз відкритого уроку проводиться в той же день, по «свіжим» враженням. Головна його мета – навчити майстрів в/н застосовувати окремі методичні прийоми, пояснити їх ефективність, показати значення цих прийомів для процесу навчання на конкретному відкритому уроці. Методист слідує за тим, щоб аналіз був проведений на основі раніше визначеної методичної мети.

Під час аналізу перше слово надається майстру в/н, який проводив урок. Цей виступ не просто формальність. Дуже важливо, щоб майстер в/н, який проводив урок, особисто розкрив методичну мету, показав, де і як реалізував її на уроці, чого досяг тим чи іншим методичним прийомом. Якщо ж мету не було досягнуто, то самокритично пояснив, яка у цьому причина. Продуманий аналіз майстра в/н, який проводив урок, є корисним як для колег, так і для нього самого. Адже, це привчає його критично оцінювати не лише власну роботу, а й результати даного уроку, прививає навички самоконтролю та самооцінки. Далі висловлюють свої думки спеціаліст з даної професії та всі бажаючі, що були запрошені на урок.

Слід зазначити, що аналіз уроку – процес творчий, бо охоплює всі його сторони і особливо важливий при вивченні системи роботи майстра в/н. При завершенні аналізу уроку виступає методист та старший майстер, які коротко характеризують досвід роботи майстра в/н, дають йому оцінку та рекомендації з методичних питань. Обговорення уроку фіксується в протоколі, в якому також зазначаються рекомендації щодо його поліпшення.

За попередні роки багато педагогічних цінностей змінилося. З'явилися не лише нові цілі, але й нові засоби навчання. Важливим є те, що сьогодні урок розглядається як спільна діяльність педагога й учня.

Список використаної літератури

1. Гуревич Р.С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах: Монографія / За ред. С.У.Гончаренко. – К.: Вища шк., 1998. – 229 с.
2. Жиделев М.А. Методы производственного обучения. Библиотечка мастера производственного обучения: Сб. 2. – М.: Высш. шк., 1984. - с. 3-29.
3. Заславська С.О. Підготовка майстра виробничого навчання до занять: Методичні рекомендації. - Донецьк, ДПО ІПП, 2003.-58с.
4. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні / Затверджено Міносвіти і науки України 05.08.2004р.
5. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Олейник Т.О. та ін. Дистанційне навчання: Посібник /За ред. Кухаренко В.М. - Харків, 1999. - 216 с.
6. Педагогічна книга майстра виробничого навчання: Навч.-методичний посібник / Н.Г. Ничкало, В.О. Зайчук, Н.М. Розенберг та ін. / За ред. Ничкало Н.Г. – 2-е вид. доповн. – К.: Вища шк., 1994. – 383 с.
7. Проблемы методики профессионального обучения в средних профтехучилищах.- ВНИИ ПТО. - М.: Высш. шк. - 112 с.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Людмила Спорник,

*майстер виробничого навчання Державний
професійно – технічний навчальний заклад
«Полтавське вище професійне училище ім.
А.О.Ченігу»*

Дистанційне та змішане навчання – це не альтернатива очному навчанню. Жодний розумний електронний засіб не може замінити педагога-людину. Проте сучасні педагоги мають бути готовими до форс-мажорних обставин і володіти методикою дистанційного навчання, яка зараз тільки розвивається.

Цифрові технології створюють викладачу нові можливості, дозволяючи разом із здобувачем освіти отримувати задоволення від захоплюючого процесу спілкування та пізнання. Вони сприяють автоматизації більшої частини роботи педагога, вивільняючи людський ресурс на пошук, спілкування, індивідуальну роботу зі здобувачем освіти, уможливають отримання моментального зворотнього зв'язку, покращують ефективність управління освітнім процесом та освітою в цілому. [1]

В умовах підготовки до використання змішаного формату навчання в нашому закладі, колектив дотримувався наступних основних етапів підготовки:

- підготували базу для навчання (вивчали нормативну базу, врегулювали реалізацію змішаного навчання через нормативні документи закладу, забезпечили викладачам і здобувачам освіти належні, рівні умови праці та навчання);
- визначилися з платформою для комунікації усіх учасників Google Drive;
- створили матеріали для практичних занять – уроки теоретичного та виробничого навчання;
- підвищили кваліфікацію викладачів та майстрів виробничого навчання.

Наші педагоги володіють інформаційно-цифровою компетентністю, а це передбачає:

- впевнене та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні;
- інформаційну й медіа грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці;
- розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

Така цифрова компетентність наших педагогічних працівників дає

можливість з легкістю використовувати цифрові, медіа та інформаційно-комунікаційні технології; розуміти і критично оцінювати різні аспекти цифрових і медіа контенту, а також уміти ефективно комунікувати у різноманітних контекстах; контролюємо якість знань за допомогою сумативного оцінювання; для кожного педагога та майстра виробничого навчання у нашому навчальному закладі гостро постало питання створення власного сайту.

На сайті використовується вебресурси навчальних дисциплін (або посилання на них), які містять :

- методичні рекомендації щодо їх використання, послідовності виконання завдань, особливостей та контролю їх виконання;
- плануюча документація (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади занять);
- відео- та аудіозаписи лекцій;
- мультимедійні лекційні матеріали;
- термінологічні словники;
- практичні завдання із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
- віртуальні практичні роботи із методичними рекомендаціями щодо їх виконання;
- пакети тестових завдань для проведення контрольних заходів, тестування з автоматизованою перевіркою результатів, тестування з перевіркою викладачем;
- електронні бібліотеки чи посилання на них;
- бібліографії;
- дистанційний курс, що об'єднує зазначені вище вебресурси навчальної дисципліни (програми) є єдиним педагогічним сценарієм нашого колективу.[2]

Отже, центральним компонентом навчальної дисципліни у дистанційному навчанні є дистанційний курс.

Для забезпечення дистанційної форми навчання здобувачі освіти в умовах карантину та створення єдиного інформаційного середовища навчального закладу, педагогічні працівники та адміністрація ДПТНЗ «Полтавське вище професійне училище ім. А.О. Чепіги» перейшли на використання пакета хмарних сервісів Google Suite for Education (раніше Google Apps for Education).

Було створено корпоративний акаунт у G Suite for Education для навчального закладу. Акаунт навчального закладу надає значно більше переваг під час використання хмарного сервіса Google , а саме:

Google Drive – необмежене хмарне файлове сховище для зберігання та одночасного доступу до файлів.

Google Docs, Sheets, Slides, Forms - для створення та редагування файлів в хмарному сховищі під час співпраці з іншими користувачами в режимі реального часу.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.)
2. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013 № 761 від 14.07.2015 № 1115 від 08.09.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> – Назва з екрану.
3. Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник / [О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський та ін.]. – Житомир: «Полісся», 2018. – 160 с. Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lib.iitta.gov.ua/713159/>
4. Майборода Л. А. Змішане навчання як засіб реалізації дистанційної освіти / Л. А. Майборода // Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті: збірник матеріалів I Всеукраїнської веб-конференції (м. Київ, 28 лютого 2017 року) / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України / [Ред. кол. : Петренко Л. М. та ін.]. – К. : ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА», 2017. – 172 с. - С.. 63-66. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lib.iitta.gov.ua/708876/>
5. Кравець С. Г. Прогностична модель дистанційного професійного навчання. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць. / редкол.: В. О. Радкевич (голова) та ін. Київ: Міленіум, 2018. Вип. 15. С. 88–97.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Олена Терещук,

*майстер виробничого навчання ДНЗ
«Хмельницький центр професійно-технічної
освіти сфери послуг»*

В умовах стрімких змін та модернізації професійної (професійно-технічної) освіти досить гостро постають питання удосконалення професійної майстерності майстрів виробничого навчання, що працюють у системі П(ПТ)О.

Наразі у ЗП(ПТ) відбувається модернізація освітнього простору з урахуванням техніко-технологічних змін у галузях економіки, запровадження інноваційних технологій в освітній процес, технічне переоснащення. З'являється потреба у створенні гнучких траєкторій для опанування повних/часткових кваліфікацій здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти, а також у здобутті затребуваних роботодавцями компетентностей. Оновлюється зміст професійної освіти через запровадження СП(ПТ)О на модульно-компетентній основі та підготовки майбутніх фахівців за дуальною формою здобуття освіти [1].

В таких умовах постає питання мотивації педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо підвищення кваліфікації, стажування на виробництві, самовдосконалення та запровадження нових підходів до підвищення рівня цифрової грамотності, психолого-педагогічної підготовки та підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання й

опанування ними сучасними виробничими технологіями.

Діяльність майстра виробничого навчання має певні особливості: адже він одночасно постає в ролі і педагога, і фахівця виробництва [2]. На сьогодні майстер виробничого навчання повинен досконало знати професію чи професії, з яких ведеться підготовка кваліфікованих робітників та, разом з тим, володіти знаннями з педагогіки, психології, володіти навичками цифрової грамотності.

У ЗП(ПТ)О частина майстрів виробничого навчання не має педагогічної освіти. Вони приходять в заклади освіти з виробництва, подекуди відбувається перекваліфікація майстрів виробничого навчання на інші професії, які не відповідають напряду здобутої освіти. Досить часто майстри-початківці, потрапляючи у заклади професійної освіти, опановують професію педагога, в основному покладаючись на свою інтуїцію та самоосвіту.

Специфіка діяльності майстра виробничого навчання потребує сформованих професійно-важливих якостей і компетенцій, які дають можливість якісно організовувати професійно-практичну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників [3]. Крім того майстер виробничого навчання виступає також як менеджер, організатор навчально-виробничої діяльності, вихователь, наставник та фасилітатор учнів.

Тому підвищення вимог до підготовки кваліфікованих робітників сьогодні означає наявність не менш високих вимог до рівня кваліфікації майстрів виробничого навчання, які здійснюють підготовку майбутніх робітників.

Система постійного професійного розвитку спрямовується на формування в майстра виробничого навчання високого рівня професійної компетентності, що ґрунтується на опануванні сучасних досягнень психології, педагогіки професійної освіти, компетентностей у галузі сучасного виробництва за професією, навичок Soft skills (гнучких навичок).

У вищезазначеному контексті головна роль відводиться регіональним методичним службам, пріоритетним напрямом діяльності яких є професійний розвиток педагогів ЗП(ПТ)О. Зазначені компетентності здобуваються шляхом короткострокового та довгострокового підвищення кваліфікації майстра виробничого навчання на курсах підвищення кваліфікації Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області; опанування цільових курсів педагогічних майстерень; участі майстра виробничого навчання в рамках діяльності обласних фахових секцій з професій у різноманітних семінарах, вебінарах, круглих столах, воркшопах, методичних чатах; участі у конкурсах професійної та педагогічної майстерності, майстер-класах. Важливе значення також має проходження майстром виробничого навчання стажування як в умовах виробництва, так і в умовах навчально-практичних центрів галузевого спрямування та набуття сучасних компетентностей, необхідних для опанування тієї чи іншої професії.

Активна участь у роботі методичної комісії галузевого спрямування

закладу професійної (професійно-технічної) освіти і, звичайно, самоосвітня діяльність майстра виробничого навчання підвищує його професійну компетентність, забезпечує потребу у творчій реалізації власного професійного та особистісного потенціалу, прагнення до самовдосконалення. Саме така синергія дає позитивний результат та забезпечує вдосконалення професійної компетентності майстра виробничого навчання упродовж його професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року, схвалено рішенням колегії МОН 21.12.2021р. протокол №12/2-3
2. Гіренко Н. І., Крамаренко Д. П. Підвищення професійно-педагогічної компетентності майстра виробничого навчання за профілем «Харчові технології». Освіта та педагогічна наука. 2020. № 1 (173). С. 26 – 36.
3. Гедиш О. М. Проблема розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання у післядипломній педагогічній освіті. Вісник післядипломної освіти. 2012. №. 7. С. 50 – 55.
4. Методичні основи професійного навчання кваліфікованих робітників. Методичний посібник / [В. А. Кручек, О. Б. Кошук, С. Г. Кравець, Н. В. Колісник, Л. А. Майборода, Т. В. Пятничук, І. І. Голуб, Н. Ю. Самойленко, Г. В. Однорог]. – Житомир: «Полісся», 2020.– 274 с.

САМООСВІТА І САМОРОЗВИТОК ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Лілія Чогут,

*аспірантка Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, методист
ДНЗ «Богуславський центр професійно-технічної освіти»*

У сучасних соціокультурних умовах все більше набуває поширення інший підхід, який стверджує, що сутністю будь-якої освіти виступає самоосвіта. Сьогодні на зміну класичним уявленням про можливості формування всебічно розвиненої особистості приходить розуміння принципової незавершеності освіти людини. Потік професійної інформації не тільки зростає, а й якісно оновлюється, тому саморозвиток визнається провідною цінністю освіти. Необхідність в самоосвіті як особливий вид діяльності професіонала, як спосіб життя людини в умовах розвиненого інформаційного простору весь час зростає. Для професійної діяльності майстра виробничого навчання сьогодні недостатньо просто працювати в освітній установі і знати свій напрям. [1]

Для педагогічної діяльності на сучасному рівні вимог суспільства необхідно постійно оновлювати і збагачувати власний професійний потенціал.

Щоб залишатися професіоналом, потрібно забезпечувати безперервний процес самоосвіти. Професійне самовдосконалення і самовиховання майстра

в принципі неможливе, якщо він сам не побачить прогалини у власних знаннях, недостатність свого педагогічного інструментарію. Приступаючи до роботи з розвитку самовиховання та професійного самовдосконалення, майстер виробничого навчання повинен мати дані аналізу своєї роботи за певний період, об'єктивну їх оцінку та рекомендації колег щодо поліпшення своєї діяльності. Досвід колег, які домоглися помітних успіхів у професійній діяльності шляхом систематичної роботи над собою, свідчить про те, що роботу із самовдосконалення слід починати з поглибленого аналізу власної педагогічної практики, із встановлення причин, як успіхів, так і невдач. Аналізуючи результати і процес власної діяльності, майстер виробничого навчання здійснює рефлексію, без якої немає розуміння закономірностей освітнього процесу, немає поступального руху до педагогічної майстерності. [3]

Провідним компонентом професійного самовдосконалення і самовиховання майстра є самоосвіта «в якій певним чином здійснюється пізнавальна діяльність педагога з оволодіння загальнолюдським досвідом, методологічними та спеціальними знаннями, професійними вміннями та навичками, необхідними для вдосконалення педагогічного процесу». Самоосвіта – основа зростання майстра виробничого навчання як фахівця.

Під самоосвітою слід розуміти спеціально організовану, самодіяльну, систематичну пізнавальну діяльність, спрямовану на досягнення певних особистісно- і суспільно-значущих освітніх цілей: задоволення пізнавальних інтересів, загальнокультурних і професійних запитів та підвищення кваліфікації.

Бажання і досвід самовдосконалення становить необхідну передумову самоосвіти, яка передбачає свідому роботу з розвитку професійно-значущих якостей особистості в трьох напрямках: а) адаптування своїх індивідуально-неповторних особливостей до вимог педагогічної діяльності; б) постійне підвищення професійної компетентності; в) безперервний розвиток соціально-моральних та інших якостей особистості для підвищення професійної культури.

Здатність до самоосвіти не формується у майстра одночасно з отриманням диплома, а розвивається в процесі роботи аналізу і самоаналізу діяльності. Однак це не означає, що самоосвітою повинен і може займатися лише майстер виробничого навчання зі стажем. Потреба в самоосвіті може виникнути на будь-якому етапі професійного зростання.

Розрізняють такі форми організації самоосвіти: 1) курсова підготовка в інститутах підвищення кваліфікації. Головна перевага такої форми самоосвіти – можливість отримання кваліфікованої допомоги від фахівця-викладача, а також можливість обміну досвідом між колегами; 2) отримання другої вищої освіти або другої спеціальності; 3) дистанційні курси підвищення кваліфікації, конференції, семінари, олімпіади та конкурси; 4) індивідуальна робота. [2]

Однак, незважаючи на такий широкий спектр форм організації процесу самоосвіти, провідну роль у ньому відіграють адміністрація освітнього

закладу та методичні об'єднання майстрів виробничого навчання. Саме вони сприяють формуванню стійкої потреби в самоосвіті, спонукають до вивчення нової інформації і передового досвіду, привчають до самооцінки та самовиховання. Організація наставництва, обговорення актуальних тем, залучення педагогів до участі в тематичних педагогічних радах, проведення консультацій для педагогів, надання допомоги в узагальненні власного досвіду, поповнення бібліотечного й медіатеchnого фонду – це лише неповний перелік форм роботи адміністрації освітніх установ.

Кожен майстер виробничого навчання з огляду на внутрішні та зовнішні мотиви, запити, що висуваються сучасним суспільством, вплив морально-психологічного клімату, що склався в колективі, вимоги адміністрації освітнього закладу – все це визначає траєкторію його (майстра) самовдосконалення та саморозвитку.

Однак, які б не були високі здібності майстра виробничого навчання до самоосвіти, не завжди цей процес реалізується на практиці. Причини, які найчастіше називають майстри – це відсутність часу, брак джерел інформації, відсутність стимулів. Але це є проявом інертності та лінощів, адже самовдосконалення має бути невід'ємною потребою кожного педагога.

Список використаних джерел

1. Кузікова С.Б. Дослідження саморозвитку як системного феномену самозмінювання особистості. Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди: Психологія, 51,100-109, (2015). .
2. Овраменко К. Г. Мотивація педагога як умова зростання професійної компетентності / К. Г. Овраменко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lubnyosvita.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=564:2015-03-19-07-56-22&catid=36:2013-02-01-07-02-48&Itemid=58
3. Пилипенко С.Г. Трансформація культури в умовах глобалізації: філософсько-антропологічний вимір [Текст] : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04 / Пилипенко Світлана Григорівна ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна.-Х., 2012. –18с.
4. Майборода Л.А. Методика самоосвітньої діяльності з підвищення професійної компетентності майстрів виробничого навчання / Л. А Майборода // Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства / збірник Матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. - Київ: ІІТО НАПН України, 2020. – 304 с., С. 284-287. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/723422/>

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Чупир,

*майстер виробничого навчання
Маріупольського вищого металургійного
професійного училища*

*«Учитель живе доти, доки він не перестає вчитися, як тільки він перестає
вчитися, у ньому помирає вчитель»
Василь Сухомлинський*

Створення в Україні сучасної високоефективної системи освіти є однією з найважливіших умов конкурентоздатності держави на світовому ринку. У цьому питанні велика роль має бути відведена саме професійній освіті, метою якої є модернізація системи відповідно до запитів суспільства і промислово-інноваційного розвитку економіки, інтеграції держави в світовий освітній простір.

В умовах реформування освіти актуальними постають питання, пов'язані з професійним розвитком майстрів виробничого навчання. Щоб допомогти професійно-педагогічному зростанню майстра виробничого навчання, недостатньо створити систему його професійного розвитку на всіх рівнях. Удосконалення якості та ефективності педагогічної освіти потрібно вбачати у нових підходах до освітнього процесу – виходу за межі традиційних інституцій та ієрархій, пошуку нових можливостей, які надає відкрита освіта.

Проблема індивідуалізації професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти є одночасно досить актуальною й складною для вирішення. Професійний розвиток передбачає набуття формального (наприклад, участь у семінарах, професійних нарадах тощо) та інформального (читання, публікації тощо) досвіду, аналізуючи який оновлюється зміст професійного розвитку, його операційний компонент і контекст, у якому він реалізується [1, 47]. Такий підхід визначає професійний розвиток майстра виробничого навчання як зростання, що виникає в процесі руху педагога згідно з циклом розвитку кар'єри. Індивідуалізація професійного розвитку взагалі є комплексом видів діяльності, що здійснюється на систематичній основі й охоплює початкову підготовку (в освітньому закладі як учня), програми введення в професію, післядипломну підготовку, неперервний професійний розвиток в умовах ЗП(ПТ)О [2, 168]. Такі види діяльності розвивають особистісні вміння й навички, знання, майстерність та інші характеристики майстра. Отже, індивідуалізація професійного розвитку майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти розглядається як неперервний процес, що охоплює три складові: початкову підготовку, введення в професію та постійне удосконалення особистісних, соціальних і професійних компетентностей педагога й відповідає кар'єрному розвитку.

У своїй повсякденній роботі ми працюємо над проблемою: «Формування професійних компетентностей учнів шляхом використання сучасних педагогічних технологій». Після того, як у 2011 році ми закінчили курси післядипломної освіти за програмою «Інтел» навчання для майбутнього ми постійно займаємося самоосвітою. Майстер виробничого навчання повинен бути на крок попереду своїх учнів.

Самоосвіта – це процес свідомої самостійної пізнавальної діяльності, який здійснюється добровільно, планується, керується самим майстром виробничого навчання, а також – це самостійно надбані знання з урахуванням особистих інтересів і об'єктивних потреб нашого училища. Володіючи сучасними освітніми технологіями, методичними прийомами,

педагогічними засобами ми постійно приймаємо активну участь у заходах, конкурсах, семінарах, конференціях, також, моя позаурочна робота – це друковані роботи в журналі: «Відкритий урок: Розробки; технології; досвід»; в журналі «Професійна освіта»; печатні роботи у збірнику матеріалів обласної науково-практичної конференції педпрацівників ЗП(ПТ)О; у збірниках третьої та четвертої регіональних науково-практичних конференцій; проходимо стажування на підприємствах ресторанно-готельного бізнесу, один раз у п'ять років проходимо курси підвищення кваліфікації робітничих кадрів, розробили методичний посібник «Корисні поради з технології приготування страв» та виступили з презентацією на Обласній науково-практичній конференції; у 2018 році була закінчена робота над розробкою електронного підручника з предмета «Гігієна та санітарія виробництва» з професії «Кухар» 3 розряду на експериментальній електронній платформі професійно-технічної освіти Чернігівської області; закінчили роботу з творчою групою викладачів над розробкою збірника лабораторно-практичних робіт з професії «Кондитер» 3-4-5-го розряду. Як голова регіональної секції педпрацівників торгово-кулінарного профілю, ми проводимо майстер-класи з професії «Кухар», «Офіціант» та розповсюджуємо свій досвід серед колег. З електронним підручником працюють училища міста, де є групи кулінарного профілю.

Організація професійного розвитку майстрів виробничого навчання в умовах системи неперервної педагогічної освіти ґрунтується на принципах науковості, гуманізації, демократизації, єдності, комплексності, диференціації, інтеграції, неперервності, модульності, індивідуалізації. Індивідуалізація професійного розвитку майстра виробничого навчання орієнтує на: 1) унікальність професійного образу педагога-майстра; 2) розширення можливостей особистісного та професійного самовизначення; 3) творче самовираження майстра [3]. При організації навчально-виховного процесу на курсах підвищення кваліфікації на основі індивідуалізації більш ефективно вирішується комплекс взаємопов'язаних завдань професійного розвитку майстра виробничого навчання [4, 59]: індивідуалізація повинна враховувати вже наявні індивідуальні особливості майстра виробничого навчання; враховуються різноманітні психофізіологічні і психологічні властивості слухача (особливості мислення, уяви, пам'яті, уваги тощо), що мають вплив на рівень його професійної діяльності; подальшого розвитку набувають загальні та спеціальні здібності педагога, які необхідні для подальшої професійної діяльності; посилюється мотивація навчальної та професійної діяльності; формується індивідуальний стиль педагогічної діяльності; розвивається пізнавальна активність і самостійність; озброює майстра виробничого навчання системою індивідуально прийнятних прийомів організації педагогічної взаємодії з дитиною і колективом учнів, колегами, батьками; розвивається потреба і здатність регулювати своє особистісно професійне зростання; підвищується рівень знань, умінь і навичок не тільки з психолого-педагогічних дисциплін, а й з педагогіки і психології індивідуального розвитку.

Суть підходу індивідуалізації професійного розвитку майстра виробничого навчання можна відобразити в положеннях: 1. Підвищення педагогічної кваліфікації майстра виробничого навчання пов'язано зі становленням фахівців різного рівня професійної кваліфікації. В рамках певної програми відбувається зміна найближчих завдань і окремих сторін змісту навчальної роботи, варіювання методів і організаційних форм з урахуванням особистості слухача курсів з метою створення умов для розвитку індивідуально-професійного потенціалу, що забезпечується зовнішньою індивідуалізацією. 2. Основним механізмом занурення майстра виробничого навчання до педагогічної професії є рефлексія, яка безпосередньо пов'язана з внутрішньою складовою індивідуалізації. 3. На основі взаємозв'язку зовнішньої і внутрішньої складових індивідуалізації відбувається подальший розвиток індивідуальності слухача, закладаються можливості індивідуалізації професійного розвитку, основи індивідуального стилю педагогічної діяльності. Суть підходу полягає у побудові системи індивідуалізації професійного розвитку майстрів виробничого навчання на курсах підвищення кваліфікації на основі взаємозв'язку зовнішньої і внутрішньої індивідуалізації для знаходження оптимального шляху досягнення цілей підготовки кожним слухачем засобами інформаційних технологій, реалізації його індивідуально-професійного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Анисимов О.С. Акмеологическая парадигма. М., 2007. — 762с;
2. Войцехівський М. Ф. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти // Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції (20–23 квітня 2015 р.). URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/index#.WBYanNKLTIV> ;
3. Коваль Л. Є. Професійна освіта № 1 (178) 2018 ISSN 2522-9729 (online);
4. Герасимов Б.Н., Чуриков Ю.В. Управление качеством: Учебное пособие / Б. Н. Герасимов, Ю.В. Чуриков. Издательство: Вузовский учебник, ИНФРА-М, 2011. – с. 304;
5. Жигло О. О. Критерії професійного зростання викладача ВНЗ. // Проблеми формування ціннісних орієнтирів професійної діяльності: зб. наук. пр. – Харків: Стиль-Издат, 2005. С. 79–85;
6. Пехота О.М. Індивідуальність учителя: теорія та пратика / Пехота Олена Миколаївна. – Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2010. – 272 с;
7. Майборода Л.А. Методика самоосвітньої діяльності з підвищення професійної компетентності майстрів виробничого навчання / Л. А Майборода // Професійна освіта в умовах сталого розвитку суспільства / збірник Матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. – Київ: ПІТО НАПН України, 2020. – 304 с., С. 284-287. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/723422/>.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ

Катерина Яблунівська,

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

Виховання та освіта з питань екології, охорони природи є важливим елементом загальної екологічної підготовки майбутніх фахівців, у тому числі викладачів – аграрників. Такі знання є загальнообов'язковими і є кваліфікаційною ознакою кожного фахівця, в тому числі і педагога.

Для підвищення рівня екологічної проінформованості, кваліфікованості сучасних фахівців – педагогів, інженерів у навчальні плани всіх закладів вищої освіти будь-якого профілю введені курси: «Актуальні проблеми охорони природного навколишнього середовища», «Основи екології», «Екологія і раціональне природокористування» або інші, які вивчають екологічні проблеми в тісному зв'язку із суспільними, психолого-педагогічними, загальноосвітніми дисциплінами, що ґрунтуються на знаннях історії, географії, біології, хімії, фізики, інших наук. Завдяки цьому забезпечується принцип міждисциплінарності у формуванні екологічної компетенції. Очевидно, що без підсилення в системі професійної освіти уваги до формування гармонійної системи загальнолюдських, громадянських та професійних цінностей досягти цієї мети неможливо [1, с. 162–163].

Першими екологічно-спрямований курс «Охорона природи» почали викладати в Україні на початку 50-х рр. в Одеському університеті. Про необхідність таких дисциплін для всіх закладів вищої освіти йшла мова вже в 1959 рр., а в 1961 було прийняте рішення про їх факультативне вивчення не тільки в університетах, педагогічних, медичних, технічних вузах, а й в сільськогосподарських, юридичних, економічних закладах освіти. У 1970 р. були затверджені програми обов'язкового курсу «Охорона природи» для педагогічних інститутів і для факультетів спеціальностей «Біологія і хімія», «Дошкільна педагогіка», «Педагогіка і методика початкового навчання». Тепер подібні еколого-спрямовані курси це загальнообов'язкові нормативні предмети у всіх закладах вищої освіти для всіх спеціальностей.

Екологічна освіта із середини 80-х років невинно входить в освітню практику, однак без жодного позитивного ефекту. Основна причина та, що екологічна освіта 80-х років орієнтована на гербартську педагогіку, що діє за принципом виховуючого навчання. Вихованці накопичують екологічну інформацію, екологічні знання, але екологічна культура при цьому не формується. Як наслідок – маємо екологічно обізнану й екологічно невиховану особистість, котра, володіючи екологічними знаннями, проявляє екологічний вандалізм.

Існуючий в Україні освітній процес потребував значного вдосконалення у напрямі підвищення ефективності та інтегрованості на

основі глибокого філософського і психолого-педагогічного осмислення проблеми з урахуванням соціально-культурних функцій екології у суспільстві, цілісної структури екологічних знань, сучасного рівня розвитку екологічної науки, традицій, звичаїв та історичного досвіду українського народу в цій сфері, а також особливостей екологічної та економічної ситуації в країні. Ключовим принципом взаємодії людського суспільства і природи, в цьому контексті, мають бути не споживацтво і насильство, а співіснування.

Тому, невідкладним стало розроблення стратегії екологічного виховання, оскільки раніше вважалося, що здійснюється воно автоматично – разом з екологічним навчанням [2, с. 122].

За останні 15 – 20 років питання екологічної освіти та виховання зі сфери дискусій про правомірність екологічної освіти змістилося в площину її практичної реалізації. Ця обставина значно впливає на педагогіку і сучасну систему освіти. З огляду на те, що в світі не існує єдиної ефективної системи екологічної освіти, яку можна було б без суттєвих змін взяти за основу, формування її в Україні відбувається на основі власного досвіду розробників із урахуванням національних особливостей.

Науково-педагогічні кадри України мають високоякісні доробки з екологічно стійкого розвитку, медичної екології, екології військової діяльності, методології та змісту екологічної освіти і виховання, екологічної етики і психології, освіти і управління та ін. З використанням цього досвіду та на виконання Указу Президента України «Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні» колектив фахівців у галузі екологічної освіти за участю спеціалістів Мінекобезпеки розробив Концепцію розвитку екологічної освіти і виховання в Україні.

Згідно з концепцією екологічна освіта та виховання спрямовані на здобуття фундаментальних екологічних знань та їх методології, а також на професійну екологічну підготовку, екологізацію спеціальних навчальних дисциплін і екологічне просвітництво. Це забезпечить формування цілісного екологічного знання і мислення, необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на рівні підприємств, галузей, регіонів, країни загалом. Аналізуючи державні навчальні програми з екології, ми виявили спрямованість на формування екологічної свідомості у студентів, на раціональне використання природних ресурсів, кількість і якість яких щорічно зменшується.

Успішне виховання фахівців, здатних реалізувати екологічну політику країни досягається за допомогою використання основних ідей компетентнісного підходу у вищій освіті. Освіта відіграє чільну роль у формуванні екологічно компетентних фахівців. Формування екологічної компетентності у студентів ЗВО ґрунтується на продуманих принципах і забезпечується певними організаційно педагогічними умовами. Принципи формування екологічної компетентності майбутнього викладача аграрного закладу вищої школи поєднують всі компоненти освітнього процесу воедино, забезпечуючи при цьому достатній рівень сформованості екологічної компетентності майбутніх фахівців [3, с. 294].

Список використаних джерел:

1. Єршова Л. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка (Київ). 2018. № 16. С. 162–168. DOI: <http://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.162-168>.
2. Томаков В.И. Концепция формирования экологической компетентности будущего инженера [Текст] : монография / В.И. Томаков, М.В. Томаков. - Курск : Курск ГТУ, 2009. – 236 с
3. Гончаревич Н.А., Проблемы формирования экологических ценностей будущих специалистов / Н.А. Гончаревич, О.В. Шайдурова / Вестник КрасГАУ № 7, 2013. ISSN 1819-4036. С.292-296.

Розділ 5. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАРКІВСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО АГРАРНОГО ЛІЦЕЮ

Олена Бондаренко,

*директор Марківського професійний
аграрний ліцей, к.е.н., доцент*

Стратегічні завдання розвитку професійної (професійно-технічної) освіти України декомпонуються на інституційний рівень, набуваючи специфічного смислового навантаження з урахуванням процесу децентралізації та з проєкцією на регіональні особливості підсистем професійної освіти, ринку праці й вимог роботодавців. Крім іншого, обмеженість державного фінансування закладів освіти негативно впливає на забезпечення їх потреби у сталому функціонуванні та розвитку. Така ситуація зумовлює актуалізацію необхідності залучення додаткових позабюджетних коштів через організацію інноваційних форм діяльності, серед яких ключовою є проєктна. [1]

Гранти є найбільш поширеною формою фінансування проєктів донорськими організаціями.

Проєктна діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Україні поки що носить епізодичний характер. Натомість аналіз зарубіжного досвіду свідчить про те, що проєктна діяльність є рівнозначним напрямом їх (закладів) діяльності поряд з освітньо-виховною та управлінською. [2]

Упродовж 2019-2020 років Марківський професійний аграрний ліцей успішно брав участь у двох грантових програмах. Влітку 2020 року наш заклад уклав угоду в рамках проєкту USAID «Економічна підтримка Східної України» на загальну суму понад 4 млн. грн., метою проєкту є створення сучасного регіонального центру освіти для задоволення попиту агровиробників регіону в робітничих кадрах. Основне завдання – це посилення інституційної спроможності ліцею шляхом підвищення якості професійного та виробничого навчання за професією «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» завдяки закупівлі трактора класу «В» торгової марки «Нью Холланд», агрегата ґрунтообробного комбінованого БП-3.2, обприскувача причепного ОПШ-2,4 із системою АСУ та культиватора КПС-8-МП-3Р.

Нове обладнання дасть змогу сформуванню сучасні практичні професійні навички здобувачів освіти, а також слухачів курсів підвищення кваліфікації центру зайнятості. Крім того, отримання техніки матиме синергетичний ефект - надасть можливість закладу збільшити рентабельність від

виробництва власної сільськогосподарської продукції та отримати більше власних надходжень для розвитку навчального закладу.

Також, відповідно до угоди з USAID, буде поставлено обладнання для облаштування лабораторії бджільництва і навчальної демонстраційної пасіки, що дасть нам змогу готувати кваліфікованих фахівців за професією «бджоляр» та надавати дорослому населенню освітні послуги з опанування необхідних компетентностей.

Другий проєкт за Програмою розвитку ООН – «Підтримка публічно приватних ініціатив у професійній освіті». Його ми реалізуємо разом з громадською організацією «Моя Марківщина». Мета цього проєкту – створення сучасного освітнього простору для підвищення потенціалу працездатного населення Марківської громади. Бюджет складає – 28 тисяч доларів США.

Втілення цього проєкту відбувається за трьома компонентами:

Перший компонент – це модернізація освітнього процесу з професій «Тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва» та «Кухар, кондитер» завдяки розробці та імплементації в освітні програми інноваційних навчальних курсів «Сучасна школа фермерства» та «Сучасні технології здорового харчування». При цьому особливу увагу буде приділено саме розвитку підприємницьких навичок у здобувачів освіти.

У рамках курсу «Сучасні технології здорового харчування» почали втілювати експериментальний проєкт з вирощування мікрозелені «Суперфуд – mikrogreen». Учні, майстри виробничого навчання та викладачі пройшли онлайн-навчання, закуплено спеціальне обладнання для вирощування мікрозелені. Планується вирощену продукцію вживати для приготування страв для здорового збалансованого харчування під час виробничого навчання, додатково це дасть можливість отримати здобувачам освіти нові сучасні професійні навички.

Другий компонент – це закупівлі сучасного професійного кухонного обладнання для модернізації кухні-лабораторії, що підвищить якість виробничого навчання за професією «Кухар, кондитер» та надасть можливість здобувачам освіти набути нових професійних компетентностей.

Третій компонент – створення на базі нашого закладу сучасного освітнього простору «Центр професійного розвитку» з метою навчання та підвищення професійних навичок випускників навчального закладу і дорослого населення громади. Ми плануємо на постійній основі за участю фахівців проводити зустрічі, «круглі столи», семінари для фермерів, підприємців, роботодавців, інших зацікавлених осіб з питань підприємницької діяльності, законодавства та оподаткування, реалізації різноманітних державних програм підтримки сільського господарства та фермерства, пошуку грантодавців з метою реалізації своїх ідей.

На сьогоднішній день міжнародні організації пропонують різноманітні проєкти, в тому числі й пов'язані з підтримкою та розвитком освітньої діяльності. Через конфлікт на Сході України та наслідки бойових дій,

нашому регіону приділяється більша увага і, звичайно, ми маємо активно користуватися цими можливостями, щоб подолати негативні наслідки та зберегти систему професійно-технічної освіти. Залучені грантові кошти є суттєвим джерелом додаткового фінансування закладів освіти.

Список використаних джерел:

1. Проектна діяльність у системі професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник / В. О. Радкевич, О. В. Бородієнко, Л. П. Пуховська, О. А. Самойленко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк. – Житомир: «Полісся», 2020. – 236 с.
2. Рекомендації щодо участі у грантових конкурсах (для початківців) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cultura.kh.ua/uk/activities/grants-investments/get-grant/2321-rekomendatsiyi-schodo-uchasti-u-grantovih-konkursah-dlja-pochatktivsiv>

САМОАУДИТ ТА БЕНЧМАРКІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ МЕТОДИЧНОЇ СЛУЖБИ

Олена Гришаєва,

*заступник директора НМЦ ПТО у
Дніпропетровській області*

Сучасна професійна освіта зазнає неминучих і необхідних перетворень. Вони складні насамперед тим, що вимагають зміни професійної свідомості і набуття сучасних компетенцій працівниками. Подібна ситуація стосується й методичної роботи та вимагає від методистів обласної методслужби професійно-компетентнісного підходу до її організації.

У сьогоденній ситуації ми спостерігаємо, з одного боку, – збереження нагальної потреби педагогів у створенні ефективної методичної служби за їхніми запитами, а з іншого - нерозуміння ними її функціоналу. Отже, надбаний досвід, певні опитування педагогів спонукали нас звернутися до дієвих інструментів побудови дієвої моделі методичної роботи.

У роботі обґрунтовується необхідність використання та впровадження інструментів самоаудиту та бенчмаркінгу. Внутрішній бенчмаркінг обраний як найбільш універсальний спосіб порівняння та оцінки педагогічних, методичних послуг, визначення потреб педагогів, виявлення сильних і слабких сторін методичної служби Дніпропетровської області та використання кращого досвіду ведення діяльності. Застосування бенчмаркінгу в системі планування стратегії конкурентоспроможності обласної методичної служби дасть змогу безперервно виявляти і ті якості, які є джерелом ключових переваг, і ті, які вимагають здійснення ефективних перетворень. На основі результатів дослідження, який здійснено за допомогою бенчмаркінгу, розроблено оновлену модель обласної методичної служби, яка буде адекватною запитам педагогів та управлінських кадрів ЗП(ПТ)О.

Процес упровадження бенчмаркінгу здійснюється в рамках єдиного процесу управління обласною методичною службою, як-от:

Найважливішим кроком на шляху перетворювальних дій є вибір цілей методичної служби. В умовах сьогодення методист не в змозі вловити появу нового замовлення з боку споживачів, викликаних змінами. А цілі методичної роботи, як і раніше, страждають нереалістичністю, невизначеністю тимчасових рамок, відсутністю вимірності, неузгодженістю з усіма учасниками.

Ми цей пошук починаємо з визначення місця методичної служби.

Вихідна ідея - місія створення методичної служби нового типу полягає у створенні умов для зміни типу освітньої діяльності: переходу від знаннєвої моделі освіти до компетентнісної. Методична структура повинна забезпечити умови для переходу, а потім і функціонування закладу професійної освіти відповідно до парадигми розвивальної освіти.

У рамках знаннєвої моделі сенс професійної освіти зводиться лише до формування професійних знань, умінь і навичок. У парадигмі компетентнісного типу сенс професійної освіти зводиться:

- до розуміння педагогом існуючої на даний час ситуації у професійній освіті;
- до розвитку його здатності адекватно реагувати на мінливе довкілля, в тому числі, - професійне;
- до вироблення механізму адаптації до нього;
- до формування у свідомості педагога своєрідного методологічного коду - ключа, що дає змогу самоналаштуватися і самоорганізовуватися на пошук тих інноваційних знань, умінь, розвиток компетентностей, які відповідають пізнавальним особистісним і професійним потребам педагога.

Отже, в постановці мети виражена причина створення методичної служби нового типу, в якій зафіксовано соціальне замовлення, що акумулює

нові освітні цінності.

Об'єктом для порівняння обрано процес надання методико-педагогічних послуг. Визначені основні критерії оцінки та можливі засоби по збору інформації (фактичні дані, анкетування, моніторинги):

Критерії оцінки	Слабкі сторони	Сильні сторони
Якість кадрового складу обласної методичної служби	недостатній рівень підготовки методистів; формальний підхід до можливостей підвищення кваліфікації; третина методистів обласної методичної служби сконцентрована на діях, засобах, формах без рефлексивної свідомості, що заважає їм оцінити, наскільки ефективно обраний спосіб та засоби їх діяльності; неувага до особистих запитів і потреб методистів з боку адміністрації.	- самоосвіта методиста; - зміна роботи з педагогічними кадрами на основі системного осмислення запиту, актуальної освітньої практики і попиту; - творча переробка накопиченого педагогічного досвіду та його розповсюдження доступними, сучасними засобами.
Рівень формування єдиного освітнього простору з навчально-методичним супроводом освітнього процесу у всіх структурних підрозділах	недостатній кількості респондентів, які відвідують сайт; неактуальності інформації, яку оприлюднюємо; слабкий комунікаційний співпраці через соціальні мережі; недостатня інформованість респондентів про сайт та його можливості; невмінні методистів надавати якісну інформацію через соціальні мережі.	
Рівень організації системи підвищення кваліфікації педагогів за їхніми запитами	З метою підготовки педагогічних працівників до сприйняття та реалізації інноваційних освітніх процесів НМЦ ПТО у Дніпропетровській області розширено перелік заходів дистанційного формату з актуальних питань та напрацьовані програми 50-ти курсів, в тому числі 5 дистанційних на платформі MOODLE. Видано сертифікати педагогам	Разом з позитивними тенденціями запровадження оновлених форм підвищення кваліфікації за запитами педагогів виявлені слабкі місця: не всі методисти володіють технологіями якісного проведення тренінгів, майстер-класів та створення освітніх програм нової якості змісту та організації підвищення професійної компетентності педагогів для стимулювання творчої ініціативи
Рівень задоволеності педагогів діяльністю обласної методичної служби	Отже, он-лайн опитування надає можливість методичній службі діяти за запитами педагогів, планувати та коригувати свою діяльність. Але опитування ми проводимо 2 рази на рік і цього замало, враховуючи сучасні вимоги. Тоді ми прийшли до рішення про проведення після кожного заходу он-лайн оцінювання та висловлення конструктивних побажань https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSe9VJ_kOeHNMdmlPoIPS-CSjLRg2MliDvm4QOZFoDq76V9G5g/viewform . І це було правильне рішення, яке надає змогу кожному методисту та керівництву НМЦ ПТО відразу бачити фідбек власної роботи.	

Підсумовуючи сказане, робимо наступні висновки:

- в організації системи науково-методичного та психологічного супроводу розвитку моніторингових досліджень, підготовки педагогічних кадрів до їх здійснення важливим є технологічний підхід, для реалізації якого розроблено алгоритм, основними етапами якого є вхідне діагностування; обґрунтування змісту, форм методичної роботи та програм підвищення кваліфікації; організація роботи згідно з визначеним змістом, формами методичної роботи та програмами підвищення кваліфікації; моніторинг професійної компетентності педагогічних кадрів; корекція професійної діяльності; включення в аналітичну діяльність педагогічних кадрів; вихідне діагностування; оцінювання;

- упровадження науково-методичного та психологічного супроводу в практику роботи методичних служб дасть змогу скоординувати дії суб'єктів методичної роботи, сприяти розвитку елементів самоорганізації, саморозвитку;

- диференціювання змісту, форм і методів методичної роботи з педагогічними кадрами щодо впровадження технології науково-методичного супроводу діяльності педпрацівників дасть змогу перевести їх на рефлексивне управління (самоаналіз, самомоніторинг, самокорекцію, самооцінювання);

- результативність науково-методичного та психологічного супроводу залежить від набутого досвіду методистів у здійсненні супроводу, їхньої професійної та психологічної готовності до його реалізації.

Традиційно методична робота здійснювалася у формі циклових секцій і до певного часу цілком відповідала меті методичної діяльності. Зміна мети приводить до зміни змісту і, відповідно, до змін форм. Пропоную версію структурно-функціональної моделі обласної методичної служби, яка може стати адекватною сучасним вимогам.

Запропонована в роботі модель методичної служби організована за "функціональним" принципом, на відміну від традиційної, побудованої за принципом предметності. Основними структурними компонентами моделі є: методична рада, методичний кабінет, педагогічна майстерність, експериментальна лабораторія, інформаційний центр та проблемні групи. Запропонована модель була піддана експертизі на предмет її реальності. Експерти (методисти НМЦ ПТО у Дніпропетровській області) прийшли до висновку про реальність моделі за певних умов, а також вказали на необхідність її апробації.

У наведених вище міркуваннях в основі структурно-функціональної моделі лежить наступний логічний ланцюжок: потреби педагогів і управлінців - цілі методичної служби - основні напрями її діяльності - модель методичної служби. Запропонована модель може включати такі структурні елементи:

Функції/структурний елемент методичної служби	Напрями діяльності
управлінська функція - методична рада	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз потреб педагогів і управлінців; • проєктування концепції та програми функціонування і розвитку; • організація та забезпечення діяльності всіх структурних підрозділів методслужби в цілому; • координація діяльності всіх структурних підрозділів; встановлення "зовнішніх" зв'язків і ін.; • діагностика діяльності методслужби, визначення відповідності проведеної роботи до загальної концепції і програми, а також корекція діяльності методслужби; • узагальнення та оформлення результатів діяльності.
технологічна функція - методичний кабінет	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз діяльності педагогів, управлінців відповідно до розроблених критеріїв; • оформлення педагогічного досвіду; • розробка механізму трансляції педагогічного та управлінського досвіду. <p>Діяльність методичного кабінету може здійснюватися у формі індивідуальних і колективних консультацій, менторство і коучинг самостійної роботи педагогів та ін.</p>
педагогічна функція - педагогічні майстерні	<ul style="list-style-type: none"> • трансляція педагогічної майстерності; • підготовка і перепідготовка педагогів, управлінців до здійснення педагогічної, управлінської діяльності нового типу; • підготовка педагогічного колективу до інноваційної діяльності.
наукова функція - експериментальна лабораторія	<ul style="list-style-type: none"> • проєктування концепції розвитку навчального закладу; розробка навчального плану, адекватного концепції; розробка моделей випускників різних ступенів навчання і ін.; • розробка програми дослідно-експериментальної діяльності навчального закладу; • забезпечення дослідно-експериментальної діяльності нормативними та навчально-методичним засобами; • діагностика на підставі розроблених критеріїв ходу експериментальної роботи; • експертиза результатів дослідно-експериментальної діяльності; • "запуск" і науково-методичне забезпечення експериментальних процесів; • наукове консультування педагогів і управлінців, які мають труднощі в дослідно-експериментальній діяльності; • опис і оформлення результатів дослідно-експериментальної діяльності.
інформаційна функція - інформаційний центр	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз інформаційних запитів педагогів та управлінців, обробка результатів аналізу; • створення довідково-інформаційного фонду, який повинен представляти систематизовані зібрання навчально-нормативної документації, педагогічної та методичної літератури, літератури зі спецпредметів, підручників, періодичних видань та ін. Особлива увага повинна бути приділена розробці бази даних по педагогічним утрудненням і типовим варіантам виходу з них, а також бази даних з інформацією про психолого-педагогічні і концептуально-філософські інновації в сфері професійної освіти; • пропаганда інформаційної культури, зокрема навчання педагогів і керівників користуватись інформаційними базами даних.
наукова і технологічна функції - проблемні групи	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз індивідуальних педагогічних труднощів; • дослідження стану проблеми; • дослідження способів вирішення проблеми, виходячи з індивідуального досвіду учасників групи, а також способів вирішення, представлених у педагогічній або методичній літературі.

Представлена версія моделі носить прогностичний характер, вона вимагає апробації та відповідного коригування. Однак, за експертною оцінкою учасників творчої групи методистів НМЦ ПТО у Дніпропетровській області, модель реальна за наступних умов:

- наявність колективу обласної методичної служби, які потребують і готові до перетворення;
- наявність у колективі методистів, потенційно здатних очолити окремі структурні компоненти нової моделі;
- наявність зв'язків з методичними та науковими установами міста, області та України на предмет надання допомоги у проєктуванні перетворювальних процесів і їх безпосередньому забезпеченні.

І найголовніша умова - підготовка методистів, які володіють спеціальними професійними засобами діяльності та способами мислення.

Список використаних джерел

1. Ганущак-Єфіменко Л., Щербак В. Бенчмаркінг як засіб підвищення рівня конкурентних переваг вищого навчального закладу на ринку освітніх послуг / Л.М. Ганущак-Єфіменко, В.Г. Щербак // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Спецвипуск «Економічні науки» VII Міжнародна науково-практична конференція «Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти». – 2017. – с. 299-311.

КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ В ПРОЄКТНІЙ КОМАНДІ

Лідія Гуменна,

*молодший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем
професійної освіти і навчання Інститут
професійно-технічної освіти НАПН України*

Основна мета комунікативного процесу — забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну, тобто повідомлень. Однак сам факт обміну інформацією не гарантує ефективності її передачі. Тому попередньо потрібно мати уявлення про етапи процесу комунікації.

Комунікації — це процес передавання інформації від однієї особи до іншої. Ефективні комунікації — це такий процес передавання повідомлення, коли отримане повідомлення якомога близьке за значенням до первинного. Ключовими складовими ефективних комунікацій є дані, тобто неопрацьовані цифри й факти, які відображають окремий аспект дійсності; а також інформація — як дані, представлені у вигляді або формі, що мають сенсові навантаження. Інформація є цінною, якщо вона достовірна, своєчасна, повна та доречна.

Важливий вплив на комунікації в команді мають електронні засоби комунікацій [1]. Інформаційні технології можуть використовувати комп'ютери, комп'ютерні мережі, телефони та інше устаткування. Наразі

існує шість найпоширеніших видів інформаційних систем:

- операційно-виконавча система — з її допомогою виконують щоденні, поточні операції;
- інформаційна система менеджменту — збирає дані, організовує й систематизує їх у формі, зручній для менеджерів, а тоді забезпечує їх інформацією, необхідною для роботи;
- система підтримки рішень — автоматично знаходить, опрацьовує та підсумовує інформацію, необхідну для специфічних рішень;
- адміністративна інформаційна система — призначена для спеціальних потреб опрацювання інформації менеджерами вищого рівня;
- інтранет-мережі — комунікаційні мережі, що діють у межах однієї організації;
- експертні системи — створені за принципом визначення усіх можливостей "якщо—тоді", які стосуються конкретної ситуації.

Команди проєкту знаходяться в постійному стані зв'язку завдяки таким засобам: електронна пошта, відеоконференції, телефонні дзвінки, особисті обговорення і навіть невербальної взаємодії. Якби засоби масової інформації вони не використовували, команди проєктів збільшать свої шанси на досягнення цілей, якщо розроблять успішні стратегії для того, щоби бути поінформованими про те, що відбувається.

Спілкування є важливим процесом у нашому повсякденному житті, і весь світ обертається навколо нього. Максим Ласвелла визначає спілкування як "хто кому що говорить, в якому каналі, з яким ефектом". Спілкування - це ефективний обмін інформацією від однієї точки стану розроблення проєкту до іншої. Воно є необхідним інструментом у галузі управління проєктами, набуваючи важливого значення з кожним днем, і незабаром стає центром усіх процесів управління. Успіх проєкту багато в чому залежить від ефективності його комунікаційної мережі. Він починає працювати з першого дня розроблення і триває впродовж реалізації проєкту, оскільки потрібно регулярно оновлювати повідомлення про стан проєкту, а також про його продуктивність.

Спілкуючись, ми намагаємося встановити "спільність" із кимось. Тобто ми намагаємось ділитися інформацією, ідеєю чи ставленням проблеми у команді, яка бере участь у конкретному проєкті. Ніколи не можна сприймати як належне, що одержувач буде інтерпретувати повідомлення так само, як це задумав відправник. Спілкування - це не абсолютна, не кінцева річ. Для цього керівникові проєкту варто враховувати всі чинники, зокрема такі, як: реалії, простір, в якому відбувається спілкування, вербальні й невербальні повідомлення, а також передбачуване неприйняття інформації.

Завдяки плану управління комунікаціями можна організувати та документувати процес, типи та очікування комунікацій [2]. Зокрема, план передбачає:

- вимоги до комунікацій із зацікавленими сторонами для того, щоб надати їм відповідну інформацію;
- інформація про те, що потрібно повідомляти. Цей план включає

очікуваний формат, зміст та деталі;

- детально про те, як необхідна інформація надходить до потрібних людей. Структура комунікації документує, де інформація проходить, кому надсилатиметься, і в якій формі вона є прийнятною;

- відповідні методи спілкування включають електронні листи-нагадування, звіти та навіть прес-релізи;

- графіки, коли мають відбуватися різні типи спілкування. Деякі комунікації, зокрема зустрічі щодо статусу, повинні відбуватися за регулярним графіком, тоді як інші комунікації можуть відбуватися за умовами проекту;

- процеси ескалації та часові рамки для переміщення проблем до керівництва організації, коли їх неможливо вирішити на нижчих рівнях;

- методи отримання інформації за потреби;

- вказівки щодо того, як план управління комунікаціями може бути оновлений у міру реалізації проекту;

- глосарій проекту.

План комунікацій може також містити інформацію та вказівки щодо статусу проекту, нарад команд, електронних нарад тощо. Установлення очікувань щодо спілкування та зустрічей на початку проекту встановлює керівні принципи для команди проекту та зацікавлених сторін.

Пропонується кілька порад для ефективного спілкування в ході виконання проекту.

1. Регулярно зустрічайтеся. Проводити регулярні стратегічні зустрічі для всієї команди. Це дає можливість кожному бути присутнім під час обговорення проєктної діяльності та змін і створює рівне ігрове поле, надаючи всім членам команди можливість озвучувати проблеми, ідеї та ділитися оновленнями статусу. Щоб скоротити непродуктивний час, спробуйте обмежити зустрічі до 50 хвилин, що дає кожному кілька хвилин на адміністративну роботу.

2. Будьте інклюзивними. Переконайтеся, що ви нікого не залишаєте осторонь, коли запрошуєте людей на зустрічі або надсилаєте звіти про останні події. Якщо ви не впевнені, чи потрібно окремим людям брати участь у зустрічі, чи постійно повідомляти їх про останні проєктні заходи та оновлення, будьте обережні - завжди краще отримувати більше інформації від більшої кількості людей, ніж від обмеженої кількості членів команди, які вважаються ключовими гравцями. На початковій зустрічі проєкту запитайте членів команди про їхні комунікативні вподобання. Одним із варіантів є використання програмного забезпечення проєкту, що включає портал, який може служити центром комунікації. Порівняно з використанням електронної пошти та асортиментом інших засобів комунікації, центральний портал зменшує ймовірність того, що люди будуть виключені з важливих для них розмов.

3. Будьте відвертими, чіткими і лаконічними. Спілкування може зайняти багато часу. Ви маєте цінувати час інших людей (і свій також), будучи відвертими, чіткими та лаконічними. Перш ніж брати телефон,

вводити електронне повідомлення або планувати зустріч, знайдіть хвилинку, щоб розглянути наступне: визначити мету спілкування, аудиторію (це члени команди, керівники чи інші зацікавлені сторони), оцінити бажаний результат: чи вам потрібно буде повернутися до розмови пізніше, чи надати деталі про неї тепер. Незалежно від того, чи використовуєте ви, враховуючи вищезазначені чинники, найкращий засіб для спілкування, спробуйте передати свої повідомлення простими для розуміння та доступними для всіх зацікавлених сторін словами, знаками тощо.

4. Проявляйте увагу та повагу до оточуючих. Люди потрапляють до проєктних команд не спонтанно. Незалежно від їхніх ролей, усі члени виконують цільову мету та роблять внесок у проєкт, і, незалежно від звання та посади в організаційній ієрархії, всіх учасників варто вважати своїми колегами—членами команди. Можна допустити, що думкам учасників проєкту вищого рівня надається більше переваги, ніж думкам молодших членів команди. Але це помилка, бо всі члени команди повинні мати можливість вільно висловлювати свої думки, не боячись наслідків. Чудові ідеї — це чудові ідеї, і неважливо, від кого вони йдуть. Команди не можуть бути сильними, якщо вони мають слабкі ланки в ланцюзі взаємоповаги, взаємовідносин і комунікації.

5. Умійте визнавати помилки. На перший погляд, змусити всіх визнати вашу думку найефективнішою може здатися великим виграшем. Але така «перемога» може мати й негативні наслідки, якщо вона впливає на ставлення або моральний стан інших членів команди. Команди проєктів — це команди, і має бути місце для будь-якого її члена, незалежно від його посади, щоб він міг вкласти свою енергію і довести, що теж має рацію. Позиція ментора може призвести до відчуження інших настільки, що вони взагалі перестануть спілкуватися. Такий збій у спілкуванні змушує команду функціонувати на рівні, що не є оптимальним. Жоден проєкт не може бути успішним у команді, де один «найрозумніший».

6. Використовуйте інструменти онлайн-співпраці. Інструменти співпраці допомагають впорядкувати управління проєктами та полегшити процес співпраці із членами команди й іншими зацікавленими сторонами. "Якщо ви шукаєте безкоштовний і простий спосіб спілкування та співпраці з членами команди — в одному офісі чи по всьому світу — спробуйте хмарні інструменти управління проєктами", — говорить Патті Роулсон, засновник та директор з маркетингу PR Consulting Inc. "Інструменти управління проєктами в інтернеті чудово підходять для інформування всіх про різні типи проєктів". Звичайно, одне лише програмне забезпечення для співпраці не гарантує, що ваша команда буде спілкуватися відкрито й ефективно. І який би засіб ви не використовували, спілкування буде настільки ж позитивним, як і комунікативні стратегії, які ви приймаєте.

Список використаних джерел

1. Елбі, Т. (nd). Отримано з www.project-management-knowledge.com
2. Біндер, Дж. (2007). Глобальне управління проєктами: Комунікація, співпраця та управління через кордон. Олдершот, Великобританія: Говер.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ В МОРСЬКІЙ ГАЛУЗІ

Вікторія Жур'ян,

аспірант I року навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Багатовіковий досвід людини в життєвій діяльності показує, що в природі існують об'єкти, процеси та явища, абсолютно безпечні для неї, але існують зовнішні екзистенційні загрози, які виникають у наслідок використання високих технологій, постійно розвиваються та вдосконалюються виробничими процесами у виміри глобалізації технологічного та економічного розвитку України. Такими є стихійні лиха, аварії чи інфекційні хвороби, виникнення військових та морських конфліктів, непередбачувана державна політика щодо загроз, які представляють криміногенні елементи, вважаючи, що це саме екологічна безпека та екологічні ризики, в морській галузі тощо. Усі ці загрози навколишньому середовищу та довкіллю, цілком ймовірні з невизначеними наслідками, оскільки деякі з них вже траплялися в морській галузі.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, «довкілля» - це та частина світу, з якою людина взаємодіє, яку вона використовує, підпорядковується його впливу і до якої пристосовується [1]. Стан комфортного існування людини все частіше асоціюється зі станом довкілля. Значення терміну охорона навколишнього середовища визначається як система державних та громадських заходів, спрямованих на раціональне використання, збереження та розширене відтворення природи. Відповідно до Закону про охорону навколишнього середовища - це «сукупність заходів, спрямованих на запобігання деградації навколишнього середовища, до його відновлення, збереження та вдосконалення», враховуючи саме зміст екологічної безпеки та екологічних ризиків, в морському середовищі тощо.

Державна екологічна політика – це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Екологічну політику також можуть мати окремі морські підприємства чи організації [2]. В нашому випадку, відповідно до тематики дисертаційного дослідження «Формування екологічної компетентності бакалаврів судноводіння у процесі фахової підготовки», цікавить державна екологічна політика щодо екологічної безпеки та екологічних ризиків на морі.

Екологічна безпека за своєю природою є станом природного захисту навколишнього середовища та життєво важливих інтересів людини від можливого негативного впливу господарської та іншої діяльності, від надзвичайних ситуацій природної та техногенної природи та їх наслідків. Це

визначення можна звести до короткого формулювання - стану захисту від небезпек [2]. Екологічний ризик - це ймовірність змін та руйнування екологічної площини в результаті змін у навколишньому середовищі, особливо на морі [1; 2]. В нашому дослідженні, увагу зосереджено на розгляді статті 56 із змінами, внесеними згідно із Законом № 198-IV від 24.10.2002 - Стаття 56. Екологічна безпека транспортних та інших пересувних засобів і установок [3]. Наукове обґрунтування тематики щодо питань екологічної безпеки, рекомендуємо фахівцям вивчати за такими статтями: Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про охорону атмосферного повітря»:

Стаття 20. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів;

Стаття 20-1. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів;

Стаття 20-2. Компетенція центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Екологічна безпека та екологічні ризики на морі, саме з екологічної точки зору - це аварії з танкерами, плавучими нафтовими вишками, заводами, розташованими біля моря, великими містами та курортами уздовж узбережжя. Виконуючи щоденні завдання, морські формування повинні здійснити та прийняти всі розумні та досяжні заходи щодо збереження навколишнього середовища. Для цього морські офіцери повинні знати, як управлінські дії впливають на збереження навколишнього середовища. Система екологічного управління є корисним інструментом для допомоги офіцеру у виконанні екологічних вимог національного законодавства та НАТО, офіцери повинні забезпечити управління екологічним ризиком яке має бути інтегровано в загальне планування морських заходів.

Список використаних джерел:

1. ЮНЕСКО (UNESCO). Природно-заповідний фонд Міжнародна діяльність. URL: <https://mepr.gov.ua/content/yunesko-unesco.html>

1. ЮНЕСКО (UNESCO). Національна екологічна політика. Державна екологічна політика. URL: <https://mepr.gov.ua/timeline/Nacionalna-ekologichna-politika.html>

2. Стаття 56 із змінами, внесеними згідно із Законом № 198-IV від 24.10.2002. Екологічна безпека транспортних та інших пересувних засобів і установок. URL: https://protocol.ua/ru/pro_ohoronu_navkolishnogo_prirodnogo_seredovishcha_stattya_56/

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Марина Мусоріна

*методист ПП і ПКМ Дунайський інститут
Національного університету «Одеська
морська академія», к.п.н.*

Сучасні вимоги до викладання технічних дисциплін в освітній діяльності фахівців морської галузі, нині найчастіше розуміються як кількісне зростання технічних предметів. Однак в реальності, кількість годин на них в освітній професійній програмі скорочується, крім того, технічні дисципліни часто не пов'язані з майбутньою професійною діяльністю курсантів, тому відсутність знань в технічній галузі позбавляє курсантів можливості правильно зрозуміти, осмислити процеси, що відбуваються в країні і в світі в цілому.

Перед викладачами Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» (далі ДІ НУ «ОМА») виникли нові виклики: об'ємна кількість інформації, її постійне зростання; тотальна технологізація життя; відкрите, мобільне суспільство, умови пандемії, обмежена форма суспільного спілкування, де моряки мають активно впроваджувати свої знання з технічних дисциплін.

Відомо що, чимала кількість інформації, яку здобувачі вищої освіти одержують, в основному, з інтернету, негативно відбивається на її якості, переробці, можливості її глибинного осмислення і узагальнення. Курсанти не здатні до цілісного сприйняття і бачення світу, їх знання носять фрагментарний характер, інформація переосмислюється поверхнево. У курсантів, дослідники відзначають наявність кліпового мислення, при якому події, картинки, образи в свідомості не пов'язані між собою, що знижує здатність до аналізу. Тому, в першу чергу, сам викладач зобов'язаний добре орієнтуватися на просторах інтернету, розбиратися в інтернет-джерелах, щоб дати потрібні рекомендації курсантам по використанню тільки наукових сайтів. Під час викладання необхідно систематизувати інформацію, представляючи її у вигляді схем, графіків, малюнків, таблиць, в тому числі порівняльних. Даний спосіб поєднує понятійне і образне мислення [1].

Конспектування та аналіз наукових текстів на практичних заняттях сприяє виробленню вміння встановлювати зв'язки між явищами, призводить до руйнування мозаїчної картини світу. Досвід показує, що добре систематизувати, структурувати матеріал дозволяє використання мультимедійних презентацій на лекціях. Крім того, якщо врахувати специфіку, то частина випускників освітньо-професійної програми (ОПП) з «Навігації і управління морськими суднами» та освітньо-професійної програми «Управління судновими технічними системами і комплексами», влаштовуючись на роботу в міжнародні морські компанії, повинна влитися до складу багатонаціональних екіпажів суден, увійти в контакт з моряками різноманітних культурних і релігійних традицій. А для цього курсанти даного напрямку повинні, як мінімум, мати знання про істотні особливості технічних дисциплін, на основі якого складені діючі ОПП і робочі

програми дисциплін, які містять професійну компетенцію. Відповідно до неї курсанти повинні володіти «здатністю і готовністю організувати роботу колективу виконавців з різноманітним національним складом, здійснювати розподіл повноважень і відповідальності на основі їх делегування» [2]. При цьому під різноманітністю технічних культур слід бачити і особливості моряків.

Формування технічної культури курсантів морського ЗВО забезпечується комплексом організаційно-педагогічних умов, включають нормативно-фіксовану за часом і змістом самостійну підготовку курсантів; технологію формування технічної культури на основі дворівневої системи засобів навчання відповідно до принципу комплексування; відповідне дидактико-технологічне забезпечення, забезпечене перспективними дидактичними навігаторами на основі когнітивної інформації. Освітній процес професійної підготовки курсантів в морському ЗВО відрізняється бінарним характером структури життєдіяльності курсантів при варіації регламентів суміщення освітньої діяльності та виконання поставлених завдань, що реалізується в системі формування технічної культури курсантів.

Таким чином, можна зробити висновок, що система освіти відповідає на динамічні виклики часу, що вже зараз відбивається на стані викладання технічних дисциплін, а, отже, на особистісному розвитку здобувача вищої освіти ДІ НУ «ОМА».

Список використаних джерел:

1. Мусоріна М. О. Формування технічної культури як основи базових компетентностей старшокласників із судноводіння в процесі профільного навчання фахівців [Електронний ресурс] / М. О. Мусоріна // Теорія та методика управління освітою. – 2017. – 2 (20) 2017 – Режим доступу : <http://umo.edu.ua/elektronne-naukove-fakhove-vidannja-teorija-ta-metodika-upravlinnja-osvitoju>–Назва з екрана
2. Fomin, O., Lovska, A., Kudelya, V., Smyrnova, I. Determining the dynamic loading and strength of the bearing structure of a covered wagon when firing from it Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 2020, 4(7-106), pp. 33–41 View abstract View at PublisherRelated documents
3. Мусоріна М. О. Методичні засади формування базових компетентностей старшокласників із судноводіння в процесі профільного навчання. /М.О. Мусоріна// Науковий збірник Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова – 2017. – вип. 135

СУЧАСНІ КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ СЕРЕДОВИЩА

Олексій Нестеров,

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

Сучасне суспільство важко уявити без використання комп'ютерів та різноманітних гаджетів. Комп'ютерні технології є не від'ємною частиною сучасної системи освіти і мають особливо велике значення для такої креативної професії як дизайнер середовища. У даній професії комп'ютерні

технології використовуються як один з основних методів подання графічної діяльності студента яка є однією з найголовніших складових художньо-проектної компетентності дизайнера.

Графічна діяльність – важлива частина художнього проектування, через те що креслення, малюнок, ескіз є основними способами вираження результатів та ідей у творчих завданнях дизайнера [1]. Кожний етап художнього проектування у дизайні передбачає обов'язкові компоненти графічної діяльності, які зумовлені певними графічним знаннями і навичками [2].

Ступінь компетентності сучасного дизайнера залежить, насамперед, від рівня освоєння навичок пов'язаних з проектуванням будь-якого об'єкту. А також успішність дизайнерської діяльності пов'язана з рівнем розвитку комунікативних вмінь, оскільки процес проектування постійно супроводжується спілкуванням з замовником. Одним з основних інструментів професійних якостей у сучасній системі освіти є використання комп'ютерних технологій. Основною метою використання комп'ютерних технологій у процесі формування художньо-проектної компетентності можна назвати навчання універсального фахівця - дизайнера, з проектною свідомістю і високорозвиненим візуальним сприйняттям.

У зв'язку з цим, в освітньому процесі закладів професійної (професійно-технічної) освіти постає проблема у виборі оптимального рішення художньо-проектних завдань у графічній формі, через те що є необхідність великої кількості варіантів вирішення конструктивних та графічних проблем цільового об'єкту. Виконати таке складне завдання не легко навіть для професіоналів з великим досвідом, розвинутим просторовим мисленням і образною пам'яттю. Для підготовки висококваліфікованого фахівця в освітньому процесі використовують сучасні комп'ютерні технології, які дозволяють відображати образи об'єкту в графічній формі, а учням наочно продемонструвати його форму і пластику, а також зробити пошук найбільш оптимального рішення, і сфокусуватися на окремих етапах художньо-проектної діяльності. При цьому під час роботи розумові процеси набувають більшої цілісності та аналітичності.

Послідовно розроблені комплексні проектні та графічно-технічні завдання типологічно різноманітних об'єктів дизайнерського проектування дозволяють поєднувати інструменти графічної програми з індивідуальними авторськими баченнями для вираження своїх творчих ідей. Є можливість, що дуже важливо, індивідуального підходу в навчанні кожного студента на творчих спеціальностях. Використання комп'ютерної графіки стимулює розвиток образного мислення, уяви та сприяє вирішенню поставлених перед виконавцем проектних завдань [3].

Методика навчання ґрунтується на послідовних етапах вироблення ідеї, образного уявлення, конструктивному аналізі форми і виборі інструментів графічної програми для віртуального моделювання об'єкта проектування. Комп'ютеризація дизайнерської професії зробила величезний вплив на сучасне середовище проживання людини. Складні за сутністю, пластикою

форми архітектури і дизайну об'єкти, їх предметне наповнення неможливо виконати з використанням тільки застарілих технологій проектування. Досить часто перед проектувальником постають несподівані питання, а саме: програми із 3D графіки «пропонують» незвичайні рішення, вражаючи художньою виразністю, яку неможливо було б передбачити і уявити, користуючись традиційними площинними або макетними моделями. Отже, використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі формування художньо-проектної компетентності майбутніх дизайнерів середовища є необхідною умовою для навчання компетентних спеціалістів-дизайнерів, які здатні вирішувати креативні завдання на високому рівні у своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Роберт И. Современные информационные технологии в образовании 2010. – 140 с.
2. Максимов А.Б. Развитие проектной культуры будущих дизайнеров-графиков у професійній підготовці. Url: https://ivet.edu.ua/index.php?option=com_quix&view=page&layout=iframe&tmpl=component&id=68 (дата звернення: 25.10.2020).
3. Пилюгейцева Ю.И. Компьютерные технологии в развитии профессиональных качеств студентов-дизайнеров Url: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompyuternye-tehnologii-v-razvitii-professionalnyh-kachestv-studentov-dizaynerov/viewer> (дата звернення 24.10.2020)

ФІЗИКА - ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Ірина Смирнова,

*заступник директора з науково-педагогічної
роботи Дунайського інституту
Національного університету «Одеська
морська академія», д.п.н., професор,*

Вивчення освітньої компоненти «Фізика», як фундаментальної природознавчої науки, що прагне зрозуміти природні явища та технології, зв'язати хід цих явищ із загальнодіючими законами природи в Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» (далі ДІ НУ «ОМА») реалізується на 1-2 курсах освітньо-професійних програм. Переваги фізики походять від необхідності зменшувати випадковості, згідно з яким вони можуть викликати ланцюг несприятливих подій, закони природи вчать здобувачів освіти, що системність - властивість світу: вся матерія постійно змінюється, системність ґрунтується на законах природи, що, виходять за рамки часових змін [1]. Саме ця системність повністю недоступна для втручання людини, особливо в умовах непокірного моря, тому умови фізичних явищ, розуміння законів фізики - стають частиною загальної культури фахівця морської галузі.

У XVII столітті відомі науковці Йоганн Кеплер, Галілео Галілей і Ісаак Ньютон встановили методологію сучасної фізики, шляхом відриву конкретних природних явищ з їх природного середовища, та через їх

кількісні експериментальні репродукції; це дозволило їм сформулювати основні фізичні закони та представити їх в математичній формі, в результаті чого людство змогло «зрозуміти» такі різні явища, як вільне падіння, рух планет і коливання маятника [2]. В кінці XIX століття вчені почали з'ясовувати електронну структуру речовини, це дало можливість вперше зрозуміти суть рентгенівських променів і природної радіоактивності, відкритої Анрі Беккерелем, Марі Кюрі та П'єром Кюрі. У 1897 році Джозеф Томсон відкрив електрон, першу невидиму частинку, завдяки цьому, через теорію відносності в 1905 р. Альберт Ейнштейн здійснив революцію уяви про простір і час, вони з Максом Планком виявили фотон - елементарну частинку світла. Розробляючи квантову теорію, Вернер Гайзенберг, Ервін Шредінгер, Поль Дірак та Вольфганг Паулі винайшли корпускулярно-хвильовий дуалізм не лише для світла, але й для всіх частинок, з квантової теорії, ми дізналися, що в мікросвіті наші традиційні уявлення про причинність і детермінізм втрачає сенс. Ці відкриття поклали початок сучасній фізиці у XX столітті, саме з того часу фізики постійно відкривають нові, цікаві явища та природні закони; виявилось, що причинність та детермінізм також незрозумілі у макросвіті – і світ дізнався про нелінійну динаміку [3].

Усвідомлення того, що незважаючи на суворі закони природи, багато явищ, важливих для нашого світу, не можна передбачити, - це і представляє одне з найбільших сучасних відкриттів фізики. Основна мета фізиків у морській галузі - вивчення законів природи, законів моря, появи вітру, проявів штормів та багато іншого, що цікавить саме майбутніх моряків. Фізика – вважається душею всієї науки – і цим твердженням жив Колумб – великій фізик, науковець, моряк, який вірив, що Земля кругла, і тому він зможе досягати Індії морем, його прагнення були підживлені цією вірою, і це формувало його позитивну життєву позицію та загальну культури особистості. Звичайно, він ні дійшов до Індії, але відкрив Америку; іноді, об'єкти вивчення фізики є поза межами нашої щоденної практики, однак рано чи пізно наукові відкриття торкнуться нас так само, як відкриття Америки [2].

Фізика є найбільш фундаментальною з природознавчих наук, це формуюча частина загальної культури індивіда, моряків, тощо. Наприклад, радіо- та рентгенівська фізика, знання застосування основних законів релятивістської механіки, електромагнітне випромінювання є важливим для сучасних знань будови та еволюції Всесвіту [1]. Доведено науковцями життєво важливе значення фізики для морських досліджень - це високі енергії двигунів та технічних механізмів, в яких прискорюються електрони та інші заряджені частинки; створення такого морського обладнання, як німецький електронний синхротрон (DESY), прискорювачі в CERN та ін; «математизація» морської науки також виникла у фізиці, а саме розрахунки завантаження будь-яких вагових елементів судна; фізичне дослідження є обов'язковою складовою природних і зокрема, комп'ютерних дисциплін, вони були і залишаються основою економічних розрахунків, заснованих на

сучасних інформаційних технологіях, які є важливим елементом управління високошвидкісного зв'язку та супутникової навігації в морі (GPS, GLONAS).

Вивчення принципів фізики дає здобувачам вищої освіти ДІ НУ «ОМА» знання законів природи і вживання їх в техніці і морському флоті, де вони отримують навички практичної роботи в морі, науково-дослідної роботи [4] і проявляють свої здібності до творчого мислення, роботи в області спеціальних фахових освітніх компонентів. Крім того, курс фізики дає правильне уявлення про оточуючий нас світ і методи його пізнання, вивчення педагогічних та технічних законів [4].

Список використаних джерел:

1. Куліш В.В., Соловйов А.М., Кузнецова О.Я., Кулішенко В.М. Фізика. – Ч.1. , Ч.2., – Київ, 2004. – 236с.
2. Птащенко Ф.О. Фізика у питаннях та відповідях (Хвильова оптика): Навчальний посібник. – Одеса, 2009. – 246 с.
3. Все про фізику. <https://onmu.odessa.ua/ua/353-kategoriya-uk-ua/fakultety/fakultet-portovogo-inzhiniringa/1308-kafedra-fizika.html>
4. Pedagogical aspects of ensuring the efficiency of education of applicants of higher education institutions of ukraine in the process of research of technical disciplines. /Makarenko, L., Slabko, V., Kononenko, A., Musorina, M., Smyrnova, I. /Journal of Critical Reviews, 2020, 7(13), pp. 116–118. URL:<http://www.jcreview.com/?jid=197&iid=2020-7-13.000>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ

Ірина Швецова,

*доцент кафедри англійської мови у
судноводінні Херсонська державна морська
академія, к.п.н.*

Процес європейської інтеграції та стрімкий розвиток світового мореплавства обумовлює підвищення вимог щодо підготовки конкурентоздатних фахівців морської галузі. Сучасна освіта потребує актуалізації такої підготовки фахівців, за якої здобувачи вищої освіти матимуть змогу набути знання, розуміння, уміння та інші компетентності, необхідні для: зайняття посад осіб командного складу морських та річкових суден (за спеціалізаціями: «Навігація і управління морськими суднами»); роботи на підприємствах, установах та організаціях, що забезпечують експлуатацію флоту, управління рухом суден та безпеку судноплавства; продовження навчання на другому рівні вищої освіти. Невід'ємною складовою професійної компетентності майбутніх морських фахівців є досконале володіння англійською мовою задля можливості професійно-ділового спілкування з представниками різних національностей.

Освітня компонента «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», що реалізується в Херсонській державній морській академії, є елементом підготовки бакалаврів

з навігації і управління морськими суднами.

Реалізація освітнього компоненту «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», ґрунтується на концептуальних положеннях комунікативно-компетентнісного підходу, принципах взаємопов'язаних видів мовної діяльності, теорії поетапного контекстного навчання та у відповідності до Кодексу з підготовки і дипломування моряків та несення вахти (Розділ II, Таблиця А II I) та IMO Model Course 3.17 «Maritime English» та орієнтовано на формування компетентності «Використання стандартних фраз ММО для спілкування на морі та використання англійської мови у писемній та усній формах», визначеної Кодексом з підготовки і дипломування моряків та несення вахти.

Освітня компонента «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», націлена на розвиток загально-морських (1-3 семестри) та професійних (4-8 семестри) комунікативних умінь. Має на меті оволодіння здобувачами вищої освіти англійською мовою спеціального вжитку як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості здобувача вищої освіти, включаючи формування його комунікативної компетенції, як засобом оформлення або розуміння висловлювань у процесі професійного спілкування.

Реалізація вищезазначеної мети можливе у ході вирішення конкретних завдань, а саме: розвивати творче мислення при виконанні практичних завдань у спеціальних навчальних ситуаціях, які вимагають професійної компетенції фахівців морського торговельного флоту; формувати у здобувачів вищої освіти початкову теоретичну базу, загальне уявлення про специфіку спілкування на судні та у морському середовищі, які забезпечать необхідну комунікативну спроможність у сферах ситуативного і професійного спілкування в усній та письмовій формах; формувати основи вмінь спілкування в соціально-побутових та професійно-орієнтованих ситуаціях, розвивати вміння сприймати на слух аудіо записи та відповідно реагувати, формувати навички читання інструкцій та текстів професійного спрямування, виробити навички використання оригінальної технічної літератури, розвивати вміння писати особисті та ділові листи, застосовувати здобуті знання при проходженні співбесіди в кріюінгових компаніях та при складанні тестів.

При складанні навчальної програми та у ході розробки навчальних посібників для першого курсу здобувачів вищої освіти були враховані актуальні питання розвитку професійної компетентності майбутніх судноводіїв. Перший семестр (While Ashore), який складається з п'яти модулів спрямований на розвиток наступних компетентнісних вимог до умінь фахівців:

Модуль 1: Морська освіта.

Демонстрація умінь: запитує про персональні дані інших людей та відповідає на запитання про свої особисті дані, описує професійну підготовку

та освіти моряків, обговорює типові види діяльності в академії та у вільний час. Підсумкова компетенція: Описує професійну підготовку морських фахівців.

Модуль 2: Усвідомленість про кар'єру.

Демонстрація умінь: аналізує фактори, що впливають на вибір кар'єри, обговорює вимоги ПДНВ щодо рівня володіння англійською мовою, аналізує власний рівень готовності до кар'єри в морі. Підсумкова компетенція: описує готовність виконувати обов'язки в морі зважаючи на офіційні вимоги до моряків.

Модуль 3: Устрій судна.

Демонстрація умінь: описувати устрій судна у письмовій формі, коментує лінійні параметри та виміри судна. Підсумкова компетенція: Описує частини судна та позначки на корпусі, лінійні параметри, об'єм та вагу.

Модуль 4: Судна, що перевозять навальні вантажі.

Демонстрація умінь: описує дизайн, вантаж та вантажне обладнання балкара, описує дизайн, вантаж та вантажне обладнання танкера. Підсумкова компетенція: Характеризує судна, що перевозять навальні вантажі стосовно їх дизайну, вантажу та вантажного обладнання.

Модуль 5: Судна, що перевозять штучні вантажі.

Демонстрація умінь: описує дизайн, вантаж та вантажне обладнання судна, що перевозить генеральні вантажі; описує дизайн, вантаж та вантажне обладнання контейнеровоза. Освітня компонента «Морська англійська мова» освітньо-професійної програми «Навігація і управління морськими суднами», належить до циклу професійної та практичної підготовки бакалаврів з навігації і управління морськими суднами і є певною мірою узагальнюючою і систематизуючою. Тому, у відповідності з діючими положеннями міжнародних конвенцій, в процесі навчання англійської мови первинне значення приділяється узагальненню вивченого на попередніх етапах підготовки, а також активізації знань зі спеціальних дисциплін та з урахуванням актуальних питань розвитку професійної компетентності майбутніх судноводіїв, що сприяє здатності використовувати англійську мову у письмовій та усній формі при виконанні професійних обов'язків.

Список використаних джерел:

1. IMO Model Course 3.17. Maritime English. – London : International Maritime Organization. – 2015. – 141p.
2. Международная конвенция о подготовке и дипломировании моряков и несении вахты 1978 года (ПДМНВ-78) с поправками (консолидированный текст) International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1978 (STCW 1978), as amended (consolidated text). – СПб. : ЦНИИМФ, 2010. – 806 с.
3. While Ashore: coursebook / [V. Bondarenko, O. Moroz, I. Shvetsova]. Kherson: "STAR" PH, 2020. 202 p

Розділ 6. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ МЕТОДУ ВИМІРЮВАННЯ. ВАЛІДНІСТЬ ТЕСТУ

Андрій Каленський,

*завідувач лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у коледжах і
технікумах Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України,
д.п.н., професор.*

Педагогічне тестування – це метод, за допомогою якого вибірка поведінки, навчання, формування розвитку чи виховання, що репрезентують передумови або результати відповідного процесу, повинні максимально відповідати принципам об'єктивності, надійності й валідності вимірювань, пройти опрацювання та інтерпретацію і бути готовими до використання у педагогічній практиці [3, с. 271].

Валідність – це найважливіша характеристика тесту, без якої його не можна вважати вимірювальним інструментом. Наведемо кілька визначень валідності тесту: валідність означає придатність тестових засобів для досягнення мети, заради якої проводилось тестування [1]; валідність – це характеристика здатності тесту відповідати меті вимірювання освітніх результатів [6]; валідність визначає, наскільки тест відображає те, що він повинен оцінювати [4].

Л. Крокер і Дж. Алгина визначають три основні типи досліджень валідності [2, с. 301-302], а саме:

1. Змістовна валідність для ситуацій, в яких користувач тесту хоче з тестової оцінки випробуваного отримати висновок для ширшої області завдань, подібних до тих, які безпосередньо використовуються в тесті.

2. Валідність, пов'язана з критерієм, для ситуацій, в яких користувач тесту хоче з тестової оцінки випробуваного отримати висновок щодо виконання індивідумом діяльності за деякою поведінковою змінною практичного значення.

3. Конструкційна валідність для ситуацій, в яких «ні критерій, ні генеральна сукупність утримання не вважаються повністю адекватними для визначення якості, призначеної для вимірювання ...», але користувач тесту хоче отримати висновок з тестової оцінки результатів виконання тесту, які можуть бути згруповані за ознакою вимірювання певного психологічного конструкту.

Змістовна валідність визначається охопленням тих областей інформації і діяльності, в яких проявляється вимірюється властивість. Вона не

оцінюється кількісно і досягається шляхом складання якісної схеми збору необхідної інформації.

Конкурентна валідність показує можливість заміни однієї діагностичної методики іншою і визначається за допомогою зовнішнього критерію, за яким інформація збирається одночасно з методикою, що перевіряється. Прогностична валідність також визначається за зовнішнім критерієм, але інформація при цьому збирається через якийсь час після застосування методики, що перевіряється. Перехресна валідність виявляється в зіставленні результатів вимірювання деякої вибірки з результатами вимірювання в новій вибірці випробуваних з тієї ж генеральної сукупності.

Конструкційна валідність вказує на ступінь відображення тієї властивості, для визначення якої призначена методика, і визначається теоретичним змістом ознак і їх внутрішньої узгодженістю.

Поняття валідності використовується для загальної характеристики тесту в аспекті відповідності одержаних результатів меті та вимогам оцінювання. Для забезпечення змістовної валідності необхідний детальний аналіз навчальних програм, за результатами якого складається специфікація тесту. Специфікація містить перелік навчальних тем, їх важливість, кількість і тип тестових завдань. Оцінка змістовної валідності виконується експертом у даній галузі.

Згідно П. Клайна, змістова валідність визначається так [5]:

- 1) указати категорію осіб, для якої призначений тест;
- 2) скласти список знань, умінь, навичок, що підлягають тестуванню;
- 3) виконати зовнішню експертизу отриманого списку на предмет його повноти й обґрунтованості;
- 4) на основі списку скласти перелік завдань;
- 5) виконати зовнішню експертизу отриманих завдань;
- 6) після перевірки перетворити їх у завдання в тестовій формі.

Тест не валідний. Це означає, що одержані результати не вимірюють того, що було визначено метою тестування. Наприклад, невідповідності інструменту вимірювання (тесту) меті оцінювання.

Фактори, що знижують валідність результатів оцінювання [0, с. 35-36]:

- завдання не відповідають цілям тестування;
- дуже мала кількість завдань, яка не охоплює усього змісту навчальної дисципліни або теми, яку перевіряють;
- завдання є неоднозначними за змістом, некоректно сформульовані, у тесті містяться ключі до відповідей тощо;
- у тесті вміщено завдання без урахування їх складності;
- завдання в тесті неправильно упорядковані (не враховано розташування завдань за складністю, завдання не згруповано за формою тощо);
- наявність нечітких або неповних інструкцій, що перешкоджає тестованим правильно зрозуміти, як треба працювати з тестом;

- суб'єктивність під час оцінювання завдань на надання відповіді або помилки при обчисленні балів у завданнях на вибір відповіді;
- не враховано час, необхідний для виконання тесту;
- порушення процедур проведення тестування. Незадовільні умови контролю тощо.

Список використаних джерел

1. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий. Учебная книга. 3 изд. доп. Москва : Центр тестирования, 2002г. 240 с.
  2. Крокер Л. Введение в классическую и современную теорию тестов: учебник / Л. Крокер, Дж. Алгина; пер. с англ. Н.Н. Найденовой, В.Н. Симкина, М.Б. Чельшковой; под общ. ред. В.И. Звонникова, М.Б. Чельшковой. Москва: Логос, 2010. 668 с.
  3. Лузан П.Г., Каленський А.А. Методи і форми організації навчання фахівців аграрної галузі: навчальний посібник. Київ : Видавництво «Логос», 2014. 280 с.
  4. Майоров А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования (Как выбирать, создавать и использовать тесты для целей образования). Москва : Интеллект-центр, 2001. 296 с.
  5. П. Клайн. Справочное руководство по конструированию тестов: Введение в психометрическое проектирование: Перевод с английского / Под ред. Л.Ф. Бурлачука. Киев: ПАН Лтд., 1994. 288 с.
  6. Челишкова М. Б. Педагогические измерения, основные компоненты и уровни. Виды измерителей. Педагогические тесты, контрольные измерительные материалы и традиционные оценочные средства : презентация [Электронный ресурс]. – URL : www.myshared.ru/slide/489926/.
- Чуйко О. С., Сілін Є. С. Педагогічні вимірювання: Навчальний посібник. Слов'янськ: Видавництво Б. І. Маторіна. 2019. 112 с.

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ

Петро Лузан,

*головний науковий співробітник лабораторії
науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України, д.п.н., професор*

Зазвичай у науковій літературі суть процесу педагогічного оцінювання учені пов'язують із систематичним збиранням та інтерпретацією даних, продукуванням на їх основі суджень для організації певних дій щодо поліпшення системи. При цьому найчастіше виокремлюється інформаційна (збір відомостей про студента, студентську групу, спеціальність тощо), інтерпретуюча (встановлення ступеня сформованості знань, умінь, окремих якостей особистості, рівня згуртованості студентської групи, стану агроінженерної освіти та ін.) та коригуюча (внесення певних змін в освітній процес, оптимізація методів, форм, технологій навчання і виховання, надання методичної допомоги суб'єктам педагогічної взаємодії тощо) функції

оцінювання результатів навчання студентів.

Варто погодитися з рекомендаціями учених, що педагогічне оцінювання може застосовуватися для різних цілей: для визначення навчальних досягнень студентів; для встановлення ефективності методів і форм організації навчання; для визначення ефективності діяльності закладу освіти; для визначення результативності обґрунтованого способу навчання, дидактичної технології та ін. У нашому випадку будемо орієнтуватися на оцінювання «з метою розвитку, покращення та вдосконалення (for improvement) результатів компетентнісних досягнень студентів – їхньої професійної підготовки».

Відтак, відповідність результатів навчання вимогам законодавства та стандартів фахової передвищої освіти і є тим параметром ефективності освітнього процесу, який усталено називають якістю професійної підготовки. Справедливо виникає запитання: як, якими методами, формами, технологіями оцінити якість підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти?

Аналіз освітньої практики та її нормативного забезпечення свідчить про традиційну нерозривність понять «оцінювання», «перевірка», «контроль». Для ефективного контролю успішності студентів важливо не лише виявити те, що вони знають і вміють, а й об'єктивно оцінити їхні знання та вміння. Підсумком контролю має бути оцінювання, що передбачає зіставлення того, що студенти засвоїли, з тим, що вони мали засвоїти відповідно до вимог освітньо-професійної програми (освітнього стандарту). Отже, оцінювання якості підготовки фахівців – процес установлення рівня навчальних досягнень студента/студентів в оволодінні змістом навчальної дисципліни (теми, модуля та ін.) відповідно до вимог чинних освітньо-професійних програм. Основними компонентами оцінювання є встановлення фактичного рівня знань, зіставлення виявлених знань з еталонними, оформлення результату навчання студентів у вигляді оцінки-балів.

З огляду на зазначене, вважаємо, що оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах варто розглядати як технологію, що структурно поєднує такі етапи:

Етап 1. Аналіз Державного класифікатора професій ДК 003:2010, кваліфікаційної характеристики фахівця, професіограми, професійного стандарту. На цьому етапі аналізуються положення класифікатора професій, професійного стандарту, кваліфікаційної характеристики тощо щодо функцій, трудових дій, загальних та спеціальних компетентностей випускника, вимоги до його професійних якостей та інше.

Етап 2. Установлення еталонних (програмних) результатів навчання як нормативних вимог підготовки фахівців у коледжі. Послуговуючись змістом освітнього стандарту (за наявності), освітньо-професійної програми підготовки фахівця виписуємо основні освітні результати, які мають демонструвати здобувачі певної спеціальності на етапі державної атестації.

Етап 3. Визначення переліку знань, умінь, які мають бути об'єктами оцінювання на певному етапі діагностики якості підготовки фахівців у

коледжі. На цьому етапі конкретизуються еталонні результати навчання залежно від цілей оцінювання якості підготовки фахівців.

Етап 4. Виділення структурних компонентів професійних умінь як об'єктів оцінювання якості підготовки фахівців. Опис структурних компонентів кожного уміння має бути максимально деталізованим, щоб не виникло розбіжності у визначенні: предмета дії, його складових частин та ознак; змісту та послідовності операцій, що входять до складу дії; приладів та інструментів, які необхідно застосовувати під час виконання дії; умов, за яких має виконуватися дія; результатів, які повинні бути досягнуті внаслідок виконання дії.

Етап 5. Понятійно-змістовий аналіз компонентів професійного уміння та виділення домінантних навчальних елементів. Природно, оцінити сформованість у студента всіх навчальних елементів того чи іншого компонента професійної дії вкрай важко. Для визначення основних, домінантних навчальних елементів, насамперед, маємо проаналізувати ці елементи з таких позицій: з якою ймовірністю можемо стверджувати, що, демонструючи знання певного елемента, студент знає інші, дещо простіші складники. Найкраще, якщо такі висновки зробить експертна група.

Етап 6. Визначення дій (операцій), виконання яких свідчить про опанування студентом відповідного компонента професійного уміння. Щоб оцінити сформованість певного професійного уміння, необхідно виписати операції, виконання яких має засвідчити опанування студентом усіма компонентами професійної дії.

Етап 7. Розроблення діагностичного інструментарію щодо оцінювання рівнів опанування студентами компонентами професійного уміння. Цей етап має на меті розроблення контрольних завдань, тестів, інших засобів оцінювання досягнень студентів за встановленими критеріями (1) характеристика відповіді студента; 2) якість знань; 3) ступінь сформованості умінь; 4) рівень оволодіння пізнавальними операціями; 5) досвід творчої діяльності).

Етап 8. Проведення процедури оцінювання рівнів сформованості компонентів професійного уміння у студентів досліджуваної спеціальності.

При проведенні оцінювання навчальних досягнень студентів необхідно дотримуватися певних правил, які ґрунтуються на положеннях теорії контролю знань (можна оцінювати лише те, чого навчають; робота студента оцінюється за визначеними критеріями, але не за роботами інших студентів; критерії оцінювання мають бути заздалегідь повідомлені студентам; алгоритм виведення оцінки (балу) має бути таким, щоб студент міг самостійно визначити свій рівень компетентнісних досягнень і поставити собі оцінку та ін.)

Етап 9. Висновки про якість підготовки фахівців на певному етапі опанування студентами освітньо-професійної програми.

Технологійно маємо досягти цілей оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах за умови дотримання вимог таких принципів: об'єктивності; системності і систематичності; єдності вимог; позитивного підходу в

оцінюванні результатів навчання; індивідуального підходу під час оцінювання результатів навчальних досягнень здобувачів; багатовимірності оцінювання результатів навчальних досягнень студентів; адекватності інструментів оцінювання; дотримання балансу суб'єктів оцінювання). За результатами перевірки компетентнісних досягнень студентів шляхом застосування декількох способів та інструментів оцінювання робиться висновок про відповідність підготовленості студентів (випускників) нормативним вимогам. На деталізації умов і правил виконання кожного етапу пропонованої технології оцінювання якості підготовки фахівців зупинимо свій пошук у подальших наукових розвідках.

ПРИНЦИПИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖІ

Ірина Мося,

*старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у коледжах і
технікумах Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України, к.п.н.*

Нормативно встановлено, що основним критерієм ефективності професійної підготовки фахівців у коледжах є якість фахової передвищої освіти – відповідність умов освітньої діяльності й результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства. Отже, оцінювання якості підготовки фахівців у коледжі має здійснюватися шляхом зіставлення еталонних, програмних, очікуваних результатів навчання з актуальними знаннями, уміннями, навичками, іншими компетентностями, що демонструють студенти після опанування тим чи іншим освітнім компонентом (навчальною дисципліною) чи освітньо-професійною програмою взагалі. Справедливо виникає запитання: якими принципами варто керуватися в оцінюванні якості підготовки кваліфікованих робітників, техніків, технологів, менеджерів тощо, які умови варто створити для гарантованого дотримання цих приписів? За результатами проведених науково-педагогічних досліджень до таких основних правил сучасного оцінювання якості підготовки фахівців відносимо:

- *чітке визначення очікуваних результатів навчання:* заплановані для перевірки результати навчання мають бути конкретними, такими, які можна перевірити, досягнути; вони повинні відповідати освітнім цілям і завданням; освітні результати мають співвідноситися з достатнім терміном часу для їх опанування студентами;

- *об'єктивність оцінювання компетентнісних досягнень студентів.* Під об'єктивним оцінюванням розуміємо особливий вид педагогічної діяльності з установлення цінності (рівня) досягнутого студентом (шляхом порівняння початкового рівня з досягнутим і досягнутого рівня з еталоном – вимогами освітнього стандарту, освітньо-професійної програми);

- *системність і систематичність оцінювання результатів навчання учнів:* оцінювання результатів навчальних досягнень учнів та їх аналіз мають відповідати структурним компонентам змісту освіти;

- *єдності вимог:* контрольні завдання мають розроблятися на основі задекларованих стандартами (освітньо-професійними програмами) освітніх результатів, що набуваються здобувачами певної спеціальності у процесі опанування професійною компетентністю;

- *позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання учнів.* Оцінка як результат оцінювання має орієнтуватися на рівень досягнень і прогресу учня, не підкреслювати його невдачі;

- *індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень студентів* – забезпечення таких дидактичних умов, за яких враховується рівень навченості та інтелектуальні можливості здобувачів;

- *багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів* – оцінюватися мають одночасно всі визначальні складники професійної компетентності, що набувається майбутнім фахівцями;

- *адекватність інструментів оцінювання компетентнісних досягнень студентів.* Система інструментів оцінювання (методів і процедур) має відповідати навчальним завданням, об'єктам і суб'єктам оцінки, стилям навчання студентів і функціям оцінювання;

- *дотримання балансу суб'єктів оцінювання.* Формальне оцінювання (викладачем, педагогічною громадськістю) має поєднуватися з самооцінками студентами результатів власних навчальних досягнень та взаємооцінками.

Звісно, дотримання вимог зазначених принципів можливе при забезпеченні певних умов оцінювання якості професійної підготовки фахівців, до яких відносимо:

1. Цілеспрямоване застосування валідних, надійних, точних методів об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів. Чітке і зрозуміле визначення валідності тесту дає А. Анастазі: валідність тесту – «...це поняття, котре вказує нам на те, *що* тест вимірює та *наскільки добре* він це робить». Валідність тестування є комплексним поняттям, яке складається з валідності інструментарію (валідність тестових завдань, валідність тесту), валідності методу (валідність змісту, валідність відповідності), валідності

процедури тестування та валідності процедури оцінювання. Йдеться про те, що не лише зміст тесту має відповідати поставленим цілям, а й процеси тестування та оцінювання мають відповідати вимогам об'єктивності. Наприклад, для оцінювання валідності тесту варто провести експеримент з групою студентів (не менше 50 осіб). Студенти послідовно виконують два види контрольної роботи: письмову роботу у вигляді впорядкованих традиційних питань та тест. Тест вважається валідним, якщо з ймовірністю 95% можна стверджувати: розподіли балів студентів за результатами цих контрольних заходів не відрізняються.

2. Застосування декількох інструментів оцінювання (учені називають від 2 до 4) якості підготовки фахівців (тестування, спостереження, проєкт, практичне завдання, обговорення, презентація, інтерв'ю, рольові ігри та ін.), кожен з яких є найбільш адекватним для оцінки відповідного об'єкта, що діагностується (складника професійної компетентності – професійних знань, умінь, навичок, ставлень, особистісних якостей тощо).

3. Інструменти оцінювання якості підготовки фахівців мають бути релевантними об'єктам оцінки й особливостям учнів.

4. Продукування висновків про якість підготовки кваліфікованих робітників, фахівців здійснюється на основі тріангуляційного методу підвищення надійності – врахування інформації з різних джерел, включаючи самооцінки учнів та взаємооцінки одногрупників.

5. Завчасне ознайомлення студентів із критеріями оцінювання якості їхньої підготовки у закладах професійної освіти. Щодо критеріїв оцінювання, то тут слід сказати про таке. Насамперед, критерії мають корелювати із цілями і завданнями перевірки. Найчастіше в інструктивних матеріалах стосовно оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається, вказується на такі критерії: 1) характеристика відповіді учня (елементарна, фрагментарна, неповна, повна, логічна, доказова, обґрунтована, творча); 2) якість знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність); 3) ступінь сформованості умінь (загальнонавчальних, професійних); 4) рівень оволодіння пізнавальними операціями (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо); 5) досвід творчої діяльності (вміння виявляти і розв'язувати проблеми, формулювати гіпотези); самостійність оцінних суджень.

Отже, оцінювання якості підготовки фахівців у коледжі як процедура зіставлення визначених результатів навчання студентів із задекларованими в освітніх стандартах (освітньо-професійних програмах) компетентностями має здійснюватися з дотриманням охарактеризованих принципів та обґрунтованих педагогічних умов. Ознайомлення студентів, педагогічних працівників, адміністрації закладів фахової передвищої освіти з результатами системного, заздалегідь спланованого, об'єктивного оцінювання компетентнісних досягнень студентів має неодмінно поліпшити якість підготовки фахівців у коледжах.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОЦІНКИ РІЗНИХ ФОРМ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНИХ КОЛЕДЖІВ

Тетяна Пащенко

*старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у коледжах і
технікумах Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України, к.п.н., с.н.с.*

Сучасний етап соціально-економічного розвитку суспільства висуває підвищені вимоги до фахівців будь-якого рівня. У цих умовах особливого значення набуває пошук ефективних способів вдосконалення якості підготовки у вищій школі. Однією з найважливіших передумов, що впливають на якісну підготовку майбутнього фахівця у вищій школі, є організація й управління повноцінною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, націленою на якісне засвоєння системи знань, умінь і навичок, оволодіння досвідом творчої діяльності.

У сукупності засобів, що забезпечують функціонування системи управління якістю підготовки фахівців з вищою освітою, важлива роль належить науково обґрунтованому, ретельно спланованому і раціонально організованому контролю за процесом і результатами навчально-пізнавальної діяльності студентів. Проблема контролю знань, умінь і навичок студентів не є новою для дидактики середньої та вищої школи і педагогічної психології. Однак вимоги до підвищення якості підготовки фахівців зумовлюють необхідність продовження пошуку інноваційних методів і прийомів навчання та адекватних їм форм контролю знань, умінь і навичок студента.

Перехід на нову модель навчання студентів, яка передбачає активність викладача не тільки при викладі нового навчального матеріалу, а й в процесі об'єктивного контролю результатів навчання, а також активність студентів при самостійній роботі, націлену на досягнення високих показників у професійній підготовці, пов'язаної з предметними змінами в змісті освіти, придбанням умінь самоконтролю, вимагає відповідної організації контролю навчально-пізнавальної діяльності та всього процесу навчання.

Відповідно до вищевикладеного, виникає проблема психолого-дидактичного обґрунтування та практичної реалізації дидактичної моделі системи контролю знань студентів коледжу, націленої на постійне управління і регулювання навчальної діяльності студентів. Тому представляється принципово важливим з позиції вимоги часу не тільки здійснити цілісний теоретико-педагогічний аналіз реально функціонуючих у вітчизняних вузах систем контролю, а й виявити педагогічні умови їх удосконалення.

Оптимальним шляхом формування систем оцінки якості підготовки студентів при реалізації компетентнісного підходу є поєднання традиційних

методів та засобів перевірки знань, умінь і навичок та інноваційних підходів, орієнтованих на комплексну оцінку компетентностей, що формуються. При цьому традиційні засоби контролю слід поступово вдосконалювати в руслі компетентнісного підходу, а інноваційні засоби адаптувати для широкого застосування у вузівській практиці.

Контроль знань студентів відкриває великі можливості для вдосконалення процесу навчання, оскільки перевірка як дієвий засіб боротьби за міцні й усвідомлені знання студентів дає змогу краще вивчити їхні індивідуальні особливості. Найбільш точно і якісно оцінювати знання студентів дає можливість різноманітність видів і форм контролю.

Основними (традиційними) методами перевірки теоретичних знань є усні форми контролю: усне опитування, співбесід, колоквиум, захист лабораторної роботи, залік, іспит; письмові форми контролю: письмова перевірка, тестування, контрольна робота, есе, лабораторні і практичні роботи, курсові роботи, науково-навчальні звіти з практик.

Основними завданнями технології оцінювання навчальних досягнень у системі професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю стали визначення якості засвоєння навчального матеріалу, ступеня відповідності сформованих умінь та навичок цілям та завданням навчальної дисципліни, встановлення адекватності обраних методів та засобів викладання.

Педагогічний контроль здійснюється по технологічному ланцюжку етапів навчання: попередній (вхідний) – поточний – тематичний – рубіжний контроль за циклами дисциплін (проміжна атестація) – підсумковий – заключний контроль (дипломний проєкт, державний іспит, підсумкова державна атестація). Все це дає змогу оцінити як ступінь готовності випускника до професійної діяльності на всіх етапах навчання, так і основні прогалини та упущення в процесі професійної підготовки. Мета контролю визначає вибір методу. Кожен метод контролю має свої переваги і недоліки, жоден з них не може бути визнаний єдиним, здатним діагностувати всі аспекти процесу навчання. Тільки комплексне їх застосування дозволяє об'єктивно виявляти динаміку формування системи знань і умінь студентів, тільки правильне і педагогічно доцільне поєднання всіх методів сприяє підвищенню якості навчального процесу.

Сформована у вузах система контролю знань студентів, спрямована лише на засвоєння студентами необхідної суми знань і їх відтворення, сьогодні не задовольняють ні студента, ні педагога. На зміну такого стану повинні прийти нові форми контролю та самоконтролю, які орієнтували б студента на вміння самостійно здобувати знання та застосовувати їх на практиці.

Доцільність нових технологій контролю за навчальною діяльністю студентів визначається: філософією індивідуального вільного вибору людиною свого життєвого шляху; ціннісною орієнтацією на вільне самовизначення особистості, в якому освітня діяльність займає одне з провідних місць і є важливим засобом розвитку особистості; ідеєю

варіативності предметно-змістового наповнення освіти, принциповою установкою на багатоманітність освітніх потреб особистості, шляхів, способів і засобів включення особистості в освітній процес.

Основними сучасними технологіями контролю знань, умінь та навичок студентів у закладі вищої освіти є: модульно-рейтингова система, стандартизований тест із творчим завданням, кейс-метод, портфоліо, ділова (рольова) гра, метод проєкту. Основні позитивні сторони та недоліки цих технологій контролю знань наведені в таблиці.

Основні сучасні технології контролю знань, умінь та навичок студентів у закладі вищої освіти

№	Технології контролю знань, умінь та навичок	Позитивні сторони	Недоліки
1.	Модульно-рейтингова система - модульна система навчання + бально-рейтингова система оцінки діяльності і досягнень студента	У балах оцінюються не тільки знання і навички учнів, а й особистісні якості: активність, неординарність рішень поставлених проблем, вміння організувати групу для вирішення проблеми.	Трудомісткість. Суб'єктивність при відсутності чітких критеріїв.
2.	Стандартизований тест з творчим завданням	Перевіряє не тільки ЗУН, а й компетентності. Може використовуватися для проміжного і підсумкового контролю	Трудомісткість розробки завдань. Складність опрацювання
3.	Кейс-метод – імітація реальної події – спеціальні проблемні завдання, в яких студенту пропонують осмислити реальну професійну ситуацію	Навички цілепокладання, аналізу ситуацій, моделювання рішень відповідно до завдання, знаходження оптимальної кількості рішень, прийняття правильного рішення. Уміння роботи з інформацією. Навик формулювання висновків, викладення точки зору, критичного оцінювання і самоконтролю.	Часові затрати. Складність опрацювання. Навчання студентів працювати в рамках методу.
4.	Портфоліо комплекси індивідуальних навчальних досягнень студентів	Дозволяє виявити не тільки знання студента, а й те, як він прийшов до цих знань; сформованості компетентності студентів.	Формування власних критеріїв оцінки може виявитися для студента досить складним; в тому випадку, якщо критерії оцінок не визначені досить чітко, портфоліо може стати безсистемними зборами робіт студента, що не відображає не тільки повноти його досягнень, а й динаміки розвитку; як і будь-яку якісну інформацію, матеріали портфоліо може бути складно аналізувати й узагальнювати, щоб

			виокремити тенденції професійного зростання студента.
5.	Ділова (рольова) гра	Дає змогу оцінити вміння студента: - працювати в команді; - застосовувати отримані знання для вирішення конкретних виробничих завдань; - знаходити вихід з неординарних ситуацій; - аналізувати ситуацію, що склалася з різних позицій; - враховувати думку опонентів; - знаходити кілька варіантів рішень.	Трудомісткість розробки. Часові затрати. Не всякий зміст професійної діяльності підходить для ігрового моделювання, а лише той, який містить проблемність і не може бути засвоєний або оцінений індивідуально.
6.	Метод проєктів	Комплексна перевірка компетентностей дає змогу оцінити сформованість умінь і навичок: - рефлексивних, - пошукових, - оціночної самостійності, - роботи у співпраці, - менеджерських, - комунікативних, - презентаційних.	Трудомісткість розробки і ведення проєкту; додаткові часові витрати на презентаційний етап; неможливе проведення в години обов'язкових аудиторних занять.

Форми контролю повинні стати своєрідним продовженням методик навчання, даючи змогу студенту чіткіше усвідомлювати його досягнення і недоліки, коригувати власну активність, а викладачеві – спрямовувати діяльність того, хто навчається, в необхідне русло.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ: ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Ельвіза Абільтарова,

*доцент кафедри охорони праці Кримського
інженерно-педагогічного університету,
к.п.н., доцент*

Ідеї гуманістичного підходу в освіті розглядалися Ш. Амонашвілі, В. Андрущенко, І. Бехом, Є. Бондаревською, С. Гончаренком, І. Ісаєвим, І. Котовою, Л. Оніщук, В. Сластьоніним, К. Ушинським, Є. Шияновим. Гуманізм (від латинського слова *humanitas* – людяність) як соціальне вчення склався в XV-XVI ст. в епоху Відродження, на противагу католицькій ідеології аскетизму. На рубежі XIX і XX століть гуманізація виступила стимулом для обґрунтування організаційних підходів побудови нової освітньої практики. Звернення до філософського трактування цього поняття дало змогу встановити, що гуманізм розглядається як сукупність поглядів,

які виражають повагу до гідності людини, турботу про благо людей, їхній всебічний розвиток, про створення сприятливих для людини умов суспільного життя [8, с. 97]. Педагогічна наука визначає гуманізм як ставлення до людини як найвищої цінності, орієнтація на її вільний і різнобічний розвиток, утвердження блага і щастя кожної людини як критерію розвиненості суспільства [4, с. 36]. З психологічної точки зору, гуманізм передбачає вивчення людини-індивіда як цілісності, а не як сукупності його якостей і вчинків [4, с. 38].

Теоретичні основи гуманізму стали основою для виникнення нової концепції освіти – гуманістичної парадигми, спрямованої на: створення умов для розвитку, саморозвитку, самовизначення, самоорганізації особистості учнів, їх індивідуальності; встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин, заснованих на принципах співпраці, співтворчості, взаємної відповідальності; актуалізацію ціннісного ставлення до учнів як до вільних особистостей. На думку В. Тихонова, гуманізація професійної освіти базується на побудові процесу навчання як спілкування між викладачем і студентом на основі гуманістичної взаємодії, взаєморозуміння, взаємоповаги, внутрішнього діалогу [7, с. 74]. У той же час, провідною ідеєю гуманістичного підходу є створення необхідних умов для становлення особистості, забезпечення саморозвитку системи освіти [1, с. 17], він закликає до використання внутрішнього досвіду людини для вивчення і зміни її особистості [4, с. 39].

Систематизація й узагальнення науково-педагогічної літератури, аналіз вузівської практики дає підстави стверджувати, що становлення особистості студента багато в чому залежить від викладача, від його бажання в навчально-виховному процесі у спільну діяльність, розвитку їхньої самостійної діяльності. З огляду на це, гуманістичний підхід до формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці передбачає повагу до гідності особи студента, розуміння його цінності й унікальності. Гуманістичний підхід має сприяти розвитку професійних і творчих якостей учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і можливостей. Основою для реалізації цього підходу в процесі професійної підготовки інженерів з охорони праці є Загальна Декларація прав людини (1948 р.) [2], Конституція України (1996 р.) [3], що проголошують цивільні, політичні, трудові, соціально-економічні права і свободи особистості. Гуманістичний підхід вимагає від викладачів охорони праці трансляцію знань щодо прав людини на працю, справедливі і сприятливі умови праці, рівну оплату за рівну працю, справедливу і задовільну винагороду, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, соціальне забезпечення, право на відпочинок, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку, право участі в професійній спілці для захисту своїх інтересів.

Потрібно зазначити, що в основу гуманістичного підходу до формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці закладено теоретичні основи гуманізації праці, яка вченими в області економіки розглядається як упровадження сучасних форм організації праці, зниження

монотонності і збагачення праці, створення необхідних умов для розвитку персоналу, забезпечення безпечних умов праці, демократизація трудового життя, участь у прийнятті управлінських рішень кожного члена колективу, побудова справедливої системи винагороди [5, с. 77; 6, с. 42]. З огляду на вищевикладене, гуманістичний підхід до формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці, з позиції безпеки, передбачає організацію робочих місць з урахуванням вимог ергономіки, забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці виробничих приміщень, навчальних аудиторій. У контексті педагогічного процесу гуманістичний підхід вимагає створення оптимальних умов для розкриття творчого потенціалу студента, здійснення спільної діяльності і викладача, і студента при вирішенні дослідницьких проєктів, колективного прийняття рішень для розв'язання проблемних ситуацій, побудови об'єктивної системи оцінювання рівня сформованості КБПД. Важливою умовою реалізації даного підходу є безперервний розвиток особистості безпечного типу, розвиток і вдосконалення професійно-особистісних якостей учнів, стимулювання у них прагнень до профілактики виробничого травматизму в інтересах безпеки виробництва.

Список використаних джерел

1. Алипханова Ф.Н. Моделирование профессиональной культуры личности учителя. Известия ДГПУ. 2010. № 1. С. 16-21.
2. Загальна декларація прав людини. Законодавство України / Генеральна Асамблея ООН: офіц. сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 06.02.2021).
3. Конституція України (в ред. 01.01.2020). Законодавство України / Верховна Рада України: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.02.2021).
4. Пехота О.М., Старєва А.М. Особистісно орієнтоване навчання, підготовка вчителя: монографія. 2-е вид. Доп. та перероб. Миколаїв: Іліон, 2007. 272 с.
5. Рязанцева И.В., Самойлюк Т.А. Гуманистический подход к управлению человеческими ресурсами. Теория и практика общественного развития. 2016. № 6. С. 76-78.
6. Самайлюк Т.А. Привычка трудиться. Креативная экономика. 2014. № 5 (89). С. 40-46.
7. Тихонов В.І. Гуманізація як стратегія професійної освіти. Інновації в освіті. 2014. № 2. С. 73-76.
8. Философский словарь / под ред. И.Т. Фроловой. 7-е изд. М.: Республика. 2001. 719 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Ваніна,

науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, к.е.н., доцент,

В останні десятиліття спостерігаються серйозні зміни в області оцінки якості навчання будь-якої освіти. Реформи в цій сфері викликані як вимогами

Національних рамок кваліфікації, так і прагненням навчальних закладів підвищити якість освіти, яку вони пропонують студентам.

Дана проблема найбільш ретельно вивчена у Великобританії, США, Австралії. Оцінювання застосовується не тільки для виставлення студентам тих чи інших оцінок, але й, що особливо важливо, для аналізу навчального процесу та його вдосконалення.

У міжнародній практиці можна виділити такі підходи до оцінки якості навчання студентів: підхід, орієнтований на результати навчання; студентоцентрований підхід; ефективне оцінювання; визнання необхідності використовувати широкий діапазон методів оцінювання.

Підхід, орієнтований на результати навчання, зобов'язаний своєю появою типу навчання *behavioural objectives* (поведінкові завдання), яке з'явилося в 1960-70 роки у США. У 2005 р. термін результати навчання вперше був згаданий в Європейській системі перенесення і накопичення кредитів (ECTS). Він означав «формулювання того, що буде знати, розуміти і продемонструвати здобувач освіти після завершення періоду навчання»[3].

Підхід, орієнтований на результати навчання, стає все більш поширеним на міжнародному рівні. Оцінювання, яке сприяє поліпшенню навчального процесу і підвищує ефективність навчання, називають ефективним оцінюванням. Цей підхід передбачає, що методи оцінювання вибирають виходячи з того, яким чином вони впливають на навчальну діяльність студентів і на результати навчання, а також на основі їх доцільності, валідності та надійності. Оцінка результатів дасть змогу зосередитися на тому, що студенти знають і можуть робити по завершенні навчання. За допомогою оцінювання можна визначити, чи допомагає програма студентам досягти планованих результатів навчання, а також виявити, яких знань студенти не отримують.

У керівництві по оцінюванню, розробленому в Ulster University (Північна Ірландія) наведені основні характеристики ефективного оцінювання, воно:

- пов'язано безпосередньо з результатами вивчення програми;
- уможливорює в цілому оцінити те, чого навчають викладачі і чому навчаються студенти;
- передбачає глибоке, активне й аналітичне вивчення; зосереджене на навичках і їх передачі;
- є ефективним для викладачів; забезпечує помірне навантаження для студентів;
- забезпечує різні стилі навчання, включаючи навчання осіб з обмеженими можливостями [1].

З огляду на важливість оцінювання для підвищення якості навчання, Американська Асоціація вищої освіти (ААНЕ) попросила провідних учених у сфері вищої освіти розробити рекомендації для ефективної оцінки якості навчання студентів. Були сформульовані такі принципи ефективного оцінювання:

- оцінювання навчального процесу студентів починається з освітніх

цінностей;

- оцінювання найефективніше, коли воно відображає розуміння навчального процесу як багатовимірного, динамічного, і життєво важливого досвіду;

- оцінювання найкраще спрацьовує, коли програми, які воно супроводжує, мають ясні і чіткі цілі;

- оцінювання вимагає уваги до результатів навчання і досвіду, який приводить до цих результатів;

- оцінювання найкраще працює, коли воно безперервне;

- оцінювання сприяє широкому вдосконаленню, коли до нього залучаються представники всього освітнього співтовариства;

- оцінювання має значення, якщо з самого початку розглядаються питання застосування його результатів і висвітлюються ті моменти, які дійсно хвилюють людей;

- оцінювання приводить до поліпшення, якщо воно є частиною широкого набору умов, що сприяють змінам;

- оцінювання найефективніше, коли воно проводиться в середовищі, що є відкритим і сприйнятливим та підтримується і забезпечується відповідними умовами [2].

З усього вищесказаного випливає, що оцінювання відіграє важливу роль у процесі навчання студентів у закладах фахової передвищої освіти. Його основне призначення полягає не тільки в контролі навчальної діяльності учнів, а й в удосконаленні навчального процесу та підвищенні ефективності навчання. Наразі основними підходами до оцінки якості навчання у виші є: підхід, орієнтований на результати навчання, студентоцентризований підхід, ефективне оцінювання та використання широкого діапазону методів оцінювання.

Список використаних джерел:

1. Assessment Handbook - Ulster University, 2016. - 184 p. - URL: <http://www.ulster.ac.uk/academicoffice/download/Handbooks/Assessment%20Handbook.pdf>
2. Assessment Handbook for Departments: Assessing Student Learning Outcomes. - University of Southern Maine: Office of Academic Assessment, 2014. – 11 p
3. ECTS: Users' Guide - Brussels, 2005. – 47 p. - URL: <http://www.unist.hr/Portals/0/docs/nastava/ects-usersguide.pdf>

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРДВИЩОЇ ОСВІТИ

Лариса Гончар

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України, викладач ДНЗ
«Одеське вище професійне училище
морського туристичного сервісу»*

Кардинальні динамічні зміни відбуваються в українській професійній

освіті, що зумовлені процесом соціально-економічних перебудов суспільства. Ключовою ідеєю реформування системи освіти є компетентнісний підхід. Однією з центральних позицій української освіти визначається контроль її якості відповідно до державних стандартів. Наявну систему оцінювання якості підготовки фахівців складно поєднати з сучасними вимогами модернізації освіти, оскільки вона спрямована на зовнішній контроль і оцінює здебільшого репродуктивний рівень засвоєння.

Теоретичне обґрунтування оцінювання якості підготовки фахівців має науковий ґрунт і є об'єктом вивчення багатьох українських і закордонних учених: П. Алтбах, В. Байденко, Є. Березняк, В. Беспалько, Л. Ващенко, М. Гриньова, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, І. Зязюн, Е. Зеєр, Л. Калініна, В. Лозовецька, Т. Лукіна, В. Маслов, С. Мартиненко.

У нашій країні поки немає єдиного інструментарію, що дозволяє виміряти й оцінити якість підготовки й рівень сформованості набутих компетенцій, хоча на міжнародному рівні він існує (наприклад, TIMSS, PISA, CIVIC Education Project) [2].

Говорячи термін «якість освіти», завжди слід проводити чітку грань між процесом і результатом, диференціюючи рівні освіти і розмежовуючи вимоги до якості з боку споживачів і замовників освітніх послуг. Як правило, в системі професійної освіти виділяють три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти.

Комплексний підхід об'єднує характеристики всіх компонентів навчання, умов і результатів освітнього процесу. Кожен з компонентів розглядається по-різному в залежності від того, хто виступає в ролі оцінювача досягнутого рівня якості. Наприклад, адміністрацію закладу освіти, в першу чергу, цікавлять показники якості, пов'язані з кількістю невстигаючих, відсотком відрахувань, витратами на навчання, ефективністю реалізації навчальних програм тощо. Викладач визначає якість з позицій результатів кожного студента й окремих навчальних груп, оцінюючи вміння студентів застосовувати знання при вирішенні практичних завдань, нестандартно мислити і відповідально ставитися до завдань освітнього процесу. Студент сприймає якість освіти як підготовленість до успіху, отримання престижної роботи на ринку праці після закінчення навчання.

Слід зазначити, що в освітньому процесі з'являється можливість констатувати наявність якісних знань в тих випадках, коли реалізується рівень навчальних досягнень близький до планованого, який виступає в ролі критерію і заданому у вигляді вимог державних освітніх стандартів. Головну роль, при цьому, відіграє застосування компетентнісного підходу. Необхідні атестаційні тести з високою валідністю, що вказують міру ймовірності прогнозу успішності подальшої професійної діяльності випускників, що оцінюється шляхом кореляції результатів тестів з оцінками якості професійної діяльності випускників, зібраними протягом перших 2-3 років роботи. Для реалізації компетентнісного підходу кожен заклад освіти перебудовує свою систему контролю на основі введення компетентнісно-

орієнтованих завдань в освітній процес.

Проаналізувавши досвід країн, які відмовилися від традиційної інформаційно-психологічної моделі підготовки випускників і йдуть шляхом впровадження компетентнісного підходу в освіту вже протягом багатьох років, ми дійшли висновку, що виділяють три основні підходи до визначення і введення в практику освіти компетентнісного трактування якості результатів навчання: поведінковий підхід (США), функціональний підхід (Великобританія) і багатовимірний і цілісний підхід (Франція і Німеччина) [2].

У США розроблені компетентнісні тести, які дозволяють прогнозувати ефективність студентів в роботі після закінчення закладу освіти. У цьому випадку, кластери компетенцій спрямовані лише на поведінкові характеристики результатів навчання, враховуючи специфіку майбутньої професії фахівця. Великобританія - бере до уваги функціональні характеристики результатів навчання та якості базисних знань. Ця країна прагне функціональності й цілісності шляхом інтегрування розуміння, навичок, знань і цінностей. Франція проводить оцінку компетентнісного підходу за двома напрямками: особистісний (характеризується поведінка окремого студента) і колективний (побудова компетенцій для роботи в колективі як одного із його членів, що забезпечує його ефективну роботу). Німецький підхід відрізняється тим, що сукупність компетенцій, виокремлені для кожної дисципліни, знаходяться на початку кожного плану і виділяють здебільшого лише пріоритетні галузі вивчення, а також заплановані до засвоєння знання, вміння і навички.

Отже, розглядаючи практики оцінки якості підготовки фахівців, можна сказати, що критерієм якості професійної підготовки як результату освіти є компетентність майбутнього фахівця.

Список використаних джерел:

1. Ляшенко О. Якість освіти як основа функціонування і розвитку сучасних систем освіти. Педагогіка і психологія. 2005. № 1. С. 5-12
2. Огнівчук Л. М. Оцінювання навчальних досягнень студентів вищих навчальних закладів на основі компетентнісного підходу. Освітологічний дискурс. 2014. № 3. С. 154-165.
3. Єльнікова Г. В. Технологія інструментарію кількісного вимірювання якості освіти в навчальному закладі. URL: <http://lib.iitta.gov.ua.6922/1/технолог.роб.інструмент.pdf> (дата звернення: 24.02.2021).

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Тетяна Житомирська,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Дунайського інституту Національного
університету «Одеська морська академія»,
к.п.н.

XXI століття посилює вимоги до світоглядної культури майбутніх офіцерів морської галузі, які мають визначати ті чи інші світоглядні пріоритети та нести відповідальність за свій вибір. Через підвищену відповідальність професії морських офіцерів до їхньої світоглядної культури висувається низка вимог, закріплених у державних законодавчих актах. Передусім це формування їхньої свідомості та відстоювання загальнолюдських цінностей, демократичних прав і свобод. Проблема формування світогляду офіцерів морської галузі є нагальною потребою сучасної освіти.

Наголосимо, що філософія - це не просто наука, це «любов до мудрості» або знань, це спосіб життя, життєвий світогляд. За допомогою філософії майбутні офіцери шукають відповіді на стародавні питання, які потрясли людство з моменту його заснування і які «жодне століття не змогло вирішити», принаймні остаточно, оскільки кожна відповідь містить зерно істини, але вона сама по собі не в змозі вирішити це питання. Крім того, нагадаємо, що людина завжди обмежена у своєму власному часовому просторі і кожен новий час, а в деяких випадках і простір, вимагає нової і сучасної відповіді, все є відносним у людському світі, «все тече, все змінюється», як сказав Геракліт [5].

Відомий філософ-дослідник проф. Сергій Квіт так обґрунтовує обов'язковість викладання освітньої компоненти філософії у ЗВО: її викладання має визначати сам заклад вищої освіти. Тобто йдеться не про викладання філософії як навчальної дисципліни, а про обов'язковість вибору тим чи іншим ЗВО включенням філософії у предметний список для безумовного викладання. Філософія не є наукою у точному сенсі цього поняття (science – математичне експериментальне природознавство), яка відкриває закони – пояснює природу задля створення наукових технологій та осягнення картини світу. Вона є гуманітарною науковою дисципліною, яка будує гуманітарні описи і пояснення світу людини – його історичну, соціологічну чи політологічну картину [2]. Тому у технічному ЗВО та на відповідних кафедрах університетів не можна відмовитися від викладання «Філософії» у якості обов'язкових природничо-наукових дисциплін, інакше втрачається основа навчання в науці і техніці. Філософія запитує й вивчає те, про що не питає наука. Про що не запитує жодна наукова дисципліна. Це відноситься до всіх наукових дисциплін, які намагаються побудувати та пояснити нам об'єктивну картину світу [2].

Зауважимо, що на переконання філософа-науковця академіка В.Г. Кременя, щоб раціонально і випереджувально трансформувати національну систему освіти, варто, насамперед, усвідомити, зрозуміти суть сучасних суперечливих цивілізаційних змін, урахувуючи і реалії сьогодення, і прогнозовані перспективи руху суспільства: «Глобалізація небезпек і ризику в постіндустріальному світі вимагає посилення педагогічної компоненти цивілізаційного процесу» [3, с.187]. Як «один з найвидатніших представників гуманістичної педагогічної науки України, що, увібравши

найкраще з багатовікової своєї історії, прагне відповідати запитам сьогодення, а ще більше - вимогам майбутнього» [4], він виступає за принципово важливе осучаснення уявлень про сутність, можливості та призначення освіти та формування свідомості. У галузі вищої освіти, філософія дає нам більш конкретні та глибокі знання, які допомагають нам не лише у професійній реалізації, а й допомагають переосмислити своє життя, по-іншому поглянути на світ, розширити світогляд. Зрозуміло, що молоді не слід нехтувати філософією, оскільки це безнадійна або непрактична спеціальність. Навпаки, здобувачі вищої освіти, які вивчали філософію, можуть реалізовувати себе у багатьох інших професіях, які прагнуть до творчості та критичного мислення, а саме фахівці морської галузі. Викладання філософії дає багато можливостей для реалізації - в галузі освіти, в морській галузі, в бізнесі, де цінують осіб з творчим мисленням. Ми спостерігаємо за тим, що є багато хороших здобувачів вищої освіти, які потім знаходять своє місце в університетах як аспіранти, докторанти, а згодом і як викладачі. Перевага філософії полягає в тому, що вона дає дуже широкий спектр знань, які допомагають не лише для професійної реалізації, але й змінюють спосіб життя, адже філософія настільки велика, що кожен знаходить у ній щось для своєї душі [4].

Викладання філософії у Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» (далі ДІ НУ «ОМА») реалізується на надзвичайно високому рівні. Доказом цього є дані рейтингової системи, які показують, що філософія в нашому інституті посідає престижне друге місце. В цьому році у ДІ НУ «ОМА» розпочата традиція, щомісяця, проводити студентський семінар «Філософська кава». Ініціатором якого є кафедра гуманітарних дисциплін ДІ НУ «ОМА». На першій зустрічі зібралася невелика група майбутніх офіцерів морської галузі, поступово приєдналися курсанти майже всіх спеціальностей та спеціалізацій на семінар розроблений як неформальна платформа для роботи здобувачів вищої освіти. Тематику курсу «Філософська кава» викладено на освітній платформі Google Classroom, на якій майбутні офіцери пропонують та обирають теми для своїх дискусій [1]. Інтерес до такого роду додаткових занять з освітньої компоненти «Філософія» надзвичайно високий і зростає з кожним днем. Це показує, що філософські питання хвилюють здобувачів вищої освіти. Разом з підвищенням вимог до якості навчання здобувачів вищої освіти, також підвищується якість інформаційної наповненості контенту викладача, завдяки чому підвищується глибина філософського викладання.

Таким чином, філософія як науковий орієнтир людського існування формує категоріальне ядро світогляду майбутніх офіцерів морської галузі, філософська ерудиція є необхідною умовою загальнокультурного розвитку людини, чинником її професіоналізму, набуття почуття гідності. Вільне володіння концептуальним багажем сучасної філософії як джерела засобів переконання сприяє створенню творчого комунікативного клімату у світогляді майбутніх офіцерів морської галузі. Здатність ефективно засвоювати і використовувати у своїй професійній морській діяльності

філософсько-світоглядні, науково-теоретичні та культурологічні трансформації та розширювати простір відповідального ставлення до професійних обов'язків є головним чинником у становленні філософського світогляду майбутніх офіцерів морської галузі.

Список використаних джерел

1. Житомирська Тетяна. Google Classroom. Філософія. URL: <https://classroom.google.com/u/0/c/MjkzMDgzMDc5MTI1>
2. Квіт, С. Філософська герменевтика і соціальні науки з погляду однієї дискусії. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/64597>
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. - К. : Пед. думка, 2009. - 520 с.
4. Прокопенко І. Ф. Дитиноцентризм у педагогічній творчості академіка В. Г. Кременя [Електронний ресурс] / І.Ф. Прокопенко // Бібліотека Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – URL:http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_siisk_shkolu/40/visnuk_35.pdf
5. Філософія : підруч. [для студентів вищ. навч. закл.] / за ред. Л. В. Губерського. – Харків : Фоліо, 2013. – 509 с.
6. Філософія як історія філософії : підручник / за ред. В.І. Ярошевця. – Київ : Центр учб. літ., 2012 – 648 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ОХОРОНЦІВ

Олександр Четверіков,

аспірант Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Катастрофи, стихійні лиха, міжнаціональні й міжрегіональні конфлікти, зростання злочинності й насильства, з очевидністю показали, наскільки важлива професійна підготовка осіб, які залучаються до роботи в екстремальних умовах. Здатність охоронців переборювати наслідки впливу підвищених навантажень, їхнє вміння успішно протистояти впливу різноманітних стресогенних факторів, зберігаючи при цьому високу працездатність. Нині очевидно, що система обґрунтованих заходів, спрямованих на попередження (зменшення) негативних наслідків впливу – це не данина моді, а насущна, першочергова необхідність.

Ситуації бувають: Нормальні – це повсякденні ситуації, які вирішуються в основному позитивно. Параекстремальні – вони близькі до екстремальних, це можливі невдачі, які викликають у людини сильне внутрішнє напруження. Екстремальні – це близькі до меж внутрішнього напруження людини, де є ймовірність зниження успіху, зриву дій і грань небажаних наслідків досить велика. Гіперекстремальні – це внутрішні навантаження, які в основному перевищують можливості людини, де можливі небезпечні наслідки [1].

До екстремальних ситуацій у роботі охоронців треба ставитися як до

неминучих, а в наш час це стало нормою. І до них треба готуватися заздалегідь. Вчитися на власних помилках неправильно й антигуманно. Екстремальний досвід дає можливість побачити себе з іншого боку, оцінити свої можливості й зробити висновок як позитивний, так і негативний. Усе це визначає рівні підготовки, і чим вище рівень підготовленості, тим впевненіше людина буде себе почувати в екстремальних ситуаціях.

Екстремальна ситуація (ЕС) – це радикально і раптово змінені обставини, а також пов'язані із цим особливо несприятливі або загрозливі фактори для життєдіяльності людини, які ставлять перед нею об'єктивні й психологічні труднощі, зобов'язують людину до повної напруги сил і найкращому використанню особистих можливостей для досягнення успіху й забезпечення безпеки [1].

Існують чотири ключових поняття, якими в сучасній психології описуються життєві критичні ситуації. Це поняття: стрес, фрустрація, конфлікт, криза. Кожному з понять, що фіксують ідею критичної ситуації, відповідає особливе категоріальне поле, що задає норми функціонування цього поняття, які необхідно враховувати для його критичного вживання. Таке категоріальне поле в плані онтології відображає особливий вимір життєдіяльності людини, що володіє власними закономірностями й характеризує властивими йому умовами життєдіяльності, типом активності й специфічною внутрішньою необхідністю.

Таблиця 1

«Типологія критичних ситуацій»

Онтологічне поле	Тип активності	Внутрішня необхідність	Нормальні умови	Тип критичної ситуації
«Вітальність»	Життєдіяльність організму	Тут – і – тепер задоволення	Безпосередня даність життєвих благ	Стрес
Окремий життєвий стосунок	Діяльність	Реалізація мотиву	Труднощі	Фрустрація
Внутрішній світ	Свідомість	Внутрішня погодженість	Складність	Конфлікт
Життя як ціле	Воля	Реалізація життєвого задуму	Труднощі й складність	Криза

Фази впливу ситуацій: перед впливом – містить у собі занепокоєння й відчуття погрози, вплив – триває від початку ситуації до його закінчення, після впливу – починається, після того як ви вийшли із ситуації, і може тривати довго – посттравматичний стресовий розлад [3].

Під час впливу екстремальної ситуації можуть з'явитися такі симптоми: ступор, апатія, рухові порушення, агресія, марення, страх, істерика, нервові тремтіння, плач тощо [2].

Таким чином, щоб діяти раціонально, охоронцям потрібно мати не тільки відповідні уміння в екстремальних умовах, а і знання та навички з

психології, що спрямовані на попередження (зменшення) негативних наслідків впливу критичних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика: Учеб. Пособие для вузов. – М.: Юнити-Дана, 2002. – с. 206 – 389.
2. Малкина – Пых И.Г. Экстремальные ситуации – М.: Изд-во Эксмо, 2006. - с. 14 – 181.
3. Васечко О. О., Четверіков О. Ф. Екстремологія: поведінковий та кількісний аспекти // Статистика України. 2020. № 1. С. 24–34.
4. Каленський А. А. Принципи та методи підготовки миротворчих контингентів і миротворчого персоналу. Вісник Національного університету оборони України : зб. наук. пр. Київ, 2010. Вип. № 1 (14). С. 34–38.
5. Каленський А.А., Лузан П.Г., Ваніна Н.В., Пашенко Т.М. Стандартизація професійної освіти: теорія і практика: монографія. Житомир: Полісся, 2018. 256 с.
6. Чрезвычайные ситуации и безопасность: экстремологический и социологический анализ / А. А. Украинец, А. А. Поташкин. – Гомель: ГГТУ им. П. О. Сухого, 2007. 209 с.
7. Четверіков О.Ф. Щоб у разі небезпеки діяти раціонально, потрібно мати відповідні знання і навички // Урядовий кур'єр від 27.05.2020. URL: <http://www.ukurier.gov.ua>

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Олена Савченко,

*аспірантка кафедри промислової інженерії
та сервісу Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова*

У сучасному світі з його постійним динамічним розвитком людина, реалізуючи свої здібності, має навчитися належним чином використовувати своє невід'ємне право вибору, що належить їй з народження і збільшується з віком в процесі розвитку та становлення її особистості.

Таке право зумовлює необхідність розвитку мислення як способу пошуку оптимального шляху досягнення результатів, що одночасно задовольняють індивіда та суспільство в цілому. Прийняття рішень і визначення пріоритетних дій в умовах широкого спектра альтернативних інформаційних потоків спонукає до розвитку критичного мислення особистості.

Кабінетом Міністрів України 30 вересня 2020 р. було видано Постанову № 898, спрямовану на найбільш повну реалізацію положень Законів України «Про освіту» та «Про повну загальну освіту», якою затверджено Держані стандарти базової середньої освіти (надалі по тексту: Державні стандарти).

Так, у п. 4 Державних стандартів закріплено, що метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їхньої соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або

здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу; становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі.

Отже, пріоритетність розвитку критичного мислення учня та його впевненості в собі у процесі прийняття ним рішень за наслідками критичного аналізу обставин, в яких таке рішення прийняте, визначено вищим державним органом виконавчої влади як спосіб життєвого шляху самореалізації учня, включно і при виборі ним у подальшому профільної освіти та здобуття професії.

Навчальний процес на уроках трудового навчання має бути спрямованим на розвиток в учнів умінь, як от:

- критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації;

- логічно обґрунтовувати позицію на рівні, що передбачає здатність висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді суджень і висновків, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;

- діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукування нових ідей, доброзичесне використання інших ідей та їх доопрацювання, застосування власних знань для створення нових об'єктів, ідей, умінь випробовувати нові ідеї;

- виявляти ініціативу, що передбачає активний пошук і пропонування рішень для розв'язання проблем, активну участь у різних видах діяльності, їх ініціювання, прагнення до лідерства, умінь брати на себе відповідальність;

Трудове навчання в базовій середній школі нерозривно пов'язане з реалізацією творчого потенціалу учня, формування критичного та технічного мислення, готовності до зміни довкілля без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження.

Водночас потрібно звернути увагу на особливість навчання у формі гурткової роботи, де гурткові заняття доцільно проводити у три етапи 1) робота з новою інформацією, стимулювання інтересу до теми та безконфліктний обмін думками; 2) отримання нової інформації по темі, класифікація отриманої інформації за категоріями знань, підтримання інтересу до теми, що вивчається; 3) обмін думками про нову інформацію, отримання нових знань, співвідношення нової інформації і наявних знань, вироблення власної позиції, оцінка процесу);

Це можливо здійснити за умови колективного виконання завдань, де розгалужена інформація опрацьовується учнями як одне ціле і реалізовується у процесі її обговорення.

Список використаних джерел

1. Криворот Т.Г., Пригодій М.А. Теорія і практика підготовки викладачів ВНЗ до використання засобів математичної статистики у педагогічних дослідженнях: [монографія]. Київ: ЦП "КОМПРИНТ", 2017. 361 с.
2. Пригодій М.А. Сучасні аспекти підготовки вчителів технологій: [монографія]. Чернівці: ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2011. 384 с.
3. Пригодій М.А. Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. Вип. 8: зб. наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 80-85.

ВПЛИВ СУМІСНОСТІ НА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ ГРУПИ ОХОРОНИ

Микола Фесенко,

аспірант Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Актуальність теми впливу сумісності на соціально-психологічний клімат колективу диктується перш за все збільшеними вимогами до рівня психологічної включеності індивіда в його трудову діяльність і ускладненням психічної життєдіяльності людей, постійним зростанням їх особистих домагань. Вдосконалення соціально-психологічного клімату колективу – це завдання розгортання соціального і психологічного потенціалу суспільства і особистості, створення найбільш повнокровного способу життя людей. Формування сприятливого соціально-психологічного клімату трудового колективу є однією з найважливіших умов зростання продуктивності праці та рівня професійності працівників.

Проблема ефективності групової діяльності і згуртованості фахівців і соціально-психологічного клімату розглядалась в працях Г.Андрєєвої, С.Багрецова, В.Бодрова, А.Донцова, А.Петровського, А.Петровської, Е.Кричевського, А.Кроник, А.Крилова, Е.Климова, Е.Кузьміна, Б.Ломова, В.Марищука, Н.Паригіна, К.Платонова, Ю.Платонова, і багатьох інших авторів.

Питання підготовки миротворчих контингентів і миротворчого персоналу ЗСУ та конкретні рекомендації щодо шляхів досягнення цілей і вирішення завдань цієї підготовки досліджував А. Каленський [5].

Соціально-психологічний клімат є показником рівня соціального розвитку колективу охорони і його психологічних резервів, здібних до повнішої реалізації. А це, у свою чергу, пов'язано з перспективою зростання впливовості соціальних чинників в структурі охорони, з вдосконаленням як

організації, так і умов праці. Він виступає також в якості поліфункціонального показника рівня психологічної включеності людини в діяльність, міри психологічної ефективності цієї діяльності, рівня психічного потенціалу особистості і колективу охорони, масштабу і глибини бар'єрів, що постають на шляху реалізації психологічних резервів колективу охорони.

Соціально-психологічний клімат колективу охорони можна охарактеризувати як психологічний стан, що інтегровано відображає особливості його життєдіяльності. Відповідно до точки зору психологів К. Платонова й Г. Голубєва соціально-психологічний клімат – це найважливіший компонент психологічного клімату групи в цілому, у який крім нього входять колірний клімат, створюваний колірною гамою навколишнього оточення (зокрема, кольорами приміщення й апаратури), і звуковий клімат, обумовлений не тільки виробничими шумами, але й, так названою, функціональною музикою [9].

Указуючи на близькість понять «соціально-психологічний клімат», «духовна атмосфера», «психічний настрій» колективу охорони, необхідно разом з тим відзначити їх відмінність та не тотожність.

Духовна атмосфера – це специфічний психічний стан тієї чи іншої групи людей, що виявляється в спілкуванні один з одним і стилі сумісної поведінки. Сама атмосфера може бути досить мінливою і характеризується, як правило, високим ступенем рухливості. Атмосфера – це хитлива, що постійно змінюється і часом невлучима сторона колективної свідомості [1].

Таким чином, під соціально-психологічним кліматом мається на увазі переважна і відносно стійка духовна чи атмосфера психічного настрою колективу, що виявляється як у відносинах людей між собою, так і у вербальних проявах ставлення до загальної справи.

Не тільки в соціології, але й у психології затвердилася точка зору, відповідно до якої головною структурною складовою морально-психологічного клімату охорони є настрої. Зокрема, на думку відомого радянського психолога К. Платонова «соціально-психологічний клімат, як властивість групи, є одним (хоча і найважливішим) з компонентів внутрішньої структури групи, який визначається міжособистісними відносинами в ній, що створюють стійкі настрої групи, від яких залежить ступінь активності в досягненні цілей» [8].

Аналогічну позицію пізніше зайняв і А. Лутошкін, який писав про те, що психологічний клімат колективу – це загальний емоційний настрій колективу, у якому з'єднуються настрої людей, їхні щиросердечні переживання і хвилювання, відносини людей один до одного, до роботи, до навколишніх подій. Головним елементом, що утворює психологічний клімат, є емоційний стан чи настрої колективу. Настрої – це ніби підсумок усіх подій, що відбуваються навколо людини і відображаються в її почуттях, відносинах, переживаннях [7].

Таким чином, «клімат колективу являє собою переважний і відносно стійкий психічний настрій колективу, що знаходить різноманітні форми прояву у всій його життєдіяльності» [2, с. 57]. Зважаючи на це, не варто

ототожнювати сам настрій з діяльністю чи відриватися від неї, як не можна ототожнювати клімат з його проявами, зокрема, з конкретною діяльністю людей у колективі, а іноді і з її результатами.

Отже, морально-психологічний клімат – це якісна сторона міжособистісних відносин, яка проявляється у вигляді сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають спільній продуктивній діяльності і всебічному розвитку особистості в групі.

Найважливіші ознаки сприятливого соціально-психологічного клімату[3, с. 74]:

- суб'єктивні: довір'я та висока вимогливість членів групи один до одного; сприятлива та ділова критика; вільне висловлення своєї думки при обговоренні питань, які стосуються всього колективу; відсутність тиску керівників на підлеглих і визнання за ними права приймати значимі для групи рішення; достатня поінформованість членів колективу про його задачі і стан справ; задоволеність приналежністю до колективу; високий ступінь емоційної виключності і взаємодопомоги в ситуаціях, які викликають фрустрацію у когось з членів колективу; взяття на себе відповідальності за стан справ в групі кожним з її членів, та ін.

- об'єктивні: високі показники результатів діяльності; низька плинність кадрів; високий рівень трудової дисципліни; відсутність напруженості й конфліктності в колективі тощо.

На першій стадії розвитку колективу переважає формальна структура: працівники звертаються відповідно до посад поведінськими стереотипами, придивляються один до одного, справжні почуття частіше за все приховуються, цілі і методи роботи спільно не обговорюються, колективна робота виявляється слабо.

На другій стадії відбувається переоцінка особистих і ділових якостей керівника, складається думка про колег, починається процес формування угруповань всередині колективу, можлива боротьба за лідерство. Розбіжності обговорюються більш відкрито, робляться спроби поліпшити взаємовідносини всередині робочої групи. Нарешті, адаптація закінчується, чітко проглядається неформальна структура, колектив досягає певної міри координації дій своїх членів.

Морально-психологічний клімат робочої групи значним чином залежить від її структури. Структура колективу, тобто реально існуюча сукупність взаємовідносин членів групи, що виникла в процесі спільної діяльності і спілкування, досліджується на двох рівнях формальному і неформальному. Якщо формальна структура пов'язана з посадовим статусом членів групи, впорядкованими, то неформальна структура складається на основі відносин, зумовлених психологічними якостями членів колективу. Неформальна структура складається під впливом психологічних механізмів регуляції колективної діяльності адаптації, комунікації, ідентифікації і інтеграції [6].

Характер соціально-психологічного клімату в цілому залежить від рівня групового розвитку. Між станом клімату розвинутого колективу і

ефективністю спільної діяльності її членів, згуртованістю існує прямо пропорційний зв'язок. Оптимальне управління діяльністю і кліматом в будь-якому колективі потребує спеціальних знань та вмінь, які формуються під час підготовки охоронців, що значною мірою залежить від педагогічної майстерності викладачів [4].

Список використаних джерел:

1. Андреева Г.М. Социальная психология: учебник. Москва, 1996. 375 с.
2. Ануфриева Н.М. и др. Социальная психология: курс лекций. Киев, 1997. 87 с.
3. Данчева О.В., Швалб Ю.М. Практична психологія в економіці та бізнесі. Київ, 1999. 270 с.
4. Зайченко І.В., Теслюк В.М., Каленський А.А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вашої школи : [підручник для студентів вищих навчальних закладів]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 484 с.
5. Каленський А.А. Принципи та методи підготовки миротворчих контингентів і миротворчого персоналу. Вісник Національного університету оборони України. Зб-к наук. праць. Київ : НУОУ, 2010. Вип. №1(14). С. 34–38.
6. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы. Москва, 1991. 205 с.
7. Лутошкин А.Н. Психологический климат первичного производственного коллектива. Кострома, 1978. 212 с.
8. Платонов К. К. О процессе самоукрепления коллектива. Коллектив и личность. Москва, 1975. С. 87-96.
9. Платонов К.К., Голубев Г.Г. Психология. Москва, 1977. 248 с.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Олександр Ямковий,

*заступник директора з НВР ВСП «Фаховий
коледж інформаційних технологій та
землепорядкування Національного
авіаційного університету», к.п.н.*

Реалізація компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців потребує вдосконалення не тільки змісту, форм, методів, засобів навчання, а й інструментів та процедур оцінювання результатів навчальних досягнень студентів. До сучасних технологій оцінювання якості підготовки фахівців ми відносимо, насамперед, тестування, портфоліо, метод вирішення конкретних професійних ситуацій (case-technologies) та метод проєктів. Розкриємо суть і зміст деяких інноваційних технологій оцінювання навчальних досягнень студентів.

Серед сучасних засобів педагогічних вимірювань найбільш поширеними є тестові методи оцінювання. Це пояснюється тим, що тести в даний час вважаються найбільш об'єктивним засобом (інструментом) оцінювання рівня професійних компетентностей та дають змогу неупереджено оцінити навчальні досягнення студентів. Нагадаємо, що основою технології тестового контролю є тест, що визначається як система

завдань специфічної форми, певного змісту, зростаючої складності, що дає можливість якісно оцінити структуру і кількісно виміряти рівень знань, умінь та навичок студента [1].

Порівняно з традиційними формами контролю, тестування має ряд переваг, а саме: оперативність контролю й економія часу, що витрачається на перевірку рівня знань студентів; можливість одночасного тестування великої кількості студентів; можливість контролю широкого діапазону набутих знань; перевірка результативності самостійної роботи студентів із теми або розділу навчального курсу; об'єктивніша оцінка набутих знань, умінь, навичок та уникнення при цьому можливості суб'єктивізму з боку викладача; забезпечення індивідуального підходу; можливість швидкого інформування студентів про результати тестування; використання ПК, що підвищує ефективність тестового контролю [2].

Для ефективного тестового оцінювання навчальних досягнень студентів важливо використовувати різнорівневу систему тестових завдань, так як застосування в тесті тільки завдань однієї форми приведе до одноманітності тесту і його неефективності. Обов'язково у тесті мають бути передбачені завдання проблемного характеру, що стимулюють пізнавальну активність студента, потребують умінь аналізувати ситуацію, узагальнювати, вирішувати, виходячи з реально існуючих умов виробничої діяльності.

Популярною та затребуваною технологією контролю навчальних досягнень студентів, що відповідає вимогам сьогодення, є проєктна технологія. Метод проєктів – це система навчання, за якою студенти здобувають знання та навички під час практичної діяльності, розвивають свої творчі здібності. Виконання проєктів є одним з найефективніших методів коригувального контролю, оскільки дає можливість не тільки виявити й оцінити рівень навчальних досягнень студентів, а й сприяє формуванню компетенцій студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, інтелектуальному розвитку, забезпечує можливість творчої діяльності студентів, тобто забезпечує реалізацію виховної й розвивальної функцій навчального процесу та самовдосконалення. За змістом проєкт може бути:

- монопредметним (виконується на матеріалі одного предмета);
- міжпредметним (інтегрується суміжна тематика декількох предметів);
- підсумковим, коли за результатами його виконання оцінюється засвоєння студентами певного навчального матеріалу;
- поточним, коли на самоосвіту і практичну діяльність виокремлюється з навчального курсу лише частина його [3].

Зазначимо, що важливим компонентом проєктної технології є етап захисту проєкту, в процесі якого викладач може оцінити рівень сформованості професійних компетентностей у студента, а також і визначити широкий спектр таких умінь, як: публічна презентація роботи, здатність обґрунтувати та довести свою точку зору, логічність та аргументованість викладення матеріалу, спроможність до представлення матеріалу у стислому вигляді, ефективність використання графічних схем, рисунків тощо.

Оцінити якість підготовки студентів дає змогу й аналіз вирішення ними

ситуаційних завдань, зокрема складених у вигляді «кейсів». Кейс-метод – це метод конкретної ситуації, метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій (вирішення кейсів). Застосування кейс-методу наближує майбутніх фахівців до реальної ситуації, потребує від них пошуку можливих шляхів до розв’язання проблеми та знаходження її оптимального вирішення, оскільки він заснований на теорії прийняття рішень і сприяє формуванню у студентів практичних умінь у виконанні професійних завдань.

Однією із сучасних технологій оцінювання якості підготовки фахівців, що поширюється останнім часом, є портфоліо. У педагогічній науці портфоліо розглядають як альтернативну форму оцінювання освітньої та професійної діяльності здобувачів освіти. Портфоліо розуміють як спосіб фіксації, накопичення та оцінювання індивідуальних досягнень студентів за певний період навчання. Портфоліо дає можливість урахувати досягнення, зусилля та прогрес студента в різноманітних видах діяльності – навчальній, творчій, соціальній, комунікативній та ін., що є важливим елементом діяльнісного підходу в освіті. Відзначимо, що портфоліо відноситься до розряду «аутентичних» (істинних, близьких до реального оцінювання) індивідуалізованих оцінок, орієнтованих не тільки на процес оцінювання, а й на самооцінювання.

Функції портфоліо досить широкі. Портфоліо виконує, зокрема, діагностичну функцію (фіксує зміни за певний проміжок часу), змістовну (розкриває спектр виконуваних робіт), розвиваючу (забезпечує безперервний процес освіти і самоосвіти), мотиваційну (відзначає результати навчально-пізнавальної діяльності), рейтингову (дає змогу виявити кількісні і якісні індивідуальні досягнення). Виділяють портфоліо таких типів:

- «портфоліо документів» – комплект сертифікованих (документованих) індивідуальних освітніх досягнень (грамоти; похвальні листи, табелі успішності, документи про проходження курсів);

- «портфоліо робіт» – це збірка творчих, проєктних, дослідницьких робіт студента, опис основних форм і напрямів його навчальної і творчої активності; представляти потрібно все, що робив студент упродовж певного терміну (наприклад, року);

- «портфоліо відгуків» – характеристики відношення студента до різних видів діяльності, представлені викладачами, тьюторами, можливо, й однокласниками, працівниками системи додаткової освіти; можуть бути представлені у вигляді висновків, рецензій, відгуків, есе, рекомендаційних листів.

Таким чином, упровадження інноваційних технологій, методів та форм оцінювання навчальних досягнень студентів дає змогу активізувати їхню пізнавальну діяльність, підвищити рівень якості їхньої освіти в цілому.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації до складання та використання тестів для діагностики знань студентів / Уклад.: М.М.Масліков, В.А.Лагода. – К.: НУХТ, 2005. – 50 с.

2. Малихін А. Тестовий контроль і підвищення якості освіти у вищій педагогічній школі // Рідна школа. – 2006. – Червень. – С. 9-11.

3. Теорія і практика проектного навчання у професійно-технічних навчальних закладах. Монографія. / В.М.Аніщенко, М.В.Артюшина, Т.М.Герлянд, Н.В. Кулалаєва, Г.М. Романова, М.М.Шимановський та ін.; за заг. ред. Н.В. Кулалаєвої - Житомир: «Полісся», 2019.- 208 с.

КЕЙС-МЕТОД ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Тетяна Ямкова,

*викладач економічних дисциплін
ВСП «Фаховий коледж інформаційних
технологій та землевпорядкування
Національного авіаційного університету»*

Питання підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, зокрема фахових молодших бакалаврів, передбачає значне поліпшення контролю результатів навчання студентів як важливого засобу управління освітнім процесом. Одним із сучасних засобів оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців – є метод вирішення конкретних професійних ситуацій (case-technologies).

Кейс-метод або метод конкретних ситуацій – метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань-ситуацій (вирішення кейсів). Провідна роль у поширенні методу аналізу конкретних ситуацій належить Гарвардській школі бізнесу, де на початку ХХ століття кейс-технології використовувалися для практичної підготовки у сфері менеджменту та маркетингу. Спеціально розроблені матеріали для дослідження ситуацій (кейси) на той час були відсутні, тому запрошувалися підприємці, які пропонували студентам ситуації зі своєї професійної практики. На теперішній час є дві класичні школи case-study – Гарвардська (американська) та Манчестерська (європейська). У Гарвардській школі метою застосування методу є навчання пошуку правильного рішення проблеми, а в Манчестерській – декількох його варіантів.

Сьогодні у педагогічній науці кейс-метод розглядають не лише як технологію навчання, але й як альтернативну форму його оцінювання. Слід зазначити, що кейс-технології дозволяють оцінити результати та ступінь сформованості навичок та ключових компетенцій, що складаються з:

- комунікативних навичок: лідерство та узгодження (навички і готовність роботи в команді, навички спілкування); постановка питань (ініціативне співробітництво в пошуку та зборі інформації); планування навчального співробітництва з викладачем та одногрупниками (визначення цілей, функцій учасників, способів взаємодії);

- аналітичних навичок: виявляти ключові проблеми, відрізняти дані від

інформації, сортувати, класифікувати, виділяти істотну і несуттєву інформацію, аналізувати, представляти і здобувати її, знаходити пропуски інформації і вміти відновлювати їх, виявляти вміння мислити ясно і логічно;

- творчих навичок: генерувати альтернативні шляхи вирішення і оцінювати їх в генерації ідей, пропонувати нестандартні шляхи вирішення, компоувати та переробляти пропозиції інших;

- соціальних навичок: оцінювати поведінку людей, слухати, підтримувати в дискусії або аргументувати протилежну думку, здійснювати саморегулювання та самоконтроль і т.д. [1].

Ця технологія сприяє розвитку таких якостей студентів, як: креативність, працьовитість, готовність взяти на себе відповідальність за результати власної діяльності за роботу всієї групи, впевненість, наполегливість, сила волі, цілеспрямованість, конкурентоспроможність, самовдосконалення, рефлексивність, самоконтроль та інше [2].

Як свідчить практика, кейси слід розробляти та реалізовувати в навчальному процесі з урахуванням ряду принципів, що забезпечують ефективність їх використання: кейс повинен відповідати цілям навчання; кейс має бути максимально наближений до реальної професійної діяльності; завдання має передбачати різні шляхи для пошуку варіантів рішення; кейси можуть відрізнятися за рівнем узагальненості, кількістю представленої інформації, складністю проблеми; матеріал кейсу не повинен бути застарілим, його слід оновлювати паралельно зі змінами в реальній практиці [3].

Для реалізації метода кейс-контролю знань та умінь студентів пропонуються такі види контролюючих кейсів, як: класичний кейс, навчальний кейс та підсумковий кейс. Коротко розглянемо сутність даних кейсів. Класичний кейс призначений для формування компетенцій та контролю набутих професійних компетенцій. В даному контролюючому кейсі виконується розбір конкретної ситуації. Навчальний кейс призначений для самостійного вивчення нового матеріалу та контролю рівня сформованості загальнокультурних компетенцій. Підсумковий кейс використовується як метрика оцінки компетенцій студента.

Таким чином, використання кейс-методу в процесі підготовки майбутніх фахівців дає змогу підвищити пізнавальний інтерес до дисциплін, що формують професійну компетентність і сприяє розвитку загальнокультурних, соціально-психологічних, організаційно-управлінських компетенцій.

Список використаних джерел:

1. Сергеева Е.В., Чандра М.Ю. Современные технологии оценки учебных достижений обучающихся: Учебное пособие. – Волгоград: ПРИНТ, 2013. – 115 с.

2. Пащенко Т.М. Кейс-технологія у вивченні предмета «Будівельні конструкції» / Т.М.Пащенко // Застосування особистісно-розвивальних педагогічних технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (методичні рекомендації) / за ред. Г.М.Романової. – К. : Ін-т проф.-тех. освіти НАПН України, 2014. – С. 32-56.

3. Козак Л. В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності / Козак Л. В. // Освітнологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 153

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ксенія Яцина,

*аспірантка Інституту професійно-
технічної освіти НАПН України*

Правильно сформовані ціннісні орієнтації майбутніх фахівців обумовлюють результативність та швидкість процесу засвоєння навчального матеріалу, суттєво впливають на формування особистісних та професійних якостей. Слід зазначити, що невід’ємною складовою становлення майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки є формування визначальних професійно-орієнтованих цінностей, а також ствердження себе в просторі цінностей людських. Головним механізмом професійного становлення є рефлексія, завдяки якій майбутній фахівець визначається в своєму внутрішньому світі. Важливо зазначити, що «цінності, на відміну від знань, особистісні, вони множинні та альтернативні. Це істина може бути об’єктивною, а цінність завжди суб’єктивна, оскільки приймається не лише розумом і пам’яттю, а й відчуттями, душею, серцем» [2]. Під час навчання здійснюється їх оцінка, переосмислення та наповнення особистісним змістом, що обумовлено індивідуальним та професійним становленням. Для молодшої людини особливо важливо усвідомити цінність майбутньої професії, яка стане супутником його життя, буде наповнювати його творчим натхненням та підносити його як особистість. Отже, цілеспрямоване та науково обґрунтоване формування відповідних професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців буде стимулювати їх до кращого засвоєння знань і, як наслідок, впливати на якість їх підготовки.

Зазначимо, що ціннісні орієнтації особистості, її життєві перспективи формуються під впливом суспільних чинників та зумовлені системою виховання та навчання. Саме педагоги та майстри виробничого навчання формують ціннісні орієнтації, необхідні для якісного засвоєння навчального змісту. Ціннісні орієнтації є вагомим компонентом професійної особистості працівника. На їх основі формується ефективне освітнє середовище, в якому відбувається взаємодія між педагогом і майбутнім фахівцем.

Аналіз наукових досліджень дає змогу стверджувати, що проблема формування цінностей та ціннісних орієнтацій є багатоаспектною і ставала предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців. Різні аспекти поняття представлено у позиціях дослідників, які розуміють цінності як:

- здатність задовольняти потреби й інтереси особистості (О.Г. Дробницький, А.Г. Здравомислов);
- форму прояву життєвих стратегій особистості (О.С. Васильєва);
- специфічне утворення свідомості, особлива індивідуальна реальність, сутність якої полягає в її підвищеній значущості для суб’єкта, що її переживає і

яка має вирішальне значення у процесі життєдіяльності людини (Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн).

Провідна роль ціннісних орієнтацій полягає у спрямуванні професійної діяльності, наданні їй цінності та змістовності, регуляції поведінки, а також формуванні способів самоактуалізації (Н.О. Антонова, О.О. Міненко, Т.Є. Тітова та інші). Але вплив професійно-ціннісних орієнтацій безпосередньо на якість освітнього процесу, досліджено недостатньо, що ускладнює реалізацію системного підходу щодо їх формування.

В освітньому процесі відбувається інтеграція людини у світ вузько спрямованих цінностей професійного самовизначення, накопичення необхідних знань, усвідомлення власних здібностей та потенційних можливостей. Разом з тим, зміст і призначення освіти полягає не лише у формуванні професійних якостей майбутнього фахівця, а й у формуванні його особистої системи професійно-ціннісних орієнтацій. Кожна людина проходить етап інтеграції соціальних цінностей, які відображаються в моральних нормах, з цінностями та нормами референтного оточення, що обумовлені родинною та індивідуальною історією розвитку особистісних рис. Формування професійно-ціннісних орієнтацій обумовлене, перш за все, характером ціннісних орієнтацій самого освітнього процесу: якістю викладання, світоглядною спрямованістю педагогів, змістовною наповненістю практичної діяльності учасників освітнього процесу та організованістю роботи.

Вагомим чинником професійного становлення майбутнього фахівця постає сформованість професійно-ціннісних орієнтацій педагогічного працівника, оскільки вони стимулюють особистісний розвиток педагога, відіграють стратегічну роль у його професійній поведінці тим самим впливаючи на якість педагогічної діяльності і, як наслідок, на якість самого освітнього процесу. Визначальними показниками оцінки якості підготовки фахівців при цьому є їх цілеспрямованість та ефективність освітньої активності. Проявами ціннісного ставлення до освітньої діяльності є: в когнітивній сфері – розуміння соціальної важливості якісної освіти; емоційній – почуття гордості та поваги до обраної професії; діяльнісно-практичній – прагнення до реалізації творчого підходу.

Отже, сучасна освіта повинна бути націлена на створення простору для актуалізації професійно-ціннісних орієнтацій, які б сприяли вдосконаленню та якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Реалізація цієї мети забезпечить виконання таких завдань: виховання професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця; формування стійкої зацікавленості і любові до обраної професії; закріплення, поглиблення та збагачення фахових знань, умінь і навичок.

Список використаних джерел:

1. Вдовиченко Р. О. Формування системи професійно-ціннісних орієнтацій студентів університету як педагогічна проблема // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2019. – № 3. – С. 24–30.
2. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія. Київ: Педагогічна думка. 2012. 114 с.
3. Панчук Н. П. Особистісні ціннісні орієнтації як результат самовизначення майбутнього фахівця // Проблеми сучасної психології. – 2014. – №23. – С. 532–541

4. Шемигон Н. Ю. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. – Харків, 2008. – 23 с.

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРАКТОРИСТІВ-МАШИНІСТІВ

Руслан Недашківський,

*аспірант Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

В умовах динамічного реформування аграрного сектору економіки країни різко виріс попит на робітників, які вже з перших днів роботи за фахом здатні компетентно, ефективно й відповідально виконувати складні виробничі завдання, готові до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Означені обставини детермінують певні зміни й в організації підготовки фахівців-аграрників. Нині навчально-виховний процес у вищому аграрному навчальному закладі має бути спрямований на формування особистості, здатної ефективно виконувати завдання та обов'язки продуктивного, творчого рівня професійної діяльності.

Аналіз процесу організації професійної діяльності майбутніх трактористів-машиністів переконує, що в структурі професійної компетентності маємо виокремити такі взаємозалежні та взаємообумовлені компоненти: мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, когнітивний та особистісно-рефлексивний.

Зміст *мотиваційно-ціннісного* компоненту містить спрямованість, інтерес, мотиви, потреби: наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін; орієнтацій особистості на оволодіння сучасними знаннями, бажання виконувати навчальне завдання; сформованість потреби у систематичній навчально-пізнавальній діяльності усвідомлення значущості компетенцій, безпосередньо пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю; прагнення до набуття конкурентоспроможних умінь та навичок. Цей компонент виконує функцію стимулювання професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста.

Практично-діяльнісний компонент професійної компетентності містить знання, навички, уміння, професійно значущі якості: здатність до компетентного сприйняття й аналізу професійно важливої інформації; до саморегуляції та вміння приймати рішення, професійної творчості, комунікативної компетентності й адекватної професійної самооцінки. Діяльнісний компонент ґрунтується на загальних прийомах і способах інтелектуальної діяльності (аналізу, синтезу, порівнянні, абстрагуванні, узагальненні, конкретизації). У структурі професійної компетентності практично-діяльнісний компонент виконує технологічну, інструментальну функцію.

Ефективність освіти майбутнього тракториста-машиніста прямо залежить від наявності знань, умінь і здатності застосовувати їх у професійній діяльності; уміння їх аналізувати, класифікувати і систематизувати. Ці здатності особистості

у структурі професійної компетентності виділені в *когнітивний* компонент, який містить обсяг знань (ширину, глибину, системність), стиль мислення, теоретичну підготовленість до виконання певних практичних професійних дій, що формуватимуть необхідні вміння і навички.

Особистісно-рефлексивний компонент містить сукупність особисто значущих і цінних прагнень, ідеалів, переконань, поглядів, ставлень до продукту та предмета діяльності; розуміння професійної компетентності як однієї з провідних професійних і соціальних цінностей; адекватну самооцінку власних можливостей у використанні інноваційних технологій, інформаційних ресурсів, упевненість у їх виборі та реалізації; прагнення до самоактуалізації, саморозвитку, постійної роботи над собою; прагнення до професійного самовдосконалення; здатність адекватно орієнтуватися в інноваціях; здатність брати на себе відповідальність за інформатизацію професійної діяльності; здатність до рефлексії у сфері пошуку та перетворення інформації, в опануванні та використанні інформаційних технологій; самоаналіз і самооцінка професійної діяльності; здатність адекватно оцінювати власні досягнення, власний рівень професійної компетентності; уміння визначати переваги й недоліки своєї компетентності; уміння визначати резерви власного подальшого професійного зростання. Рефлексія характеризує осмислення, самоаналіз і самооцінку учнем власної професійної діяльності та її результатів, уточнення шляхів її організації. Рефлексією регулюються усі компоненти професійної компетентності. Завдяки рефлексії учень відстежує цілі, процес і результат своєї діяльності щодо набуття професійних компетенцій, а також усвідомлює ті внутрішні зміни, які в ньому відбуваються, усвідомлює себе як особистість, що змінюється. Рефлексія дозволяє виявити і подолати протиріччя, що виникають в житті людини між знаннями і поведінкою, бажаним, можливим і дійсним. Завдяки рефлексивному механізму людина переходить на нові рівні свого розвитку.

Виділені в структурі професійної компетентності компоненти досить умовні, вони тісно переплітаються між собою і поєднані у цілісну інтеграційну систему. Ця структурна модель, як і інші, лише відносно відображає всі характеристики структурних складових професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста. Більш ґрунтовно зміст професійної компетентності розкривають її функції:

- 1) *інформаційно-комунікативна* – пов'язана зі створенням необхідного інформаційного потоку в процесі професійних взаємовідносин, що зумовлюють розвиток соціально значимих зв'язків у колективі, включає вміння чітко висловлювати думки, підтримувати професійний діалог;
- 2) *аналітико-конструктивна* – забезпечує володіння фаховою термінологією, здатність приймати рішення, готовність вирішувати професійні завдання використовуючи отримані знання;
- 3) *діяльнісно-регулятивна* – включає ініціативність у професійній діяльності, передбачає створення умов, щодо активного використання в процесі професійної комунікації фахової термінології;
- 4) *формульовально-розвивальна* – має на меті активний вплив на процес професійно-комунікативної діяльності, продуктивну реалізацію творчого

потенціалу фахівців агропромислового комплексу;

- 5) *профілактико-виховна* – полягає в прогнозуванні, запобіганні негативних явищ та їх ліквідації у професійній діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент реалізується через інформаційно-комунікативну, діяльнісно-регулятивну та формувально-розвивальну функції; практично-діяльнісний компонент – через аналітико-конструктивну, діяльнісно-регулятивну та профілактико-виховну функції; когнітивний компонент – через всі функції професійної компетентності; особистісно-рефлексивний компонент спрямований на реалізацію формувально-розвивальної та профілактико-виховної функцій.

Запропонована структура професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста базується на розумінні цієї комплексної дефініції як інтегрованої професійної складової майбутнього спеціаліста, професійності – як мети та результату процесу професійної підготовки.

Визначені у дослідженні зміст та структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний, організаційний та особистісно-рефлексивний) професійної компетентності покладені в основу розробки критеріально-діагностичного апарату дослідження, обґрунтування теоретичних і методичних аспектів формування професійної компетентності майбутнього тракториста-машиніста.

Після висвітлення структурних складових професійної компетентності логічно і доцільно визначити провідні детермінанти формування та розвитку досліджуваного феномена – педагогічні фактори та умови. Вказаним аспектам будуть присвячені подальші наукові дослідження.

Список використаних джерел:

1. Лузан П.Г. Наукові основи організації педагогічного процесу в аграрному вищому навчальному закладі: Монографія. Київ: Видавництво НУБіП України. 331 с.
2. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи / За ред. І.А. Зязюна. - К.: Віпол, 2000 - 636 с.

МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ

*Алла Онищенко,
аспірантка Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України*

Розвиток мотивації у процесі професійного навчання спонукає фахівців сфери послуг до усвідомлення цінності безперервного професійного розвитку для успішної професійної діяльності та для формування бажаної кар'єрної траєкторії. Підвищення рівня мотивації кваліфікованих робітників сфери послуг до самовдосконалення, самоосвіти, самонавчання та розвитку

професійної компетентності на засадах безперервності освіти забезпечує ефективність навчання завдяки стимулюванню у студентів зацікавленості в навчально-пізнавальній діяльності, розвитку активної позиції щодо вдосконалення професійних знань та вмінь, формування економічної грамотності і бізнес-умінь.

Варто зазначити, що питанню мотивації навчання присвячено багато праць, зокрема таких учених: М. В. Артющіної [1], Ю. К. Бабанського [2], О. М. Богоніс [3], Ю. В. Гвоздецької, І. А. Філімонова [4], Л. І. Короткової [5], Т. Є. Христової, І. В. Ребар [6] та інших, які переконані, що результативність навчання залежить від мотиваційного компонента структури педагогічного процесу. Однак необхідно зауважити, що дослідженню питання підвищення рівня мотивації кваліфікованих робітників сфери послуг до безперервного професійного вдосконалення у навчальних центрах приділено недостатньо уваги, що спонукає нас до детального вивчення цієї теми.

За твердженням Л. Короткової, формування позитивної мотивації до оволодіння сучасними виробничими технологіями майбутніми фахівцями сфери послуг передбачає заохочення здобувачів освіти до свідомого засвоєння компетентностей, індивідуального розвитку через самоосвіту, самовдосконалення, самопізнання та самооцінку [5, с. 58, 59]. Важливість мотиваційної складової педагогічного процесу у своїй праці відмічають Т. Є. Христова та І. В. Ребар, які стверджують, що першою педагогічною умовою підвищення рівня професійної компетентності фахівців є забезпечення позитивної динаміки розвитку їхнього ставлення до професійного самовдосконалення і саморозвитку в період підвищення кваліфікації, оскільки в її основу покладено усвідомлений і цілеспрямований вибір фахівця щодо ціннісного ставлення до власного творчого самовдосконалення та саморозвитку [6, с. 120].

У свою чергу, вчені Ю. В. Гвоздецька, І. А. Філімонова, переконані, що забезпечення позитивної мотивації до оволодіння майбутньою професією є пріоритетною педагогічною умовою, яка сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій. У відповідності з цим твердженням, науковці також зазначають умови, завдяки яким відбувається забезпечення позитивної мотивації: створення сприятливого психологічного клімату в навчальному колективі; особистісно-орієнтована педагогічна взаємодія; формування і розвиток інформаційної та пізнавальної потреб. Учені перераховують також методи, при використанні яких у фаховій підготовці посилюється мотиваційний компонент: метод формування пізнавального інтересу та метод формування почуття обов'язку і відповідальності у навчанні [4, с. 3]. З огляду на об'єкт нашого дослідження, а саме: розвиток професійної компетентності кваліфікованих робітників сфери послуг, варто наголосити на важливості використання різноманітних методів та прийомів стимулювання навчання для забезпечення позитивної мотивації до безперервного професійного вдосконалення.

Відомо, що особливе місце дослідженню питання мотивації відвів у

своїй науковій діяльності відомий педагог Ю. К. Бабанський, розробивши класифікацію та виділивши три групи методів навчання: методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності. Зокрема до методів стимулювання і мотивації до навчання увійшли: методи стимулювання інтересу до навчання, зумовлені такими ознаками: позитивною емоцією до діяльності, наявністю мотиваційного і пізнавального компонента; пізнавальні ігри, серед яких виділяються: ділові, організаційно-діяльнісні, комп'ютерно-дидактичні; навчальні дискусії; створення ситуацій емоційно-моральних переживань; створення ситуацій зайнятості, актуальності, новизни, які застосовуються для посилення стимулюючого впливу змісту навчання. [2, с. 479] Констатуємо, що означені методи впливають на реалізацію цілісного педагогічного процесу і сприяють формуванню внутрішніх мотивів слухачів, що важливо у процесі підготовці саме дорослого населення в навчальних центрах сфери послуг.

До другої групи методів мотивації навчання, які характеризуються зовнішнім впливом, за класифікацією Ю. К. Бабанського увійшли: переконання в значущості навчання; позитивний приклад; заохочення; стимулювання почуття обов'язку і відповідальності. Взявши за основу напрацювання Ю. К. Бабанського, який вперше виділив серед методів навчання окрему групу методів мотивації і стимулювання, багато вчених у своїх працях досліджують методи та прийоми мотивації навчально-пізнавальної діяльності, конкретизуючи їх з оглядом на специфіку галузі. Так, зокрема вчена М. В. Артюшина виокремлює такі методи мотивування і стимулювання навчальної діяльності студентів: методи формування пізнавальних інтересів і розвитку позитивного емоціонального ставлення до навчання; методи формування обов'язку і відповідальності в навчанні; методи використання мотиваційного впливу навчальної групи; методи психологічного впливу викладача; методи подолання перешкод у навчанні [1, с. 28–30]. У свою чергу, науковець О. М. Богоніс у дисертаційній роботі виділяє такі методи та прийоми мотивації навчання майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу: метод комунікативної атаки (дає змогу швидко мобілізувати аудиторію до навчання); метод залучення до управління навчальним процесом (мотивує до відповідальності); сугестія (навіювання) – формує думку студентів про потребу навчатися через апелювання педагога до підсвідомості учнів, застосовуючи прийоми періодичного повторення однієї і тієї ж думки); метод закріплення позитивного враження (мотивація та стимулювання подальшої самостійної роботи студентів) [3, с. 88, 89].

Узявши до уваги аналіз літературних джерел, класифікацію методів за Ю. К. Бабанським, власний педагогічний досвід та з урахуванням об'єкта дослідження, були виділені методи мотивації, які можуть застосовуватись у цілісному педагогічному процесі розвитку професійної компетентності фахівців сфери обслуговування:

- метод пояснення значимості безперервного професійного розвитку, його суспільної значущості та особистої цінності. Здійснюється цей метод через наведення прикладів успішної професійної реалізації; розповіді про професійне становлення майстрів-експертів, які сформували власний бренд;
- метод залучення до формування змісту, форм і методів навчання. Реалізовується через пояснення потреб розвитку професійних знань і вмінь з подальшим спільним зі слухачами плануванням освітніх послуг, вибором змісту, форм і методів;
- метод апелювання до професійного та життєвого досвіду слухачів, що демонструє актуальність навчання для подальшого практичного використання отриманих знань, тобто носить прикладний характер. Реалізовується через залучення слухачів до розв'язання реальних проблемних професійних ситуацій, відтворення успішного професійного та життєвого досвіду;
- метод заохочення до активності та самостійності в навчанні. Здійснюється через допомогу слухачам у постановці освітніх та кар'єрних цілей, у реалізації навчальної діяльності та в рефлексії;
- метод мотивації успіхом, а саме: створення у слухачів відчуття успіху – переживання радощів від досягнутого результату, що зміцнює впевненість у власних силах та посилює бажання вчитися. На практиці може бути реалізований завдяки «Портфолію майстерності фахівця сфери послуг», що спонукає слухачів до участі в різноманітних заходах з підвищення рівня професійної компетентності: тренінгах з освоєння інноваційних технологій, майстер-класах експертів галузі, науково-практичних конференціях, а також до участі в конкурсах фахової майстерності;
- метод саморекламування – полягає у формуванні вміння виділяти свої сильні професійні сторони, що засвідчуються відповідною професійною компетентністю і кваліфікацією та виокремлювати ключові компетенції, які уможливлюють успішну реалізацію в професії. Може реалізовуватися через написання власного резюме та самопрезентацію під час тренінгових занять;
- метод закріплення позитивного результату – дає змогу виділити, охарактеризувати і закріпити досягнення в навчанні, підкріпивши їх позитивними емоціями, та націлити слухачів на подальшу самостійну роботу, таким чином, стимулюючи їх до саморозвитку і самонавчання. Як прийоми можуть використовуватись: шкалювання рівня досягнення поставлених цілей та мети на початку заняття, виокремлення набутих в

ході заняття нових чи модернізованих знань та вмінь, надання емоційної характеристики атмосфері заняття, застосування влучної цитати чи метафори, висловлення подяки.

Отже, запропоновані автором методи спрямовані на підвищення рівня мотивації кваліфікованих робітників сфери послуг до безперервного професійного вдосконалення, стимулюють до самоосвіти та саморозвитку, активізують пізнавальну діяльність, сприяють розвитку творчого потенціалу, спонукають до самовизначення та сприяють самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Артющина М. В. Методи і прийоми мотивування і стимулювання навчальної діяльності студентів / М. В. Артющина // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – Вип. 3. – С. 28–30. [4]
2. Бабанский Ю. К. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических институтов / Бабанский Ю. К. // 2-е изд., доп. и перераб. – М., Просвещение, 1988. – С. 479.
3. Богоніс О. М. Формування економічної компетентності майбутніх молодших спеціалістів готельного та ресторанного сервісу в професійному коледжі / Дисертація / О. М. Богоніс [Електронний ресурс]. С. 88, 89. – Режим доступу:
http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/diser_BOGONIS_pas.pdf
4. Гвоздецька Ю. В., Філімонова І. А. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій у процесі фахової підготовки / Ю. В. Гвоздецька, І. А. Філімонова [Електронний ресурс]. – С. 3. – Режим доступу:
https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/8528/1/Gvozdecka_Filimonova.pdf
5. Короткова Л. І. Професійна підготовка майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера. Теоретичні і методичні основи. Монографія / Л. І. Короткова. – Запоріжжя. – 2020. – С. 58, 59.
6. Христова Т. Є., Ребар І. В. Педагогічні умови підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури. Інноваційна педагогіка / Т. Є. Христова, І. В. Ребар. – 2020. – С. 120.

Національна академія педагогічних наук України
Інститут професійно-технічної освіти

Збірник матеріалів
ХІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної)
НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Відповідальні за випуск:

Укладач –	Л.А. Майборода
Науковий редактор –	В. О. Радкевич
Літературний редактор –	Л. С. Гуменна
	І. А. Мося
	І. А. Гриценюк
Комп'ютерний набір –	Л. А. Майборода
Відповідальний за випуск:	В.А. Кручек

Підписано до друку 15.03.2021 р. Формат 60х84/16

Фіз. друк. арк. 32. Умов. друк. арк. 1,86

Наклад 100 прим.

Папір Lazer Copy

Друк дуплікатор

Гарнітура Times New Roman

Видавець і виготовлювач – Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України.

Надруковано на власному обладнанні

м. Київ, пров. Віто-Литовський, 98-а

тел/факс (044) 259-45-53, 252-71-75

E-mail: info@ivet-ua.science

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру

видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК, № 3805 від 21.06.2010 р.